सम्यक् महादान गुथि

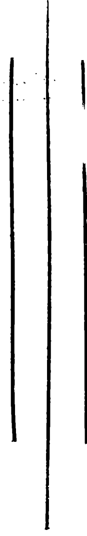

हेमराज शाक्य

प्रकाशक :
जगत्धर तुलाधर

Ravi Shakya

सम्यक् महादान गुथि

हेमराज शाक्य

प्रकाशक:

जगत्धर तुलाधर

प्रकाशक-

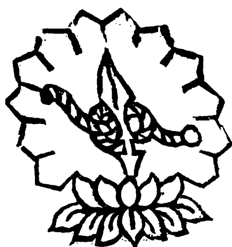
जगत्धर तुलाधर
कुसुं बिया लाछि, यें

ल्याक्व अधिकार च्वमियाके

Rs.25.

न्हापांगु संस्करण १०००

ने. सं. ११००
बुद्ध सं २५२३
वि. सं. २०३६
ब्यःचाकुसँल्हू

थाकू-
संकटा प्रेस,
टेबाहाल, यें

समर्पण

विश्वकल्याण निम्ति स्थापना जूगु बुद्धशासन
समुन्नतिया कामना यासें थःगु श्रीसम्पत्ति
पर्वाह् मतसें श्रीदीपङ्कर तथागतया प्रति
श्रद्धां अनुप्रेरित जुया सम्यक्,
नरां, पञ्जरां न्यायका वंपिं
सकल श्रद्धालु दानपतिपिंगु
सुख समृद्धिया लागि
द्वहलपा
जुल ।

—ध्वमि

प्रकाशकया थःगु खँ

श्री स्वयम्भू महाचैत्य नामक ग्रन्थ च्वया नेपामि बौद्ध समाजे अज अन्तरराष्ट्रिय बौद्धजगतया न्ह्योने न्ह्यब्वया बिज्याम्ह बौद्धसंस्कृतिया क्षेत्रे अध्ययन व अनुसन्धान याय्गुली थःगु जीवन समर्पण याना बिज्याम्ह गुम्ह खः श्री हेमराज शाक्यजुया विषये थन जिं परिचय बिया च्वनेमाःगु मदु।

वसपोलं नेपाया बौद्धजगते अतिकं च्वन्ह्याना च्वंगु गौरवमय परम्परां जाःगु नेपाया सभ्य संस्कृतिया क्षेत्रे विशेषस्थान प्राप्त जुयाच्वंगु "सम्यक् महादान गुथि" नामक अनुसन्धानात्मक कृति च्वया झीगु न्ह्योने प्रस्तुत यात ध्व तस्सकं हर्ष व गौरवया विषय खः।

बुद्धशासनया अभिवृद्धि, श्रीदीपङ्कर तथागत सम्यक् देवतापिन्त श्रद्धाभक्ति तया व लिसें पूर्ववर्ति श्रद्धालु सम्यक् दानपतिपिंगु दानशीलयागु सुकीर्ति सकभनं प्रचार प्रसार जुइमा हानं हानं थुगु 'सम्यक् महोत्सव' झीगु देशे सदासर्वदा थिन च्वनेमा धइगु सम्यक् प्रतिज्ञा यासे प्रस्तुत पुस्तक प्रकाशन यानागु जुल।

आशा दु- थुगु महायान बुद्धधर्म विषयैक अमूल्यकृति प्रकाश यानागु पुण्यानुभावं बुद्धशासन उत्तरोत्तर वृद्धि जुयालि सकलसत्व प्राणिपिं सम्बोधिरत्न प्राप्त याना कायेफूपिं जुइमा। अस्तु।

ने. सं. ११०० दँस न्यागु
सम्यक् महोत्सव थ्यःचाकु सँल्हूया दिन।

प्रकाशक
जगत्धर तुलाधर
कुमुंबिया लाछि, यें

जिगु थःगु खँ

धर्म व संस्कृतिया प्राण सुन्दर शान्त विशाल पुण्यभूमि नेपालया धर्मराजिक श्रीस्वयम्भू महाचैत्यया छत्रच्छायास च्वना च्वंगु काठमाण्डू उपत्यका खः। वसपोल श्रीस्वयम्भू धर्मधातु वागीश्वरयागु अनुभावं थन प्रागैतिहासिक इलंनिसें परम्परागत बुद्धधर्म प्रसिद्ध जुयाच्वंगु जुल ।

थनया बुद्धधर्मया इतिहास अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वतधासा थ्व खँ स्पष्ट जूवई कि— गुलिनं नेपाया बौद्धविहारं माने याना वईच्वंगु रितिथिति धर्म संस्कृतित दु, उपिं मध्ये दकले सकले तधँगु 'सम्यक्‌महादान पर्व' जूवई ।

अज थुगु सम्यक्‌महादानया रितिथिती दुहाँवना अध्ययन व अनुसन्धान याना यंकल धासा बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यागु श्रावक, प्रत्येक, महायान एवं वज्रयान सम्बन्धि ज्याखँ सुलाच्वंगु खने दई।

थुकी आदिबुद्ध श्रीस्वयम्भू भगवान् बुद्ध तथा अतीतबुद्धपिनि प्रतिनिधित्व याना विज्याह्म श्रीदीपंकर तथागतयात सर्वोपरी स्थान बिया माने याना वईच्वंगु खने दु । अथेहे वर्तमान कालया बुद्धपिनि प्रतिनिधित्व याना विज्याह्म वसपोल शान्तिनायक शाक्यमुनिबुद्ध व भविष्यत्‌कालया बुद्धपिनि प्रतिनिधित्व याना बिज्याह्म आर्यमैत्रेय तथागत आदि अनेक बुद्ध, बोधिसत्व, आर्यतारा, प्रज्ञापारमिता, वसुन्धरा तथा आर्यावलोकितेश्वर, आर्यमञ्जुघोष आदिया सुन्दर भव्य कलात्मक मूर्तित उपस्थित याना तईतःगु खने दयाच्वनी । लिसें सुइस्वकोटि देवतापिं तथा नेपाया समस्त प्रजाया हृदयप्राण श्री ५ महाराजाधिराज सरकार व लिसें जगत्‌हित निम्ति स्थापना जूगु शान्तिप्रिय बुद्धधर्मया शासन निरन्तर समुन्नति याय्‌गु ज्याखे' सदा तत्पर जुयाच्वंपिं आर्यसंघ गुरु वज्राचार्य, शाक्य भिक्षु, श्रामणेरक, ब्रह्मचर्यभिक्षु, चैलकभिक्षु आदि उपासक उपासिकापिं आमन्त्रित जुई ।

थ्व सम्यक् महादान महोत्सवया दुने बौद्धदर्शन, बौद्धकला, बौद्धसंस्कृति, बौद्ध धर्मया विशुद्ध भावनाया अनुपम प्रदर्शन क्यना वइच्वंगु दु ।

धार्थे धायमाल धासा थुजागु किसिमया बौद्धसंघायन-बौद्ध सम्मेलन-बौद्धजागृति चीन, जापान, मंगोलिया, तिब्बत, भारत तथा लंका, वर्मा, थाइलाण्ड आदि थासे दुर्लभ धासां अपो जुइमखु । अतएव थ्व सम्यक्महादान महोत्सव नेपाया थ:गुहे किसिमया देन दईच्वंगु महत्वपूर्ण आदर्श ख: विशेषता ख: गौरवमय परम्परा ख: ।

अशान्ति जगते शान्ति व्यवस्था हय्या निम्ति बुद्ध धर्म व संघयागु व्यवस्था दयका शान्तिप्रगति व सद्भावना जागृति निम्ति आपालं उपायकुशल ज्ञान सिया बिज्यापिं प्रात:स्मरणीय भी पूर्वाचार्यपिन्सं बुद्धया जन्मभूमि नेपादेयात लोगु किसिमं थुगु सम्यक्संघ–भोजन प्रथा दय्का थकल । मेगु अर्थे नेपाया 'बुद्ध धर्म उद्धारसंघ' धकानं धायफु । थुगु सम्यक् धर्मया बन्देज बौद्धमात्रया निम्ति जक मखु, परन्तु मानवमात्रया लागि अज सकलसत्व प्राणिया कारण हितसुख शान्ति बिइगु विशुद्ध मुक्तिमार्गया लँपु क्यनोगु बुद्धशासनयागु थ्व आदर्शप्रथानं ख: ।

बांलाक बिचा:याना स्वत धासा थुगु प्रथाया परम्परा सम्यक्संबुद्ध तथागतपिन्सं आज्ञाजूगु सम्यक् धर्मया शिक्षादीक्षाअनुसार आचरण याइपिं सम्यक्संघ, आर्यसंघ बौद्धसंघपिंगु मूल उद्देश्य अनुरूप विधिविधानकथं चले जुयावइच्वंगु 'सम्यक् धर्म' ख: ।

आ थन खँ न्ह्योने च्वंवई थुजागु महत्वपूर्णगु परिशुद्धगु सम्यक् धर्म नेपाले गुबलेंनिसें चले जुल ? छाय् यानाच्वन ? थ्व यानागुया छु प्रयोजन ? व अले थुगु परम्परा गुगूकिसिमं चले याना वनेगु धकानं न्यनेफु । अले ह्नानं मेमेगु थितिरिति संस्कृति स्वयानं थुकी छु विशेषता दुले? धकानं धायफु। थुजागु न्ह्यस:या लिस: तप्यंक बिई धँगुनं अपूगु खँ मखु ।

थुगु महान् धार्मिक सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक व गौरवमय परम्परां जा:गु विशेषं च्वन्ह्यानाच्वंगु ज्वरा मदुगु अनुपम आदर्शस्वरूप जुया युगयुगनिसें सौभाग्यवस भीगु न्ह्योने ल्यनाच्वंगु थुगु सम्यक् धर्मया गुणवर्णन प्रशंसा न्ह्याक्व यासा नं कमहेजक जुई । तथापि छह्म बौद्धया नातां आदिबुद्धस्वरूप श्रीदीपङ्कर तथागतया प्रति श्रद्धाभक्ति प्रेरित जुया सहयोगि कल्याणमित्रपिंगु सौजन्यं प्राप्त जूगु व लिसें थ:गु अल्पबुद्धि चाछि अध्ययन व अनुसन्धान यानागु द्वारा उपलब्ध जूगु

सामग्रीया आधारे सम्यक्धर्म, सम्यक्महादान, सम्यक्संघभोजनप्रति श्रद्धाभक्तिदुर्पिनिगु लागि छुं उपयोगि सिद्ध जुइ धइगु हेतुं थ्व च्वसा न्ह्याका च्वनागु जुल ।

तर, थौंयागु युगे सद्धर्मचेतना कमजुजुंवन लिसे लिसें थःगुदेशया अस्तित्व गौरवमय संस्कृति, कलात्मक वस्तु एवं पुरातात्त्विक सम्पत्ति, ऐतिहासिक सामग्री अभिलेख श्रद्धाभक्तिया स्थान सजीव मूर्ति व अमूल्य ग्रन्थ एवं पौभा आदि चायकं वा मचायकं तनावन, दुसुनावन, मदयावन । उकिसं थुजागु विषय सःस्यूपि विद्वान् आचार्य एवं बुढापाकुतनं दुर्लभथें जुयावना च्वन ।

थुजागु इले सम्यक् धर्म सम्बन्धि उल्लेख जुयाच्वंगु बौद्धजातक कथा अवदानयागु आधार व ऐतिहासिक प्रमाणत तथा वंशावली अनुश्रुति आदियागु आधारकया थःह्म सःथें स्यूथें अध्ययन व अनुसन्धान याना संक्षिप्तरूपं जक जूसानं च्वया थुगु 'सम्यक् महादान गुथि' नामक पुस्तक जनसमक्षे प्रस्तुत यानागु जुल ।

ने. सं. ११०० दँ क्यंगु लसताय् थुगुदँय् द्वादशवर्षीय सम्यक् महादान गुथि न्ह्योनेसं थ्यंकवल छलपोलं थुकियागु छगु सफू च्वया बिज्याय् माल धका सम्यक्गुथि सम्बन्धि आपालं अनुभवदुह्म उकिसं तस्सकं दत्तचित्त जुयाच्वंह्म श्रद्धालु उपासक यटखाबाहाया श्रीजोगरत्न सिन्दुराकारजुं अलासि व दिक्क तोता जिथाय् झाया निकः स्वकः अनुरोध या झाल । वयकःयागु इनापयात सहर्ष स्वीकार याना मेमेगु ज्याखँ फुक हाकुतिनां सम्पूर्ण समय थकोजक बिया प्रस्तुत पुस्तक तयार यानागु जुल । वयकः जोगरत्नजुं इनापजक याना दिइगु मखुकि थःगु संग्रहले च्वगु सम्यक्या विधिविधानया तँजिलँजि व थःगु अनुभवया खँ समेत कना दिल । थुलिजक मखु पुस्तक प्रकाशन निम्ति द्वलछि दाँ चन्दास्वरूप प्रदान याना सहयोग बिया दिल । तर वयकलं बियादिइगु आर्थिक सहायता अत्तोपत्तो मदयावन, छाय्कि ग्रन्थ तधं जुयावंगुलि याना जम्मा झिनिद्वः झिस्वद्वः दाँयागु इष्टमेट जूवन । अथे जुसेलि यें कुसुंबियालाछिनिवासि दानशीलस अनुरक्तह्म श्रद्धालु उपासक साहु श्री जगत्धर तुलाधरजु नं प्रस्तुत प्रकाशन निम्ति सम्पूर्ण आर्थिक अभिभार कुबिया प्रकाशने हया दिइगु जुल । थ्व वयकःपिंगु गुण गुबलें लोमंके फईमखु, अज समस्त नेपामि बौद्धतयसं तकनं । थुगु रुपं प्रस्तुत पुस्तक सजधज याय्निम्ति श्री ५ या सरकार पुरातत्त्व विभागनं आवश्यक फोटो सामग्री बिया शोभावृद्धि याना बिल । अथेहे राष्ट्रिय अभिलेखालय पाखें शिलालेखया प्रतिलिपि

याके बिल । थुगुकथं श्रीचिनीयारत्न ताम्रकारनं उखेंथुखें वना फोटो खिचे याना बिल। एवंक्रमं ऐतिहासिक सामग्री बयना सहयोग प्रदान याना बिज्यापिं खः–

स्वयम्भूया श्रीनजरमान बुद्धाचार्य, इतुंबाहाया श्रीबुद्धवीरसिं शाक्य, श्रीदयारत्न शाक्य, श्रीछत्रमुनि शाक्य, यल नागबाहाया कसा श्री हेराकाजी शाक्य, ह:बाहाया श्रीसूर्यमान वज्राचार्य, श्रीकुलबाहादुर वज्राचार्य व ख्वपया श्रीसम्यक्रत्न वज्राचार्य, श्रीदुर्गाकाजी शाक्य तथा टुकुचेया श्रीहरि सेरचन समेत जुल । अन्तस प्रेस सम्बन्धि ज्याखें प्रुफ स्वयगु करेक्सन यायेगु थेंजागु झंझटगु ज्यायाना सहयोग याह्म पासा श्रीपूर्णरत्न वज्राचार्य समेत थुगु पुण्यकार्यस सहभागी जुया यथाशक्त हारगुहार याना बिज्यापिं, दिइपिं सकल कल्याणमित्रपिन्त जिगु दुनुगलंनिसें हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन याना च्वना, लिसें वयक:पिंगु आयु आरोग्य सुखसमृद्धिया लागि भिन्तुना दु ।

थुगु पुस्तक च्वयागु द्वारा प्राप्त जूगु पुण्यानुभावं दिशा भिंगु बखत स्वंगु मंगल सुख प्राप्त जुया अन्तस सर्बसत्व प्राणीपिं सम्यक्देवता श्रीदीपङ्कर तथागतया भुवनस बासलायेमाल ।

थुगु सफू न्हूगुजूसां थुकी उल्लेख जूगु विषयवस्तु पुलांगु जूया निम्ति थुकी गनं गथाय् मिले मजूगु दुंगु अशुद्ध जूगु दतधासा विज्ञ पाठकवर्गपिन्सं च्वमियात क्षमा प्रदान याई लिसें वयक:पिंगु सुझाव व आलोचनायात सहर्ष स्वागत दु । अस्तु ।

हेमराज शाक्य
लिपि विशेषज्ञ
श्री ५ या सरकार, पुरातत्त्व विभाग,
नेपाल ।

बुद्धसं २५२३
ने. सं. ११००
वि. सं. २०३६

विषय-सूची

सम्यक्देवता श्री दीपङ्कर तथागतया शान्त गम्भीर सुवर्णमय मूर्ति

बौद्ध विहारया परम्परा

बुद्धधर्म सम्बन्धि गुलिनं नेपाले धर्मकर्म रितिथिति संस्कृति प्रवाह जुया न्ह्यानाच्वन, चले जुयाच्वन, आदर गौरवतया मानेयाना वईच्वन । उपिं व्याक्वयानं आधार स्तम्भ मूलकारण उत्पत्तिस्थान फ्रीगु बौद्ध विहारया पृष्ठभूमि हे खने दयाच्वनि ।

थथे धाय्बले नेपाया छुं बौद्ध संस्कृति रितिथितिया वर्णन इतिहास शुरू याय्न्ह्यो ह्लापालाक थनया बौद्ध विहार गुबलेनिसें उत्पत्ति जुल निर्माण जुल प्रतिष्ठा जुल धंगु खं सिय्केगु आवश्यक जूवई । अकिं थ्वहे सन्दर्भय् अनुपम विशाल बौद्ध संस्कृति सम्यक् महादानयागु वर्णन याय्न्ह्यो थन पाठकपिनि समक्षे बौद्ध विहारया छुं छत्वाचा खं न्ह्यथना च्वना—

नेपाल प्रतिष्ठाता वसपोल श्रीस्वयम्भूया ज्योतिरूप दर्शन, पूजन, चिन्तन याय्त थत प्रागैतिहासिक इलंनिसें अनेक बुद्ध, बोधिसत्व, सिद्ध विद्याधर एवं आचार्य भिक्षु आदि ज्ञानि गुणि पण्डित व अनेक श्रद्धालु दानपतिपिं विज्यात । गुलिजा थुगु पवित्र पुण्य भूमि नेपायागु शान्त वातावरण अनुभवयासें थनंसतुं वासं च्वँच्वन ।

स्वयम्भूज्योतिरूप दर्शन निम्ति विज्याह्म क्रकुछन्द तथागतं थव शिष्य गुणध्वज ब्राह्मण, अभयन्दद क्षेत्रि आदि न्हेसल शिष्यपिन्त बदे छुय्त वाक्द्वार सिफचो पर्वतस बिज्याना चूडाकर्म याना सर्वप्रथम बौद्ध संघयागु व्यवस्था याना विहार निर्माण याना थकूगु खने दु । अनं लिपा वया काश्यपतथागतया पर्यायस गुणाकर भिक्षुया संविधानत्वे विहार निर्माण जूगु गुगू विहार खः, वहे विहारय् काश्यपतथागतया वचनं अनुप्रेरित जुया नेपा वह्म प्रचण्डदेव राजायात गुणाकर भिक्षुं बदे छना शान्त श्री भिक्षु याना बिल । थ्वहे शान्तश्रीभिक्षुं वसपोल श्रीस्वयम्भू ज्योतिरूप तोकपुय्त

शान्तिकराचार्य जूगु जुल । अनं लिपा शाक्यमुनि तथागतं श्रीस्वयम्भू महाचैत्य दर्शनार्थं स्वयम्भू गोपुच्छाग्र पर्वतस च्वना मैत्रिबोधिसत्वयागु अनुरोधकथं श्रीस्वयम्भू ज्योतिरूपयागु उत्पत्ति व विकासक्रमया गुणवर्णन व्याख्या याना बिज्यागु धर्मचक्र महाविहार नं थ्वहे स्वयम्भूपर्वत स्थानय् जुल। थ्वयां लिपा थव गुरु उपगुप्तभिक्षु लिसे सम्राट् अशोक नं श्रीस्वयम्भूमहाचैत्यया दर्शन निम्ति बिज्यात्रले थव म्हाय् चारुमती नं चारुमती बिहार दय्का बिल । अथेहे श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य दर्शनया लागि सिद्ध नागार्जुन, आचार्य वसुवन्धु व शान्तरक्षित् आदिपिं बिज्याना नं थ:थ:गु इले उपयुक्त थासे विहार निर्माण याना वन । एवंप्रकारं रतिशर्मा ब्राह्मण नं गुलिखे समय न्ह्यो किण्ड़ोलस किमान्दोल विहार दय्कावन।

थुगुहे रूपं विभिन्न इले विभिन्न समथवान् ख्याति प्राप्त विद्वान् आचार्यपिन्सं व मेपिं बौद्ध धर्मप्रति अगाढ श्रद्धाभक्ति दुपिं राजा महाराजा तथा दानपतिपिन्सं नं विहार दय्कावंगु खँ इतिहास साक्षि दु।

धाय्कि-लिच्छवि जुजु वृषदेवं शान्तिशील भिक्षुजुया कुशलनेतृत्वय् श्रीस्वयम्भू-महाचैत्यया पूर्णरूपेण जिर्णोद्धार यानालि स्वयम्भूपर्वतस श्रीसाह्मंगु महाविहार दयकल, लिसें बौद्धपुरी बन्देग्रामस बन्देजुत स्थापना याना, अननं विहार दय्का बन्देपुर(बदेगाँ)धंगु नाम प्रसिद्धयाना बिल। अथेहे जुजु शङ्करदेवं जयश्रीमिश्रयागु अनुरोधकथं श्रीमयूरवर्ण महाविहारया निर्माण याना बिल। एवंक्रमं धर्मदेव राजानं जुलसां राजविहार दय्का धर्मचैत्य स्थापना यात । मानदेवराजां मानविहार दय्कावन लिसे गुंविहार स्वयम्भूस तपस्यानं यात। परमोपासिका मृगिनीनं गन्धकुटी विहारया जिर्णोद्धार यात, नापं चातुर्विशमहायानिक आर्यापन्न भिक्षुणीसंघयात गुथिनं तयाबिल । हानं अशुवर्मानं राजविहार दय्का थव म्ह्याय् भृकुटीयात बौद्ध मूर्ति क्वस: तया सँदेशया जुजु श्रङ्चेन्ग्याल्पो यात पेन्ह् वियाछ्त। अथेहे नरेन्द्रदेव राजां आचार्य वन्धुदत्तयात उपहारस्वरूप राजकृतिमहाविहार (तेबाहा) दय्का बिल । थुगुकथं देवलदेव राजां देवपालविहार दय्का थकल । राजा चम्पादेवं फुटोविहार दय्का चैत्य स्थापना यानावन। जुजु बालार्चनदेव नं ज्येष्ठवर्णमहाविहार दय्का थकल। गुकिया नामं थौंतकं मतया: उत्सव न्याय्का वइच्वन । शिवदेवराजां शिवदेवविहार (उकुबाहा) दय्कावंन, थ्वहे विहारयात रुद्रदेव जुजुं पूर्णरूपेन जिर्णोद्धार याना बाँलाक दय्का थकल। भास्कर देव जुजुं हिरण्यवर्ण महाविहार

(क्वाबाहा) दयकल । थ्वहे विहारस च्वंह्म भगवान् बुद्ध पिङ्गलारानिं दय्का थकूगु बत्तीसपुटली काहाद्वँस च्वँगु पिम्बाहाया प्राचीनमूर्ति ख: । एवंक्रमं गुणकामदेव राजां पद्मचक्रविहार, रत्नाकर महाविहार (ह्ः:बाहा) व गुणलक्ष्मीवर्मानं महाविहार निर्माण याना थकल । इन्द्रदेव जुजुं कच्छपालगिरी महाविहार (चोबाहा) व जयमनोहर महाविहार (सुबाहा) दय्का वंगु जुल । थुगु किसिमं राजा महाराजा पिन्सं जकनं बुद्धधर्म-सेवा याना बिहार दय्कावंगु मखुकि–

अपितु विद्वान् आचार्यपिन्सं नं उतिकं श्रद्धा भक्ति तया बिहारत दय्का थकूगु दु । उदाहरणया लागि थ्व धाय्फुकि–रतिशर्मा ब्राह्मणं किण्डोलविहार दय्कल । सुनयश्रीमिश्रजुं यम्पिमहाविहार (ईबही) दय्कल । महापण्डित गौतम श्रीशाक्यभिक्षुं सप्तपुरमहाविहार दय्कल । अथेहे थ्वसपोलया प्रधानशिष्य विद्वान् क्षान्तिश्रीनं पद्मोच्च श्रीमहाविहारया निर्माण याना थकल । एवंप्रकारं बौद्धाचार्य अभयराज शाक्यजुं महाबोधिमण्डप विहार (महाबुद्धदेगल) दय्कावन । हानं शाश्वतवज्र आचार्यजुं त्रिरत्नमहाविहार दय्का तुण्डिखेलय् वज्रवीर महाकालया स्थापना याना थकल । मञ्जुवज्र (जामन गुरुजुं) मणिसिंह महाविहार (मुसूँबाहा) दय्कावन, तथा लीलावज्रजुं मन्त्रसिद्धिमहाविहार (सबलबाहा) दय्कल, अथेहे आचार्य सुरत-वज्रजुनं सुरतश्रीमहाविहारया (तछेबाहा) स्थापना याना थकूगु जुल ।

उपर्युक्त बौद्ध विहारयागु प्राचीन संस्कृति रीतिथिति व्यवस्था अध्ययन याना स्वतधासा थ्व स्पष्टरूपं धाय्फु थौंकन्हे थें पूजा व गुथि थितिरिति हना च्वनेगु मात्रया थाय् मजूसे बौद्धधर्म, बौद्धसंस्कृति, बौद्धकला व बौद्धदर्शन आदियागु शिक्षादीक्षा प्रदान याय्गु संसारिक गृहस्थ जञ्जाल मुक्तयाना परमशान्तगु सम्बोधिया मार्गे दुतयकेगु बौद्धतालगु शिक्षादीक्षा बिईगु बौद्धस्कूलया प्रतिनिधित्व याना वईच्वंगु पावत्र भूमि ख: ।

सारांशरूपे धाल धासा बौद्धविहारया संस्थापना जूगु मूल उद्देश्य थ्वहेख:कि-बौद्धजनजीवन व सत्वार्थहित सुख शान्ति निम्ति सम्यक्रूपं शिक्षादीक्षा बिया आचार बिचार सुधार यायां परन्तु आदि मध्य अन्त्येसं परिपूर्णगु परिशुद्धगु बुद्धशासन उत्तरोत्तर वृद्धियाना यंकेगु विशुद्ध भूमिरुपे श्रद्धातया वईच्वगु पुण्यक्षेत्र ख: ।

थुजागु प्रकारया आदर्शमय विहारत विनयादि शील भ्रष्ट जुया शिक्षादीक्षा मदया संघपिनि बिचय् सद्भावना कम जुजूवना परस्परे एकता सहयोग सहानुभूति

मदयावना, धर्मकर्म ब:मलाना, दीनहीन जुजूंवना थ:थ:गु विहारया वास्तविक नांतकनं मसियावन, लिसें थुगु विहारतय्‌गु इलेबिले संवर्द्धन तकं याय्‌मफया थौं गुलिखे विहारत स्यना नष्ट भ्रष्ट जुयावन, गुलि आतक विद्यमान नं जुयाच्वन । थुगु ल्यनाच्वंगु बाहा, बहीत नं आयागु स्थिति छुं दशक लिपा इतिश्री जुईगु सम्भावना खने दु।

थनयागु परम्पराकथं बिचा: याय्‌बले विहारया स्वंगु किसिमं विभाजन जुयाच्वंगु खने दु—

१) सामान्य विहार (कच्चावाहा)
२) मध्यमक विहार (बहीविहार)
३) महाविहार (मूबाहा)

थुगु सामान्य विहारे – पृथक्‌जनतोता बौद्धसंस्कार अनुसारं दशकर्म खका त्रिशरण शिक्षापद ग्रहणयाना पञ्चशील पालनयाना पूर्णरुपेन बौद्ध उपासक उपासिका जुई धुंकूपिं कुलपुत्र कुलपुत्रिपिं जक च्वनेगु थाययात कच्चबाहा धाई।

मध्यमक विहारे-बौद्धगृहस्थि उपासक उपासिका यागु शिक्षापदयाकें नाघय्‌ जुईधुंकूपिं अर्थात् बुद्धधर्म अध्ययन अध्यापन याना पूर्णरूपेन ब्रह्मचर्य भिक्षु जुईपिंगु लागि जक निर्देशन यानात:गु बहीविहार धाई ।

महाविहारे-ब्रह्मचर्य भिक्षुजुया बुद्धधर्म अध्ययन अध्यापन याना ग्रन्थधूरयाकें अलग जुया पूर्णरुपेन विनयानुसार उपसम्पदालाभि भिक्षुपिं जक च्वना विपश्यनाधूरे अभ्यास याईपिं च्वनेगु आवासीय स्थान आर्यावासयात मूबाहा धाई। थनहे ह्निछिया प्यंगुप्रहरे धर्मगण्डो थाना विहारया दिनचर्या बमोजिम धर्मसन्देश न्यंकेगु ज्या जुयाच्वनी । कच्चाबाहा व बहीलि धर्मगण्डो थाय्‌गु चलन मदु ।

आगं दिगिस-श्रावक, महायान चर्यायाकें अतिरिक्त वज्रयानचर्याया सिद्धान्त अनुसारं अभ्यास याना छगू जन्मं प्रभाश्वर धर्मकाय बुद्धत्व प्राप्त जुईगु शिक्षा-दीक्षा लाभ याय्‌गु रहस्यमय क्रिया जुईगु खः ।

सामान्यविहार (कच्चावाहा) यात तोता मध्यमक विहार (बही) व महाविहार (मूवाहाले) जक चूडाकर्म बदे छुय्‌गु चलन दु। वदेछुय्‌ धुंकूपिं बौद्धविहारया सर्वसङ्घयात बौद्ध इतिहासे न्यागु प्रकारं नां उल्लेख यानातल–

१) बौद्धसंघ　　२) भिक्षुसंघ　　३) जिनसंघ
४) आर्यसंघ　　५) श्रावकसंघ

थ्वहे बौद्धसंघयात थनयात परम्पराकथं न्यागु किसिमं श्रेणी विभक्त याना तःगु खने दु-

१) वज्राचार्य (गुरुभाजु)　　२) शाक्यभिक्षु (बन्देजु)
३) श्रामणेर (श्रामणी बन्देजु)　　४) ब्रह्मचर्यभिक्षु (विक्खुबन्देजु)
५) चेलक भिक्षु (चिबाहा बन्देजु)

थ्वहे विहारे च्वंपि सर्वसंघपि सर्व प्रथम त्रिशरण शिक्षापद ग्रहण याना क्रमशः उपासकंनिसें थहाँ वना ब्रह्मचर्यभिक्षु, शाक्यभिक्षु एवं वज्राचार्य जुईपिन्सं बदेछुयुगु, दीक्षाकायगु, पिईह्म चाकले वनेगु, भलि लुयगु, बेताजु जुयगु, नायःलुयगु, थपाजु जुयेगु अर्थात् चक्रेश्वर जुयेगु व थपात्वयेगु आदि कर्म खकेगु ज्या जुई।

थ्वहे विहारया क्वाचपाल देवता भगवान् बुद्धया न्ह्योने च्वना नित्य कर्मया रूपे आर्य नामसगीति ब्वनेगु, नित्यपूजा यायगु, घर्मगण्डी थायगु व बहनि तूतः ब्वनेगु, ज्या जुइ। अने वार्षिक पर्वया रूपे बुसाधं यायेगु, पाठ यायेगु, घर्म देशना याकेगु, ब्रत उपासनादि धारणी ब्वंकेगु, पूणी सेवा, गुँलासेवा, कार्तिक सेवा, अष्टमि सेवा, दशमि पूजा, चह्रे पूजा, अमाई पूजा, आगँ पूजा जुया च्वनि। हानं विशेष पर्वकथं महान्-कार्यरूपे बहिद्यो ब्वयगु बौद्धकला प्रदर्शनी क्यनेगु व सद्धर्मयात्रा उत्सव जुई। वथें संघ भोजन सम्यक्महादान, नराँ, पञ्जराँ न्याय्केगु आदि विविध महान् धार्मिक उत्सव नं जुयाच्वनि।

थुजा थुजागु बुद्धधर्मसम्बन्धि महत्वपूर्ण व गहन विषय ज्याखं इलेबिले जुयावना च्वंगु थ्वहे बौद्धबिहारया पृष्भूमि न्वंवानाच्वंगु खने दु। धायकि सम्राट् प्रियजीव अशोकया शिलालेखं भारतीय इतिहासे व बुद्धधर्मया महत्वे गुगू स्पष्टता हयाबिल, उगूहे स्पष्टता नेपाया इतिहासे व बुद्धधर्मया महत्वे भीगु बही बाहाल हया बिईफु। अभ बहो, बाहाया गर्भे इतिहासजक मखु संस्कृति व सभ्यतानं गभित जुयाच्वंगु दु। हानं थ्वन धायफुकि–मेमेगु बौद्ध देश थें नेपाया वही, विहारे केवल श्रावकयानि भिक्षुचर्या जक सिमित मजूपे महायानचर्या बोधिसत्वक्रिया व तन्त्रवज्रयानया रहस्यमय कर्मक्रिया नं जुयाच्वनि। थ्वहे कारणंयाना थनया बौद्ध बिहारे क्वाचपाल देवता भगवान बुद्धया च्वसँ आगम स्थापना याना वयाच्वंगु खने दु। थ्वहे नेपाया बुद्धधर्मया इतिहासे थःगुहे विशेषता खः, देने खः, गौरव खः।

सम्यक्–महादानया परम्परा

नेपाया बुद्धधर्मयागु इतिहास अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वत धासा गुलि नेपाया बौद्धविहार माने याना वइच्वंगु रितिथिति धर्मसंस्कृति दु। उकि मध्ये दकले सकले तधंगु थ्वहे 'सम्यक्महादान' हे खः।

थ्व सम्यक्महादानया रितिथितिस दुहांवना अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वतधासा बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यागु श्रावक, प्रत्येक, महायान एवं बज्रयान–सम्बन्धि ज्याखँ सुलाच्वंगु खनेदई।

थुकी श्रीस्वयम्भू ज्योतिरूप भगवानबुद्ध तथा समस्त अतीतबुद्धपिनि प्रतिनिधित्व याना बिज्याह्म श्री दीपङ्कर तथागतयात सर्वोपरि स्थान बिया मानेयाना वईच्वंगु खने दु। अथेहे वर्तमान कालया बुद्धपिनि प्रतिनिधित्व यानाबिज्याह्म वसपोल शान्तिनायक शाक्यमुनि तथागत व भविष्यत्कालया बुद्धपिनि प्रतिनिधित्व याना बिज्याह्म आर्यमैत्रेय तथागत आदि अनेक बुद्ध, बोधिसत्व, आर्यतारा, प्रज्ञापारमिता, वसुन्धरा, आर्यावलोकितेश्वर, आर्य मञ्जुघोष आदिया सुन्दर भव्य कलात्मक मूर्तित उपस्थित याना तइतःगु खने दयाच्वनि। लिसें सुईस्वकोटि देवतापिं तथा नेपाया समस्त प्रजाया हृदयप्राण राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाधिराज सरकार व आर्यसंघ, जिनसंघ, बौद्धसघया रूपे गुरु वज्राचार्य,शाक्यभिक्षु, श्रामणेर, ब्रम्हचर्यभिक्षु, चैलकभिक्षु आदि आमन्त्रित जुई। थ्व सम्यक्महादानया दुने बौद्ध दर्शन, बौद्ध कला बौद्ध संस्कृति बौद्ध धर्मया विशुद्ध भावना अनुपम प्रदर्शन क्यना वईच्वंगु दु। धाथें धायमालधासा थुजागु किसिमया बौद्धसंघायन–बौद्धसम्मेलन–बौद्धजागति अन्तरराष्ट्रिय बौद्ध जगत् (चीन, जापान, मंगोलिया, तिब्बत तथा लंका, बर्मा थाइल्याइण्ड, भारत आदि) थासे दुर्लभ धासां अत्युक्ति जुइमखु। अत: एव, थ्व सम्यक्महादान महोत्सव नेपाया थःगुहे किसिमया देन दइच्वंगु महत्वपूर्ण आदर्श खः, विशेषता खः, गौरवमय परम्परा खः।

अशान्तिजगते शान्तिव्यवस्था ह्यमिम्ति बुद्धशासन स्थापना याना बुद्ध धर्म व संघयागु व्यवस्था दयका शान्तिप्रगति व सद्भावना जागृति ह्यलागि आपालं उपायकुशल ज्ञान सिया बिज्यापिं प्रातःस्मरणीय श्री पूर्वाचार्यपिन्सं बुद्धभूमि नेपादेयात लोगु थुगु सम्यक् संघभोजन प्रथा दयका थकल। थुगु सम्यक् धर्मया बन्देज बौद्धमात्रया निम्ति जक मखु परन्तु मानवमात्रया लागि अभ सकलसत्व प्राणिया कारणे हितसुख शान्ति बिईगु विशुद्ध मुक्तिमार्गया लंपु क्यनिगु बुद्धशासनयागु थ्व प्रथा खः।

धार्थे धाय्‌धासा थुगु प्रथाया परम्परा सम्यक्संबुद्ध तथागतपिन्सं आज्ञाजूगु सम्यक्धर्मया शिक्षादीक्षानुसार आचरणयाईपिं सम्यक्संघ, आर्यसंघ, जिनसंघ, बौद्ध संघपिंगु मूल उद्देश्य विधिविधानकथं चलेजुया वईच्वंगु सम्यक्धर्म खः।

जम्बुद्वीपया मूलगु पुण्यभूमि श्रीगु नेपादेशे सम्यक् धर्मया महत्व दुगु थेंगु हे वसपोल श्री दीपङ्कर तथागतयागु महत्व दुगु खः। छाय्‌धासा बौद्धग्रन्थानुसार दीपंकर तथागतया इले थ्व सम्यक्धर्म प्रादुर्भाव जुगु खः। वसपोल श्री आदिबुद्ध ज्योतिरूप स्वयम्भूमहाचैत्यया दर्शन व पूजन निम्ति सप्त तथागतपिं मध्ये न्हेह्मह्म नेपालपुत्र शाक्यमुनिनं दीपंकर तथागतयागु व्याकरण उपदेश प्राप्त याना अनुशरण नाया तथागतपिंगु परम्पराकथं बोधिचित्त उत्पत्ति याना पारमिता चर्या चलेयाना आपालं कल्पतक सत्त्वार्थ हितसुख निम्ति बोधिचर्याव्रत चरलपा बिज्यागु जुल।
दीपङ्करतथागतया· जीवनी व शाक्यमुनिया जातक कथा स्वया यंकेबलेनं थ्व ख स्पष्टजू ओ कि—

असंख्य समयन्ह्यो अनन्तकल्पय् दीपावती नाँ जुया च्वंगु नगरे अर्चिचष्मान राजाया सुदीपा महारानी पद्मिनी थेंगु सुन्दर मनोहरगु बगैंचाय् चाह्यूवंबले अनच्वंगु दिव्य मनोहरगु पुखूया दथुईलाक असंख्य उज्ज्वलगु तस्सकं थिनाच्वंगु मत प्रकाश जुल। पाय्‌छि उगु इले शुभ मुहूर्त्तस महारानीया प्रसूतिव्यथा जुया बालक आनन्दपूर्वक जन्मजूगुलिं दीपङ्कर बोधिसत्व नामं प्रख्यान्त जुया लिपा वसपोल बोधिवृक्ष सिमाया क्वसँ च्वगु दिव्यरमणीय पुखूया दथुई च्वंगु पल्लवित पुष्पित जुया विकसित जुया तस्सकं चक्कंक ह्वया च्वंगु, दिव्यसुगन्ध वासनां सहितगु,पलेस्वाँया द्योने च्वना असख्य मारगण जिते याना सम्यक्संबोधिज्ञान प्राप्त यानालि दीपङ्कर तथागत जूगु जुल।

थ्वसपोल दीपंकरतथागत लोकहितार्थं निम्ति चाह्यू विज्याबले थ्वसपोलया हे स्वागतसत्कार यायूत सुमेधकुमारं दयकाच्वंगु लँज्यास थमं दयकेमाःगु भाग सिधयके

मलावं दीपंकरतथागत थ्यंकः बिज्यागु खना अत्यन्त श्रद्धाभक्ति तया प्रसन्नपूर्वक हृतस्पत्तर व भ्यातंना दुगु गाले थःहे ताःस्वरूपजुया गोतुला बिया वसपोलयागु सन्मान यागु जुल । थुजागु प्रकारया सुमेधकुमारयागु श्रद्धाभक्ति खना दीपंकरतथागत अत्यन्त प्रसन्न जुया विज्याना वईगु लागि भविष्यवाणी याना आशिर्वाद बिया भविष्यव्याकरण याना बिज्यागु दु कि—

भो कुलपुत्र ? सुमेधकुमार ? लिपायागु जन्मे छ शाक्यमुनिबुद्ध धायूका असंख्य प्राणिपिंगु हितसुख शान्ति व देवमनुष्यपिन्सं हियूके मफूगु अनुत्तर धर्मचक्र प्रवर्त्तन याईह्म जुई ।

थुगुहे किसिमं ह्यानं थथेनं धयातःगु दु किं - वसपोल दीपङ्करतथागत प्रसन्नशील महाविहारस च्वना धर्मोपदेश याना बिज्याना च्वबले शाक्यमुनि जुईह्म मेघ मानवक दीपङ्करतथागतयात न्याफो उफोस्वाँ द्वहलप्यूगुलिं तथागत प्रसन्न जुया भद्रकल्पय् कलियुगे शाक्यमुनि धईह्म, बुद्ध जुइधका आशिर्वाद बिया बिज्यात ।

दीपङ्करतथागतयात इलेबिले सम्यक्दान बिया स्वागतसत्कार याना वइच्वगु प्रमाण बौद्ध ग्रन्थग्रन्थान्तरे थासंथासे कनाच्वंगु दु । प्रमाणस्वरूप सक्षिप्त उदाहरण थन प्रस्तुत यानाच्वना—

छन्हु दीपङ्करतथागत किंशुकबने चङ्क्रमण जुया बिज्यागु बखते भिङ्गल माक त वया वसपोलया सत्कार याना च्वंवल । उगु इले माकःया राजां सर्वप्रथम फँसि छगः निपाह्लातं आदरपूर्वक ज्वना श्रीदीपङ्करयात चह्र्यागुलिं दीपंकर प्रसन्न जुया छंगु थ्व प्रथम दानाङ्कुर तःमागु सिमा जुया उकिया पुण्यानुभावं ताँविस्तार मजुईक भोगयाय् दयूमा धका आशिर्वाद व्यूगु दु ।

लिपा ह्यानं वहे ज्ञानाकर माकः कामार्थिसहरे सार्थवाहुया काय् धर्मश्रीबालक धायूका जन्मकया बाल्यावस्थास पासापिं नापच्वना घू द्वँचिना लँया दथुस ह्यिता च्वंगु इले श्रीदीपकर तथागत थव शिष्यगणपिं मुंका प्रस्थानयाना बिज्यागु समये वहे मचा ह्यिताच्वंगु थासे थ्यसेंलि व बालखया पूर्वसंस्कार याना, दीपंकरतथागत याके श्रद्धानिश्चय वना व बिई थ्व बिई मदया हथासें थमं ह्यिताच्वनागु धूहे जूसां छपासः छपासः श्रीदीपंकर प्रभृति सकल भिक्षुपिन्त नं जाकि, छो, वा, केगु इत्यादि नां कया भक्तिपूर्वक दान व्यूगु जुल । उह्म बालखया शुद्धचित्त श्रद्धाचित्तवशं व धूः गुगू गुगू नांकया भावनायाना बिल फलस्वरूप वहे वहे अन्नवस्तु जुयावन । थ्व दानव्यूगु दिन जुल श्रावणशुक्ल अष्टमि खुन्हू । थ्वहे पवित्र दिनयात आदर्श माने-

याना थौंतक यलपंजाष्टमि धका प्रसिद्ध जुयाच्वन। थुह्म बालकयागु श्रद्धा भक्ति खना दीपकरतथागत प्रसन्न जुया आज्ञाजूगु दु कि– थुगु दानाङ्कुरया प्रभावं निसन्देह चिरकाल तकं भोग याय्दय्मा धका आशिर्वाद बिया लिहां वन।

थुगु पुण्यानुभावं थ्वहे धर्मश्रीबालक लिपायागु जन्मे दीपावती नगरे सुशीलानन्द महाराजया कलात शीलावती महारानीया गर्भं जन्मजुया सर्वानन्द राजा धाय्का त्रिरत्नया भक्तिभाव याना, सद्धर्म चरलपा प्रजागणपिन्त सुखशान्ति बिया आनन्दनं जीवन हनाच्वंगु जुल।

उगु समये श्रीदीपङ्करतथागत दीपावतीनगरया समीपस प्रसन्नशील महाविहारे थव शिष्य महाभिक्षु सुनन्द प्रभृति भिक्षुगणपिं मुंका सभाषद्‌पिन्त सद्धर्म बोधिज्ञान उपदेश याना बिज्यानाच्वन।

थ्वहे दीपङ्करतथागतया उपदेशं अनुप्रेरित जुया राजा सर्वानन्दनं जुलसां दानपारमिताया विधिकथ श्री दीपंकर तथाग तव वसपोलया शिष्य समूह श्रावकभिक्षु सकलयातं सम्यक्‌दान, पिण्डपात्रदान, सम्यक्संघभोजन याकेगु सम्यक्संकल्प भाकल याना स्वकःतक सम्यक्‌दान, नराँ, पञ्जराँ न्यायेकावंगु खं कपिसावदाने उल्लेख याना तःगु दु।

लिसें थ्वहे सर्वानन्दराजां सम्यक्‌दान नराँ पञ्जराँ यागु खना अनुमोदनयासें छह्म दुःखि नकिंजु मिसा छह्मसि नं नं तस्सकं दुःखकष्ट सिया सम्यक्‌जीविका द्वारा मुंकातःगु अन्नवस्तु ज्वना उगू दानशालास वना छखेलिक च्वना दुःखिपहलं दान बिया च्वंगु खँनं उकिहे च्वयातल। थुह्म नकिंजुया शुद्धचित्तयागु विशुद्धदान-यात सर्वप्रथम दीपंकर तथागतं दानग्रहण यानालि अनंलिपा सर्वानन्दराजाया दान ग्रहण याना विज्यागु जुल। सर्वानन्द राजाया दानशालास तोप: वह्म उह्म नकिंजुया दानयात दीपंकर तथागतं न्हापालाक दानकया बिज्यागु खना आश्चर्य जुया जुजुं तथागतयाके प्रार्थना यात कि—

भो शास्ता दीपंकरतथागत ! छलेपोल जिगु दानशालास बिज्याना न्हापालाक उह्म नकिंजुयागु दान कया बिज्यागुया हेतु छु ? धका प्रश्न यागु जुल। थुकिया लिसले तथागत मुसुमुसु न्हिला थथे आज्ञा जुया बिज्यात—

भो राजन् सर्वानन्द ! छंगु दानशाला गुलि शोभायमान जुया भःभः धा। उकिसं दानशालायात ल्वय्‌क दानज्वलं नं उतिकं बांला येपुसेच्वं तर, थगु सम्यक्-

दान नरां पञ्जरांया लागि संकल्पित जूगु छंगु घन श्रीसम्पत्ति उलि विशुद्ध मजू, थःगु हिचःतिया कमाई मखु, सम्यक् आर्जनयाकें मुंका तःगु धनद्रव्य मखु, उकिसं प्राणिपिगु दुःख लुमंका सद्धर्मचित्त बोधिचत्त उत्पत्ति याना यागुनं मखु। केवल अष्टलोकधर्म, तामसिधर्म, दृष्टधर्मया कारणं नां तयगुमात्रया हेजक ज्या जूगुलिं छंगु दानयात लिपा लाका दृष्टधर्मयात वास्ता मतसे सम्बोधिचित्त उत्पत्ति याना तच्चोगु श्रद्धाभक्ति चित्तं दानव्यूगु जुयानिम्ति उह्म नकिजुया दानयात विशुद्धदान भापा न्हापालाक ग्रहण यानागु जुल ।

दीपंकरतथागतयागु मर्मस्पर्शि उपदेश न्यना सर्वानन्दराजाया मने वसपोलयागु आज्ञानुसार थःगुहे हिचःति हायकागु कमाईयाकें सम्यक्पञ्जरां याय्गु विचारं कौयागु ज्यासले वना वया ज्यामिजुया अतिकष्ट नया धनोपार्जन याना सम्बोधिचित्त उत्पत्तियाना स्वकोगू सम्यक्पञ्जरां याना थःगु सदिच्छा पूर्तियागुदु घका वर्णन यानातल—

> किं जन्मना सुगतशासनदानहीनात् ।
> किं जीवितेन शरणत्रयः वर्जितेन ॥
> तस्माद्धि शुद्धमनसा वपुसा गिरा च ।
> सम्यक्ददामि सुगताय सुपिण्डपात्रम् ॥

जगत् हितार्थ निम्ति विज्याना च्वंह्म वसपोल सम्यक्संबुद्ध तथागतया शासन सेवाया लागि छुं दानप्रदान याय्मफुत धासा थौं जि जन्मजुयागु धिक्कार। ह्रानं वसपोल त्रिरत्न बुद्ध धर्मसंघया शरण वने मफुत धासानं जि म्वाना च्वनागुनं निष्फल जुल। अथेया निम्ति थःगु कायवाक्चित्त परिशुद्ध याना वसपोल सुगतसुमार्ग आर्याष्टाङ्गमार्गस बिज्याना च्वंपि सम्यक्संबुद्ध आदि आर्यसङ्घपिन्त जगतहित सुख शान्तियाय् कारणे कालान्तरतकं थुगु सम्यक्धर्म, आर्यसंघभोजन, स्थिर जुयाच्वनेमा घका शुभप्रणिधान याना, श्रद्धापूर्वक आदरभाव तया पिण्डपात्रादि अन्न, धन, रत्न फलमूल एव ग्लानप्रत्यय अष्टपरिकार आदि दानयाना सम्यक्-महादानया विधिविधान स्थिति बन्देज दयकाथकूगु जुल। थ्वहे आदर्श व गौरवयात अनुस्मरण याना थ्वया परम्परा इतिहास कायम जुया च्वन धैगु नेपामि बौद्ध-तय्गु थःगु धारणा खः ।

थ्व सम्यक्महादान, सम्यक्धर्म, सम्यक्संघभोजनया परम्परा दानवीर सर्वानन्द राजां जक यानावंगु मखुकि, सत्ययुगे गन्धवती नांजुया च्वंगु नगरे सर्वसत्यप्रियदर्शन धैह्म बोधिसत्वनं याना थकूगु दु ।

अथेहे स्वर्णवती देशय् स्वर्णकेतु राजानं उतिकं श्रद्धा तसे थुगु सम्यक्-धर्म न्याय्का वन । लिसे थ्वहे स्वर्णकेतु महाराजया काय्पिं पुष्पकेतु, रत्नकेतु, द्वीपकेतु, चन्द्रकेतु व सूर्यकेतुपिन्सनं यानावंगु जुल ।

थुगुकथं हानं त्रेतायुगय् रत्नकोशवती धंगु देशया राजा रत्नकेतुमहाराजं नं जुलसां थवगुरु सर्वज्ञमित्रया उपदेश न्यनालि श्रीक्रकुच्छन्द तथागत प्रभृति आर्यसंघपिंत निमन्त्रणा याना सम्यक्भोजन, सम्यक्दान न्याय्का वंगु जुल ।

एवंप्रकारं वन्धुमतीदेशे वसुवन्धु महागुरुया उपदेश न्यना उगु देशया राजा इन्द्रपृष्ठमहाराजं नं उगुहे किसिमं परम्परा कायम यासे सम्यक्-धर्म अनुसार पिण्डपात्रादि दान याना थंकल ।

छुँ कालान्तर लिपा वहे देशया जुजु चन्द्रप्रभ महारानि चन्द्रकान्तिया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुया व सुगतावदानस आज्ञाजूगु कथं सम्यक्रूपं पञ्जराँ न्यायकावंगु खँ उल्लेख यानातल ।

द्वापरयुगया अन्तस वाराणशि सहरं श्रीस्वयंभू ज्योतिरूप दर्शन याय्त काश्यप-तथागत नेपा बिज्यात । श्रीस्वयम्भू दर्शन याय्धुंका थःगु देशेतुं लिहाँ बिज्याना काश्यपतथागतं श्रीस्वयम्भू ज्योतिरूपया विषयकया स्वयम्भूमहात्म्य गुणवर्णन याना विज्यागु जुल । थ्वहे उपदेश न्यना अत्यन्त प्रभावित जुया गौडदेशया राजा प्रचण्डदेव जुजुं काश्यप तथागत स्वयम्भू दर्शन पूजन याना लिथ्यंगु उपलक्षसहे श्रीकाश्यपतथागत प्रभृति आर्यसंघ भिक्षुगण समेतं निमन्त्रणा याना सम्यक् पञ्जराँ न्यायकल । लिसे थःगु सम्पूर्ण राज्यऐश्वर्य आत्मासमेतं काश्यपतथागतयात द्वहलपा श्रीस्वयम्भू ज्योतिरूप दर्शन यायेधका नेपा बिज्यात । नेपा बिज्याना प्रचण्डदेव राजा श्रीस्वयम्भू भक्तियाना च्वंह्म महाभिज्ञ श्रीगुणाकर भिक्षुया शिष्यत्व ग्रहणयाना थःनं शान्तश्रीभिक्षु जूगु जुल ।

सम्यक् पञ्जरांया परम्परा

नेपालय् किरातीशासन अन्त जुईवं लिच्छविशासनया उदय जुल। अनुमानित स्वंगूगु शताब्दीपाखे लिच्छवि सूर्यवंशी वृषदेव राजानं जुलसां शान्ति व करुणाप्रधानगु बुद्धधर्म ग्रहण याय्गुलि मतीतया नेपाया धार्मिक केन्द्र श्रीस्वयम्भू पर्वतस्थान पाखे स्वया प्रस्थान यानावन। अन उगु समये श्रीशान्तिकर साह्लंगु महाविहारे प्रसिद्ध बौद्ध आचार्य शान्तिशील भिक्षुया शिष्य जूवम। लिसे थव गुरू शान्तिशीलजुयागु उपदेशयात शिरोपर यासे राजा वृषदेवनं जुलसां प्रागैतिहासिकं इलंनिसे सुप्रसिद्ध जुयाच्वंगु श्रीस्वयम्भूज्योतिरूपयात पुनः चैत्याकाररूपे परिणत याय्गु विचारं महान् शुभसंकल्प यात।

तदनुसार–आचार्य शान्तिशील भिक्षुजुया कुशलनेतृत्वय् शास्त्रोक्त विधिपूर्वक श्रीस्वयम्भूमहाचैत्यया निर्माणकार्य सुसम्पन्न यागु जुल। थ्वहे श्रीस्वयम्भूमहाचैत्ययागु विशेष महात्म्य न्यना भक्तिवश छुँ समयतक स्वयं राजाहे पूजारी जुया विज्यात। परन्तु सदांया लागि थथे थःहे पूजारी जुया च्वने मफईगुलि स्वयम्भूया नित्यपूजा निम्ति आवश्यक बन्दोबस्त मिलेयाना बन्देजु शाक्यभिक्षुपिन्त अधिकार प्रदान याना थकल[१]।

आचार्य शान्तिशील भिक्षुजुया प्रेरणाद्वारा बुद्धधर्मप्रति अगाढ श्रद्धाभक्ति उत्पन्न जूगु जुल। अकिं थ्वसपोल वृषदेवनं बुद्धधर्म सम्बन्धि अनेक सद्धर्मकीर्ति तया थकल।

जुजु वृषदेवयागु विषय थुगुप्रकारं वंशावलि व जनश्रुतिया आधारेजक बुद्धधर्मया परमभक्त धयातःगु मखुकि इतिहासप्राण शिलाभिलेखे नं अङ्कित याना तःगु दु उदाहरणया लागि थ्व धायफु–द्वितीय जयदेवयागू पशुपतिस च्वंगु अभिलेखय् पण्डित बुद्धकीर्तिजुं थथे उल्लेख याना तल[२]–

१– देवमाला पृ, २५
२– संस्कृतसन्देश वर्ष १ अंक १

श्रीमान् वभूव वृषदेव इती प्रतीतो
राजोत्तम सुगतशासन–पक्षपाती ।

लिच्छवि जुजुपिं मध्ये उत्तम जुयाच्वंह्म वृषदेव राजा सुगतशासन बुद्धधर्म मानय् यायगुलि तस्सकं उत्साहित जुया च्वंह्म धका प्रशंसा याना तःगु दु । थ्वहे वृषदेवयागु पाखें शंकरदेव जन्मजुल । वहे शंकरदेवया लँ धर्मदेव उत्पन्न जुल । थ्वहे धर्मदेवया काय् ऐतिहासिक प्रथम मानदेव राजा उदय जूगु जुल । थ्वहे मानदेवया अंशं महीदेव धयाह्म प्रसिद्ध राजा जन्म जुल धका च्वईतल ।

१) थुह्म वृषदेवराजां बुद्धधर्मप्रति तधंगु श्रद्धाभक्ति तया बुद्धधर्म सम्बन्धि आपालं उन्नति यानाच्वंगु इले सुन्दर नामक सार्थवाहु महाजनं रत्नाकर समुद्रे वना आपालं रत्नज्वना वल[१] । अनंलि कालो धंगु नगरे वया उगू रत्नत विक्रियाबले ह्लयगु कोटि धनसम्पत्ति प्राप्त जुल । व धन सम्पत्ति ज्वना नेपाले वया छगूकोटि धनराशि गर्भ सोथना बौद्धाचार्यपिंगु निर्देशन अनुसार विशालरूप प्रदानयाना चैत्य दय्कल । थ्व चैत्य माघशुक्ल श्रीपञ्चमि उत्तरभद्र नक्षत्र सिद्धियोग बुधवारया शुभदिनस विधिपूर्वक प्रतिष्ठा याकगु जुल । थुगु विशालचैत्य प्रतिष्ठाकार्य सुसम्पन्न जुगु शुभउपलक्षस अतिकं भव्यजुइक दानशाला ग्वया आर्यजिनसंघपिन्त निमन्त्रणा याना सम्यक्‌दान नवदान (नरां) याना क्षीर भोजन याका आर्य जिनसंघ पिंगु पाखें आशिर्वाद कया लि ह्लानं उगु लसताय् आपालं धन खर्च याना बुद्धशासनयागु सेवा यात ।

थुह्म उदारवादी सुन्दरनामक सार्थवाहुनं शिलापुरवानगिरि पुलचोया लिकसं सवालाख धनसम्पत्ति गर्भतया थूद्वयात प्रतिसंस्कारयाना तयार याना बिल । लिसें थुगु स्थानयात शोभावृद्धि व संरक्षण याय् लागि पुलचोस गां दय्का वस्तिनं बसाले यागु जुल । थ्वेक सुन्दरसार्थवाहु जन्मजात माली जूसां बुद्धधर्मे दीक्षित जुया भिक्षुजुया नकवह्नी धंगु विहार निर्माण याना थ्वहे विहारस च्वना धर्मनं जीवन ह्लना अन्तस परलोक जुयावन ।

१— प्राचीन नेपाल अंक १४ पृ. १६

थुकी वृषदेवराजा मच्वसे वीरदेव राजा धका च्वयातःगु दु । श्री ५ या सरकार पर्यटन विभागं प्रकाशजूगु 'नेपाल' धंगु टुरिष्टगाईडबूक्स वीरदेव राजां यलदेश निर्माण यात धका च्वयातल । थुगु समय धासा ई. सं. २९८ अंकित जुयाच्वंगु अनुसारं वीरदेव मजुसे वृषदेव राजा जुयमा धंगु अनुमान प्रमाण ख: ।

२) ग्वलया चायव्हीया लिकसँच्वंगु प्राचीन ऐतिहासिक धर्मदत्तचैत्य (धंद्वचिवाहा)-यात परम श्रद्धावती छह्म उपासिकां तथागतयागु गौरवप्रति तच्चोगु श्रद्धाभक्तितसें बुद्धया महत्वपूर्ण छगू किन्नरीजातक कियके बियालि लिसें अनेक सुन्दर कलात्मक चित्रनं च्वके बिया, आपालं दुःखकष्ट सिया थुगु चैत्य दय्के ब्यूगु जुल ।

थुगु चैत्यया संरक्षण व सुधार निम्ति आवश्यक व्यवस्थाया लागि प्रतिवर्ष ४५ मानिका कूतबाली वईगु वुँ तया गुथि तयावन । थुलिजक मखु ह्मनं आर्यसंघ जिनसंघ भिक्षुपिन्त भोजन याकेगु व महामुनि श्रीशाक्यमुनि बुद्धयागु पूजाया कारणे २८ मानिका कूतबाली वयाच्वनिगु बुं द्वहलपा बुद्धशासनयागु सेवा भक्ति याना थकल ।

थ्व धर्मकीर्ति तया थकूगु दिन जुल माघवर्षकाल आषाढशुक्ल दशमिया शुभपर्वस । थुगू अद्‌भूतगु कुशलमूल द्वारा प्राप्तजूगु पुण्यानुभावं जिगु स्त्रीत्वभाव मिसाजन्मं परिमुक्त जुया थ्व दुःखसुखरूपी [संसारसागरं पारजुया सम्बोधिज्ञान प्राप्त जुय्मा धैगु आशिका याना तःगु जुल] ।

थ्व शिलाभिलेखया प्रमाण थथे वियातःगु दु[१] —

योसौ शान्तपदङ्गत:
सङ्घिग्य सुचिरङ्कालम्भवनम्भवविच्छिद:
किन्नरीजातकाकीर्णन्नानाचित्रविराजितम्
चत्वारिंशत्सपञ्चेह यत्र धान्यस्य मानिका:
वर्षे वर्षेथ जायन्ते क्षेत्रन्तत्तादृशन्ददौ
भूय: सङ्घस्य भक्तार्थं पूजार्थञ्च महामुने:
क्षेत्रन्दत्तन्तया यत्र ह्यष्टाविंशति मानिका:
विचित्रं देयधर्मम्मे कारयित्वेह यच्छुभम्
स्त्रीभावं हि विराग्याहं पुरुषमत्वमवाप्य च

थुगु अभिलेखया प्रमाणकथं थ्व आशय क्योंगु दु—नेपाया परम्पराकथं अतिकं च्वन्ह्यानाच्वंगु विविध बौद्ध संस्कृति मध्ये महत्वपूर्णगु'संघ भोजन-सम्यक्संघ भोजन'या

१— लिच्छविकालका अभिलेख सं-१, पृ. १,
श्रीधनवज्र वज्राचार्य,

प्रकृया सम्यक्चक्रविधान चिरस्थायि जुइमा धैंगु हेतुं न्ह्योनिसें दइच्वंगु लिपातकं परन्तु सुचारूरूपं चले जुया च्वनेमा धका थ्व गुथि संकल्पयाना आयस्ता तया थकूगु जुल ।

आतक्क उपलब्ध जुयाच्वंगु काठमाण्डू उपत्यकाया दकले पुलांगु लिच्छवि अभिलेख जुजु मानदेवया चांगुनारायणया विजयस्तम्भ शिलालेख खः । थुगु स्तम्भाभिलेख स्वयानं पुलांगु धका मान्यता बिया विद्वान् श्रीधनवज्र वज्राचार्यजुं थःगु 'लिच्छविकालीन अभिलेख' नामक ग्रन्थस सर्वोपरि स्थान बिया वईच्वगु खने दु । थुकिं स्पष्टयागु दु नेपाले 'संघ भोजन'– धैगु गुलि महत्वपूर्ण जू । थथे संघभोजन शब्द वाक्य प्रयोग याय्गु परम्परा सम्यक्या निमन्त्रणा पत्र दानपत्र स्थिरपत्र आदिसं अविरलगति धाराप्रवाह जुया न्ह्यानाहे च्वनतिनि ।

३) लिच्छवि जुजु शिवदेव नं थव पुर्खा बाजे तापाबाजे पिन्सं बुद्धधर्मप्रति आस्था प्रतिष्ठा तया शकरदेव, धर्मदेव, मानदेवपिन्सं बौद्धविहारत वहे परम्परानुसारं थमनं उतिकं श्रद्धाभक्ति तसें नन्दिशाला विहार दय्का प्रतिष्ठाजूगु उपलक्षस आर्यसंघपिन्त संघभोजन याकल धका उल्लेख यानातल[१] ।

४) नेपाया सम्यक्महादान सम्यक्भोजनया परम्परानुसार-सम्यक् न्याइबले त्रिरत्नालोक पुण्यकीर्ति अर्थात् बुद्धशासनया दिव्यभावनाया प्रतीक स्वरूपं निम्न लिखित धर्मकीर्तित दयकेगु चलन खनेदु—

१) बुद्धया कायिक शासन-भव्यरूप दीपङ्करतथागतया मूर्ति दयकि, पञ्जरां नरांजक यातसा तःधिकः याना मदयकूसे बःचाधिकजक याना दयकी ।

२) बुद्धया वाचिक शासनया रूपे— धर्मञ्च जिनभाषितं धयातःगु आदर्श अनुसारं सद्धर्मग्रन्थ प्रज्ञापारमिता सफू च्वकेगु याना वईच्वन ।

३) बुद्धया चैतसिक शासनकथं–सर्वसुगतहृदय प्रभाश्वर धर्मकाय शून्यनिरञ्जन पंचबुद्धात्मक स्वयम्भूचैत्य धर्मधातु वागीश्वर दयकेमा । थुगु चैत्ययात सम्यक्बले 'थासंद्यो' धका मानेयाना वइच्वंगु खनेदु ।

४) थुगु सम्यक्धर्म आर्य सम्यक्भोजन सम्यक्चर्या यागु गुणधर्म महात्म्य अतिप्रशंसनीय जू । शान्ति व महाकरुणा अभिलाषा यानाच्वंपि समस्त देव मनुष्य आदि सर्वसत्व प्राणिपिन्सनं दर्शनीय, पूजनीय, स्पर्शनीय एव

१ गोपालराज वंशावली पृ' २०

चिन्तनीयगु, आदि मध्य अन्त्येसं कल्याण दायकगु केवल परिपूर्णगु, परिशुद्धगु थुगु सम्यक्धर्मया शुभ सन्देश दिव्यसन्देश सकभनं प्रचार प्रसार याय् योग्यजू धैगु अर्थे व लिसं-अप्रतिष्ठित निर्वाण दशदिग्धर्म दुन्दुभि:-धयात:थ्ये महायानिक निर्वाण गर्न च्वनाच्वंगु मखु, तर व भिगुदिशासं व्यापक जुयाच्वंगु दु धका धर्मदुन्दुभि द्वारा सम्बोदन याना न्यंका च्वंगु दु धैगु भावनायात कया दिव्यवण्ठ गँ छग:नं दयकेमा धैगु परम्परा दु ।

थुगागु सम्यक्या परम्पराकथं बिचा:यायबले गुलि दानपति श्रद्धालुपिन्सं दीपङ्कर तथागतया भव्यमूर्तिजक दय्कानं सन्तोष मजुया सम्यक्या नामं विहारनं दयकावंगु खने दु । लिसें सम्यक् निम्ति च्वके व्यूगु सद्धर्म ग्रन्थ प्रज्ञापारमिता नं वहे विहारे व्याख्यान तकनं याकूगु खने दु । थुकिया ज्वलन्त उदाहरण थ्व दु कि-

राजा भोजदेव, रूद्रदेव व लक्ष्मीकामदेवपिंगु संयुक्तराज्यस ने. सं. १३५ सालं अतिकं भ:भ: धायक भव्यनवसां सम्यक् याना विहार दय्कालि आर्याष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता च्वकालि व्याख्यान समेत याकेव्यूगु खँ निम्नलिखित वाक्यं स्पष्टयागु दु । लिसें उगु ग्रन्थ व्याख्यान याह्म धर्मभाणक बौद्धाचार्य योग समाधिस अभ्यस्तह्म श्रीसुजनभद्रया नं नां न्ह्यथना त:गु दु । थ्व सम्पूर्ण कुशलमूलया कारण सम्बोधि निरूत्तरसुख प्राप्त जुईमा धका सम्यक् बोधिपरीणामना समेत याना तईत:गु जुल[१]-

संः १३५ भोजदेव, रूद्रदेव, लक्ष्मीकामदेव विजयराज्ये
नेपालमण्डल स्वलंकरणाय सम्मक्
ल्हँविहार इति ।

सर्वजनानुरागो यस्मिन् विभाति वचनं
सुगतस्य शाश्वत् । तस्मिन्विहारे तपसो
रम्वुसागरे सुजन भद्रस्य समलिखत्सुधी: ।
तनोति मां प्राप्य निरूत्तरसुखं सनानु तां
अष्टसहस्रिकाख्याम् ।

१- थुगु प्रमाणया संकलक वर्तमान लण्डन क्याम्ब्रिजयुनिभर्सिटी लाईब्रेरीया दर्ता नं. १६४२ स सुरक्षित जुयाच्वंगु दु । सम्पादक—लुसिनो पेटीक्, हिस्तोरि अफ मेडिभल नेपाल पृ ३६

५) नेपामि बौद्धतय्गु थःगु परम्परानुसार व शास्त्रवचनया प्रमाणकथं कार्यकारण विशेषं छगुनं छगु उपलक्ष कया मूर्तिनिर्माण याना प्रतिष्ठा याकेगु चलन खने दु। उगू दिव्यभावनाया दिव्यप्रतीक स्वरूप जुयाच्वंगु मूर्तितय्गु ऐतिहासिक धार्मिक एवं सांस्कृतिक पृष्ठभूमि अध्ययन याना स्वतधासा व प्रत्येक दीपङ्कर तथागतपिंगु पृष्ठभूमि विचाः यानास्वत धासा नं विभिन्न समय विभिन्न थासय् छह्म छह्म दातां सम्यक्, नराँ पञ्जराँ न्यायकावंगु इतिहास सुलाच्वंगु खने दई। खनंखः आतकं सम्यक् न्यायकीह्म दानपति सुन्दर भव्य एवं कलात्मक सुवर्णमय श्रीदीपङ्कर तथागतयागु प्रतिमूर्ति दय्का वईच्वनतिनि। तर, नराँ पञ्जराँ न्याईकिपिं दातापिन्सं जक सम्यक्या दीपंकर स्वया चिधिक याना दयकेगु चलन दु।

बौद्धगृहस्थ कुलपुत्र कुलपुत्री उपासक उपासिकापिन्सं थःगु इच्छानुसार सप्तबृद्धियागु आशायाना बौद्धमूर्ति, बौद्धग्रन्थ, बौद्धचित्र (पौवाहा, तुलापौं, बिलंपौ) एवं धर्मकीर्ति आदि स्थापना याना वईच्वंगु खने दु। बुद्धधर्मे सप्तबृद्धि परिपूर्ण जुईमा धका आशिर्वाद बिईगु चलन मदुगु मखु। थ्व चलन बुद्धधर्मे सम्यक्, नराँ पञ्जराँ बिईगु गुबलेनिसें शुरूजुल उबलेनिसें निम्नगाथा ब्वना आर्यसंघपिन्सं सुवा बिईगु याना वईच्वंगु खने दु—

> आयुर्बृद्धि यशोबृद्धि बृद्धिप्रज्ञासुखस्तथा।
> आरोग्यं धन सन्तानं सन्तु ते सप्तबृद्धिरस्तु॥

परन्तु थ्व सप्तबृद्धियागु जक आशा मखुकि-मूल उद्देश्य जा'अनुत्तरसम्यक्सम्बोधि' फल प्राप्त निम्ति धका थायथासे च्वंगु बौद्धमूर्तितयगु पादपीठ व बौद्ध ग्रन्थ सूत्रतन्त्रया अवसानपत्रे च्वंगु अभिलेखं स्पष्ट ब्ववानाच्वंगु दु—

१) अपरिमिता आयु (दीर्घायु) प्राप्ति निम्ति श्री अपरिमिता तथागत
२) सुयशकीर्ति अष्टसिद्धि लाय् कारणे श्री विद्याधरी आर्यतारा
३) प्रज्ञा ज्ञान बुद्धिया लागि श्रीमञ्जुश्री, प्रज्ञापारमिता
४) आरोग्यसुखया हेतुं श्री भैषज्यराज तथागत
५) चतुरानन्द महासुख लाभ निम्ति श्री हेवज्र चक्रसम्वर, वज्रयोगिनी
६) धनधान्य रत्न प्राप्त याय्त श्री वसुन्धरा, जम्बल
७) अष्टमहाभयपरित्राणया उद्देश्यया लागि श्री आर्यतारा, पञ्चरक्षादेवी
८) सुखावती वनेगु कामना याइपिन्सं श्री अमिताभ तथागत, आर्यावलोकितेश्वर
९) मारविघ्न मिवारणया लागि श्रीचण्डमहारोषण, वज्रपाणि

१०) क्लेशपापदुर्गतिपरिशोधनार्थ श्रीसर्वदुर्गतिपरिशोधनराज तथागत

११) शान्तिसुख व्यवस्था चिरस्थायि निम्ति श्री शान्तिनायक भगवान बुद्ध

१२) बुद्धशासन अभिवृद्धिया कारणे बौद्धसंघ बौद्धविहार संघारामयागु व्यवस्था

थुगु किसिमं नेपामी बौद्धतय्गु थःगु संस्कृति परम्परायागु क्वातूगु आधार व प्रमाणकथं बिचाः याय्बले निसन्देह वसपोल श्रीदीपङ्कर तथागत खनीबले सम्यक्, नरां पञ्जरां यागु अनुस्मरण बियाच्वनि। अकिं दीपंकरयागु मूर्तियात भीगु जनसमाजं समेद्यो धका सम्बोधन याना वईच्वंगु जुल। थ्वहे कारणं जितः धायमास्ति अोकि-गन गुगूथाय् गुगू इले दीपङ्कर तथागतया नाम अङ्कित अभिलेख प्राप्त जुई, अन उगुथासे उगू इले निश्चयनं सम्यक् पञ्जरां न्याय्का वन जुई धैगु।

थुगु प्रमाणकथं इतुम्बाहाया ने. सं. ५०२ सालया शिलापत्र अनुसार जुजु जयस्थितिराज मल्लया महामन्त्रि जयसिंहराम बर्द्धनया किजा मदनरामसिंह बर्द्धनजुनं बुद्धधर्मप्रति अतिकं श्रद्धातया गिरिवरमहाविहारया श्री स्वयम्भूमहाचैत्य व थनया श्रीएकजटी जोगिनी जिर्णोद्धार यात। लिसें श्रीपारावतमहाविहार (इतुंबहाल) स सद्धर्मचङ्क्रमण विजय निम्ति श्रीदीपङ्करतथागत मूर्ति दयका प्रतिष्ठा याना बिल। थुगु मूर्तिप्रतिष्ठायाना विज्याह्म बौद्धाचार्य राजपण्डित श्रीमहाबोधिभद्र खः। अथेहे थुगु मूर्ति दयकूह्म कलाकार भिक्षु आरजयनया नां समेत अकित याना तःगु जुल। थुगु विषयकया उगु शिलापत्रे थथे च्वयातःगु दु-[1]

गिरिवरमहाविहारे श्रीश्रीस्वयम्भूचैत्य एकजटा संस्कारित ।
श्रीमन्मदनरामेन तेन दोपङ्करो कृतः ।
श्रीमत्पारावताख्ये च विहारे जिनशासने
श्रीश्रीदीपंकरबुद्ध स्थापित तेन मन्त्रिणा ।
श्रीपारावताख्ये श्रीसुगतशासनेषु
स्वधर्मचंक्रमण विजयार्थं प्रतिष्ठापितवती
प्रतिष्ठापिताचार्य राजपण्डित श्रीमहाबोधि भद्र
देवप्रतिसंस्कारित काष्ठमण्डप भिक्षु आरजयोन ।

सम्यकस प्रर्दशित अप्पो धयाथें श्रीदीपङ्कर तथागतया मूर्ति परम्परानिसें सुवर्णवर्ण याय्निम्ति लुंसियेगु याना वयाच्वंगु खने दु। थ्व सम्यक्देवता दीपंकरया

१— संस्कृतसन्देश वर्ष

मूर्ति केवल ख्वाछपा जक लुंसियां मगा, लिसें मुकूट, कण्ठि, कुण्डल, कर्णपता एवं हृदयफो आदि लुंसियमा:गु जुया भतिभतिचा लुं मगागुलि याना दानपतिजुं लुंसमेत त्याना कया दीपंकरयात लुंसिया शोभावृद्धि याना थकूगुया प्रमाण थ्व दुकि-

ने. स. ५६५ श्रावण शुदि १४ स श्रीपुलचोमहाविहारया ब्रह्मचर्य भिक्षु श्री अखयशिरी (अक्षयश्री) थपाजुयाके लुं त्यानाकया दानपति जयराज भारोनं श्रीदीपङ्करतथागतया मूर्ति लुंसिया व्यूगु जुल[1] ।

७) यल श्रीभुवनाकरवर्म संस्कारित श्रीधर्मकीर्ति महाविहार अन्तर्गत श्रीदक्षिण-महाविहारस च्वंह्म प्रधान महापात्र राजसिंहमल्लजुया छय्चा ज्ञानसिंहमल्लजुया काय् श्रद्धालु दानपति अमृतसिंहजुया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव महादिशादि संघभोज्य (सम्यक्) या निमन्त्रणा यागु जुल ।

उगु सम्यक्या निमन्त्रणास थथे उल्लेख यानात:गु दु—

श्री धर्मसौगतकारित श्रीयंपिथूप महाविहारस बिज्याना च्वंह्म श्रीमत् श्रीदीपङ्कर भट्टारक वया सहानुचर श्रीस्थवीर प्रमुख सकलसंघयात महादिशासंघ-भोजनस बिज्याय माल धका दुनुगलंनिसें ब्वनाच्वना । सम्यक् भोजनस बिज्याकेह्म श्रीदीपंकर तथागतयात शोभायमान पूर्वक अलंकारं छाय्पिया चीवर, छत्र, ध्वज, पताका ब्वय्का चामर उखेलं गाय्का,घण्ठ, बाजन थाय्का हर्षोल्लास याना त:वाहालस जुईगु सम्यक् निम्ति ने. सं. ५९९ सालया सम्यक्दिनस च्वोगु जुल[1] ।

थुगु दं कीर्तिपुरया जुक्त श्रीविष्णुसिंहमल्ल जुजु जूयानिम्ति यलदेश छपाय् छधी जूगु जुल । थुगु सम्यक्या लागि दानपति प्रधान महापात्र अमृतसिंहजुया परमविश्वासि भीमजुया आज्ञानुसारं निमन्त्रणा पूजा खुन्हूयालागि निमन्त्रणापत्र च्वया बिया हया धकानं न्ह्यथना त:गु दु ।

थ्व खँया आशयं थ्व स्पष्टजू सम्यक्या प्रति पूर्णरुपेन राजकीय सम्मानकथं आस्था प्रतिष्ठा तयावईच्वंगु दु धैगु । थ्वहे परम्परानुसारं थौंतक नं श्री ५ या सरकार नं उलिहे सहानुभूति तयावईच्वंगु दनि ।

थुगु निमन्त्रणापौलि थ्वनं भाव स्पष्टयागु दु—गुलिनं आतक उपलब्धजूगु सम्यक्सम्बन्धि उल्लेख जुयाच्वंगु दानपत्र, निमन्त्रणापत्र अध्ययन याना स्वय्बले

१— श्रीहेमराजशाक्यया संग्रह तालपत्र तमसूकयाकें ।

बहीयात निमन्त्रणा च्वयातःगु खने मदु। तर थुकिं बाहायात जक मखु बहीयातनं समान आदरतया निमन्त्रणा बियातःगु खनेदत । थुगु किसिमं मेमेगु बहीयातनं निमन्त्रणा च्वयातःगु अवश्यं दयमागु खः । थथे यीबहीछगूयात जक निमन्त्रणा बियातःगुया कारण थ्वनं जुईफु, यलदेया मुख्यगु बही यीबहीयात हे महत्वप्रदान याना तईतःगुलि जुयमा । नेपाले दकले सकले प्रसिद्धगु जात्रा श्रीकरूणामय बुंगमलोकेश्वरयागु रथजात्रा व इल्लने सम्यक् यीवहींया ब्रह्मचर्यभिक्षुपिन्त यानावईच्वंगु आदरसत्कारया थिति रिति प्रमाणित याना वईच्वंगु दनि ।

८) ये निम्निबाहाया ताम्रपत्र अध्ययनकथं थ्वखँ स्यूगु दुकि—ने. सं. ६०६ साल श्रावणकृष्ण त्रयोदशि जुगोदय दिनखुहू दानपति शाक्यभिक्षु उजोनेराजपाल, किजापिं शुओपाल, पुंशुओपाल व कमलराजपाल प्रभृति सकलया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव आर्यसंघपिन्त विधिवत् सम्यक् भोजन याकूगु जुल ।

थुगु सिजलपतिस थ्व सन्देश न्यंकातःगु दु— त्रिरत्न बुद्धशासनया संरक्षक जुया बौद्धविहारया धर्मपाल श्रीवज्रमहाकालयात थुगु ज्याया साक्षि तयातःगुनं दु । थुगु शुभकार्यस सुनां गुह्य सिनं दुःखबिया सन, मारस्वरूप जुया विनाशयात उह्य सित बुद्धशासन ध्वंश यानागु समानं महापातक भोग याईह्म जुई[1] ।

९) ये विकमाबाहाया क्वाचपालदेवता श्रीअक्षोभ्यतथागतया देगलस शोभाबृद्धि निम्ति काष्ठमण्डप महानगरया चैत्रमाकूट (चिकंमू) या श्रद्धालु दानपति श्रीरत्नजु व अथेंहे श्रीचक्रविहारया शाक्यभिक्षु श्रीरूपतेज थ्वया कलात रूपालक्ष्मीपिनि सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव सुवर्णकलश ध्वज लुंसिया गजू द्वहलपा व्यूगु जुल ।

थ्वहे शुभावसरे आर्यसंघपिन्त पिण्डपात्रादि दान यासे लिसे दयदँस चतनजापो दान बिईगु गुथि तयाथकू गुखँ ने न्ह्यथनातल। थ्व दिन जुल राजा रत्नमल्लया पर्याय ने. सं. ६३४ वेशाखकृष्ण द्वितीया खुन्हू[2] ।

१०) काठमाण्डू उपत्यकाया दुनेच्वंगु लुँदेगः लुंपौ, लुंगजू, लुंझ्या, लुंढोका, लुंया तोरण, लुंया बिलंपौ आदियाकं छायपातःगु, शोभायमानगु, उज्ज्वलगु बिहार, मन्दिर, लायकू आदियागु वैभवशाली सुसमृद्धी खना उकियागु प्रलोभनयाकं आक्रमन यायत सशस्त्रसैन्य सहित मुकुन्दसेन राजा उपत्यकाय् दुने दुहांवल ।

१—मेडिभल नेपाल भाग ३ पृ. ९५

२—मेडिभल नेपाल " पृ. ६८

थनयागु वंशावली इतिहासयागु प्रमाणकथं ने. सं. ४७० सालं पश्चिमबङ्गालया सुल्तान शमस्सुद्दीन वया श्रीपशुपति महादेवया शिवलिङ्ग स्वकूट्का यात, श्रीस्वम्भू महाचैत्यस मितल गर्भ लुटेयात लिसे यल पिम्बाहाया श्रीचैत्ययात ध्वंसयात अनेकप्रकारं विनाशयात क्षतिग्रष्ट याना लिहांवन ।

थुगु आक्रमणं लिपा नेपाया पश्चिमराज्य पाल्पाया जुजु मुकुन्दसेन थन थ्यंक: ओगु जुल । थ्वय्‌क मुकुन्दसेननं यें, यल, ख्वपया जनतापिन्त अनेक भय व त्राश बिल । तर शमस्सुद्दीनं गुलि बिनाश यात उलि यागु खने मदु । वरू थनया प्रसिद्ध देवदेवतापिंगु अद्‌भूतसिद्धि प्रभाव खनालि नतमस्तक जुया थमं फूगुचागु सेवाभाव प्रस्तुत याना थकूगु खने दु–

उदाहरणया लागि थ्व घायफु-येंदेया प्रसिद्धगु विहार केशचन्द्रकृत श्रीपारावर्त्त-महाविहार (इतुंवाहाल) स बिज्याना च्वंह्म श्रीदीपङ्कर तथागतया शान्तगम्भीरगु मूर्ति खनेमात्रनं मुकुन्दसेन जुजुया मने श्रद्धा भयेभये बियालि वसपोल दीपङ्करतथागतयात शोभायमानगु घर्मच्छत्र कुईका सन्मान यागु जुल ।

गुगू मुकुन्दसेन जुजुं कुईकूगु छत्रया चु (दण्डी) थौंतकं इतुंबाहालय् विद्यमान तिनि । परम्परानुसार अद्यापि उकियात मुकुंछत्र नामं प्रसिद्ध तिनि धैगु स्थानीय बुढापाकुतय्‌गु धापु दु ।

थुगु किसिमं यलया श्रीकरूणामय बुंगद्यो ल्हवं यानाच्वंगु इलेलाक मुकुन्दसेन राजा थ्यंक: ओगु जुल । मुकुन्दसेन जक थ्यंक:वल धायुवं न्ह्वं यागू स्वय्‌घका वयाच्वंपि दर्शकत सकलें ग्यानागिना बिसिवन । अन उगु स्नानमण्डप न्ह्वं याईगु थासे सुं छह्महे मनूत खनेमंत । तर उगु इले वसपोल बोधिसत्व श्रीकरूणामय वुंगमलोकेश्वरया प्रभावं न्ह्वंयाईगु ई: जूबले आकाशं नागराजपिं वया स्नानयाक: ओगु अद्‌भूत आश्चर्यगु दृश्य खन । थुगु अजूगति जूगु खना मुकुन्दसेन तस्सकं प्रभावित जुया उगु चह्र्याय् थगु चह्र्याय् मदया छुयाय् छुयाय् जुया आखिर थमं गयावयाह्म सलयात कोखाय्‌का त:गु ओह्या शिख: तोकालि वसपोल श्रीकरूणामययात चह्रे यागु जुल । लिसें मुकुन्दसेनयागु भक्ति ग्रहणया लागि करूणामयं थ:गु छचों क्वछुना व्यूगु खं न्ह्यथनात:गु दु[1] ।

थ्वनं धयात:गु दु-मुकुन्दसेनया लस्कर नेपामितय्‌त: चालाका हैरान याय्‌गु मतीतया लँय् लँय्‌च्वंगु वामा लयालया अन्न घोगिका बिय्‌धका थासंथासें गाम्हुया

१- प्राचीन नेपाल अंक ९ पृ. ३

सोथना बिल । अथेहे लँमायात तकनं । तर नेपादे सहकाल याय्तः बिज्याना च्वंह्म श्रीकरुणामययागु सुदृष्टियाना उगु अन्न व लँ वरदान स्वरूप ह्वाकुजाकि व सिन्क्यें जुया बिल ।

११) यल भास्करवर्ण विहार ङाखाचोक (न्याचू) या दानपति हर्षसिंह थ्वया कलात हेरश्मि आदि सकलयां धर्मचित्त उत्पत्ति जुया व ने. सं. ६४५ श्रावणशुक्ल अष्टमिस त्रिधिवत् श्रीदीपङ्कर तथागत प्रभृति सर्वसङ्घपिन्त निमन्त्रणा यानालि पिण्डपात्र आदि दानबिया सम्यक्धर्म सम्पन्न जूल ।

थुगु सम्यक्धर्म पिण्डपात्रदान कार्य सम्पन्न जूगु लसताय् श्रीहिरण्यवर्ण महाविहारया श्रीक्वाचपालदेवतायात पिण्डपात्र द्वहलप्यूगु दु[1] ।

१२) यल श्रीयितिह्लङ्विहार इह्लनेननिया स्थवीरनाथयकजुया कलात हेरलक्ष्मी सहित सकलयां धर्मचित्त जुयाव ने. सं. ६५४ श्रावणशुक्ल पंजाष्टमि स्वातिनक्षत्र शुभयोग शनिश्चरवार थ्वखुन्हु शास्त्रोक्त विधिथें श्रीदीपंकर तथागत प्रमुखं आर्य-संघयात पिण्डपात्र सम्यक्दान यागु जुल ।

थ्वहे शुभ उपलक्षस श्रीहिरण्यवर्ण महाविहारया श्रीशाक्यमुनितथागतयात पिण्डपात्र द्वहलपा व्यूगु खँ वहे पिण्डपात्रस अङ्कित यानातल ।

थुगु सम्यक्दानया लसताय् ह्मति छसुका छसुका दक्षिणा दान व्यूगु खँ नं न्ह्यथना तःगु दु[2] ।

१३) सम्यक् नराँ पञ्जरां न्याईबले प्रयोगय् हईगु अथवा छ्यलीगु थलबलत मध्ये अतिकं प्रसिद्ध जुयाच्वंगु पिण्डपात्र पिन्पां खः । थ्व पिण्डपात्र विहार विहार पत्तिकं धयाथें विभिन्न भक्तजनपिन्सं द्वहलपा तयातःगु दई । थ्वहे सन्दर्भय् श्री हिरण्यवर्ण महाविहार यागु सछि मयाक विभिन्न धातुयागु पिन्पां अध्ययन थाना स्वयागु जुल । उकि मध्ये छगः पिण्डपात्रय् ने. सं. ६५६ साल न्हापायागु अतिजीर्ण जुया मेगु दय्का पलेसा तयातःगु लुयावल ।

उगू अभिलेखय् ने. सं. ६५६ या पंजाष्टि खुन्हू श्री नकविहारि अटकोवाहाया दानपति जशीराज भारोनं न्हापाया पिण्डपात्र जीर्ण जुयाच्वंगु खना मेगु न्हूगु दय्का हिरण्यवर्ण महाविहारया श्रीबुद्धभगवानयात प्रीति यानातःगु खँ

१,२– हिरण्यवर्ण महाविहारया भण्डारक्वथाया पिण्डपात्राभिलेख-भुजिमोल आखल कियातःगु ।

वहुबाहाया सम्यक् थापँया शिलापत्र

उल्लेख यानातल ।

थुगु पिण्डपात्राभिलेखं थ्व भाव स्पष्ट याना क्यंगु दु कि— देवदेवतापिन्थाय् द्वहलपा प्रीतियानात:गु सिज:या बसुजा स्वस: प्यस:दं मदयकं जीर्णशीर्ण जूगु खनेमदु धासा, अवश्यं थुगु सिज:या पिन्पाँनं ने. सं. ६५६ साल स्वयानं उलिहे दँ पुलाँगु जुई ।

थथे धाय्बले उगु पिन्पां (पिण्डपात्र) श्रीदीपंकर आर्यसंघपिन्त दानप्रदान यागु इले छचलातईतगु अर्थात् सम्यक्, नरां पञ्जरांया उपलक्षय् निर्मित जूगु उगु पिन्पां करीव न्हेस: च्यास: दँ पुलांगु ऐतिहासिक पिण्डपात्र धका धायेफु।

थुजागु महत्वपूर्ण सम्यक्, नराँ पञ्जरां सम्बन्धी ऐतिहासिक पुरातात्त्विक वस्तुत गुलिखे सिइकं वा मसिइकं नष्ट जुलजुई प्रहार जुलजुई अथवा अनुसन्धानया गर्भय् दुने सुलाच्वन जुई ।

१४) वटुवाहाया सम्यक् थावँ

येँ. वटुटोल श्री धर्मचक्रमहाविहारया परमोपासक शाक्यभिक्षु स्थवीर (थपाजु) श्री तोयौजुनं थव दिवङ्गत अबुजु श्रोजीवाजुयागु गुणधर्म ह्मसिइका पितृऋण मुक्त-याय् निम्तिं दिवङ्गत आत्माप्रति शान्ति कामना यासें लिसें नेपाया बौद्ध धर्म अति उज्वल जुयाच्वंगु विशुद्धगु सम्यक् धर्म, नराँ पञ्जराँया अनुपम आदर्श क्यना-वईच्वंह्म आदि बुद्ध श्री दीपङ्कर तथागतया सुवर्णमय भव्यमूर्ति दयकाव सद्धर्म-यात्रोत्सव निम्ति थव विहारस स्थापना याना बिज्यात । थुगु दीपङ्कर मूर्ति प्रतिष्ठा जूगु दिन ख:, राजा नरेन्द्रमल्लया पर्याय ने. सं. ६६५ श्रावणशुक्ल अष्टमि[1]।

थ्वसपोल श्रीदीपङ्कर तथागतया सुन्दर एवं कलात्मक भव्यमूर्ति प्रतिष्ठा जूगु पुण्यानुभावं अनुप्रेरित जुयालि वसपोल शाक्यभिक्षु तोयौजुया मती थुजागु सद्धर्मचित्त जाया वलकि—

नेपाया बुद्धधर्म दकले सकले त:जिगु बौद्धसांस्कृतिक परम्परालय् अद्वितीयगु महान् विशुद्धगु सम्यक् धर्म, सम्यक्महादान, सम्यक्संघभोजन सदांयालागि चिरस्थयि निम्ति परम्परा कायम जुयाच्वनेमा धका सम्यक्संकल्प यासे सुव्यवस्थित रूपं सम्यक्गुथि दय्का थकूगु जुल ।

१—वटु चिह्न वाहा शाक्यभिक्षु हेरामानजुया संग्रह ताम्रपत्र याकें

राजा श्रीजयमहेन्द्रमल्लया शासनकाल ने. सं. ६६७ चैत्रशुक्ल अष्टमि पुनर्वसुनक्षत्र सुकर्मयोग सोमवार एवं मेषसंक्रान्ति (वैशाख १ गते) स दिशासंघ महाभोज्य नामं थ्व सम्यक्गुठी तयाथकूगु जुल[२]।

थुगु अपरिमित पुण्यकार्यस दानपति स्थवीर तोयौजुयात सहानुभूति प्रकटयापिं किजापिंगु नां थथ्ये ह्लचथना त:गु खने दु-शाक्यभिक्षु श्रीरूपराज, श्रीमणिकराज, श्रीजकेराज ।

थुपिं प्यह्म फुकिज सम्मोहनं दिशासमेग न्यायकालि सम्येगगुथि स्थापना याना थकल । थुगु तथंगुथियाप्रति सुनां गुह्मसिनं विघ्नबाधा याई परिलोप याई उम्हेसित तथागत आर्यसंघपिन्त आघाट पुरेयागु समानं पाप लाई। सुं श्रद्धालु भक्तजिनपिन्सं थुगु महान् शुभकार्यस उत्तरोत्तर बृद्धियाई समुन्नति याई सुधार याई सहयोग प्रदान याई, अनुमोदन याई निश्चयनं उम्हेसित श्रीदीपङ्कर तथागत आर्य संघपिंगु सुदृष्टिलाना अन्तस सम्बोधिज्ञान अभिलाभ याइह्म जुई।

तुयूजुया सम्यक्या छगु-जनश्रुति

शाक्यभिक्षु तुयूजु थ:गु गृहस्थजीवन सुधारया लागि नेपा:देयात तोता बेपार यायधका सुदूर उत्तरापन्थ ह्लासास वन । ह्लासा थ्यंका आपालं दु:खकष्ट नया उखेंथुखें साहुजुपिंथाय् च्वना नोकरचाकर याना छुं दिन बितय् यात। कपिंगु नोकरी जुया नयेगु, पराधीनस च्वनेगू नं तस्सकं चित्तसु मदु गुबलें थ:गु स्वतन्त्र मदु, न्ह्याबलें न्ह्याबलें साहुपिन्सं धा:थें जक च्वने मालिईगु, गनं छथाय् वने च्वने धासां फुर्सत मदइगु इत्यादि कारणं नोकरबृत्ति तोतल ।

बरु पवनापवना नयेगुहे स्वतन्त्र सुख धइगु भापियालि उखेंथखें चप्पा पवना पवना नया जुल । थथे जुयाच्वंगु खना छह्म दयामाया दुह्म समिनी छह्मसिनं तुयूजुयात थथे धालकि—

हे नेवादाजु ! छं ग्रामथे पवनापवना नयगु स्वयानं बँपस: छगू तयाच्वं, छन्त: ईश्वरं बिलधासा वेपारलक्ष्मी बृद्धि जुया याकन छंगु मनोरथ पूर्ण जुई धयालि वईगु उपरे थमनं फूगुचा:गु, थ:के दइच्वंगु भतिभति सरसामान पत्यार याना बिया लाय् तया बिल ।

२— राष्ट्रिय अभिलेखालयया सग्रह-प्यूखावाहाया शिलापत्र प्रतिलिपि ।

वटुबाहाया सम्यक् संस्थापक चप्पाफः तोयौ श्राजुया शालिक

थ्वहे संमिनीया निगाह्नं तुयूजूं बपसः तया बेपार याना जीवन निर्वाह यानाच्वच्वं वईगु मेहनत व इमान्दारी एवं शीलस्वभावं याना सकसिनं चत्याः यानाह्ल। व बॅपसः लँ न्हियान्हिथं च्याना वयाच्वन । दँबदँ लिपा जूवले आपालं घनसम्पत्ति कनाई यात ।

थुगु किसिमं आपालं घनसम्पत्ति दसेलि नेपाले वनालि सम्यक् न्याय्केगु मतीतया शुभसंकल्प (भाकल) यागु जुल । सम्यक् न्याय्केगु भाकल यानालि याकनं नेपाः थ्यंक वनेगु मतीनं थथे बिचाः यातकि– गथे याना थ्व घनसम्पत्ति नेपा थ्यंके ? तर वं थ्व जतन यातकि– थःके दुगु घनसम्पत्ति लुं नाप हिलाबुला याना कयालि, थःगु भ्वाठःगु झ्रुगु लँनय् लुँ छकुछकू तिका थाय्थासे भ्वाठलं पतका स्वयबले गर्खेसे च्वंक भाँतालनं फिना लंय् लंय् चप्पा पवपवं खुं, डाका, थकाह्‌ा, तयुगु पाखें मिखा मवनीगु किसिमं जुया थः बचे जुया सकुशल नेपाः थ्यंकः वःगु जुल ।

थःगु त्वाबाःले जक थ्येनेवं सकसिनं तुयू ह्लासां थ्यंक वल धका सोवल। स्वयेहे घच्यापुसे च्वंगु सँय्‌नओगु भ्वाठःगु लँ फिना फोगिचाथें च्वंका वःगु खना थ्वैत सकसिनं हेलायात निन्दायात। भिंनिदँतक ह्लासादेशे च्वना वयानं फोगिथें जुया वःह्म धका स्वयां वास्ता किस्ता मया। तर सुनानं वास्ता मयासां हेलायासां थःह्म कलातंजा अवश्यमेव मतीनायाना स्वागत याय्माःगु खः । आखिर कलाःया मतीतकं थुजाह्म फोगिमिजंयात पिया च्वनागु जुल धका मने तस्सकं ह्रेस नल। अथेनं कुल व्यवहार अनुसार-च्वकीबजि ह्लला खालु त्वंका लसकुस याना दुकाल। तुयूजु थःगु क्वथास थ्यंका गर्खेसे च्वंगु सँयनओगु भ्वाठःगु ल तोता कलाह्मसित बिल । थुजागु खिति बकुदुगु ह्लात थिहे मयपुसे च्वंगु लँ कया थ्व लँ जितः छुयाय्‌त धका तमंतमं म्वखाय्-घूद्वँय् वां छ्वया बिल ।

भातह्म लॅलि त्वते धुंका मोमि ल्हुया न्हूगु लँनं फिय् धुंका निह्मतिपुं नापंच्वना भिंनिदंतक लिकुनाच्वंगु सुखदुःखया खँह्लाबह्ला जुल । भातह्मसिनं धर्म व बेपार प्रधान ह्लासादेशयागु गतिविधि व थःगु अनुभवया विषय कया खँ कनाच्वन। कलाह्मसिननं धयाच्वनकि–मिसा तय्‌गु निम्ति थःह्म मिजंलिसे बाया च्वनेमालकि जहानपरिवार थःथितिपिंसं ह्यपेयाइगु, त्वाबायापिंसं हनाबह्ना मदेका गिजे याका च्वनेमालीगु, उकिसं इलेबिले थः पुरुषयागु ख्वाःजक लुमना च्वापुगुंजक स्वयाच्वनेगु,

गुबलेजक लिध्यनी धका बराबर हीमी चाईगु, संमार्यसिमाय् नं याय् मन मदइगु बागलातिथें जुया च्वनेगु, अनेक प्रकारं धैर्य व साहसयाना भसुका तया च्वनेगु सिवाय् थ:त त:भ बिईपिं सुंमदयूका, महारत्न तँगुथें भुलेजुया, त्वलेहे जुयाजक च्वनाच्वनेगु धका खं कनाच्वन । जित:धासा, बराबर ध्याचू बियाच्वनी छं भात ल्हासां लिहाँवलाक तिसा यक्व तियाकारे धका धाईगु । थुलिमछि जुइकाच्वनान बल्लतल्ल जुग बितये, जुईका छलपोल थ्यंकवलनं लुंपुछि ओहपुछि ज्वना मवसे ल्हाखालि लिहाँवल । आ जि छु ख्वालं थ:थितिपिन्थाय् वनेगु, छ:पिनं गथे पिहाँवनेगु धका परस्पर निह्मतिपुया सरसल्हा जुयाच्वन । तर उलिमछि कलातं नुग: मछिका हरतरहनं दु:ख प्वंकूसां ख्वा: भतिचाहे ख्युंसें मच्वं मुसुमुसु न्हिला लिस: मब्यूसे च्वनाच्वन । कलाह्मसिया मने च्वनकि जि उलिमछि थ:गु दु:ख धन्दा पीर कष्टया वर्णन न्यंके धुन, अथेनं मिजँया ख्वा: चच्चिकँ । थुकिया अवश्य छगू रहस्य दइ धईगु आशय सिइकल ।

थुलि जुसेलि मिजनं कलाम्हेस्वित ख्वा: पित्तुपिया मतीना याना धाल । मिसा ? छँगु लागि तिसा वस: छु दयेके मास्तिवल, जि थथें छँगु मनोवाच्छा पुरेयाना बिगु जुल । थ्व खँ न्येना कलाह्म अजुगति चाल, गुह्मसिकेजा लुंपुछि ओहपुछि मदू वं जित: जिगु इच्छा पुरेयाना बिई धाल धका । थथे कलाह्म आश्चर्य जुया च्वंगु खनालि भातह्मसिनं उजँ दयकल —

भो प्रिये धर्मपत्नी ! जि ह्लासावना कमाई याना हयागु छन्त ल:ह्लाना बियागु ताशतिनिखायागु लँ हति । उकी छन्त तायो: दयूकेगु, टकि दयूकेगु, जन्त्र दयकेगु, शिख: दयूकेगु निम्ति लुं सुचुका हयागु दु धाल । थ्व खँ न्यना कलाह्मसिया भन अचम्म जुल, थ्व मिजँ वँयूला मजूला धका त्वलेहे जुयाच्वन । छँ जित गुबले तैशतिनिखाया लँ बियागु दु ? छँ ह्मगसे ह्मना थ्वंगु खँह्लाना च्वंह्मथें च्वं, छु ? धया गु बाँलाक खं ह्ला धाल—

थ्व खं न्यना भातह्मसिनं ह्लिलाह्लिला धालकि- जिगु ताशतिनिखाया लँ धइगु छन्त ह्लाच बियागु भ्वा:ठगु, सें नओगु सच्छिकू पलकागु, खितिबकू दुगु वहे लँ हति धईगुका छं गथे मसिल धाल । थुलि धासेलि थमं भ्वखाय्धूद्वं य् वांछ्वयागु धच्यापुसे च्वंगु लँ तिजक ल्ह्वना हया भातया न्ह्योने तया बिल का छंगु ताशतिनिखाया लँ थ्वहे मखुला । ख: जिगु ताशया लँ थ्वहे ख: धका काल ।

थुले जुसेलि भातह्म सितं उगु लँ कया म्वाठःपतका तःमु सुकाति विस्तार विस्तारं चचःफुना लिकया हःलिसे धमाधम लुंपाता लिकाकां थःह्म मिसाया न्ह्योनें तया-क्यन । उगु सुवर्णराशि खना कलाह्मसिया उलिथुलि मदेक हर्षया स्ववि हाल भात-यात धयपुना धन्य धन्य जि प्रभुस्वामि धका प्रशंसा यानाच्वन । थ्व सुन्दरस्वप्न घटना साकार जूगु खनालि तुयू तिमिला सुपाचं चिलावंथे कलाह्मसिया मने प्रसन्न व हर्षो-ल्लासं प्रफुल्ल जूगु जुल । न्हापा धयागु खँ फुक सपनाथें जुल लोमन, न्हूगु आनन्दमय जीवन हनेदया लयलयताया च्वन ।

थुले जुसेलि थः आजु अबजुपिगु धर्मकीर्ति जिर्णोद्धार यायगु सकल दीपंकर तथागत व आर्यसंघपि सःता जुजु न्ह्योने तया सम्यक न्यायकेगु शुभसंकल्प यात । थःगु भाकल अनुसारं सम्यकया सरसामान तालाका ह्याच्वन । दिन थ्यसेलि परम्प-रानुसार विधिवत् सम्यक् न्यायका गुथिवं तया थकल ।

थुगु अपरिमित पुण्यकार्य सम्यक् धर्म सम्यक् संघभोजन याके धुसेंलि कालान्तर लिपा थःगु कालगति दिवंगत जुयधुंका तुयुजुया काय् छयपिन्सं सम्यकगुथियार पिन्सं वसपोलयागु गुणानुस्मरण कथं चप्पाफः आजु (छचुंफः आजु) धका तुयूजुया नाम काष्ठमयमूर्ति शालीक दयका तयाथकल । थुगु शालीक वटु चिधंबाहालय् बह्रीद्यो व्वइबले थौंतक ब्वयातयगु थिति दनिगु जुल । थ्वइत फौकाचाय् चप्पा तया न्ह्योने ब्वया तयगु यानाच्वन लिसें वहे चप्पा चुँ कया तुयूजुयात मङ्गलकामना याना सगुनया रुपे न्यताले इलेगुनं याना तई । थ्व खः ल्हासादेशे वना चप्पा पवना पवना दुःखसिया कमाई याना हःगु धेवां सम्यक न्यायकूह्म धइगु अनुश्रुतियात सत्यसावित् याना वई च्वगुया छगू ज्वलन्त उदाहरण स्वरूप परम्परा कायम याना वईच्वगु जुल ।

थ्व खः वटुवाहा सम्यकगुथिया संक्षिप्त इतिहास ।

१५) यल यिल्हने (नागवाहाल) या यौंतागृहस च्वंह्म दानपति उल्हासिहजुया श्रद्धाचित्त उत्पन्न जुयाव श्रीदीपङ्कर तथागत सहित सर्वसङ्घपिन्त यथाश्रद्धा दानदक्षिणा बिसे पिण्डपात्र द्वहलप्येगु जुल । थ्व दिन जुल ने. सं ६७० पञ्जाष्टमि खुन्हू सम्यक दान यानावंगु जुल ।

१६) यल माणिगल राजप्रासाद यललायकूलि उत्तरपाखे च्वंगु श्रीगुणलक्ष्मीवर्द्धन सस्कारित श्रीकोविहारस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति भद्रवंश्यावतार भाग्यात्मा गोविन्द-राज व किजापिं जयसिंहराज, बन्धुदेवसिंह थुपिं स्वह्मसियां धर्मचित्त उत्पत्ति

जुया व बुद्धधर्मप्रति तधंगु भक्तिभाव याय्‌निम्ति महादिशासंघ भोजनया निमन्त्रणा यागु जुल ।

उगु निमन्त्रणास थथे धयातःगु दु– श्रीभास्करदेव संस्कारित श्रीपारावत-महाविहारस बिज्यानाच्वंह्म श्रीमत् श्री श्रीशाक्यमुनिबुद्ध भट्टारक व थ्वया ल्युल्यू बिज्याईपिं श्रीस्थवीर प्रमुख सर्वसंघ आदि उपासकोपासिका श्रीवज्राचार्य, भिक्षु, श्रामणेर तथा चेलक समेतं महादिशासंघ–भोजनस बिज्याय माल । लिसे उगु सम्यक्समारोहस उपस्थित जू बिज्याईपिं तथागत श्रीदीपङ्करयात छाय्‌पायाना, चीवर छत्र,ध्वज, पताक ब्वय्‌का चामर उखेल गाय्‌का, दानोत्साह घण्ठ, बाजन थाय्‌का तूर्यताडावचर प्वंगा पुईका मङ्गलयासे महादिशासंघ भोजनस दुहाँ बिज्याय्‌माल जुल ।

थुगु निमन्त्रणापूजास तत्कालीनया मंत्रि श्रीभीमजु थःहे भागु दु । थ्व निमन्त्रणा जुल ने. सं. ६८२ सालयागु ।

थुगु दँया सम्यक् भोजनस यलदेशं न्यायकूगु जूसां यँदेशया सम्यक्‌देवता सहानुचर आर्यसंघ सकलयातं सःतूगु जुल[1] ।

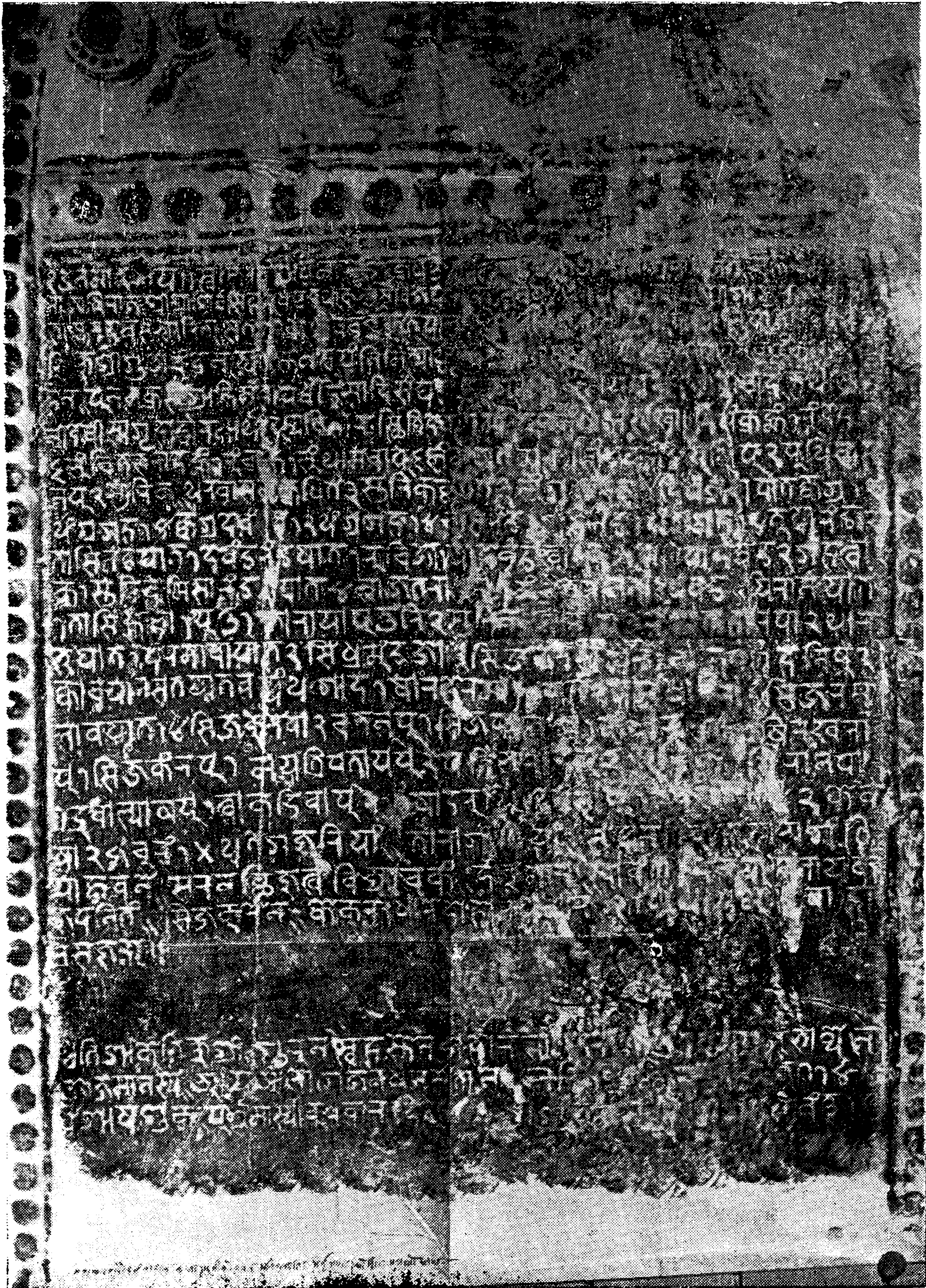
१७) यें श्रीजमलेश्वर भट्टारिकस्थान गाङ्‌गुलपट्टन केलटोल थंथछेंस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति कन्साकार गुणसिंहनं प्रतिवर्ष श्रावणकृष्ण त्रयोदशि जुगादि खुन्हू श्रीदीपङ्कर तथागत, आर्यसङ्घयात चतमजा (चतँजा) दान बिय् निम्ति पञ्जायातया गुथिस हनेचने यात अन्नदान क्षेत्र द्वहलप्यूगु जुल । थ्व पञ्जादानगुथियात आयस्ता स्वरूप बुँ समर्पण यागु ने. सं. ६८७ कार्तिक पूर्णिमाया दिनस जुल[2] ।

१८) यें कान्तिपुरमहानगरया श्रीअसनमण्डपस्थान(असँ)कोलंखुन्हूछेंस च्वंह्म दानपति तुलाधर जिताजयागु शुभसंकल्प कथं जयसदाशिवमल्लदेव जुजुया शासनकालस ने. सं. ६९१ चैत्रकृष्ण त्रयोदशि बुधवार मेषसक्रान्तिस जुइगु सम्यक्‌महादान याय् निम्ति मध्यपुरी थेमिया देगुबाहायातनं निमन्त्रणा छोगु दु । उगु निमन्त्रणास थथे धयातःगु दु- थेमि मध्यपुरी स्थानया श्रीगुणकीर्ति महाविहारस बिज्याना च्वंह्म श्रीदीपङ्कर तथागतया सम्पूर्ण अलंकारं छाय्‌पा चीवर, छत्र, ध्वज, पताका ब्वय्‌का घण्ठवाद्य सहित यासे थुगु विहारया सर्वसङ्घ स्थवीर प्रमुखं महादिशा संघभोजन निम्ति बिज्याय्‌माल धका अनुरोध याना तःगु जुल[3] ।

१- श्री हेमराज शाक्यया थःगु संग्रह हरिताल पत्रयाकें ।

२- नेपाल भाषा साहित्यया जात पृ. २५

३- मेडिभल नेपाल भाग ४ पृ. ३१

इतुंबाहाया सम्यक् थापँया शिलापत्र

१९) यें श्रीकाष्ठमण्डप महानगर श्रीचित्रमकुटि (चिकं मगुडि-चिकंमू) या श्रद्धालु धर्मात्मा दानपति शाक्यभिक्षु श्रीसुमनसिंह, सन्तदेव, मचाजु, जीवराजजु व अभयसिंह भारो एवं लगनया शाक्यभिक्षु प्रमुखं च्याह्म श्रद्धालु दानपतिपिं मुनाव सह्लासाहुतिनं उत्तरापन्थ संदेशस बेपार याना च्वंगु बेलस नेपा थ्यनेवं श्री आर्यसंघ दिशासम्यक् न्यायके धंगु शुभसंकल्प भाकल यागु जुल।

थव मनोवाञ्छानुसार धन सम्पत्ति कमाई यानाव सकल पासापिं लिहांविबा सकुशल नेपा थ्यसेलि थ:थ:पिंगु पूर्वसंकल्पित भाकल अनुसारं सम्यक्चक्र विधानकथं अनेक सामग्री तालकाव श्रीदीपङ्कर तथागत आदि सम्यक्देवतापिं व आर्यसङ्घ प्रमुखं निमन्त्रणा यासे परम्पराकथं सम्यक्महादान सम्यक्संघभोजन याकूगु जुल।

थुगु सम्यक् धर्मया सम्यक्चक्र विधिविधानस मूलाचार्य जुया बिज्याह्म सिख्वंमूबाहाया गुरुभराड श्री रविचन्द्र वज्राचार्यजुयागु नां न्ह्यथनातःगु दु।

थ्व श्री 'आर्यसंघायदिशासम्यक्' न्यायकूगु समय जुजु श्रीशिवसिंहदेवया पर्याय ने. सं. ७०६ साल पौषकृष्ण अष्टमि आदित्यवार मकरसंक्रान्ति खुन्हू जूगु जुल[1]।

२०) इतुंबाहाया सम्यक् थापँ

यें भास्करदेव संस्कारित श्रीकेशचन्द्रकृत पारावत महाविहार (इतुंबाहा) या परम श्रद्धालु दानपति शाक्यभिक्षु श्रीगुडोचन्द्रनं सद्धर्मचित्त उत्पत्ति यानाव सम्यक्संकल्प यासे दिशाविदिशां बिज्याईपिं श्रावकसंघ, आर्यसंघ, बौद्धसंघपिं निमन्त्रणा याना श्रीदीपंकरादि सम्यक्देवता चक्रमण देवतापिं उपस्थित याना दिशादिसंघ भोजन सम्यक-भोजन याके निम्ति थ: जीवित अवस्थाय थ:गुहे ल्हात थ:गुहे वचनं भिन्नकं थ्व सम्यक्गुथि संस्थापना यागु जुल।

नेपाया बुद्धधर्म दकले त:जिगु बौद्ध सांस्कृतिक परम्परालय् निगू मदुगु, जोमदुगु परिशुद्धगु सम्यक्धर्म, सम्यक्महादान, सम्यक्संघभोजन सदासर्वदा जीवित याना तय्निम्ति सम्यक् चक्र विधान परम्परा स्थिर जुयाच्वनेमा धका दृढसंकल्प यासे सुव्यवस्थितरूपं चले जुयाच्वनेमा धंगु मतीनं सम्यक्या लागि सरसामान ज्वलंकुलंनं दयका बिया थकूगु खने दु।

१—यें विश्वकर्मा विहारया ताम्रपत्र

थ्व सम्यक्स्थिति बन्देज दयकूगु समय राजा शिवसिंहदेवया पर्यायस ने सं ७१४ वैशाखशुक्ल स्वाँया पुन्ही खुन्हू जुल ।

थ्व सम्यकगुथिया निम्ति प्रीतियाना थकूगु सामग्रीया धल थथे खः:—

१) लुंसिया भव्यरूप श्रीदीपङ्कर तथागत
२) लुंसिया धर्मधातु चैत्य
३) लुंसिया थामचा पु ६
४) लुं आखलं च्वयागु सद्धर्मपुथि २
५) छत्र ध्वज पताक पु ३
६) सुवर्णकलश लुंगजू
७) दीपङ्करयात क्वग्र (क्वटल) पा १
८) थपंगड थान १४
९) क्वग्रदेवं ध १२
१०) थग्रगड थान १४
११) चसिरङ
१२) लुपोरङ
१३) ताशिरङपात १ (ताशया लँ)
१४) देबङरङ पात १ (देवया बँ)
१५) रुचिजों १ (लूचि-लुंसिन्हः)
१६) कमिसारङ पात ४
१७) लाजंतर
१८) यिरानपात (इलां)
१९) ताशिह्यँचा १ (ताशया ह्यिचा)
२०) पुतु १
२१) ताराया पुतुरि २
२२) [पं] खा १
२३) थारभूपात १ (थायभूं)
२४) देरमाचा पात ३ (भु-देमा)
२५) सिध्रमुङ जो ३ (सिन्हमू)
२६) सिजकरस (सिजःया कलश)
२७) षारहेरग्व १
२८) धारा २
२९) सिजर सलाव पात १४
३०) सिंज कुरेपा २
३१) चतन पु १
३२) (करस)कुंधार ग्व १(कुंधारकलश)
३३) खिरखरा पु १(खिक्खिरी-शिलायकू)
३४) सिजकंर पु १
३५) मयत्रि पताय पु २
३६) पति भराड पु २ (पौबाहा)
३७) पि (ण्डरा) पा (पिण्डपात्र)
३८) त्वाकदिवा पु (त्वादिवा)
३९) षादरुथि पु १ (खाःदलू)
४०) केवषा २५ चुरं १

इत्यादि ०

थ्व अभिलेख अंकित शिलापत्र थायथासे अपो धयाथें आखः स्यनाच्वंगुलि याना थ्याक्व स्पष्टरूपं ब्वने मफुसां यथासंभव पाठ ब्वना उकिया आधार कथं थ्व च्वयागु जुल ।

थ्व शिलालेखस उल्लिखित ज्वलंकुलंया नामं घयाच्वंगु दु कि-परमोपासक श्रद्धालु दानपति श्री गुडोचन्द्र शाक्यभिक्षुजुं दिशासंघ भोज्य (सम्यक्संघ भोजन) निर्मित गुलिनं सरसामग्री दय्का तया थकल । थ्व तस्सकं दूरदर्शिता पूर्ण व विवेक विचारं खँका भिन्नकं सम्यक्रूपं व्यवस्था याना थकूगु खः धैगु उगु ज्वलंकुलंया घलखं स्पष्टनक्सां प्रमाणित याना थकुगु दु ।

वसपोल परम श्रद्धालु दानपतिजुं गुलितक श्रद्धावान् विवेकवान् एवं समृद्धवान् जू धैगु झीसं अपुक सिईका कायफु ।

१) सम्यक्या परम्परा एवं प्राचीनता निर्देशन याना क्यनावईच्वंगु भव्यरुप श्रीदीपङ्कर तथागतया मूर्ति दयका थकल, बुद्धया कायिक शासनया प्रतिनिधि कथं ।

२) सम्यक्संबुद्धया वाचिक शासनया रुपे लुंआख लं च्वयातःगु सद्धमग्रन्थ (प्रज्ञापारमिता) गुणकारण्डव्यूह सफू दयकावन ।

३) अथेहे सम्यक्संबुद्धया चैतसिक शासनया दिव्यप्रतीक स्वरुपं सुवर्णया धर्म-धातुचैत्य दय्का थकल ।

४) सम्यक्स उपस्थित दीपङ्करादी बुद्धबोधिसत्वपिन्त पूजा अर्च्चना एवं विधि विधानस जोजलपेत माःगु पूजा सामग्री दय्कावन ।

५) थुलिजक मखु सम्यक्महोत्सवया निर्मित प्रमुख अतिथिजक मखु, परन्तु तकं संरक्षकत्व प्रदानयाना बिज्याईह्म झी जुजु बिज्याकेत माःगु लसकूसया ज्वलं संमेतं दय्कावन ।

६) ह्रानं आर्यसंघ भिक्षुपिन्सं धारण याना जुइगु मुख्यगु ज्वसाया रुपे श्रावकसंघया दिव्य भावनाया प्रतीक स्वरुपं खिर्क्खरीकापात्र (शिलांकुश पिण्डपात्र) नं दय्का थकल ।

७) एवंप्रकार सम्यक् भोजन नकेतः भलिंजुईपिंगु निर्मित आवश्यकगु बसुजायागु नं व्यवस्था याना थकूगु दु ।

८) अज थुगु सम्यक्समारोह मुनेत, भेला जुईत, सभामण्डल च्वनेत माःगु भूभागया लागिनं क्यबवारीयागु व्यवस्था याना तःगु खनेदु ।

९) थुगु विशुद्ध सम्यक् धर्म कीर्ति सदांया लागि चन्द्रसूर्य दतलें चिरस्थायि जुया च्वनेमा धकां प्रतीज्ञा याना आयस्ता स्वरुपं आपलं बुंयागुनं बन्दोवस्त मिलेयाना वन । वहे बुंयागु लिधंसा कया थौंतकं थुगु स्थितिबन्देज चलेजुयाच्वन तिनि ।

(२१) हिमाचलपर्वत् अन्तर्गत छुल्बं नां जुयाच्वंगु संदेशस बेपार याना च्वंगुबलेस आपालं धनरत्न लाभ जुसेलि त्रिरत्नयागु गुणगौरवप्रति श्रद्धाप्रेरित जुयाच्वंह्म विश्वकर्माथें आपालं शिल्पज्ञानगुण दइच्वंह्म यें ओम्वाहाल टोल श्रीमञ्जुश्रीनवविहार (विकमावाहा) या श्रद्धालु धर्मात्मा दानपति शाक्यभिक्षु श्रीसूर्यमुनिजु खः । थ्वसपोल संदेशस च्वना च्वंबले नेपाथ्यंका सम्यक् न्यायके धंगु शुभसंकल्प भाकल यागु जुल ।

पूर्वसंकल्पित भाकल पुरे यायनिम्ति थः सकुशल नेपा थ्यसेलि अनुत्तरफल सम्यक्संबोधिज्ञान प्राप्त याय्लागि तच्चोगु हर्षचित्तं श्री अक्षोभ्यतथागतया श्री चरणारविन्दया धुलं शिरशोभायमान जुयाच्वह्म शाक्यभिक्षु श्रीचन्द्रज्योति नाप मिले जुयालि –

रत्नत्रयदिशासघ (सम्यक्संघभोजन) याकेत: बौद्धसंस्कृतिया परम्परानुसार सम्यक् चक्रया विधिविधान कथं–

श्रीमञ्जुश्रीनवविहारस सुप्रतिष्ठित श्री मद् अक्षोभ्य तथागत व आचार्य स्थवीर चैलक एवं श्रामणेरक, उपासक आदिपिन्त विधिवत् निमन्त्रणा यागु जुल [1] ।

उगु निमन्त्रणास थथे धयातःगु दु—थःथःगु विहारस बिज्यानाच्वपिं सम्यक् देवता श्रीदीपङ्करतथागतयात तिसां तिईका व छत्र, ध्वज, पताक ब्वयूका चामर-उखेलं गायका शख घण्ठ वादयवादन थाका हर्षोत्साहपूर्वक थनि प्यन्हुखुन्हू श्रीनव-विहारया पश्चिमपाखे च्वगु परिशोधित भूमि भागस जुईगु सम्बृत्ति (सांसारिक) परमार्थं (नैर्वाणिक) या दृष्टि कथनं अतिपवित्र जुयाच्वंगु विशुद्धगु महान् बौद्ध-सांस्कृतिक पर्व रत्नत्रय दिशासंघ--सम्यक्विजयोत्सवस छलपोल आर्यसंघ सहित बिज्याय माल ।

थ्व सम्यक्संघभोजन न्यायकुगु समय राजा शिवसिंहदेवया विजयराज्य ने. सं. ७३१ साल पौषकृष्ण पक्षे दशमी शनिश्चरवार मकरसंक्रान्ति खुन्हू जुगु जुल ।
२२) यल मञ्जुश्रील्हने (ससुननि) या श्रद्धालु धर्मात्मा जयसिंह शाक्यभिक्षुया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव ने. सं. ७४५ श्रावणशुक्ल षष्ठी सोमवार सिंहसंक्रान्ति खुन्हू श्रीदीपङ्कर तथागत आदि बिज्याका आर्यसघयात पिण्डपात्र दोहलपा सम्यक्दान याकूगु जुल [2]

१– विकमावाहाया ताम्रपत्र,

२– ससुननि आगंछेंया पिण्डपात्र लेख,

२३) यल चम्पापुर वादेशया श्रीहेमवर्णमहाविहार (दुरुख्यवहाल) स उत्तराभिमुख श्रीशाक्यमुनि तथागत व थ्वया न्ह्योने श्रीधर्मधातु वागीश्वर अथेहे क्वापाद्योया च्वसं श्रीचक्रसम्वर स्थापना यागु जुल। लिसे थ्वहे विहारस गणेश, महाकाल व हनुमन्त सहित द्वारपाल स्वरुप संरक्षक देवता तया बिल।

थुगु शुभकार्यया दानपति ख: चम्पापुरि न्हूछेंया शाक्यवंश श्रीअमृतसिंहभद्र कलात नुर्कारिमाया काय् जीवराज भद्र, धर्मसिंहदेवभद्र थुलिसियानं धर्मचित्त जुयाव गुरुवज्राचार्य देवचन्द्रजु व उपाध्या बूबाहाया वज्राचार्य रूपसिंहबोधिजु नं यथाविधिथें प्रतिष्ठाकर्म याकूगु जुल। प्रतिष्ठायागु दिन जुजु जयशिवसिंहया पर्याय ने. स. ७३६ फाल्गुण शुक्ल एकादशि पर द्वादशि आदित्यवार जुल।

थुगु पुण्यकार्य सिधयेवं छुँ वर्ष लिपा थ: हेमवर्ण विहारस च्वंवये धुसेलि सम्यक्धर्म याय्गु मनंतुनालि हानं श्रीदीपङ्कर तथागत प्रतिष्ठा यासे ध्वजावरोहण यानागु शुभ उपलक्षस दानपति अमृतसिंहभद्र काय लक्ष्मण भद्र, माँ मनोहरा किजा धर्मसिंहदेवभद्र, काय्चा बुद्धदेव भद्र सहित जुसे सकल लोक आनन्दयायै कारणस विधिवत् श्रीदीपङ्करतथागत प्रमुखं सर्वसंघ भोजन निमन्त्रणा याना सम्यक न्यायकृगु जुल। पौषशुक्ल द्वादशिपर त्रयोदशि वसुवा घ्योचाकुसँल्हू ने. स. ७५० ।

सम्यक् न्याय्के धुनेवं चम्पापुर श्रीदुन्दुक्षरं पूर्वपाखे पुखु, मण्डप, सत:फले आदि दयकाव बन्देपुरी धगु देश निर्माण याना थव किजा लक्ष्मणभद्रया निह्मतिपू सहित अन आनन्दनं च्वंवंगु खँनं न्ह्यथना तईतल। थ्व लक्ष्मण भद्रजु बन्देपुर देश छूगु दिन ने. सं. ७५६ आश्विनशुक्ल सप्तमि शुक्रवार खुन्हू जुल[१]।

यल श्रीबकुबाहाल महाबुद्धगृहस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश श्रीदेवसिंहजुनं थमं दयकूगु नलिद्व (नौद्व) टोलस च्वंगु श्रीदेवदत्तमहाविहार (नौद्वबाहाल) दयकालि छुँ वर्ष लिपा विधिवत सम्यकनं न्यायका बकल। थ्वहे सम्यकया उपलक्षे निर्माणजूगु सुवर्णमय भव्यरूप श्रीदीपङ्कर तथागतया प्रतिमा व्वया प्रतिवर्ष पञ्जा अष्टी खुन्हू नेपाल अधिराज्यया विभिन्नथासं बिज्याईपि सकल तथागतपिन्त श्रद्धापूर्वक ह्मति छधव छधव जाकि दान बियेगु गुथि नं ने. सं. ७६७ पंजाष्टमि खुन्हू तया थकूगु जुल।

१-बिद्वान् काइरलक जुया तालपत्र संग्रह नं १२८ याकें।

थुगु विषय् थथे उल्लेख याना तःगु दु[1]—

"थ्वते बुंया वलसाननं वर्षंप्रति श्रीदेवदत्तमहाविहार नलिद्वं चाकलं यंना-बाहाल पङ्चा अष्टि कुन्हू नेपालछियां बिज्याक श्री तथागत निस्त ह्मति छ्यवल घारे के दान विश्यं यञ्जमाल।"

थ्व अभिलेखया प्रमाण कथं थ्व आशय बुझे जूकि-गुलि नं नेपादेया सम्पूर्ण बौद्धबिहारस चूडाकर्म जुई धुंकूपि शाक्य, बज्राचार्य, ब्रह्मचर्य भिक्षु, श्रामणेरक, एवं चैलक आदि जिनसंघपिन्त तथागत धईगु सज्ञा बिया तईतःगु स्पष्ट खने दु।

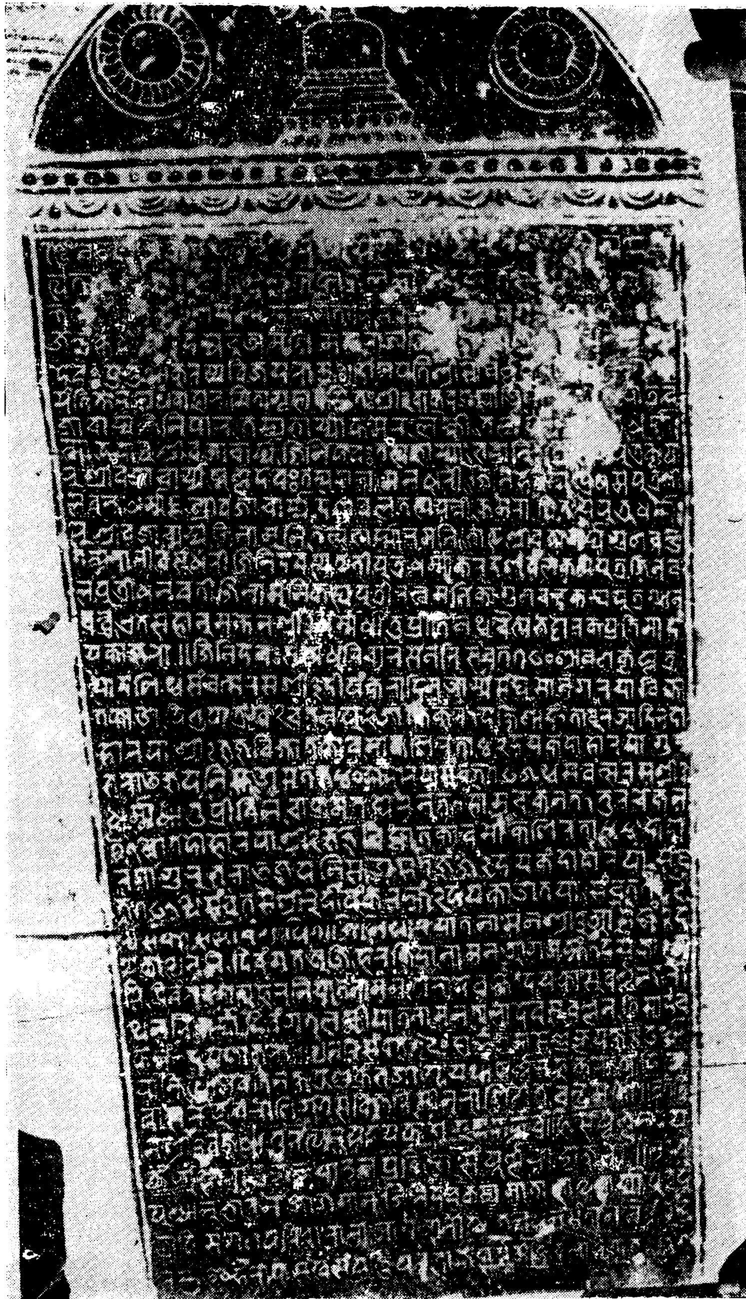
तथागतपिंगु आदर्श अपनय याना शुद्धचित्त जुया ओ तथागत चर्या अनुसार ज्याखँ यानाच्वंपि आर्यसघपिन्त तथागत तुल्य भावना याना वईच्वंगु जुल। गथेकि-भावशुद्धिर्मनुष्यानां ज्ञातव्यं सर्व कर्मसु-धयातःथें भाव भावनां हे मनुष्यपिंगु सम्पूर्ण कर्म आचरण शुद्ध जुई। थ्व मनुष्यपिं केवल थः थःगु अज्ञान कर्मल्केशयाकें जक प्राणिजूगु खः। वास्तविक कर्मल्केश परिशुद्ध जुईबले उह्म प्राणि बुद्ध जुई।

चन्द्रसूर्ययात सुपाचं किना हे जक चन्द्रसूर्य भीसं मखनाच्वंगु तर सुपाय् चिला-वनीबले साक्षात चन्द्रसूर्ययात भीसं खनी। अथेहे संतुं भीगु चित्त च्वंगु अज्ञान कर्मल्केश परिशुद्ध जुईबले भीपिं नं अवश्यं छन्हू बुद्ध जुई। थ्वहे कारणं आर्यसंघपिन्त तथागत सज्ञा बियातःगु जुयुफु।

२४) यल श्रीवसुवर्द्धनमहाविहार (इह्लने) स च्वंह्म श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश कर्मराजजुं देवमनुष्यपिन्सं पूजायाना तःह्म द्विपदोत्तम शास्ता तथागत अर्हत् सम्यक्संबुद्ध व बोधिचर्याब्रतस च्वनाच्वंपिन्त संघभोजन सम्यक्दान यात धासा उह्म श्रद्धालु धमत्मायात निश्चय नं अपरिमित पुण्य प्राप्त जुया लिपा वईगु आत्मा दिव्यभवन सुरलोकस वासलाई धंगु धर्मशास्त्रे कनातःगु दानपुण्यया प्रशंसा न्यना तच्चोगु हर्षचित्तं तथागतपिंगु आज्ञाथें धर्मकर्म कोशिसयाना च्वंपि श्रोहिरण्यवर्ण महाविहारया श्रावकादि जिनसंघ आर्यसघपिन्त थ्व निमन्त्रणा यानाच्वना—

ललितपुर महानगरया महाराजाधिराज जयसिद्धिनरसिंह मल्लदेव व नयविनय धर्मशास्त्र स्यूह्म नःइयालस च्वंह्म महामन्त्रि मोतिराज सहित जुया भिन्नकं राज्ययाना च्वंगु इले ने. सं. ७५७ साल पौषशुल्क नवमि मकरसंक्रान्तिया दिनस

१— दुरुख्यो बाहाया शिलापत्र मेडिभल नेपाल भाग ४

प्रसिद्ध तान्त्रिक शाश्वतवज्रजुया छ्यनं सम्यक् न्यायकूगु शिलाभिलेख

१) श्री श्रीचैत्यभट्टारक

२) श्री बज्रासन भट्टारक

३) श्री योगाम्बर ज्ञानेश्वरी प्रमुख सर्वदेव

४) श्री दीपङ्कर तथागत

५) श्री स्थवीर प्रमुख सर्वसङ्घ

दिशासंघ भोजन सम्यक् महादान निमित्त श्री दीपङ्कर ताथागतयात अलकारं छायपा, विचित्र चीवरं तियका लिसे छत्र, ध्वज, पताक ब्वयका चामरं गायका, शखघण्ठ वादन याना, तूतः ब्वना उत्साह पूर्वक दानोत्सव बाजं थायका बिज्याय माल घका वर्णन याना तईतःगु दु[1] ।

लिसें थुगु अपरिमित पुण्यकार्यस सह भागीजूपिं धर्मगोष्ठी पिंगु शुभ नाम थथे न्ह्यथना तईतःगु जुल—

१) शाक्यवंश श्रीपुन	२) श्री जिनिपार
३) श्री घन	४) श्री उल्हासिं
५) श्री ज्ञासिं	६) श्री जिनदेव
७) श्री जिसिं	८) श्री जिरादेव
९) श्री गुणदेव	१०) श्री देव
११) श्री पुन	१२) श्री वाबुसिं
१३) श्री जर्कासिं	१४) श्री हिदर्यासि देव
१५) श्री देव	१६) श्री जिनि

२५) यें जमलस्थान श्री कनकनचैत्य महाविहार सन्निवर्ती केलटोलया धर्मात्मा श्रद्धालु दानपति कसाकार धर्मज्योति, कलात जयलक्ष्मी, लक्ष्मी काय् शुभज्योति, इन्द्रज्योति; दानज्योति सकलयां सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव बौद्धसंस्कृतिया परम्परानुसार सकल दीपङ्कर तथागत एवं आर्यसंघपिन्त स्वयम्भू भूईखेलसं सम्यक्संघ भोजन याकूगु जुल ।

थुगु महान् शुभकार्यस महाराजाधिराज श्री कवीन्द्र जय प्रताप मल्ल बिज्याका व ने. स. ७७३ साल पौष कृष्ण पञ्चमि बुद्धवार मकर संक्रान्ति खुन्हू संघ भोजन याकूगु उपलक्षस निम्न प्रकारं सम्यक्दान यागु दु—

१— श्री हिरण्य वर्ण महाविहारया सिजलपति लेख, मेडिभल नेपाल भा ४ पृ. १६

धर्म ज्योति कसा:जुया सम्यक्या पृष्ठभूमि -

धर्मज्योति कसा:न्हिथं स्वयम्भू द्योयाके वना हारतीमाजु दर्शन याना जक नईह्म जुयाच्वन ।

छन्हु हारतीमांयात कल:पूजा याना लिहाँ ग्रोबले कल: झ्यातुसे च्वना उकि दुने छु दु धका पूजाभ: उला कलखय् दुने सम्यक्या ब्व छब्व तयात:गु खन । थ्व सम्यक ब्व थ्वईगु गुह्मसिगु धका न्यना सोबले ग्रन सुनानं जिगु धका नाला: का:पि मदु । थ्व कलखय् च्वंगु म्वय्ब्व थ:गु मखुगु जुयानिम्ति शुद्ध-चित्त जुयाच्वह्म धर्मज्योतिनं सरासर वना हारतीया न्ह्योने जिम्मा लगेयाना न्हापाथेंसतुं फुसुलुगु कल: ज्वना लिहांवल । थ:गु छ्यें थ्यका थ: जहानपिन्त स्वयम्भू हारतीया प्रसाद स्वां इना बिई धका कल:या पुस्पा लिकया सोबले न्हापायागु वहे सम्यकब्व उकीसंतुं लानाच्वंगु खना सकलें आश्चर्य जुल । अथेनं हारतीमां नं ब्यूगु प्रसाद भा:पा इनानल । उखुन्हूया चान्हे म्हगसे हारती वया छँ सम्यक न्यायकी धका धा:वल । धर्मज्योति नं विन्तियात जिथेंजाह्म छह्म साधारणह्म कसा ज्या याइह्म कसा:नं गुबले सम्यक न्यायके फइधका विन्ति यात। थ्व खँ न्यना ह्मगसेतुं हारतीमांनं आज्ञा जुल- 'छ्र सम्यक न्यायकेहे मा' धका धाल । अथे जुसेलि धर्मज्योति हानं विन्तियात- थुगु सम्यक्सधभोजन निम्ति छ:पिंहे बिज्याना सुदृष्टि तया सहयोग याना निगाह्म तया बिज्यासा हे जक सम्यक न्यायके फई नत्रसा गन कया जि सम्यक याय्गु धका विन्ति यासेलि हानं हारतीं धया बिज्यात- छ सम्यक न्यायके थइगु जक मतीति । छन्त अथें पुरे जुई धका धया बिज्यात । थ्व खँ न्यना धर्मज्योतिजुं सपनाय्संतुं सम्यक याय् धका मती भाकल यात, लिसें नसँचा इले न्ह्यलनं चाल ।

थथे स्वप्न जुया छुँ दिन लिईपा छन्हू तस्सकं बोर्मभि । छ्वाखेलं सुपाचं तोपुयाच्वन, धुनुनुं नं न्यानाच्वन, हावलस तोयाच्वन, ख्वाउंसे ख्वाउंसे सिरिरिं कय् वयाच्वन, लिसे लिसें बानं फुरुरू वयाच्वन । उखुन्हू हे सन्ध्याइले बुरीह्म समिनी छह्मसिनं हिग्वा छकु कुबिया धर्मज्योतिया छ्येंक्वस च्वना खापा धारा-धारा याना संकाच्वन । ब धारा धारा खापासंका च्वंह्म सुधका छ्येंया मिसातसें झ्यालं स्वसोबले बुरीचाह्म समिनी छह्मसिनं हिग्वा कुबिया खापा संकाच्वंगु खनाव कुने सुखें धाल । हिग्वा मा:ला धका हालाच्वन । हिग्वा म्वाल धया व्छुत । अथेनं खापा संका

हे च्वन. हानं खापासंकल । कुनेसु सोसो धाल, हानं सोबले वहे ह्रिग्वाबंजानीसंतुं जुयाच्वन । थथे जूगु खंना धर्मज्योति कसाःजुहे कोहांवना ह्रिग्वाबंजा नापनी लाना धाल-ह्रिग्वा म्वाल धायूक धायूक छाय् सःता च्वनागु? खः थौं द्यो मभि चिकुसेच्वं जिनं ज्वर वःथेंच्वन । उखेंथुखें चाहुलेत वावल फयूवल उकिसं द्यो खिउंयावल ाज धासा तापाक लिहांवनेमानि, अथे जुया छितः ह्रिग्वा कयादिसं धका हालाच्वनागु । छ धागु खँ फुक ठिक जू । तर थौ जिके धासा ह्रिग्वा छकू न्यायूतहे धेबा मदयाच्वन, अकिं आम ह्रिग्वा मेथाय् बिईयंकी धालनं व मिसा माने मजू थःगु जिद्दी यानाच्वन कि-थौं छिके धवा मदुसा बाकी याना थके,कन्हे कंस वया कावये धका लिसः बिल । अथे जूसा ठिकहेजू ह्रिग्वा स्वाहानितःले प्वंका थकी धाल । ज्यू हवस धयालि गन धाल अनहे थासे ह्रिग्वा प्वंका वन ।

कन्हेखुन्हू सुथे जुल—व ह्रिग्वा प्वंकाः थकूगु थासे मिं च्यानाच्वन । व मिं च्यागु खनाबि हतरपतरं लः लुना मिं स्याना बिल । कन्हे खुन्हू ज्यायायूत ह्रिग्वा कावंबले मिं च्यागु ह्रिग्वाया भागजक लुं जुयाच्वन खनि । व ह्रिग्वा ह्मासुसे ज्वारारां लुँ जुयाच्वंगु खना बहूत हर्षजुल । वहे लुंयागु आयस्तां सम्यक्संघ भोजन याकेगु भाकलयात । धन्य धन्य श्रीस्वयम्भू भगवान हारतीमांया प्रभाव ह्रिग्वा लुँ जुया च्वन धका तस्सकं लयूलयूताया च्वन ।

हारतीमानं सपनाय् गथे आज्ञा जुल, अथेहे जुल धका हर्षमान जुयालि सम्यक्या परम्पराकथं स्वयम्भू भुइखेलस जुजु कवीन्द्र प्रताप मल्लजुयात बिज्याका सम्यक् न्यायकूगु जुल ।

१) दक्षिण दम,
२) लुंचेत्
३) मकडग्वल १
४) राधंलघु गोड २
५) सुमध्यपा २
६) जासिमचा ग्वड २
७) ग्वयकू १
८) यराघ्य १
९) खयगुलि ग्वल १

थुगु प्रकारं निमन्त्रित सकल सम्यकदेवता व आचार्य, भिक्षु, श्रामणेरक, चैलक आदिपिन्त दानयानानं सम्यक् समारोहस श्री शोभावृद्धियासे संरक्षकत्व प्रदानयाना बिज्याना च्वह्म नेपालशिरोमणि श्रीकवीन्द्रप्रतापमल्लजुयात नं उदार पूर्वक सुवर्णया सिंहासन व छत्र दयूका चह्र्यागु खंनं न्ह्यथना तईतःगु दु । लिसें थुगु सम्यक् धर्म सुसम्पन्नजूगु संस्मरणकथं सम्यक्महादानभूमि भुइखेलया दक्षिण लङ्पाखे

प्रस्तरमय श्रीवज्रधातुचैत्य छगः नं दय्का स्थापना याना थकूगु थौंतकं उगु थासे विद्यमान जूगु दनि[1] ।

२६) यें न्यतटोल सोमवाहाल लिकसं न्यतपिथ्या मुगल यौताछेंस च्वंह्म श्रद्धालु तुलाधर वर्णजननी कलात विमलालक्ष्मी, थ्वया प्रथमपुत्र तधंगु महायानधर्मस च्वना च्वंह्म परम धार्मिक रामदेव थ्वया कलात मङ्गललक्ष्मी, द्वितीयपुत्र हरिराम थ्वया कलात मनोहारीलक्ष्मी सहित सकलयां सद्धर्मचित्त जुयाव ने. सं. ७७५ श्रावण कृष्ण त्रयोदशि आदित्यवार जुगादि महापर्वदिनस-

१) श्री धर्म धातु वागीश्वर स्वयम्भू भगवान

२) श्रीदीपङ्कर तथागत

३) श्री आर्यसंघ

थुमित यथाविधि थें पिण्डपात्र आदि द्वहलपा पञ्जादान (पञ्जरां) याकूगु जुल । थुगु उपलक्षस राजा श्री कवीन्द्र जय प्रतापमल्लदेव थाकुर बिज्याकालि समारोह सम्पन्न याकल । थुगु दानोत्सवस निम्नप्रकारं दान ब्यूगु खँ न्ह्यथना तल-

१) पिण्डपात्र ग्वल	२	२) पात्र ग्वल	२
३) चतन पु	१	४) लुंचेत कुत	१
५) दक्षिणा दं	२	६) जाकि फं	१

थुगु प्रकारं पञ्जरांयागु सम्पूर्ण ज्याखँ सिधय् धुंकानं अन्नवस्तुक आपालं ल्यनालि दँछि लिपा दरू याबलेनं हानं थुगू कथं दान वितरण यागु गुल-

१) जाकि कुले	१	२) पात्र ग्वल	२
३) चतन पु	१	४) दक्षिणा जःछि	१
५) लुं चेत कू	१		

थथे दछि लिपा पञ्जरां दरूया विधिविधान सिधय् धुँकानं अभनं अन्नवस्तुक ल्यनालि हानं वयां दछि लिपा स्वदँगूलि नं जाकि छमना छमना दान बिया सम्पूर्ण संकल्पित वस्तु क्वचायकू जुल ।

१— स्वयम्भू भुइखेलया खिवाहा नवसं च्वंगु शिलापत्र

थुगु किसिमं स्वदँयंकं भोलाक पञ्जरांया दानोत्सव जुयावंगु लसाताया संस्मरणकथं सदांया लागि लुमन्ति निम्ति थःगु छ्वँस प्रतिवर्ष जुगादिया पञ्जराँ बियत प्रदर्शन याय्त शुभसंकल्प याना ने. सं. ७७८ मावकृष्ण तृतीया बुधवार खुन्हू सुन्दर कलात्मक ढंगं श्रीचक्रसम्वर आदि स्वपा पौभा व पञ्चरक्षा पुस्तक च्वकालि, विधिवत् प्रतिष्ठा यागु जुल ।

२७) य सुवर्णप्रणाली महानगर श्रीहेरणाकरमहाविहारस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति वज्राचार्य श्रीज्ञानजोति, काय गुणजोति छय् घनसिंह छ्ई श्रीपारखदेव थुलि आदि नापंच्वनाबेलस गुणजोतिजुया पुण्यचित्त उत्पत्ति जुयालि श्रीसुगतावदान ग्रन्थस ह्लानातको पुण्यफल लाय् निम्ति ने. सं. ७७७ पौषकृष्ण नवमि सोमवार मकरसंक्रान्ति खुन्हू विधिपूर्वक सम्यक्‌भोजन याकूगु जुल ।

थुगु शुभ उपलक्षस महाराजाधिराज श्रीकवीन्द्र जय प्रतापमल्लदेव प्रभू थाकुर बिज्याचकं लिसें श्री सुवर्णमय दीपंकर तथागत व मेपिं थःगु देशया देव दक्को आर्य-संघ बन्देजु दक्को निमन्त्रणा यासे भोजन याकल ।

थ्व बेलस उपस्थित जूपिं बन्देजु व सम्यक् देवता सुद्धा ग्याक्वंयाना ७५०० न्हयद्वल व न्यासः संख्या दु धका उल्लेख यानातःगु दु[१] ।

थुगु सम्यक्‌सं दान ब्यूगु दानवस्तुया नां थथे खः—

१) दक्षिणा दंम २	२) लुं दक्षिणा दम १
३) जाकि फँ १	४) लुं चेत कू १
५) लाध्यग्वल २	६) गिं प्र १½
७) सोमघिके २	८) मुकरिर ता ५

थुगु सम्यक्‌महादान कार्यस मूलाचार्य जुया बिज्याह्म गुरु बज्राचार्य जीवराजजुयात सिरपा देछागु वस्तुया नां–

१) देगुरि भरजु १	२) स्वर्णमुकूट ग्वल १
३) लुं चुल्या जुछि १	४) उर्ग्येन् तपुलि ग्वल १७
५) वसत छ्जु १	

परम भट्टारक महाराज श्रीकवीन्द्रमल्लजुयात सौहार्द पूर्ण उपहार स्वरूपं देछागु लुं ईलां छपाः ।

१– ङेत तुंछेया लुंच्वया पञ्चरक्षा सफूति, नेपाल भाषा साहित्यया जात पृ. ४१

थुगु प्रकारं आर्यसंघ, गुरुबज्राचार्य एवं जुजुयात समेतं यथायोग्य प्रमाण दान-प्रदान यासे सम्यक्‌महादान उत्सव सम्यक् चक्र विधान कार्य सुसम्पन्न जूगु जुल [१]।

२८) यल उकुबाहालया महाबोधिगृहस च्वंह्म परम श्रद्धालु दानपति श्री जो धाजु शाक्यवंशया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव ने. सं. ७८७ साल श्रावण शुक्ल अष्टमि खुन्हू विधिविधान अनुसार आर्यसंघयात पिण्डपात्र दान यागु जुल। थुगु पिण्डपात्रदान महोत्सवस जयश्रीनिवास मल्ल प्रभु थाकुर बिज्याचकं वसपोलयात यथायोग्य प्रमाण स्वागत्सत्कार याना लि सौहार्दपूर्ण उपहारस्वरुप कदमबृक्ष सिमाकचा व नवनागराज कुईका शोभाबृद्धि यानातःगु सुवर्णमय सिंहासन दुन्ता यागु जुल[२]।

थुगु सुवर्ण सिंहासन चह्न यागु इले कुईकुगु छत्रया दण्डो थौंतकं वहे जो धाजु शाक्यजुं दयकूगु यल थइना त्वाया जयश्रीबिहार (जो थावाहाल) स च्वंगु न्यापा इयाया क्वसं सुरक्षित् जुयाच्वंगु दनि।

प्रस्तुत सुवर्णसिंहासन राजा जयश्री निवासमल्ल जुं दंय्‌दंसं ज्यापुन्ही खुन्हू यल लाककूया न्ह्योनेस च्वंगु प्रसिद्ध कृष्णमन्दिरया फलेतया प्रदर्शनीरुपे क्यनावईच्वंगु परम्परा आतकं विद्यमानतिनि। थ्व खः छह्म बौध उपासक शाक्यवंशजुया राजाया-प्रति गुलितक श्रद्धा भक्ति आस्था प्रतिष्ठा दु धैंगु ज्वलन्त उदाहरणया दसु खः। लिसें नेपामि बौद्ध धर्मावलम्बितय् पिण्डपात्र दानोत्सव सम्यक् नरां पञ्जरां जुइबले जुजु-यातनं उलिहे स्वागतसत्कार जू खनी धइगु प्रमाणित याना तइतःगु जुल।

वर्तमान थुगु सुवर्णसिहासन यागु कलाकृति व आत्मकथा इतिहासयात श्रद्धातया श्री ५ या सरकार पुरातत्त्व विभागनं उलिहे उचितकडर यासे यल लायकू लुंइयाया बैठके खुले जुयाच्वगु " राष्ट्रिय धातुकला संग्रहालय" स दुने तया सन्मानपूर्वक जनसाधारणया लागि प्रदर्शित यानातःगु दु।

(२९) राजा नृपेन्द्रमल्लजुया पर्याय ने. सं. ७९९ श्रावण कृष्ण त्रयोदशि खुन्हू सम्यक् पञ्जरां याय् छुं दिन न्ह्यो श्रावण कृष्ण पञ्चमी खुन्हू नृपेन्द्रमल्लजुया तताजु प्याफल छयॅस च्वंह्म रणजितमल्ल कुँवरजुया कलात सिद्धश्रीनिदेवी पक्षाघात जुया

१- ये गुणाकरमहांविहारया पंचविंशति साहस्रिका प्रज्ञापारमिता सफूया अन्तिम पत्रयाकें, संग्रह-हेमराज शाक्य,

२- अभिलेख संग्रह भाग ६,

सम्यक् महोत्सवया उपलक्षस जुजु श्री निवासमल्लयात
द्वहलप्यूगु सुवर्णमय सिंहासन

मृत्यु जुल। थथे जुजुया तताजु सिईगुलि याना राजदु:ख मव्यंगुलि देशस बाजँ थाय्‌गु रोक्का जुयाच्वन।

पञ्जराँ खटस दानशालास श्रीस्वयम्भू भगवान बिज्याकेत बाद्यबाजन थाना द्यो कावनेगु मवनेगु विषय आपालं चर्चा जुल। थुगु विषय आपालँ खँल्हा-बल्हा जुसेलि जुजुया हजुरीस जाहेर जूवन। थुगु समाचार सिया जुजुनं थ:गु देशया परम्परा बिचा: याना बुद्धधर्मप्रति श्रद्धातया दानपतिपागु शुभसंकल्पकथं जुईत्यंगु पञ्जराँया ज्याखँय्‌ वसपोल श्रीस्वयम्भू भगवान् दुकाय्‌त लसकुस याय्‌त जक देवबाजँ बिया पञ्जराँ याके बिल[१]। मेमेगु ज्याखँयात बाँजँ निषेध जूगु जुल।

थ्व खँ सिइदतकि बुद्धधर्मयागु परम्पराप्रति अर्थात् पञ्जराँयागु महत्व एवं गौरवयात थनया जुजुपिनि थुलितक आस्था दु धइगु प्रमाणित जू।

३०) यल शिवदेवसंस्कारित श्रीरुद्रवर्णमहाविहार ओकुबाहाया ल्यूनेसँ च्वंगु योतालिवि स्थानस श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश श्रीरत्नमुनिजु किजा रत्नराज धनपति काय्‌ शुभश्री, कायचा रक्षराज, दशमुनि, नन्दराज, गुणश्री, चिकित, गोपधाम, पूर्णराज, रत्नकर, रत्नसि व थवछेंस च्वनाच्वंह्म पूर्णसिंह एवं संवीर, चिन्ताकर इनायलँन्हेया जोतिराज समेतयां सद्धर्मचित्त जायरपाव ने. सं. ८१७ श्रावणशुक्ल अष्टमि शुक्रवार थ्वखुन्हू श्रीदीपङ्कर तथागतप्रमुखन आर्यसंघ सकलसंघयातनं पात्रपूरणदान पिण्डपात्र द्वहलपा सम्यक् महोत्सव यागु जुल।

थुगु सम्यक्‌धर्म दानोत्साहया उपलक्षस ललिपुतराधिपति महाराज श्रीयोग-नरेन्द्रमल्ल, कान्तिपुराधिपति महाराज श्रीभूपालेन्द्रमल्ल बिज्याकालि सम्यक्‌या विधि अनुसार जुजुपिन्त सन्मामपूर्वक दशपत्र देछागु जुल।

श्रद्धालु धर्मात्मा दानपति श्रीरत्नमुनिजुं विवेकं खंकाव थ्वहे दानोत्सव खुला न्ह्याव सम्यक्‌दानया निम्ति शर्करापान आदि हायकेत धका चिभातूं फाल्गुण शुक्ल नवमि खुन्हू दयके व्यूगु खँ नं न्ह्यथना त:गु दु।

थुलिजक मखु दानपति रत्नमुनिजुं सम्यक्‌याना निदँ लिपा ने. सं. ८१९ फागुणशुक्ल तृतीया खुन्हू थव दिवंगत अबु पुरन्दरया नामं श्रीचैत्य, गणेश, महाकाल

१– मेडिभल नेपाल भाग ३ परिशिष्टाङ्क पृ. ३ थ्यासफू।

विधिथें प्रतिष्ठा यागु जुल । लिसें माँ अबुया नामँ हानं ओकुबहाया आगमस श्रीचक्रसम्बर वाराही प्रज्ञापारमिता देवीया मूर्ति दयकाव नकिंजुपिन्त स:ता भ्वय् नके निम्ति आयस्ता तया गुथि दयका थकल[1] ।

३१) यल श्री लोकाकृतिक नकविहार (न:बहील) स च्वह्य दान पति शाक्यभिक्षु धर्मश्रीनं शुभसँकल्प यासे भास्करदेव संस्कारित श्रीहिरण्यवर्णमहाविहारस बिज्याना च्वंह्य श्रीशाक्यमुनि प्रभृति सकलसंघयात थ्व निमन्त्रणा यागु दु—

आर्य सम्यक् धर्म विजयोत्सव शोभाबृद्धि निम्ति आर्यसंघपिन्त पूजोपहार सहितयाना संघ भोजन याकेत ब्वनाच्वना भास्करवर्ण विहार न्याखाचूकस।

तावत् भास्करवर्णाख्य विहारे स्थातुमर्हति ।
स सघा बोधिसत्वाश्च चतश्र पर्षद तथा ।।

छलपोल तथागतया संघ बोधिसत्व व चतस्रपरिषद् (भिक्षु भिक्षुणी, उपासक, उपासिका) सहित राजा महीन्द्रसिंह देवया पर्याय ने, सं. ८३९ माघकृष्ण आमावास्य आदित्यवार सूर्यग्रहणया दिनस छलपोलपिं सकले अनुकम्पातसे प्रसन्नपूर्वक बिज्यायमाल[2] ।

(३२) थनया बौद्ध परम्पराकथं इलेबिले विभिन्न श्रद्धालु धर्मात्मा दानपतिपिन्सं दीपंकर तथागत सम्यक् देवतापिं निमन्त्रणा याना लिसें आर्यसंघ बौद्धसंघपिन्त सम्यक् भोजन याकावन।

थ्वहे भोले ने. सं. ८५१ पौषकृष्ण चतुर्दशि बुद्धबार मकरसंक्रान्ति खुन्हूनं छह्म श्रद्धालु दानपतिजु' सम्यक् न्याय्का वंगुया प्रमाण स्वरूप सम्यक्‌यो दीपङ्करयात कोखायका त:गु कोखापुतुचाया लेखं खनेदु ।

थ्व कोखापुतुचाय् आख: थाना भरेयाना श्री दीपङ्कर तथागतयात श्रद्धापूर्वक चन्हे याना दिईह्म टोखादेया लछिमि घईह्म उपासिका मैजु ख:[3] ।

१– योतालिविया दुने चिवाहाया छेलीच्वंगु शिलापत्र ।

२– हिरण्यवर्णमहाविहारया निनालस च्वंगु ताम्रपत्र

३– तुंछें समेद्योया कोखापुतुचाया लेख नेपाल भाषा साहित्यया जात, पृ. १०४

सम्यक् महोत्सवस निह्म जुजु उपस्थित जूगु शिलाभिलेख

थुजागु ज्यामछिगु चीबलाचागु कोखापुतुचास उगु सम्पूर्ण खँ त दुथ्याका अलासि व दिक्कयात तोता सम्यक् धर्मयागु गुणगौरव महत्वप्रति श्रद्धांप्रेरित जुया बाँलाक कलात्मकढंगं रफु भरेयायथें याना आख: थाना तइतःगु थ्व प्रशंसनीय जू। गथे बहिद्यो ब्वईथाय् व यंद्यापुन्हीबले त्वात्वाले थान गणेशया थाय् ब्वईगु अनेक किसिमया बुट्टाज्यां भरे जुयाच्वंगु क्वखागा नेपाया थःगु पहःया वस्त्रकलाया उन्नत प्रदर्शनी क्यना तईतःगु खः। निसन्देह उगु किसिमया ज्याय् निपुणह्म थुह्म मैजु अवश्यं जुय्फु।

(३३) यल श्रीबुद्धयशोधर महाविहार (बूबाहाल) स च्वंह्म श्रद्धालु दानपति न्हुल्छें व मिल्ह्म दाजुकिजा निह्मसियां धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव बूबाहाननिस छ्चाखेल पिण्डपात्रशाला दानशाला ग्वयाव थ्वया दथुस पश्चिमस्वका भव्यरूपं कलात्मकढङ्गं खट ग्वय्का सुवर्णया सिंहासनतया उकी श्री ५ महाराजाधिराज सरकार प्रताप-सिंहशाह बिज्याकूगु जुल। लिसें काजि रूपसिंह व भारदार आदि उपस्थित जूगु दु।

श्रीदीपङ्कर भगवानबुद्ध एवं आर्यसंघ वज्राचार्य, भिक्षु शाक्यवंश, चैलक आदिनं सर्वसंघयात पञ्जरांया विधिकथं पिण्डपात्र आदि श्रद्धा अभिव्यक्त यासे थुगु नकदान नवदान (नरां) न्यायकूगु उपलक्षस महाराजाधिराजयात सुवर्णया दण्डिकथि छ्लिकथि द्वहलप्यूगु जुल।

थ्व नराँ यागु दिन खः ने. सं. ८९५ श्रावणशुक्ल अष्टमि खुन्हू।

थ्व नरांयाना दछि लिपा वैशाख शुक्ल सप्तमिया दिनस बुबाहालया श्री भगवानबुद्धया अग्रे अयूताहूति, लक्षमन्त्राहूति, घृताहूति भिद्दल बिसे चछिन्हिंछि यथा विधिथें कर्मखंका सुवर्ण रौप्यादि नानालकार विचित्र बस्त्र यथाशक्तिथे दानदक्षिणा द्वहलप वैशाखशुक्लद्वादशि खुन्हू श्री द्वादशस्थबीरादि भिन्याबाहाया छत्रकूंजु नायकजु आजुपिं निमन्त्रणा याना पूजायाना भोजन याकालि श्री जिनगण, देव, लोकपाल, यक्ष, राक्षस, भूतादिपिन्त सन्तोष व शान्ति याय निम्ति होम समेत याकूगु खँ न्ह्यथना तःगु दु[1]।

१– बूबाहा भजनफलेया शिलापत्र

३४) यें न्यतटोल तुंछेंया श्रद्धालु उपासक दानपति तुलाधर विष्णुधर, मणिधर, भाजुमन, ज्ञानधर, बुद्धधर, रत्नधर, बेखाधन, भाजुपति व माँ सुवर्णमती आदि समुच्चय जुया च्वनाबेलस धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव श्रीस्वयम्भू धर्मधातु वागीश्वर श्रीसम्यक्संबुद्ध प्रभृति आर्यसंघ दक्वयातनं पिण्डपात्र दान याग्यात दानशालास ब्वय् निम्ति श्रद्धापूर्वक त्रिकालबुद्धया प्रतिभराड (पौभाः) दय्का जुल ।

थुगु पौभालय् ह्लापाजुया बिज्यापिं सकल तथागतपिगु प्रतिनिधि स्वरूपं श्रीदीपंकर तथागत, आ जुया बिज्यापिं समस्त तथागतपिनि प्रतिनिधिरूपं श्रीशाक्यमुनि तथागत एवं लिपा जूबिज्याईपिं सम्पूर्ण तथागतपिनि प्रतिनिधिकथं श्री आर्य मैत्रेय तथागत थुपिं स्वह्म तथागतया स्वपा पौभा बाँलाक दय्काव ने. सं. ६१८ श्रावण कृष्ण त्रयोदशि शनिवार थ्वखुन्हूया दिनस आर्यसंघ दक्वयात पिण्डपात्र दान यागु जुल ।

थुगु पुण्यं दानपति जजमान आदि सर्वसत्वप्राणिपिं दशपारमितां परिपूर्ण जुया सम्बुद्धपद प्राप्त जुईपिं जुईमा धका आशिका यानातल[१] ।

३५) यें असनटोल कोथुबाहालस च्वंह्म धर्मात्मा श्रद्धालु दानपति तुलाधर छत्रसिं, बालगोविन्दसिं, जयनरसिं, बिलमहन्तसिं आदि परिवार समुच्चय जुया च्वनाबेलस सद्धर्मचित्त जुयाव ने. स. ६१६ सालया त्रेतायुगोदय पर्व माघपुह्नी खुन्हू श्रीस्वयम्भू सम्बुद्ध भगवानयात निमन्त्रणा यासे आर्यसंघ दक्वयात पञ्जादान व्यूगु जुल ।

थुगु पञ्जरां न्यायकूगु लसताय् अतिकं श्रद्धा तयाव नेपालया धर्मराजिक श्रीस्वयम्भू महाचैत्यस विराजमान जुया बिज्यानाच्वंह्म श्रीअमिताभतथागतयात लुंया त्वाक स्वान दयकाव द्हलपा बिल ।

थ्व लुंयात्वाक स्वानस वैदूर्यनीलया श्रीवज्रसत्वया सूक्ष्ममूर्ति अङ्कितयासे थ्वया छचालं अनेक रत्न जडेयाना तस्सक बाँलाक विविध मङ्गलमय भावना सहितयासे सूक्ष्मबुट्टां भरेयाना अनुपम उपहार स्वरूप वज्रत्वाकस्वान लुंयात्वाकस्वान दयका तःगु जुल । थुगु प्रशंसनीय कलाकृति लुंया त्वास्वां दयकूपिं कलाकारपिं यल बूबाहाया वज्राचार्य श्रीमत्यन प्रभृति प्यह्मबाकाय् धका वहे त्वाकस्वानया

१- त्रिकाल बुद्धया पौभा ङततुंछेया, नेपाल भाषा साहित्यया जात पृ. १४४

ल्युनेसं अभिलेख अङ्कित यामा तःगु दु[1] । थ्व त्वास्वाँया ज्या शिल्पकला खनीबले न्ह्याह्म कलापारखिपिन्सनं प्रशंसा मयासें च्वने फईमखु।

थ्व दर्शनीय दुर्लभ बहुमूल्य कलात्मक वस्तु दर्शन व स्पर्शन याय्गु सौभाग्य जितःनं प्राप्त जूगु दु। थ्वहे १०९९ साल श्रावण महिनां गुठीसंस्थान पाखें श्री स्वयम्भू भगवानया तिसाजाँच यागु इले श्री ५ या सरकार पुरातत्त्व विभागया पाखें जाँचकीरूपे जि थःहे वनागु जुल। वर्तमान थुगु अमूल्य वस्तु स्वयम्भूया दयोपाला गुरुजुपिन्सं विधिवत् गुठीसंस्थानयात लःल्हाय धुंकूगु दु । गुठीसंस्थानपाखेनं श्री ५ या सरकारया ढुकुति मुलुकिखानास दुतबिये धुंकूगु जुल ।

(३६) यें, सिनुग्वडारया श्रद्धालु दानपति तुइसिं कर्मिया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव ने. सं. ९३३ वैशाखशुक्ल तृतीयाया दिनस श्रीस्वयम्भू धर्मधातु, श्रीदीपङ्कर तथागत प्रमुखं आर्यसंघ दक्वस्त निमन्त्रणा यासे विधि पूर्वक सम्यक् संघ भोजन न्यायकूगु जुल ।

थुगु सम्यक् न्याय्के निम्ति सम्यक् विधिया विधिविधान सफू थलपौ कोहितिया असंखापा मदु दुवारया थाकुसिजुयाके च्वंगु कयालि उगु बमोजिम श्रीस्वयम्भू भगवान् थासेनिसे ग्वयदां तयगु विधिनिसें प्रारम्भ याना सम्यक् न्याय्कावंगु जुल[2] ।

३७) यल नकबहीया रूपछेंस च्वंह्म श्रद्धालु उपासक लक्ष्मीनारां थ्वया काय्पि मत्यनसिंह, मस्तराम, छय्चा रामकृष्ण, भाजुमुनि, रामसुन्धर, रामजु, लछिमं, लक्ष्मीसुंधर व मछिन्दरसिं थुलि सम्मोहन जुसे धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव ने. सं. ९३७ साल श्रावणशुल्क अष्टमि बुधवार खुन्हू शास्त्रोक्त विधिथें परम्परानुसार नवदान (नरां) याना दिईगु जुल ।

थुगु नरांयागु सम्पूर्णकार्य सिधःगु उपलक्षस श्री हिरण्यवर्ण महाविहारया श्री क्वाथभोंट क्वाचपाल देवता शाक्यमुनि तथागतयात श्रद्धापूर्वक पिण्डपात्र द्हलपा व्यूगु जुल[3] ।

३१) यें यटखाटोलया श्रद्धालु दानपति शाक्यभिक्षु ज्ञानपतिजु नं श्रद्धा भक्ति तसे परम्परानुसार भुईखेलस श्री स्वयम्भू भगवान श्रीदिपंकर तथागत आदि

१— श्रीस्वयम्भूया तिसामण्डार क्वथायाकें

२— नेपालभाषा साहित्यया जातः पृ १४०

३— हिरण्य वर्ण महाविहारया भण्डार क्वथाया पिण्डपात्रलेख

सम्यक् देवतापि उपस्थित यासे आर्यसंघपिन्त सम्यक्संघ भोजन याकूगु जुल। ने. सं. ९०८ सालया घ्यःचाकु सँल्हूखुन्हू[1]।

(३९) यें, प्रज्ञापुरिमहानगर श्री विक्रमशील महाविहार थँबहीलस च्वंह्म दानपति काश्यपगोत्र कुटुंवज्र श्रद्धालु लक्ष्मीनारायणया धर्मचित उत्पत्ति जुयात्र श्रीदीपंकर तथागत एवं आर्यसंघप्रति श्रद्धा अभिव्यक्त यासे पञ्जरांदान बियेगु निम्ति धर्म-शाला छं दय्का बिल। लिसें प्रतिवर्ष पञ्जरांगुथि चले याय्यात ग्यंजोल बुंया आयस्ता व पक्षलबाहाल कयागु धेबा मुंका गुथि चलय् याय्गु व्यवस्था याना थकल। लिसे लिसे इन्द्रजात्रा व अश्वजात्रा बुसाधँ याय्गु खँ नं न्ह्यथनातःगु दु।

थ्व गुथि दत्त श्री ५ राजेन्द्र बिक्रमसाहदेवया पर्याय ने. सं ९४२ ज्येष्ठ कृष्ण तृतीया कुन्हू समर्पण यागु जुल[2]

थुगु शिलापत्रया शिरोभागय् श्रीदीपङ्कर तथागतया प्रतिमूर्ति अङ्कित यासे निम्नलिखित वाक्यंनिसें आरम्भ याना तईतःगु दु—

ॐ नमो रत्नत्रयाय। श्रीदीपंकरमादिनाथ-
मनिशं नत्वा प्रतिष्ठाकृता नैर्वाणाङ्गयुते___

४०) यें न्यतटोल येकुबाहालस दिईह्म श्रद्धालु दानपति धनकृष्ण, भाजुकृष्ण तुलाधर पिन्सनं परम्परानुसार यथाविधिथें सम्यक् न्याय्का वंगु जुल। ने. सं, ९४५ मकरसंक्रान्ति खुन्हू स्वयम्भू भुइखेलस जूगु।

थुगु सम्यक् न्यायकूगु लसताय् श्रीस्वयम्भू भगवान्यात श्रद्धाभक्ति तसे वैरोचन तथागत अंकित सुवर्णया हृदयफोल दुन्ता यागु जुल[3]।

४१) यें न्यत तुँछेंया श्रद्धालु दानपति विष्णुधर तुलाधर नं परम्परानुसार शास्त्रोक्त विधिकथं श्रीदीपङ्कर तथागत प्रभृति जिनसंघपिन्त सम्यक् भोजन याकूगु जुल। ने. सं ९५१ सालया मकर संक्रान्ति खुन्हू भुईखेलस जूगु[4]।

१—श्री स्वयम्भू महाचैत्यया अभिलेख सूची नं. ९९

२— यें, ज्याठा धर्मशाला दलानस च्वंगु शिलापत्र,

३— स्वयम्भूया तिसा भण्डार क्वथायाकें

४— श्री स्वयम्भू महाचैत्यया अभिलेख सूची नं १४८

(४२) यल श्रीहिरण्यवर्ण महाविहार इल्हंने देवननिया श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश जयनरसिंहया काय भाजुनरसिंह (भाजु धनसिंह) व जीव धर्नसिंहया सकल परिवारया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव—

जिनप्रिय नामक सम्यक्संघ भोजन याके निम्ति पञ्चबुद्धात्मक स्तूप विराजमान जुयाच्वंगु यमान्तक बटुक भैरव अधिष्ठान याना तईत:गु लगंखेलस सम्यक् चक्रविधान अनुसारं सम्यक्महादान, सम्यक्विजयोत्सव याय् लागि श्रीदीपङ्करतथागत आदि सम्यक्देवतापिन्त व आर्यसंघ, जिनसघ, श्रावकसंघपिन्त यथाशक्त उपचारं पूजायाना सम्यक्संघभोजन याकेत—

जगत्उद्धार यायगु तत्पर जुया दानपारमितास पारंगत जुयाच्वंह्म बोधिसत्व स्वरूपि नेपालचूडामणि, श्रीनरनारायण, ब्रह्मशंकररूप जुयाच्वंह्म भी सकलयां योह्म राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाराधिराज राजेन्द्रविक्रम साहदेव तथा जनतायागु पीरमर्का खना सुधार उद्धार याय्गु अनुकम्पा तयाच्वंह्म बलवान्ह्म मन्त्रि जनरल श्री भीमसेन थापा सहित जुसें लिसें राजकीय यात्राकथं अनेक वाद्यवादन ध्वनि संयुक्तयासे छत्रध्वज पताकादि सुशोभित याना सल,किसि, रथ सैनिक गण सहितयासे बिज्यायमाल धकं परम्परानुसार विधिपूर्वक ग्वय्दाँ तया निमन्त्रणा यागु जुल।

श्रद्धालु दानपति भाजुधर्नसियागु प्रबल सदिच्छानुसार राजा, मन्त्रि उपस्थित याना लगंखेलस परम्पराकथं सकल दीपङ्कर तथागत एवं आर्यसंघपिं बिज्याकाव विधिवत् सम्यक् भोजन याकूगु जुल।

थुगु सम्यक् समारोह ने. सं. ९५४ पौषशुक्ल तृतीया मकरसंक्रान्ति पर्वदिनस सम्पन्न जगु जुल।

थुगु सम्यक् न्यायके निम्ति लगंथुद्वया अक्षोभ्य बुद्धया लिकसं थ्वहे सालं कार्तिक कृष्ण पञ्चमी खुन्हू श्रीवैरोचन तथागतया प्रस्तरमूर्ति दय्काव प्रतिष्ठा यागु जुल[१]।

थुगु सम्यक्या लागि जुजुयात छन्दकाव्यालंकार सहितयाना निमन्त्रणा पत्र च्वनापौ च्वया बिज्याह्म उगु समयया ख्याति प्राप्त विद्वान् यल महाबुद्धया उपासक श्रीसुन्दरानन्द शाक्यजु ख:[२]।

१– लगंथूद्वया शिलाभिलेख

२– संस्कृत सन्देश वर्ष १ अङ्क ७

(४३) यें जधुँछेँया श्रद्धालु उपासक भाजुवन्त तुलाधरनं स्वयम्भू भुइखेलस परम्परानुसार श्रीदीपङ्कर तथागत व आर्यसघपिन्त निमन्त्रणा यासे विधिवत् ने. सं. ९८२ साल मकरसंक्रान्ति खुन्हू सम्यक् भोजन याकूगु जुल।

(४४) नेपाया परम्पराकथं सम्यक्संघ भोजन, नराँ, पञ्जरां आदि दानोत्सव कार्य जुइबले सर्वप्रथम नाँ काईह्म वसपोल आदिनाथ आदिबुद्ध स्वरूप श्रीदीपङ्कर तथागत खः। थ्वसपोलया अति भव्यमूर्ति ह्यूमत बुद्धबारीस प्रतिष्ठापित वज्रासन स्थित श्रीदीपङ्करबुद्धया मूर्ति खः। थुलि भव्यगु विशालमूर्ति काठमाण्डू उपत्यकाय् गनं दइमखु धासां अपो जुईमखु।

शायद थुगू श्रीदीपङ्कर तथागतया मूर्ति प्रतिष्ठा जूगु महान् उपलक्षे नं थनयागु परम्पराकथं निश्चयन सम्यक्, नराँ, पञ्जराँ याना वन जुई । तर, थ्व विशुद्ध कीर्ति महान् पुण्यकीर्ति स्थापना याना थकोप परम श्रद्धालु दानपतिपिंगु शुभनाम व तिथिमिति प्रातक खके मफुनि थ्व खेदया बिषय खः ।

जित धायमास्तिओकि-थुगु दीपङ्करबुद्धमूर्तिया जःखःच्वंगु पुरातात्त्विक अवशेष तयगु अध्ययन व अनुसन्धानकथं बिचाःयाय्‌बले निसन्देह लिच्छविकालीन जुई।

थुजागु महत्वपूर्ण ऐतिहासिक दीपङ्कर तथागतया मूर्ति प्राकृतिक तथा मानवीक प्रकोपद्वारा जीर्णशीर्ण जूगु दुर्दशा खनाँलि यटखाबाहाया श्रद्धालु उपासक ताम्राकार घनसिंह साहुजुनं श्रद्धा निश्चय तया विधिपूर्वक ने. सं. ९८३ साल जिर्णोद्धार याके व्यूगु जुल[१] । छुँ कालान्तर लिपा उगू भव्य मूर्ति थायथासे स्यनाच्वंगु खना इवाबाहाया श्रद्धावती उपासिका मैंजुलक्ष्मी तुलाधरया विशेष अनुरोधकथं श्री ५ या सरकार पुरातत्त्व विभाग पाखेनं उकियागु महत्वप्रति ध्यान आकर्षित याना श्री ५ महेन्द्र सरकारयागु विजयराज्यस हानं जिर्णोद्धार याकेव्यूगु खँ पुरातत्त्व विभागया रिकर्ड क्यनाच्वंगु दु ।

(४५) यें यटखाबाहाया श्रद्धालु दानपति ताम्राकार चिकिधननं नेपाया परम्पराकथं सकल दीपङ्कर तथागत एवं आर्यसंघ बौद्धभिक्षुत सःता विधि पूर्वक भुईखेलस सम्यक् भोजन याकूगु जुल । ने. सं. ९८३ सालया घ्यःचाकु सँल्हू खुन्हू ।

दानप्रदान याय्‌गुलि अत्यन्त उत्साह जुयाच्वंह्म थ्वयकः साहुजुं हानं थः च्वनागु निवासस्थान भास्करकीर्ति महाविहार यटखाबाहालस ने. सं. ९८९ सालया प्यंगु युगोदयया प्यंगू पुण्यतिथिस—

१—यटखाबाबाहा छगू अध्ययन पृ. ३९

१) श्रावणकृष्ण त्रयोदशि—सत्ययूगोदय दिन
२) माघशुक्ल पूर्णिमा —त्रेतायुगोदय दिन
३) वैशाखशुक्ल तृतीया —द्वापरयुगोदय दिन
४) कार्तिकशुक्ल नवमि —कलीयुगोदय दिन

थुगु प्यंगु पुण्यतिथिस परम्परानुसार नरां पञ्जरां न्याय्का दिल। थ्वयूक साहुजुं अज थुलिजक यानानं सन्तोष मजुया थ:गु विहारस अनेक सुधार उद्धार याना विविध धर्मकीर्ति तया थकूगु दु[1] ।

४६) यें जधुंछेंया श्रद्धालु दानपति तुलाधर शंखसिं, चन्द्रवीरसिंया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव विधिवत् दीपङ्कर तथागत व आर्यसंघ निमन्त्रणा यासे भुईखेलस सम्यक् न्याय्का वन[2] ।

४७) यल श्रीहिरण्यवर्ण महाविहारया श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश मुनिधन, धीर्जमुनि, कुवेरमुनि, स्पर्शमुनि व देवमुनि एवं माता मेजुधन आदि सकलया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव परम्पराकथं श्री ५ सुरेन्द्र विक्रमशाह शाहदेव बिज्याका श्रीदीपंकरादि उपस्थित याना सकल आर्यसंघपिन्त ने. सं. ९९८ साल पौषशुक्ल अष्टमि मकर संक्रान्ति खुन्हू लगनखेलस सम्यक्चक्र विधान अनुसारं सम्यक्संघ भोजन याकूगु जुल[3] ।

४८) यें असं जधुंछेंया श्रद्धालु दानपति तुलाधर दानवीरसिं नन्दवीरसिंया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव ने.सं. ९९९ सालया मकरसंक्रान्ति खुन्हू स्वयम्भू लुइखेलस सम्यक्चक्र विधानअनुसार सम्यक् न्यायकूगु जुल[4] ।

(४९) यल इलन्हे योकुलीछेंस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति वज्राचार्य धर्मध्वजजु थ्वया कलात धनमयजु काय् मञ्जुवज्र, गजेन्द्रवज्र छ्य्चा इन्द्रवज्र, दानवज्र आदि सकल परिवारया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव स्तूप विम्वस्थान लगंखेलस सम्यक्चक्र विधान अनुसारं श्रीपञ्चबुद्धात्मक चैत्य, श्रीदीपङ्कर तथागत आदि सकल बुद्ध, धमश्रीप्रज्ञापारमिता वसुन्धरा व संघनायक आर्यावलोकितेश्वर आर्यसंघ प्रमुखं

१– पटखाबाहा छगू अध्ययन पृ. ४४
२– श्रीस्वयम्भू महाचैत्यया अभिलेख सूची नं. १९०
३– लगंथूद्वया शिलालेख
३– श्रीस्वयम्भू महाचैत्य अभिलेख सूची नं. २०७

बिज्याकूगु जुल। लिसें थुगु सम्यक्‌महादान उत्सव संरक्षक प्रदानयाना बिज्याह्म श्री ५ सुरेन्द्रविक्रम महाराज समेत बिज्याका व परम्परानुसार यथाविधिं सम्यक् संघ भोजन याकल[१]।

थुगु सम्यक् समारोह सम्पन्न जूगु दिन जुल ने. सं. १०७१ पौषशुक्ल द्वादशि बुधवार मकरसंक्रान्ति खुन्हू।

(५०) येँ न्यतटोल ओनेमाया श्रद्धालु दानपति ज्ञानवीरसिं तुलाधरया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव सम्यक्‌संघ भोजनया परम्परानुसार विधिविधान यासे ने. सं. १००२ साल मकरसंक्रान्ति खुन्हू स्वयम्भू भुईखेलस सम्यक् न्यायकूगु जुल[२]।

(५१) धर्मभीरू नेपामि दाजुकिजापिं धनरत्न श्रीसम्पत्ति कमाई याय् लागि थःगु जन्मभूमियात सुदूर उत्तरापन्थ च्वापुगुंयात न्ह्योनेलाका अतिदुर्लघ्य पहाडपर्वत् खुसिखासिया लँपु लानंला न्यासिवना, दुःखकष्ट सहयाना सँदेशया राजधानी ल्हासास वना बन्द व्यापार यायत वनाच्वनि,

अप्पोयाना नेपामि बौद्धत सँदेशे वना व्यापारयाना च्वँसां थःगु धर्म व संस्कृति कलाया प्रचार प्रसार याय्‌गुलि परम्परानिसें च्वन्ह्यनाच्वंपिं जूया निम्ति थःगु धर्म व संस्कृतिप्रति अगाढ श्रद्धाभक्ति दुपिं ल्हासा साहुजुपिन्सं नेपायागु परम्परायात अनुस्मरण याना ल्हासाय्‌संतुं च्वना सम्यक्, पञ्जराँ यानावंगु प्रमाण इतिहास साक्षि दु। ध्व खँ ल्हासा अदालतया बही खाताया धलखे जायाच्वंगु जुल।

ल्हासा अदालतया बतीखातास थथे च्वयातःगु दु–

सँदेशय् वना नेपामि ल्हासासाहु तय्‌सं आदर पूर्वक सन्मान याना वयाच्वंपि ल्हासाया नांदंपि शक्तिशाली जागृत देवतापिं—

१) श्रीच्याकंग्याबु आजु
२) श्रीघमुस्या आजु
३) श्रीनागराज ”
४) श्रीकुबेरराज ”
५) श्रीच्यातग्यापाला आजु

थुपिं न्याह्म देवतापिन्त नमस्कार यानालि सुईह्म पालाक गुठियारपिनि

१– लगंथूद्वया धर्मधातु मण्डललेख

२– श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य अभिलेख सूची नं २०७

सल्हासाहुति निर्णय जूगु कथं म्हापाया परम्परा कायम याये निम्ति म्हूगु बन्देज दयकूगु विधान थथे जुल—

थुगु स्थितिबन्देजया पालाः थकालि सक्वदेश सुमटोल साहांगालछेंया जुजुमान, नोकू–निमनारां, छ्याञ्जे–यिनसि, तुयिला, हरूमन्त्रसिं प्रमुखं जम्मा सुईह्म पालाकत (गुथियार) च्वना म्हापाया दस्तुर च्वयातल ।

सुं श्रद्धालु दानपतिपिन्सं पञ्जरां न्यायकिबले मालिकसाहेब मार्फत याय्माःगु दस्तुर—

ल्हासाया दक्लेसकले तधंगु गुम्वास विराजमान जुयाच्वंह्म वसपोल मार्मेजेसाङग्ये श्रीदीपङ्कर तथागत पञ्जरांखत (दानशाला) स बिज्याकेतः द्यो लंस्ववनेत व पञ्जरां सिधयेवं बिदा कावनेतः मालीकसाहेव भ्रायके माल । मालीक-साहेव भ्राय्वंसन्तुं वयकःयात नं पालाकतयसं उचित सन्मानरूपे दशपत्र देछाया स्वसुका दां तया संदेशया परम्परानुसारं खाता (कोखागा) क्वखाय्का बियेमा ।

पञ्जरांया दानकार्य विसर्जन जुईवं श्रीदीपङ्र तथागत लिहां बिज्याकेत पालाक थकालि पूजायाना दस्तूर देछाय्गु ज्याजुई । द्यो यथास्थानस बिज्यायेवं कप्तानायो सहित जुया मालीकसाहेबया थास वना बिदा पवँवने जुल ।

द्यो क्वहां बिज्यायके खून्हू म्वय् नकेमाःपिं–वकील साहेव १ ह्म, पालाक थकालीया १२ ह्म, नायक स्थवीर व गुरुवज्राचार्यया २ ह्म समेत थ्याकेमागु खँ उल्लेख यानातःगु दु[1] ।

---

(५२) यें असँ धालासिकोया श्रद्धालु दानपति कृष्णसुन्दरया धर्मचित्त उत्पत्ति जुया व नेपाया बौद्धसंस्कृतिकथं चले जुयावईच्वंगु भुईखेलस यथाविधिथें सम्यक्संघभोजन न्यायका वन । ने.स. १००८ सालया घ्यःचाकु सँल्हू माघ १ गते जूगु जुल[2] ।

(५३) यल रत्नाकरमहाविहार (हःवाहा) या यन्तादुन्दुगृह वलावाहाचास च्वंह्म परम श्रद्धालु दानपति श्रीबेखाराज वज्राचार्यजु व थ्वया कलात ज्ञानिथकुं, काय् सिद्धिराज छ्य् चन्द्रजोति, म्ह्याय् विहर्तिकुमारी, विष्णुकुमारी, इन्द्रकुमारी व कृष्णकुमारी पौत्रि सिद्धिमाया थुलि जहान भोछिसियां पूर्ववर्ती बोधिसत्व दानवीर विश्वन्तर

१– नेपाल भाषा साहित्यया जातः पृ. २५५

२– श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य अभिलेख सूची नं. २१९

राजकुमारया आदर्श गुण लुमंका सद्धर्मचित्त उत्पत्ति याना सम्यक् विधानचक्र अनुसारं श्रीदीपङ्कर महाबुद्ध प्रमुखनं गुरुवज्राचार्य श्रावक चैलक आदि आर्यसंघ निमन्त्रणा याना श्री ५ महाराजाधिराज पृथ्वीवीर विक्रमशाहदेव विज्याका सम्यक् भोजन याकूगु जुल। थ्व सम्यक् न्यायकूगु दिन जुल ने. सं. १०१२ साल घ्यःचाकुसँल्हू पौषशुदि चतुर्दशि।

वसपोल बेखाराजजुं थुगु सम्यक्संघ भोजन याकेन्ह्यो नं. स. १००३ श्रावण शुक्ल अष्टमि यल पञ्जरां खुन्हू श्रीदीपङ्कर प्रमुखँ वज्राचार्य, श्रावक आदिपिन्त विधिवत् पिण्डपात्र दान बिया पञ्जरां न्यायका वन।

अज थ्वयानं न्ह्यो, ने. सं. १००० साल माघशुक्ल दशमि खुन्हू थःत चूडाकर्म यानातःगु थःगुहे विहार श्रीलक्ष्मीकल्याणवर्म— संस्कारित रत्नाकर महाविहार (हःवाहाल) स विराजित श्रीक्वाबपाल देवता शाक्यमुनिया प्रति श्रद्धाभक्तिसे आपालं धनखर्च याना देगले लुंपौ तया श्रीशोभावृद्धि याना थकल।

सद्धर्मप्रति तधंगु अनुराग दुह्म वसपोल बेखाराजजुं सम्यक् न्यायके धुँकानं हानं हावं थःगु छ्येंक्वसं बच्चान्हगु बाहाचास श्रीधर्मधातु चैत्य दय्का विधिवत् प्रतिष्ठा याना सहस्राहूति जज्ञ यासे विहार प्रतिष्ठाकार्य सम्पन्न यागु जुल।

थ्वहे श्रीधर्मधातुचैत्य प्रतिष्ठायागु उपलक्षस यल यें, ख्वप व थ्वया गाँगामय् च्वंगु दक्वफुक चिवाहा, धर्मधातुया त्याः कया ने.सं. १०१४ साल कतिपुन्ही खुन्हू चैत्यपूजा शुभारम्भ यागु जुल। थ्व चैत्यपूजा गन गुगूथासे वन धइगु विषय थथे नां उल्लेख याना तःगु खने दु[१]–

(क) यलदेया चिवाहाया संख्या ६००

तिखेल, बुंग, ध्यनाचो, खोना, क्वय्न्हा, चोबाहा, पांगा, नगां, छुगां, स्याबजिगां, किपु थुलिया जम्मा चिवाहाया संख्या १०० दु। सपाजधुँ, वदेगां, थैव, गोडावरीकोङ, ओतापुग, वादेश, थेचो, सुनगू समेतयाना चैत्य धर्मधातुया संख्या ८० दु। तगां, त्यांगा, सरस्वतीकुण्ड, फंपिवज्रयोगिनी, दक्षिणकाली, चोपुलुर्छे, थसि, इमाद्वँ, कुतिबाहा आदिया संख्या १२ दु।

१— यल वनबाहादुने छेंस च्वंह्म श्री कुलबहादुर वज्राचार्यजुयाके च्वंगु बिलँपौयाकें

(ख) येंदेया चिबाहा, धर्मधातुया संख्या ११३

कार्तिकशुक्ल १५ स चैत्यपूजा प्रस्थान जुयागु-श्रीस्वयम्भू. मञ्जुश्री, जामाचो नागार्जुन, धमाथू, तोखा व ग्वल समेतया चिवाहा संख्या १० दु। यंकीद्रह, थक्वात, मातातीर्थ, सत्तुँग:, बलखु मच्छेगां, ज्यनागां, चोसागां समेतया चिबाहा संख्या ११ दु। एवंक्रम गोकर्ण, वाग्दुवा, सिफुचो, सपन्तीया चिबाहा सहित संख्या ५, अथेहे नंसा:, चम्रो, खासुति, गुह्येश्वरी, चायबही समेतयां धर्मधातु चैत्य भगवानया संख्या १२० दु।

(ग) ख्वपदेया चिवाहाया संख्या २००

माघ शुदी १५ स प्रस्थान जूगु– आजुद्योया चैत्य, धर्मधातु भगवान् लोकेश्वर, जिकुला, महामञ्जुश्री ल्हासापाकु, नालालोकेश्वर, चेदो, भूतचोखा, धौखेल, सँखू, गँव्यासि, नम्बुधा, पलूती साँगा तथा थेमि, तथा नदे, बूदेया चिबाहा संख्या ५० अथेहे सकोदेश श्रीवज्रयोगिनी, मणिलिंग, मणिचूदह समेतया सख्या ४१ जुल।

थुजागु प्रकारं थ:गु नेपादेया बौद्धपरम्पराकथं चले जुया वईच्वंगु महत्वपूर्ण तत:धंगु धर्मकार्यया लागि तचोगु श्रद्धाभक्ति बोर्योत्साह पिकया अनेकप्रकारं सेवा प्रस्तुत यात। तथापि थुलिजक यानानं सन्तोष मजुया दानशीलादि धर्मे बोधिसत्वयागु आदर्श 'सर्वत्यागश्च निर्वाण' धइगु सिद्धान्तस अटल विश्वास दुह्म गुह्मख:, बेखाराजजुं ह्रानं लछियंकँ लगातारं पञ्जरां न्याय्के धइगु शुभसंकल्प (भाकल) याना पञ्जराँया विधिकथं आपालं धनराशि खर्चयाना सरसामग्री ता:लाका ह्याच्वन।

थमं धया गथे ख: अथेहे शुभप्रतिज्ञा पूर्ण याय्निम्ति सम्यक् न्याय्का च्यादँ गुदँ लिपा ह्रानं थ:गु छचें क्वसँ पिण्डपात्रशाला दानशाला ग्वया नेपाया थ:गु परम्पराकथं अभूतपूर्वरूपं ने. स. १०२१ सालया गुँला धर्मया प्रारम्भमति निसें यावत् गुँलाधर्म समाप्तितक लछियंकँ-

श्रीदीपङ्कर महाबुद्ध प्रमुख आर्यसंघ, गुरुवज्राचार्य, श्रावक, चैलक, अर्हत्‌भिक्षु सकलदक्वयात अविरलगति दानधर्मया धाराप्रवाह न्ह्याका वईच्वन।

थुजागु प्रकारं बोधिसत्वपिंगु आदर्शगुण लुमका दानपारमितायागु महत्व क्यना त्यागमय जीवन ह्नाक्यंह्म बोधिसत्वया अंशधारी परम श्रद्धालु वसपोल श्रीबेखाराज वज्राचार्यजुं याना थकूगु दानकीर्तिया गुणवर्णन प्रशंसा थ्व बौद्धइतिहासं गुबलें

लोमंके फई मखु । थथे लछियंकँ पञ्जरां न्यायका वन घइगु इतिहासे गनं मदुनि। भज भविष्यत् कालेनं थथे याइपिं सुँ महानुभावपिं दइलाकि मदई थ्व धायमफु।

थ्व बसपोलं यानावंगु अविस्मरणीय देनयात कया १७०×२२' इञ्च साईजगु, ताहाकःगु तुलाँपौलि सुन्दर चित्रात्मक विवरणं जायका बांलाक च्वयातइतःगु दु । लिसे उगु घटनाक्रम चित्रया क्वसंक्वसं अभिलेखनं अंकित याना तइतःगु जुल । थुगु तुलांपौ थौंतकनं वहे दानपति श्रीबेखाराजया छुईचा श्रीकुलबहादुरजुया संग्रहले बांलाक सुरक्षित् याना तइतःगु दनि। थ्व तुलांपौ क्यंके विईगु लि कुतःयाना बिया विज्याह्म पासा खः, श्रीसूर्यमान वज्राचार्य ।

थुगु तुलांपौ स्वभो लाईन मिलेयाना च्वयातल । थुकी दकले सकले च्वय्-थव पूज्य अबु श्रीयोगनरसिं वज्राचार्यजुं थःगुहे विहार हःबाहालस प्रस्तर कलास आदि-बुद्ध स्वरूप श्री वज्रसत्व तथागत व थ्वया जःखः धर्म श्रीप्रज्ञापारमिता स्वरूप श्रीवसुन्धरादेवी संघस्वरूप माघकृष्ण तृतीया खुन्हू स्थापना याना तइतःगुया लुमन्तिकथं चित्र च्वयातःगु दु । थुगु त्रिमूर्ति स्थापनाया उपलक्षस गुरुवज्राचार्यपिन्त भोजन याकूगु खँ न्ह्यथनातल । थ्वहे बिहारया वज्राचार्यसंघपिन्त आवश्यक व्यवस्था हना तइतःगु विस्तार खँ अंकित जुयाच्वंगु शिलापत्र अनहेसंतुं तयातःगु दु ।

थुगु त्रिमूर्तिचित्रया क्वसं थःगु जीवमानकाले थमंहे याना थकूगु चित्रात्मक विवरण भोलाक छसिं कथं घटनाक्रम मिलेयाना हःबाहाया देगले लुंपौ तःगु खँ च्वयातल । थ्वया क्वसं पञ्जरां यागु दृश्य क्यनातल । अथेहे स्वंगूगु घटनाक्रम आर्यसम्यक्संघभोजनयाकुगु, दशस्थवीर छत्रंकूजु आजुपिं च्वना सम्यक्खेले भूमिशोधन यानाच्वंगु दृश्य बडो रोचक धंगं च्वयातल । थ्वया नापनापं सम्यकद्योपिंगु पंक्तिबद्ध दृश्य । प्यंगूगु दृश्यजुल-थःगु छयँक्वसं बाहाचा दयका धर्मधातु चैत्य स्थापना याना स्वंगुसहरया मुख्यमुख्यगु स्थान- श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य,सिफुचो,धेनाचो, जामाचो, नम्बुधा, ग्वलया धनदोचैत्य, बही, बिहार व देगःदेगचा तथा प्राकृतिक भलक आदि क्यना लिसें तात्कालीन बौद्धसमाजया वेश भूषा समेत न्ह्याईगुसे च्वंक हिसिचा दयक चिटिक्कच्वंक अलग अलग याना प्रदर्शित याना तईतःगु जुल । थुगु घटनाक्रम सिधय्वं. स्वंगूगु हरफ क्वय्यागु भोले दानवीर बोधिसत्व विश्वन्तर राजकुमारया जीवनचरित्र जातककथायात कया चित्रात्मक विवरण जायका प्रदर्शित याना तईतःगु दु ।

५४) ने, सं. १०१६ साल माघकृष्ण त्रयोदशि सोमवारया दिनस यें वटुबाहा, इतुंबाहा व लगंबाहाया संयुक्त प्रयासं न्यायुका वइच्वंगु द्वादशवर्षीय सम्यक्गुथिपाखें स्वयम्भू भुइखेलस परम्परानुसार विधिवत् सम्यक् न्यायकूगु जुल । थुगु सम्यक् समारोहस परम्पराकथं महाराजाधिराज श्री ५ पृथ्वीवीरविक्रम शाहदेव व तत्कालीन प्राइमिनीष्टर श्री ३ वीर शम्सेर समेत सवारी जूगु दु[1] ।

५५) यें स्थानमण्डप (थायमण्डू-थायमदु) टोल न्हूबाहालस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति स्थापित जोगवीर नाथजुया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव सम्यक् विधिकथं श्रीदीपंकर तथागत सङ्घानुचर आर्यसंघ भिक्षुपिं निमन्त्रणा यासे राजामहाराज बिज्याचकं स्वयम्भू भुइखेलस सम्यक् न्यायुका दिल। थ्व दिन खः ने. सं. १०१८ साल माघ १ गते खुन्हू ।

थ्व सम्यक् न्यायके निम्ति थ्वयकः दानपतिजुं सम्यक् न्यायकेगु भुइखेलया भूमिभाग चिधंजूगु खना थःगु सुनाविर्ता पलेसा बियालि भुईखेलया जग्गा तःकू याना, फराकिलो याना दिईगु खनं न्ह्यथनातःगु दु[2] ।

थुगु सम्यक् न्यायके धुंका छुं समय लिपा श्रीस्वयम्भू महाचैत्यया प्यखे प्यकुंने प्रतिष्ठित जुयाच्वंपिं योगिसिद्धपिन्सं अधिष्ठान यानातःगु ऐतिहासिक सिद्धचैत्यत जिर्णजुयाच्वंगु खनालि उगू चैत्यत विधिवत् जिर्णोद्धार याना थकूगु जुल ।

५६) यल वसुबर्द्धनमहाविहार इल्लनेया श्रद्धालु दानपति वज्राचार्य गजेन्द्रवज्र व थ्वया काय् इन्द्रवज्र, दानवज्र, संघवज्र व स्वयम्भूवज्र आदि सकलयां धर्मचित्त उत्पत्ति जुया परम्परानुसार सम्यक्चक्र विधानकथं लगनखेलस श्रीदीपङ्कर तथागत एवं आर्यसंघ सकल बिज्याका सम्यक् न्यायकूगु जुल ।

थ्व सम्यक् ने. सं. १०१९ साल पौषकृष्ण द्वितीया मकर संक्रान्तिया दिनस जूगु जुल । थुगु सम्यक्चक्र विधानस राजा श्री ५ पृथ्वी वीरविक्रम शाहदेव सरकार बिज्यात ।

५७) यें असँ जधुंछेंया श्रद्धालु दानपति कुलवीरसिं तुलाधरनं सम्यक्या विधिविधान

१–वटुबाहा श्रीहेरामान शाक्यया सम्यक् धलपौ याकें ।

२–श्रीस्वयम्भू महाचैत्य अभिलेखसूची नं. २४५,

अनुसारं श्रीदीपङ्कर तथागत प्रभृति सहानुचर आर्यसंघ गणसहित यासे स्वयम्भू भुईखेलस सम्यक् न्यायका दिल । ने. सं १०२६ सालया घ्यःचाकु सँल्हू खुन्हू[1] ।

थ्वयक दानपतिजुं श्रीस्वयम्भूमहाचैत्यया न्ह्योने च्वगु मामेंह्लाखाङ् धईगु देवा धर्मा लामाजुया कीर्ति स्यँगुया पुलांगु गुम्बा अचानक अग्निकाण्डे लाना क्षतिग्रष्ट जुसेलि सिक्किमया जुजुयागु सहयोगं पूर्णरुपेण जिर्णोद्धार जूगु जुल। तर थुगु गुम्वास प्रतिष्ठापित सुवर्णमयधातुया त्रिकालबुद्ध दीपंकर, शाक्यमुनि, आर्यमैत्रेय स्वह्मसिगु भव्यमूर्ति विधिवत् प्रतिष्ठा याना दिल ।

५८) यं ब्रह्मटोल मणिसंघमहाविहार मुसुँबाहा तःननिया श्रद्धालु दानपति बज्राचार्य कुलमानगुरुजुया सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव सम्यक्या विधिविधान अनुसार परम्पराकथं भुईखेलस श्री ५ त्रिभुवन सरकार उपस्थितयाका श्रीदीपङ्करतथागत आदि आर्यसंघपि सःता सम्यक्संघभोजन याकूगु जुल। ने. स. १०४० सालया मकरसंक्रान्ति माघ १ गते खुन्हू ।

थ्वसपोल दानपतिजुं थुगु सम्यक न्यायकेन्ह्यो निकः व ह्यनं सम्यक् धुंका निकः याना प्यगु जुगोदय दिनस नराँपञ्जराँ न्यायका विज्यात। अज थुलिजक यानानं सन्तोष मजुया सद्धर्मकीर्ति तयगुलि तधंगु अनुराग दुह्म कुलमानगुरुजुं ह्यनं स्वयम्भू हारतीदेवीया न्ह्योने सुवर्णमय धातुया श्रीवज्रसत्वमूर्ति सहित शिलास्तम्भ स्वानाथकल। अथेहे बुंगय् बुंगम लोकेश्वर श्रीकरुणामयया न्ह्योनेनं प्रस्तरमय वज्रसत्वमूर्ति अङ्कितयासे शिलास्तम्भ तयाथकल। एवंक्रमं जनबाहाया श्रीजमलगण्ठिलोकेश्वरया न्ह्योनेनं सुवर्णमय आर्यताराया मूर्ति सुवर्णमय तोरण व खापा समेत दयका प्रीतियाना थकूगु जुल । मञ्जुश्रीया तनेनं प्रस्तरमय गुरुमहाञ्मजुश्री व सरस्वतीदेवीया मूर्ति स्थापना याना मञ्जुश्रीपर्वत् स्थानया श्रीशोभावृद्धि याना थकूगु जुल ।

५९) ख्वप क्वाठण्डौ टोल दीपङ्करविहारया श्रद्धालु दानपति शाक्यभिक्षु नरसिंह काय नरमान प्रभृति सकल जहानह्लियां धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव श्रीदीपङ्कर तथागत प्रमुख सकल आर्यसंघपि निमन्त्रणा यासे विधिवत् श्री ५ त्रिभुवन सरकार विज्याका सम्यक्संघ भोजन याकूगु जुल[2] ।

थुगु सम्यक न्यायकुगु लसताय् श्री ५ त्रिभुवन सरकारयात थ.गू गच्छे अनुसारं

१– श्री स्वयभू महाचैत्य अभिलेख रूची न २५२

२– श्री नजरमान बुद्धाचार्यया ठ्वासफूर्ति

मखमल कापतं भुना थायथासे विश्ववज्र चिन्ह व ग्याञ्चिबुट्टाँ भरेयाना नागराजं कुईका त:गु सिंहासन स्वरूप कुर्सिमेच छगुनं उपहार स्वरूप प्रदान यागु दु। थुगु सिंहासन थौंतकनं हनुमानढोकाया बहूमूल्यशाखा अफिसया जिम्माय् सुरक्षित याना तईत:गु दनि[1]।

थ्व सम्यक् न्यायकूगु दिन ख: ने. सं. १०४४ साल माघ १ गते स्वपया सम्यक् खेलेसंतुं जूगु जुल।

(६०) यल लोकाकीर्ति महाविहार न:बहीया ल्युनेसं च्वगु इकुलीया श्रद्धालु दानपति शाक्यवंश बाघनरसिंहया काय् बाहादुरसिंह, केवारसिंह, लक्ष्मीनरसिंह छय्‌चा हर्षनरसिंह आदि परिवारछिसियां पुण्यचित्त उत्पत्ति जुयाव श्री ५ त्रिभुवन सरकार बिज्याका सम्यक्‌या परम्परानुसार श्रीदीपंकर तथागत आदि आर्यसंघपिं बिज्याका सम्यक् न्यायका वन[2]। थ्व दिन जुल पौषशुदी ६ ने. सं. १०४७ साल।

(६१) यें, चिकंमूया श्रद्धालु दानपति रञ्जितकार मोतिमानया धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव परम्परानुसार सम्यक्‌चक्र विधानकथं ने. सं. १०६७ सालया मकरसंक्रान्ति माघ १ गते खुन्हू श्री ५ त्रिभुवन सरकार बिज्याकाव भुईंखेलस सम्यक् न्यायका दिल[3]।

(६२) यें यटखाबाहालस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति खड्‌गसिं महर्जनया मंधचित्त उत्पत्ति जुयाव ने. सं. १०६७ साल श्रावणकृष्ण त्रयोदशि खुन्हू पञ्जराँ न्यायका थकल[4]।

(६३) यें न्ह्योखाटोलस च्वंह्म श्रद्धालु दानपति तुलाधर भक्तवीरसिं व किजापिं अकलमान्‌सिं, रत्नमान्‌सिं, सिद्धिमान्‌सिं व मां सानुमाया आदि सकल जहानछिसियां सद्धर्मचित्त उत्पत्ति जुयाव थव श्रद्धेय अबुजु श्रीसम्यकसिनं शुभसंकल्प (भाकल) याना थकूगु सम्यक्संघभोजन याके मलावं अकस्मात् दिवंगत जुयावन। तर वय्‌क सम्यक्सि साहुजुया काय्‌पिनं उतिकं सद्धर्मप्रति अनुराग दुपिं जुया थव अबुजुया बचन आज्ञा प्रतिज्ञा पुरेयायगुलि तत्पर जुयाच्वंपिं काय्‌पिन्सनं अबुजुयागु महान् सदिच्छा पूर्ति याय्‌गु मनसुवानं विधिवत् सम्यक्‌या परम्पराकथं स्वयम्भू भुइखेलस सम्यक् न्यायका दिल।

१– थ्व सिंहासन बहूमूल्यशाखाया हाकिम श्रीछत्रमुनिशाक्यजु जित क्यंगु ख:

२– लगंथूद्वया शिलालेख

३– श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य अभिलेख सूचीनं २८४

४– यटखाबाहा छगू अध्ययन पृ. ४२

थ्वदिन जुल ने. सं. १०७२ साल पौषकृष्ण मघानक्षत्र आयुष्मान योग मंगलवार तदनुसार (वि. सं. २००८ साल माघ १ गते) मकरसंक्रान्ति खुन्हू जुल।

तर थुगु सम्यक्स न्हापा लिपा मजूगुनि कथं छगू घटना जुयावंगु दु। थन व खँ न्ह्यथना च्वना कि–

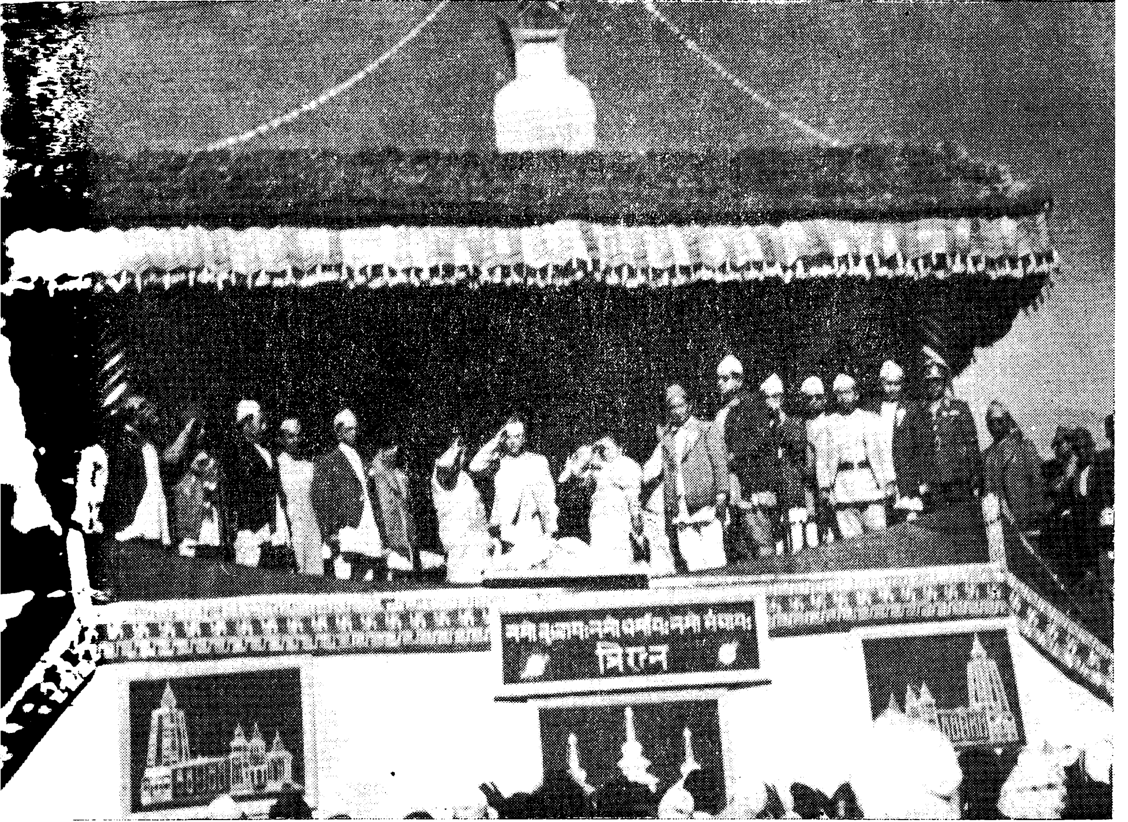
साहु सम्यक्सिनं वि. सं २००६ सालं सम्यक् न्यायकेगु जुल धका श्री ५ त्रिभुवन सरकारयात ग्वयदां तया थिक दछि लिपा २००७ सालया घ्यःचाकु संल्हूखुन्हू न्यायके मागुली २००८ सालं जक सम्यक् न्यायकल। थथे जूगुया कारण छु धासा—

१०४ वर्षतक राणातयसं याना च्वंगु अन्याय अत्याचार एकतन्त्र क्रूर हुकूमि-शासन अन्त यानालि जनतायात सुखशान्ति जुईगु विशुद्ध प्रजातन्त्र हयगु लागि गथेकि· सर्वार्थसिद्ध राजकुमारं विश्वशान्ति निम्ति अनुत्तर सम्बोधि महारत्न प्राप्तिया लागि चायारात्रि थःगु सम्पूर्ण वैभव राज्यैश्वर्य त्यागयाना महाभिनिष्क्रमण जुल धया तःथ्यें भी जुजु त्रिभुवन सरकारनं अथेहे थःगु राजसिंहासन राजमुकूट बाजितया थःगु देश त्वता पिहाँ बिज्यात। मित्रराष्ट्र भारतयागु असिम सहयोगं थःगु महान् सदिच्छा मतलव साध्ययाना समस्त नेपामि प्रजापिंगु लागि असिम कृपातया हानं थःगुदेशे लिहाँवया राणाशासन उन्मूलन यात। २००७ साल फाल्गुण ७ गते प्रजातन्त्र शासन हया बिज्यात।

थ्वहे कारणं यानाहे ७ सालं सम्यक् न्यायके माःगुया सत्ता ८ सालं माघ १ गते भी जुजु त्रिभुवनयात सम्यक्या मञ्चे सिंहासने बिज्याका तिनि सम्यक् न्यायकूगु जुल[१]।

तर सम्यक्या स्वलान्ह्यः भी जुजु त्रिभुवन दिल्ली सवारी जुयाच्वंगु इले राणातयसं मौका लाका अवसर छोपेयाना श्री ५ अधिराजकुमार ज्ञानेन्द्रवीर विक्रम-यात श्री ५ महाराजाधिराज सरकार जुल धका घोषित याना ज्ञानेन्द्रया नामं मुद्रा समेत छापेयाना प्रचारे हयाबिल। थ्वहे ज्ञानेन्द्र सरकारयात जनतापिनिपाखें मान्यता बिईके लागि परम्परा अनुसारं सम्यक्मण्डपे बिज्याका सम्यक् समारोह याकेतः राणासरकारं आपालं जतनजुक्ति यात भयत्राश बिल, गुलिखे ह्यंकल, हरतरहनं जाल भेलयात, अथेनं नेपामि बौद्धतयसं ज्ञानेन्द्रसरकारयात सम्यक्मण्डपस बिज्याकेगुलि

१— नेपाल संस्कृति, 'चित्रधर'हृदय' पृ. १४४

सम्यक्मण्डपस राष्ट्रपिता श्री ५ त्रिभुवन सरकारया उपस्थिति दृश्य

राणातयसं अनेक ख्याचो व्यूसां भतिचाहे मग्यासें अनेक किसिमया तोहः चिना २००७ सालं सम्यक् न्याहेमन्याकूसे न्ह्याक्वहे विस्तार जूसां तवि श्री जुजु त्रिभुवन लिहाँ बज्याकाहे जक सम्यक् न्यायके घईगु मतीबं धैर्यपूर्वक प्रतीच्छा याना च्वंच्वन ।

खनंखः नेपाया अद्वितीय महान् धार्मिक सांस्कृतिकपर्व ३१ कोटि देवतापिं सभाजुईगु राजा, मन्त्रि, भारदार, सैनिक समेत उपस्थित जुयाच्वंगु लखँलख मनूत मुना न्यायकेमाःगु महोत्सव सम्यक्समारोहस श्री ५ त्रिभुवनया सत्ता अधिराज-कुमार ज्ञानेन्द्रयात सम्यक्‌या सिंहासनय् तयके फूगु जूसा परिस्थिति मेगुहे जुईफु । तर सौभाग्यवस लछि लिईपा जुजु दिल्लीं लिहाँ बिज्याना समस्त नेपामियात अभयदान बिया २००७ साल फाल्गुण ७ गते प्रजातन्त्र घोषणा याना बिज्याय् धुसेलि परम्परानुसार यथाविधिथें श्री ५ त्रिभुवनयात सम्यक्‌मण्डपस बिज्याका २००८ सालया घ्यःचाकु सँल्हू खुन्हूतिनि बडो हर्षपूर्वक ऐतिहासिक सम्यक् न्यायकल। थुगुकथं थ्व सम्यक्‌या सस्कृति धार्मिक इतिहासय्‌जक पौतंगु मखु, परन्तु राजनैतिक पृष्ठभूमिनं तधंगु देन प्रदान यात । लिसें मित्रराष्ट्रतय्‌तः नापं आश्चर्य चाय्‌का बिल ।

थ्वहे नेपाया विशालगु साभा संस्कृति खः, विश्वं हना वयाच्वंगु विशिष्ट संस्कृति खः । धाध्यें धाय्‌गु जूसा नेपालं थःगु पहलं छ्यला वईच्वंगु विश्वसंस्कृतिया न्हूगु संस्कृति खः । विश्वपर्यटकपिन्त आकर्षित याना वईच्वंगु नेपाया थःगुहे गौरवमय परम्परानं खः । थथे थुजागु विशुद्ध नेपाल संस्कृतियात संरक्षण व संवर्द्धन याना तय्‌गु देशनरेश सकसिगुं परम कर्तव्य व धर्म खः ।

सम्यक् धर्मया अर्थ

बुद्धं थःगु सम्यक् धर्म, थःगु दार्शनिक बिचार युगयुगतकं परम्पराकथं चले जुयाच्वनेमा धइगु सम्यक् संकल्पयाना आर्यसंघ, जिनसंघ, बौद्धसंघया स्थापना याना बुद्धशासनया नी स्वना थकूगु जुल। थुगु संघय् विशेष याना सम्यक्संबुद्धं आज्ञाजूगु सम्यक्धर्मयात बांलाक प्रतिपादन याय्फुपिं बुद्धया आन्तरिक भावनायात बुझेयाना काय्फूपिं छह्मति छह्म प्रतिभादुपिं अध्ययन गाःपिं व्यक्तितहे न्ह्योने बढे जुईगु जुयाच्वन। बुद्धयागु विचारधाराकथं जनसमाजपिंगु चित्त बोध याना हितसुख शान्ति बियेगुहे आर्यसंघपिंगु मुख्यंगु ज्या खः।

थ्वहे उद्देश्य ज्वना गथे दयाबान्ह्म वैद्यराज विरामिपिंगु छचें छचें वना वासः यावनीथें जनतापिंगु छचें छचें गांगामे राष्ट्रराष्ट्रय् वना अमिगु हितसुख निम्ति बुद्धधर्मया प्रचार प्रसार यावना च्वनि। थ्वहे कारणं याना बुद्धधर्मे विश्वासदुपिं श्रद्धा भक्तिदुपिं जनसमाजं आर्यसंघपिन्त छचें छचें निमन्त्रणा विया बुद्धया सद्धर्मामृत अमरवाणी न्यनेगु अनुरोध याई, अध्येषणा याई। थथे जुया निम्ति आर्यसंघपिंगु ज्ञानगुण लुमंका छचें छचें सःता बुद्धयागु उपदेश न्यना वसपोलपिन्त यथाश्रद्धा भोजन दानधर्म याकेगु याना वईच्वन। थुजागु प्रकारं बुद्धर्मधप्रतिगौरव तया आर्यसंघपिन्त निमन्त्रणा बिईगु चलन बुद्धया महापरिनिर्वाण जुई धुंकानं स्वस च्वयःदँ तकनं भिक्षुपिनि छगू सामान्य दिनचर्या थें चले जुयाच्वन।

थुजागु थ्व बुद्धधर्मया परम्परा सम्यक्धर्म स्थिति परन्तुतकनं चिरस्थायि जुईमा धइगु शुद्ध हृदयनं बुद्धधर्म प्रख्यान्त याय्गुलि समुन्नति याय्गु कोशिस यानाच्वपिं आपालं उपायकुशल ज्ञान सिया बिज्यापिं भी श्रद्धेय पूर्वाचार्यपिन्सं थ्व स्थिति बन्देज यातकि—

आर्यसंघपिंगु कृतज्ञता संभेयाना केवल श्रद्धा भोजनयाकेगु मात्र धयां उलि लोकजनपिं आकर्षित जुईमखु, गुलि सम्यक्भोजन धाय्बले महत्व दई; प्रभावित जुई व्यापक एवं परिशुद्ध जुई, बुद्धधर्मयागु सारा विशुद्ध संस्कृति थकी सन्निहित जुई, बुद्धयागु महान् उपलब्धि सम्यक्संबोधिज्ञानयागु आभास थुकी झल्के जुयाच्वनी।

अतएव थ्वहे विशुद्ध आदर्शयात अपनय याना थ्व परम्परा कायम याना बईच्वंगु खने दु—

वसपोल सम्यक्सं बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यागु आदि मध्ये अन्तेसं कल्याणगु, परिशुद्धगु, परिपूर्णगु सम्यक्धर्मयात पालन याईपिं सम्यक्संघ आर्यसंघपिन्त आदर-सत्कार याना निमन्त्रणा याना भोजन याकेगुयात सम्यक् भोजन-सम्यक्दान-सम्यक्धर्म धका नाम प्रसिद्ध याना व्यूगु जुल।

साधारणतया सम्यक् शब्दया अर्थ खः ठिक मनासिव भिन्नकं धईगु मात्र बुझे जुई। परन्तु थुकी बौद्धदृष्टि बौद्धसंस्कृतिकथं बौद्ध आचार्यपिंगु धापु अनुसारं बिचाः याय्बले सम्यक् शब्दया अर्थ उलि धयां वास्तविक तात्पर्य बुझे याय्फईमखु।

बुद्धयागु सिद्धान्त अनुसार-यथार्थरूपं सुखशान्तियागु अभिलाषा याईपिं न्ह्याह्मसिनं न्ह्यागु खँयूनं अत्यधिक तल्लीन जुईगु अथवा उकी पूर्णतया वैरागी जुईगुली नं अहित माने यातातःगु दु। अर्थात् न्ह्याह्मसिगु लागि अपो जुईक नय्गु अथवा छुँहे नहेमनसे च्वनेगु थ्व वईगु लागि हितकर मजू। थःत फाईदा जुईगु ठिकमात्राय् सेवन यायगुहे सन्निहित जुईगु खः। अकिं ठिकतरिकां सेवन याय्गु सँपुयात क्याहे 'सम्यक्' शब्द प्रयोग याना तईतःगु जुल। अकिं बौद्धदर्शनयागु सिद्धान्तयात विश्वास याईपिं श्रद्धातईपिं सुनानं बौद्धशास्त्र व बौद्धसंस्कृतिया ज्याखय् प्रयोग जुयाच्वंगु 'सम्यक् शब्द' यात बुद्धयागु मध्यममार्ग, माध्यमिक दर्शन, नससार ननिर्वाण धइगु विशुद्ध आदर्शयात संकेत याईगु तत्वज्ञानया रूपे संझे याय्गु आवश्यक जुवई। तर थन बुद्धयागु मध्यममार्गयागु महत्व धयाच्वनेमाःगु आवश्यक मदु। छायधासा बुद्धयागु प्रतिष्ठा गौरव एवं विशेषता व अस्तित्व थुकी हे दु।

थ्वहे आदर्श अनुसारं प्रातस्मरणीय श्रद्धेय भी पूर्वाचार्यपिन्स-थथे दीपङ्कर तथागत बुद्ध बोधिसत्वपिं बिज्याका आर्यसंघपिन्त उचित सन्मान पूर्वक स्वागत् सत्कार याय्गु संघभोजनयात 'सम्यक्' धका प्रख्यान्त याना व्यूगुलिं याना समस्त बौद्ध धर्मावलम्बिपिन्सनं थुकी श्रद्धाभक्ति पूर्वक अभिवादन यागु जुल।

अज, थुगु 'सम्यक्-धर्म' या विषयकया बोधिसत्व भूमि नामक ग्रन्थय् थथे निर्देशनयाना तईत:गु दु कि[१]—

> बोधिसत्वानां बुद्धानाञ्च भगवतां धर्मनैरात्म्यप्रवेशाय प्रविष्टेन सुविशुद्धेन च सर्वधर्माणां निरभिलाप्या स्वभावतामारभ्य प्रज्ञप्तिवाद स्वभाव निर्विकल्पज्ञेय समेन ज्ञानेन यो गोचर विषय: सासौ परमा तथता निरूत्तरा ज्ञेयपर्यन्तगता यस्या सर्वं 'समेऽधर्म' प्रविचया निवर्त्तते नाभिवर्त्तन्ते ।
>
> तस्मिंश्च तत्त्वे बुद्धानां भगवतां सुविशुद्धज्ञानं वेदितव्यं । बोधिसत्वानां पुन: शिक्षामार्गं प्रभावितं तच्चज्ञानं वेदितव्यं ।

गुलिं विद्वान्पिन्सं सम्यक्या अर्थ अथेनं च्वगु दु[१]-सत्य व धर्म संमिश्रण जुया सम्यक्धर्म जूगु । गुगुजा दु:ख फुंकिगु, पुण्यबधय् याईगु बोधिज्ञानया लं क्यना परमशान्तगु निर्वाण यङ्किगु, राग द्वेष लोभादि मारगुण मदुगु, मारचित्त मदय्‌किगु सम्यक्धर्म ख: ।

सम्यक्दान धयागु सम्यक् कर्म सम्यक् उद्योग याना मुंकागु धनद्रव्यद्वारा स्वार्थ त्यागयाना परोपकार याय्‌गु, सकसितं कल्याण जुईगु दु:ख फुईगु भिङ्गु ज्या खँ व चित्त उपायं दान बिईगु ख: । गुगू दान धर्मया कारणयाकें परप्राणियात घातक यामा स्मृति विभ्रम जुईगु मद्यमांस पर्यन्त चले याई उगू दान धर्म निष्फल जुई । लिसें उगु दानयात बुद्ध बोधिसत्वपिन्सं दान धका ग्रहण याना काईमखु । बरू ब्रह्मादि दिग्पाल लोकपाल धर्मपालपिनं नापं कोर जुई धका बुद्धं आज्ञा जुया बिज्यागु दु ।

ह्वानं सम्यक्दान ग्रहणयाईपिन्सनं मुनीश्वर तथागतपिंगु गुणगौरवप्रति श्रद्धा-भक्ति तया शुद्धचित्त याना भतिचाहे लोभ राग द्वेष मतसे प्राणियागु उपरे बोधिचित्त उत्पत्ति याना लिसें श्रद्धालु दानपतिप्रति दुनुगलनिसें शुभचिन्तक जुया आशिर्वाद बिया प्रसन्न पूर्वक दानग्रहण याना काईपि जुयमा ।

सम्यक् न्याईकिह्म दानपतिनं जुलसां प्रतिस्पर्धाया भाव तया तमासा क्यनेगु धनश्रीसम्पत्तिया फूर्ति क्यनेगु स्वइतनं अपमान याय्‌गु, थ:गुजक जिद्दी याना प्रमादी जुया अष्टलोक धर्मयागु इच्छायाना याय्‌गु मखुकि-

---

१- बोधिसत्वभूमि चतुर्थपटल पृ. २६

थःगु दुनुगलंनिसें उत्तमगु श्रद्धानिश्चय तया गुरु त्रिरत्न बुद्धबोधिसत्वपिंगु गुण गौरव अनुस्मरण याना सर्वसत्वप्राणिपिं याकनं दुःखसागरं मुक्त जुया सम्बोधि–ज्ञान प्राप्त याईपिं जुईमा धका बोधिप्रणिधिचित्त उत्पत्ति याना सम्यक्चक्रया विधिविधान अनुसारं सम्यक् पूजा, सम्यक्दान, सम्यक्भोजन सम्यक्सम्मेलन याके धईगु मत्ती तया सम्यक्चर्या यायेमा ।

थुगुहे प्रकारं सम्यक्समारोहस उपस्थित जुईपिं श्रद्धालु उपासक उपासिका दर्शक एवं श्रोतागणपिन्सनं थुगु सम्यक्धर्म जुयाच्वंगु खनालि दर्शन, स्पर्शन, चिन्तन मनन याये खंगुलि अनुमोदन याय्‌गु उत्तम भापियेमा

थ्व सम्यक् शब्दया अर्थ विशुद्धि बौद्धदृष्टिकोणं थःगुहे परम्पराकथं थ्यागु किसिमं थथे मानय्‌ याना वईच्वंगु खने दु–

१) भिन्नकं ·········सम्यक् पूजां करोम्येष तथागतानाम्
२) परिपूर्णगु ·· ···सम्यक्ज्ञानभास्कराय
३) परिशुद्धगु·········सम्यक्भोजनं प्रविशतु
४) तस्सकं लोगु·········शासर्नामिदं स्थापयामास सम्यक्
५) समभावयुक्तगु ·········हीनोच्चसमसेत्रनार्थ सम्यक्
६) सकलें दुथ्यागु –···सम्यक्धर्मं प्रविशतु
७) सकभनं थेनाच्वंजु······ ··ज्योर्ति सम्यक् संप्रकाशयन्ति
८) यथार्थगु मद्वंगु······सम्यक्चर्यां करोमि

थुगु सम्यक्धर्मस सम्यक्विधानचक्र अनुसारं याना वईच्वंगु मुख्यमुख्यगु ज्या थथे खः:–

१) सम्यक्देवता दीपङ्करतथागतपिन्त पूजा
२) आर्यसंघपिन्त दान व भोजन
३) यचिंस्वने धर्मपाल हारती पूजा
४) लोकपालस्वरूप दिग्पताक ब्वयके
५) क्षेत्रपाल स्वरूपं नागराज आवाहन
६) जुजुयात स्वागतार्थ इन्द्रकलश लल्हाय्‌गु
७) दानपतियात सम्मानार्थ पूर्णकलश लःल्हायगु
८) लोकजनपिन्त- थुगु सम्यक्धर्म यानागुयाके प्राप्त जूगु कुशलमूल

पुण्यानुभावं देशनरेश सकल प्राणियात सुखशान्तिया लागि
सम्यक् परीणामना धर्मदान यायगु ज्या जुई ।

नेपाया बौद्ध संस्कृति अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वय्बले थन च्यागु किसिमं संघभोजन चले जुया वई च्वंगु खने दु —

१) मूल विहारया संघभोजन
२) मूल विहार अन्तर्गत थःथःगु कुटुम्ब मात्रया संघभोजन
३) भिंच्यागु विहारया संघ सम्मिलित जुयानं संघभोजन
४) फुक्क बहो मुना छगू संघभोजन
५) बहीयानं कुटुम्ब लिनाजक नं संघभोजन
६) बही व विहार समन्वय जुया नं संघभोजन
७) थःथःगु देया अलग अलग जुया नं संघभोजन
८) स्वंगु देया नं संघपिं एकत्रित जुया नं संघभोजन

सम्यक्दान महोत्सवस मुख्य निम्न प्रकारं सम्यक्या झांकि खने दयाच्वनी—

१) दर्शनीय अनुपम बौद्धकला प्रदर्शनी
२) पिण्डपात्रशाला दानोपकरण वस्तुतय्गु सजावत् प्रदर्शनी
३) आर्यसंघपिंगु भेला जुयाच्वनि
४) श्रद्धालु दानपतिपिंगु त्यागमय जीवन
५) दानपतिया थःथिति व श्रद्धालु भक्तजनपिंगु श्रद्धाया तपं वयाच्वनि
६) गौरवमय दानगाथा व पंचताल तूर्यताडावचरया मधुर तपँ सुन्दर ध्वनि गुञ्जायस जुयाच्वनि
७) सम्यक् विधानचक्रया ज्याभोकथं विधिविधान जुयाच्वनि
८) धर्म व संस्कृतिप्रेमि दर्शकजनपिं उल्लास उमङ्ग प्रफुल्लित जुया दर्शन स्पर्शन एवं चिन्तन याना सम्यक् धर्मयात प्रशंसा याना च्वनि ।
९) उकिसं राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाधिराज सरकार सम्यक्मण्डप खतस सुवर्णसिंहासनय् राजजुया सम्यक् धर्मयागु नेतृत्व याना श्रीशोभावृद्धि यानाच्वनि ।

थुगु सम्यक् धर्मस आर्य अष्टांगिक मार्ग स्वरूपं थ:गुहे किसिमं भावना पिज्वया-च्वंगु खने दयाच्वनि—

१) सम्यक्दृष्टि —...दीपङ्कर तथागत प्रमुखं सम्यक् देवतापिं दर्शन याय्गु

२) सम्यक्संकल्प—...सम्यक्धर्म स्वयागु, न्यनागु, थियागु, लुमंकागुलिं शुद्ध संकल्प धर्मचित्त पुण्यचित्त उत्पन्न जुई

३) सम्यक्वाक्... स्तोत्र आदि दानगाथा ब्बनाच्वंगु

४) सम्यक् कर्म – जिनक्षत्र व आर्यसंघपिन्त पूजा यानागु, दानबियागु, भोजन याकागु, अनुपम राष्ट्रया संस्कृति संरक्षण यानागु, आदरतयागु ज्या जुयाच्वंगु

५) सम्यक् आजीव—थुजागु विशुद्धगु पवित्रगु सम्यक् धर्मयाके जीवन हनाच्वंगु

६) सम्यक् व्यायाम – थुगु ज्याय् अलसि दिक्क तोता वीर्योत्साह पिकया दत्त-चित्त जुयाच्वंगु

७) सम्यक् स्मृति— सम्यक्चक्रविधानया धलपौ: व पूजाविधिकथं मङ्क होस तया सम्यक्या कार्यक्रम न्ह्याकाच्वगु

८) सम्यक् समाधि— थुगु सम्यक् धर्म यानागु द्वारा ज्ञानसत्व तथागतपिं,समय-सत्व प्राणिपिं समएकत्व खनेगु, समाधिसत्वस सुप्रतिष्ठित जुयाच्वनेगु वास्तविक सम्यक् धर्म अवबोध यायगु ।

थुगु सम्यक् धर्मस च्यागुप्रकारया मुख्य कार्यविधि क्यनात:गु खने दु—

१) तथागतपिंगु गुणानुस्मरणया लागि पूजा

२) आत्मभाव त्यागया निम्ति दानप्रदान

३) आर्यसंघपिंगु सत्कारया लागि दानभोजन

४) शान्तिसुरक्षाया कारणं बौद्धसङ्गायन

५) चित्तवृत्ति सुधारया हेतुं सद्धर्मचर्या

३) देशगौरव निम्ति राजाउपस्थिति व अनुपमकला प्रदर्शन

७) दर्शकवृन्दया लागि–सद्धर्मयात्रा

८) दानपतिया श्रद्धाङ्कुरद्वारा विकसित सम्यक्महोत्सव

सम्यक् न्याइकिह्म दानपतिजुं सम्यक्या परम्पराकथं गंगू किसिमया कीर्ति दय्का वईच्वंगु खने दु—

१) बुद्धया कायिक शासनया दिव्यभावनाया प्रतीकरूपे श्रीदीपङ्कर तथागतया सुवर्णमय कलात्मक भव्यमूर्ति ।

२) बुद्धया वाचिक शासनया शुभप्रतीककथं सद्धर्म ग्रन्थ उच्चकोटि बौद्धदर्शनया सफू प्रज्ञापारमितादि ग्रन्थ ।

३) बुद्धया चेतसिक शासनया दिव्यप्रतीक सर्वसुगत हृदय पंचबुद्धात्मक धर्म धातु चैत्य ।

४) बुद्धबोधिसत्वपिन्सं यानावंगु दानदान, महादान, सम्यक् दानया गौरवगाथाया संस्मरण स्वरूप दानपारमिता लीला–तुलापौ:, बिलंपौ: अथवा पौबाहा ।

५) थुगु महान्धर्म सम्यक्धर्म विशुद्धधर्म जुयावंगुया संभना कथं दिव्यसन्देश न्यंकूगु दु धंगु भावनाकथं घण्ठाघोषणरूपे घण्ट ।

६) पूर्ववर्ति बोधिसत्वपिन्सं याना थकूगु दानपारमितायागु गुण धर्म प्रकाश यायगुलि अनुशरण जुयाच्वंह्म श्रद्धालु दानपतियागु छें लौकिक लोकोत्तर देवतापिन्सं वासयाई धइगु धारण कथं अनेक देवतापिगु चित्रच्वकी ।

७) दानपतिजुं गन गुगूथासे सम्यक् न्यायकावन, अन छगु थासे सालमिति अंकित याना मण्डधा: छपा स्थापना याई अथवा देवस्थले, बिहारे तामापत्र ताके बिई ।

८) सम्यक् भोजन सिघ:गु उपलक्षस श्री स्वयम्भूस्थान अथवा थ:गु बिहारया क्षत्रपालदेवतायात पिण्डपात्र, पत्ता, किंकिपा हृदयको, मुकूत आदि थ:गु श्रद्धानुसार द्वहलपेगु याई ।

९) सम्यक्, नरां, पञ्जरां न्यायकुसां निसेंप्रतिवर्ष श्री दीपंकर तथागत लुमंका आर्यसंघयात परन्तु वा छत्तु जाकि छत्तु, छो छत्तु जकहे जूसां दान बिया च्वने फयमा धइगु त्यागचित्त जुगांदि पञ्जरां खुन्हूया निम्ति छूँनछुं दानदत्त गुथि तया थकी ।

सम्यक्भोजन सम्बन्धि बिभिन्न अभिलेख अध्ययन कथं खने दुगु सम्यक्या विविध नाम अङ्कित जुयाच्वंगु खने दु । प्रसंगवस उदाहरणया लागि नांत थन प्रस्तुत यानाच्वना—

क्र. सं.	सम्यकसंघभोजनया नां	सम्बत्	आधार अभिलेख	प्राप्तिस्थान
१)		वृषदेव	चा:वही घनद्वचिवाहा शिलालेख	लिच्छविकालका अभिलेख संख्या १
२)	भिक्षु भोज्य सत्रकृतं……	शिवदेव	गोपाल बंशावली	राष्ट्रिय अभिलेखालय
३)	सम्यक्— — —	ने. सं १३५	अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता	क्याम्ब्रिज युनिभर्सिटी लाईब्रेरी
४)	महादिशा संघ भोज्य —…	,, ५६९	सम्यक् निमन्त्रणा हरिताल पत्र	श्रीहेमराज शाक्यया थ:गु संग्रह
५)	श्रीश्रीआर्यसंघस्त पात्रापुरण चटनजापो दोहोरपं	,, ६२४	ताम्रपत्र — — — — …… ..	विश्वकर्मा विहार, यें
६)	आर्यसंघेभ्यो भक्तदानं	,, ६२९	ताम्रपत्र ……………… … .	निम्नि बाहा, यें
७)	श्री श्रीआर्यसंघस्त पात्रपुरण चन्टन जापो दोहोरपं	,, ६३४	ताम्रपत्र… .. …. ……………	श्रीमञ्जुश्री नवविहार, यें
८)	सर्वसंघपिण्डपात्र उपढोषित	,, ६४५	पिण्डपात्र लेख… . … ..……	श्रीहिरण्यवर्ण महाविहार,यल
९)	आर्यसघ पिण्डपात्रदान ,,	,, ६५४	पिण्डपात्र लेख ………… ….	,, ,,

१०)	दिशासंघ महाभोज्य	नै.सं. ६६७	शिलापत्र......................	प्युखाबाहाल, यें
११)	सर्वसंग (घ) पिण्डपात्र दक्षिणा दोहरपा	" ६७०	पिण्डपात्र लेख............	श्रीहिरण्यवर्ण महाविहार, यल
१२)	तथागतत्वं चतमजा दोहरपा	" ६८७	तालपत्र	केल पञ्जादां गुथिया
१३)	महादिशादि संघ भोज्य	" ६९६	ताम्रपत्र	थेमि देगुबाहा
१४)	दिशादिसंघ भोज्य	" ७१४	शिलापत्र	इतुंबाहा, यें
१५)	रत्नत्रय दिशासंघ	" ७३१	ताम्रपत्र	श्रीमञ्जुश्रीनव विहार, यें
१६)	श्रीदीपंकर भट्टारिकात्वं बिज्या चकु	" ७४५	पिण्डपात्र लेख	ससुनंनि आगंछेंया, यल
१७)	दीपंकर प्रमुख सर्वसंघ भोज्य	" ७५०	शिलापत्र	दुरूल्योबाहा वा:दे
१८)	दिशासंघ भोज्य	" ७५७	ताम्रपत्र	श्रीहिरण्यवर्ण महाविहार, यल
१९)	संघ भोजन	" ७७३	शिलापत्र	स्वयम्भू भुइखेल
२०)	आर्यसंघस्त पिण्डपात्र दोहरपा	" ७७५	ग्रन्थपुष्पिका	ङत तुंछेंया, यें
२१)	संघ भोजन	" ७७७	"	गुणाकर महाविहार, यें
२२)	पिण्डपात्रदान	" ७८७	सिंहासन लेख	यल लायकू
२३)	पात्रपुरणदान	" ८१७	शिलापत्र	योतालिवि, यल
२४)	सम्यक् विजयाय च संघभोज्यदाना	" ८३९	ताम्रपत्र	हिरण्यवर्ण महाविहार, यल

२५)	सम्यक् भोजन	ने. सं. ८५१	कोखापुतु	तुंछ्यें सम्यक्द्योया, यें
२६)	समेकगुथ	,, ९०९	कागजपत्र	छेंमविल निस्तालपत्र इतुंबाहा, यें
२७)	आर्यसंघ दक्वस्तं पिण्डपात्र दान	,, ९१८	पौबाहा लेख	इेत
२८)	समेकगुठि	,, ९२४	कागजपत्र	गुठिजांच कचहरी पत्र १८६१ इतुंबाहा, यें
२९)	समेकगुठि	,, ९२८	कागजपत्र	समेकगुथि वन्धेजपत्र १८६५
३०)	सम्यक् संघ भोज्य सम्यक् चक्र विधान	,, ९४५	कागजपत्र	संस्कृतसन्देश वर्ष १ अंक ७
३१)	आर्यसंघ समेकगुठी	,, १०१६	कागजपत्र	समेकगुथिघल, वटुबाहा यें
३२)	सुविशुद्ध आर्यसम्यक् भोजनार्पण	,, १०८८	दानपत्र	यटखाबाहा, यें
३३)	सम्यक् धर्म	,, १०९९	,,	टेबाहाल, य

सम्यक् न्याईकीगु स्थान (भुईख्यः)

थ्व भूमिखेल स्वयम्भू डाँडाया क्वसंच्वंगु पवित्रगु छगू स्थान खः। थन ऐतिहासिक पुखू, हिति, बुंगाः दया शोभा दइच्वंगु स्वयम्भू दर्शन याःवनेत मुनेगु प्यखें स्वानाच्वंगु डिपुनं खः। खास याना थुगु थासय् नेपामि बौद्धतय् दकले सकले तःधंगु महान् धार्मिक उत्सव न्याइकिगु थाय् जुयाच्वन। खजा थुगु थासय् मञ्जुश्री गुरू मञ्जुपत्तन सहर दयके धुंसेलि उगु महानगर (नेपाल) या सर्वप्रथम राजा घोषित याह्म धर्माकर जुजुयात शुभराज्याभिषेक प्रदान यागु ऐतिहासिक थाय्या रूपयनं मानय् याना वइच्वंगु जुल।

थ्वहे ऐतिहासिक परम्परानुसार श्रीस्वयम्भू महाचैत्यया छत्रच्छायाले लानाच्वंगु थुगु शुद्धभूमिक्षेत्रय् च्वना सम्यक् धर्मया विधिकथं तूर्यताडावचर पञ्चताल बाद्य थाना लसकुस याना राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाधिराज सरकार भेव्यरूपगु सम्यक् मण्डपया सिंहासनस बिज्याकेगु यानावईच्वन। थुगु उत्सव समारोहय् जङ्गी निजामति कर्मचारी आदिपिं च्वना सलामी बिया अभिवादन नं टक्र याई। लिसें इन्द्र-कलाशाभिषेक लःल्हाना सम्यक्या महादानवाक्य परलपा जुजुयात लिख्य चाय्के धुंका उपस्थित सम्पूर्ण सम्यक् देवता दीपङ्कर, चङ्क्रमण देवता, क्वाचपालदेवता, गन्धुरी देवता, आर्यतारा, वसुधरा, प्रज्ञापारमिता एवं आर्यावलोकेतेश्वर, मञ्जुश्री, मैत्रेय व श्रीस्वयम्भू भगवान समेत् अनेक देवदेवता बिज्याकालि काठमाण्डू उपत्यकाया चैलक, श्रामणेरक, ब्रह्मचर्य भिक्षु, शाक्य भिक्षु तथा बुद्धाचार्य, बज्राचार्य आदि पिन्त सम्यक्या विधिविधानानुसार इलय्-व्यलय् दानप्रदान याया वइच्वंगु स्थान जुल। अद्यापि भिंनिदंय् छकःबा अनिवार्यरूपं द्वादशवर्षीय सम्यक् महादान गुथिपाखें सम्यक् न्याय्का वइच्वंगु दनि।

थ्व सम्यक् महादान गुथि श्री ५ पृथ्वीनारायण शाह वेवजुं नेपाःया विजययात्र्व्यो तकं इतुंबाहा, वटुवाहा व लगंबाहा स्वंगुबाहालं मिले जुया प्यदें छकः पालंपा सम्यक् न्यायका वइच्वन। लिपा श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहजुं विज्यावा समस्त नेपाया छह्राहेजक जुजु जुसेलि कारणवस थ्व सम्यक् महादान गुथि बन्द जुल। थ्व खँ श्री ५ महाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहजुं सिया वसपोलं थ्व सम्यक् भिंनिदें छक: न्यायकेगु याना गुहालि बिया सदायाथें स्वयम्भूया क्वय भूइस्यले थःमवं भाग कया परम्परानुसार हानं सम्यकमहादान गुथि न्यायके बिया बिज्यात। थौंतकं थ्व सम्यक् न्यायका हे वयाच्वनतिनि। अले नेपाल अधिराज्यया जुजु सम्यकया प्रमुख अतिथि मखु, परन्तु प्रमुख अभिभावक जुयाच्वंगु थ्वहे सम्यकप्रथां क्यनाच्वंगु दु[1]।

थथे भिंनिदे छक सम्यक् न्यायका वईच्वंगु विषय् स्थानीय बुढ़ापाकु तय्गु थापु थ्व दु कि-पृथ्वीनारायण शाहजुं काठमाण्डूस आक्रमण यासेलि थुगु सम्यक् गुथि थितिरीति गुलिखे समयतकं राजनैतिक अस्थिरताया कारणं बन्द जुल। लिपा नेपाया छत्रपति श्री ५ बडामहाराज पृथ्वीनारायण शाह हनुमान ढोका लावकुलीं थातं च्वसेंलि थःथःपिनि चले जुया च्वंगु धर्मसंस्कृति रीतिथितिया बाधा अड्चन फुकवा जुल। सकसितं थःथःगु धर्मे समान अधिकार दत धका घोषणा याना बिज्यासेंलि परम्परागत चले जुयाच्वंगु धर्म संस्कृति थितिरीति गुथि यथावत् चले याना हयाच्वन। तर नेपाया धार्मिक सांस्कृतिक परम्परालय् दकले सकले महत्वपूर्णगु सम्यक्गुथि धासा थ्व थुकिया गुथियारपिनि बिचे परस्परें लोभ द्वेषया कारणं कचिंगल जुया सम्यक्गुथि मन्यायकूसे च्वनाच्वन। थ्व खवर सिया श्री ५ महाराजाधिराज सरकारया हुकूम अनुसारं वि. सं. १८६१ साल फाल्गुण बदी १३ स श्रीगुठिजांचकचहरी अड्डां–

१) इतुंबाहाया धर्मसिद्धिवन्देजु   २) वटुवाहाया सूर्यकर वन्देजु
३) लगनबाहाया धोजेछुंलि"

थुपि स्वह्मेसितनं बडोगुथि समेकगुथि चलय् मयासे बन्द याना तःगुलि उकिया बारे अमित पानफुलरूपैयां सछि व खुईटका १६०।–कयालि रसिद बुझेयाना थथे धयातःगु दु कि–आवंलि स्वंगु थानयां गुथि मिले जुया परापूर्वया रीत

१– नेपाया सम्यके दीपंकर तथागत पृ. ३

अनुसारं गुथि चलेयानाच्वँ, लिसें गुथिया जवा मिया बिघ्नबाधा याना गुथि चलय मयासे लोभयाना सन बासा तवंगु दण्ड भामी जुई ।

सम्यक्गुथि चलय् मयागु सन्दर्भे थुगुकथं श्री ५ या सरकार गुठिजाँचकचहरी अड्डापाखें चेतावनीस्वरूप जरीवाना यासेलि सम्यक्गुथिया प्रमुख गुथियार्पिं च्वना थ:थ:पिनि सल्हा जुल कि–

गुगूकथं याना भी पुर्खापिन्सं तया थकूगु धर्मकीर्ति सम्यक्गुथियात निर्विघ्न पूर्वक सुचारूरूपं चलेयाना चिरस्थायित्व कायम यायफईगु ख:, उगुकथं याय्त: न्याह्म गुथियार च्वना छ्गू बन्देज स्थिति दय्का न्याह्मसिया मनोमान खुशिराजि स्थिरपत्र करालपत्र, बन्देजपत्र च्वया श्री ५ या सरकारयात चह्र्यागु जुल । थुगु बन्देजस्थिति-यात सुनां उल्लंघन याना गुथि स्यंकेगु कोसिस याई, उह्मसिनं श्री ५ सरकारयागु गुण हाचांगा:गु जुई । श्रीधर्मधातु स्वयम्भू सम्यकदेबतापिंगु कुदृष्टिलाई, लिसे उह्म व्यक्तियात सछिव छटका १०१।-दाँ वं:पुईकानं गुथियाकें बाहेक यायगु धका वि. सं. १८६५ माघसुदी ३ रोज ४ स इतुंबाहाया गुथियारपिनि खुशिराजिकथं थ्व म्वँ च्वया व्यूगु जुल[१] ।

थुपिं न्याह्म गुथियार्पिंगु नाँ थथे ख:–

१) शोभाकर बन्देजु २) धर्मचक्र बन्देजु ३) धर्मसिद्धि बन्देजु
४) पांडो नेवा ५) हेमन्त नेवा

थुगु किसिमं सम्यक्गुथि चलय् याय्गु विषय कया सरकारयपाखें चेतावनी व थ:थ: गुथियारपिनी जागृति वसेंलि वतुबाहा, इतुंबाहा व लगंबाहा स्वंगुस्थानयात नं एकतासूत्रे प्रतिबद्ध याना, न्हूगुबन्देज दयका श्री ५ पृथ्वीनारायणशाहजुं राज्ययासेंलि भिंनिदें छक: छक: सम्यक् न्यायकेगु व्यवस्था याना थकल । परम्परानिसें थुगु शुद्धभूमिक्षेत्र भुइख्येल पवित्र ऐतिहासिक स्थल ख: धका स्वयम्भूपुराणे प्रशंसा याना वईच्वंगु दुसांतवि, थुगु स्थानयात तोता सम्यक् गुथिपाखें व लस्तां सम्यक् न्याईकपिं श्रद्धालु दातापिंगु पाखें सम्यक् न्याईबले, थ:थ:पिनी छचें व त्वाबा: सत्तीगु स्थानयात अनुकुल मानेयाना ज्याछिंगु थाय्यात ल्यया अन उगु थासे सम्यक् न्यायकेगु याना वईच्वंगु नं दु । उदाहरणया लागि थ्व धायफु–

१) इतुंबाहालं सम्यक् याबले तामासिपाखाया चेखाक्यव धइगु थासय् जूगु जुल ।

२) [illegible] सम्यक् याबले पिखाक्यबस जुल ।
३) लगंबाहालं सम्यक् याबले खुसिबहोया तखुति स्यलस जुल ।
४) ढोकाबाहाया गुणज्योति वज्राचार्यं याबले चरंचानयौता स्थान (चल-चाख्यल) स जुल ।
५) असँया रत्नसागरजुं याबले तिनिख्यलय् यात । बुढापाकु तयगु आपुकथं वहे थासे रातीपुष्प दयकूगु थाई ।
६) केल धर्मज्योति कंसाकारं याबले भुइख्येलेसंतु यात ।
७) यल इलन्हेया गुथि सम्यक्-इलन्हेननीस याई ।
८) यलया लखता सम्यक् लगंख्येलस यात ।
९) यलया प्रधानमहापात्र अमृतसिहं याबले सम्यक् तःबाहालय् जुल ।
१०) यलया भद्रवैश्यावतार गोविन्दरामं सम्यक् याबले धुम्बाहाननीस जुल ।
११) बादेया अमृतसिंह शाक्यं सम्यक् याबले दुरूख्यः धईगु थासे यात ।
१२) यल नकबहीया धर्मश्रीशाक्यं सम्यक्याबले न्याखाचूक न्याचूननीस जुल ।
१३) ख्वपया गुथिया सम्यक् थथुबहीया लिकसं च्वंगु भुइख्यलस जुल ।
१४) ख्वमया नरसिंहमान शाक्यया सम्यकनं अनसंतुं जूगु जुल ।

थुगु किसिमं विभिन्न इले विभिन्न दातापिन्सं विभिन्न थासय् सम्यक् न्यायूका वंसानं दक्वफुक्वयावेसिनं उत्तम जुयाच्वंगु, प्रसिद्धि प्राप्त जूगु स्थान वहे श्रीस्वयम्भूमहाचैत्यया छत्रच्छायाले लानाच्वंगु स्वयम्भू भुईख्यःहे सम्यक्या निम्ति केन्द्रीत जुयाच्वंगु सकसियां साझागु स्थान जुल ।

अज-थुगु भुईख्य नेपामि बौद्धतय् जक बौद्धसम्मेलन जुइगु थाय मजूसे वर्तमान तिब्बती बौद्धतयसंनं थुगु थाय्यात सुयोग्य स्थान भालपा तिब्बती शरणार्थिपिन्सं परमपूज्य धर्मस्वामि श्रीदलाई लामाजुयागु जन्मोत्सव समारोहनं थुगु थासेहे च्वना मानय् याय्गुनं यात । थुलिजक मखु विगत २०२६ साल पौष १२ गते तिब्बती जगते ख्यातिकं प्रसिद्धह्म परम श्रद्धेय गुरु कर्मापालामाजुनं थ्वहे थासय् च्वना डाकिनी धर्मपालपिन्सं अधिष्ठान यानातःगु 'वज्रमुकूट' तपुलि अपार जनसमूहयात दर्शन ब्यूगु दु[1] ।

१– श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य पृ. ४८५

थ्वहे भुइख्यलस विगत २०११ सालं जूगु द्वादश वर्षीय सम्यक् महादान गुथिपाखें सम्यक् जुबले छुगु उल्लेखनीय घटना जूगु दु। प्रसङ्गवस थ्व सम्यक् समारोहया विषयकया छत्वाचा खं न्ह्यथने—

ये देया वज्राचार्य, शाक्य व उदासर्पिनि बिचय् यक्व समयतकं विवादग्रष्ट ल्वापु जुयाच्वंगु खः। उगु ल्वापु २०११ साल मकरसंक्रान्ति खुन्हू न्यायकूगु सम्यकया प्रभावं पारस्परिक वैमनस्य ईर्ष्या दईच्वंगु शान्त जुया परस्परे सुदृढ मैत्रि सम्बन्ध स्थापित जुया उगु सम्यकसमारोह सफलतापूर्वक सम्पन्न जुल धइगु विषय-कया गोरखापत्रं प्रकाशित यागु दु[२]।

थुगु उपलक्षय् बज्राचार्य, शाक्य व उदाय्तंय् प्रतिनिनिधिपिन्सं थवंथः वंगु नीच्यादँनिसेंयागु झगडा समाधान यायगु खुशिराजि जुया सुयागुं व्यक्तिगत स्वार्थं व करकापय लगय् मजुसे उगु ल्वापु बांलाक समाधान जुल। समारोह सहयोग व शान्तिया वातावरणे सम्पन्न जुल।

उगु सम्यक् समारोहय् राजकीय परिषद्या अध्यक्ष श्री ५ युवराजाधिराज सरकारया अतिरिक्त प्रधानमन्त्रि जनरल बिश्वेश्वर कोइराला तथा मेपिं मन्त्रित व थापालं प्रतिष्ठित व्यक्तिपिं उपस्थित जूगु दु। विशेष मञ्च (सम्यकमण्डप) या सिंहासने तयातःगु श्री ५ महाराजाधिराजाया दिब्यप्रतीक स्वरूप खङ्गस नियमानुसारं पूजा समारोह शुरू जुल। उगु समारोहय् झिद्वलं मयाक दर्शकगणपिं वया स्ववयाच्वन।

समारोहय् शाक्यतय्गु पाखें प्रो. श्रीसूर्यबहादुर, उदाय् तय्गुपाखें श्रीदयाबीर-सिंह व बज्राचार्यपिंगुपाखें श्रीलोकदर्शनजुं भाषण बिया २८ दँ न्ह्योनिसें यागु ल्वापु शान्तिपूर्ण समाधान जूलि खुशि प्रकट यागु जुल।

थुगु मेलमिलाप यायगु ज्याखय् श्रीदयावीरसिंह, श्रीलोकदर्शन, गृहसेक्रेटरी श्रीनीलराज, राज्यव्यवस्थाया का. मु. सेक्रेटरी श्रीमाणिकलाल श्रेष्ट, काठमाण्डू उपत्यकाया का. मु. कमिश्नर श्रीदेवीप्रसाद उपाध्याय तथा का. मु. मजिष्ट्रेट् श्रीबद्रीप्रसाद, इनस्पेक्टर जनरल श्री जो. बी. याकथुम्बा तथा प्रो. श्रीसूर्यबहादुर पिनिगु नां न्ह्यथनातःगु दु।

थुगु सम्यक् समारोहय् सामेल जुइमा धका सरकारीया पाखें नायबमुब्बा तक व उगु सरहया अन्य कर्मचारीतय्त नं उपस्थिति जुईगु उर्दी जूगु दु व मेपिं कर्मचारीपिन्त उगु दिनस बिदानं ब्यूगु दु।

२- गोरखापत्र २०११ माघ ४ गते यागु समाचार अनुसार।

श्री दीपङ्कर तथागत व वया शिष्यपिं

सम्यकय् - दीपङ्करया स्थान

वर्तमान् बुद्धशासनया प्रवर्त्तक शान्तिनायक श्री शाक्यमुनि बुद्ध ख: । थ्वसपोल शाक्यमुनि बुद्ध सुमेघ कुमार धायका जन्मकया च्वंबले अनन्तकल्प न्ह्यो वसपोल श्रीदीपंकर तथागतं सुमेघकुमारयात भविष्यत् काले शाक्यमुनि धइह्म बुद्ध जुई धका भविष्यव्याकरण याना बिज्यागु खँ बौद्धजातके उल्लेख जुयाच्वंगु दु । तदनुसार वहे परम्पराकथं दशपारमिताया प्रारम्भिकचर्या दानदान महादान, सम्यक्दान जुईगु नेपाया दकले सकले महत्वपूर्णगु महान् धार्मिक सांस्कृतिक पर्व सम्यक्धर्म महोत्सवसं अतीतबुद्धपिगु प्रतिनिधिकथं त्रिकालबुद्धपिगु फोले ज्येष्ठ जुयाच्वंह्म आदि बुद्धया रूपे श्रीदीपङ्करं तथागतयात सर्वोपरि स्थान बिया वईच्वंगु जुल ।

थथे सम्यक् महादान जुइबले जक मखु नरां, पञ्जरां न्याइकीबले अथवा बौद्ध विहार विहारे छत्रंकूजु स्थवीर आजुपिन्त पञ्जरां फयकीबले तकनं दानकायुत: दानगाथा ब्वनेन्ह्यो सर्वप्रथम 'ॐनम: श्रीदीपङ्कराय' धका श्रद्धापूर्वक नामोच्चारण यायुधुंकी । थ्व परम्परा थौंतकनं प्रचलन दनि ।

स्थानीय बौद्धसमाजं अज दीपङ्कर तथागतयागु गुणगौरवप्रति श्रद्धाभक्ति अनुप्रेरित जुया थुलिजक याना:नं सन्तुष्ट मजुया अन्य देवदेवतापिं स्वया दिव्य-कायरूपे जाम्बुनदसुवर्ण लेपित याना अति शोभायमान याना भव्यमूर्ति दयका वयाच्वंगु खने दु । उकिसं मेमेपिं देवतापिंथें प्रतिष्ठापित निश्चल देवता मखुकि गनगन श्रद्धालु दानपतिपिन्सं सम्यक्, नराँ पञ्जरां न्यायकल अनअनतक चङ्क्र-मण याना बिज्याकी । थ्वहे कारणं दीपङ्कर तथागतयात स्थानीय जनभाषं चकँद्यो (चङ्क्रमणदेवता) कुयाँपांजु (कुबियापांजु) धयावया च्वन । सम्यक्स उपस्थित जुईह्म जुया समेद्यो नं धाल । थ्व दीपंकर तथागत कुबिया यनेगुली

थ:गुहे विशेषता दु व खुलासा मेमेपिं देवतापिं कुबिया यनीबले कुबिया यमोपिं भरियात खने दयाच्वनी। तर थुकी पिने भरिया खने दईमखु, मानु स्वयं दीपङ्करतथागत अभय वरदमुद्रा याना प्रसन्नरूपं विचरणयाना, चङ्कमण याना गम्भीर पूर्वक प्रस्थान याना बिज्याःगुथें खनाच्वनी ।

थ्वसपोल श्रीदीपङ्कर तथागतया जात्रा यें, यल व ख्वप स्वंगु सहरे नं उलिकंहे भव्यनकसां ऋः ऋ धायक नगरपरिक्रमा याना जात्रा यायगु चलन दु।

यें प्रतिवर्ष विक्रमशील महाविहार प्रज्ञापुरमहानगर थंबहीया एरियाय् च्वागुपुन्ही सतिखुन्हू श्रीदीपंकर तथागत चकंद्योया जात्रा यायमा । लिसे लिसे रञ्जना आखलं लुंच्वयात:गु च्वकोटि बौद्धदर्शन आर्य शत साहस्रिका प्रज्ञापार-मिता सफूनं । थ्व ख: आर्यशालिस्तम्भसूत्रया प्रमाण अनुसारं-गन बुद्ध दु, अन धर्म दु, गन धर्म दु अन बुद्ध दु धयात:गु अनुसारं परम्परा कायम याना त:गु जुल । अथेहे द्वादशवर्षीय महादान गुथि झिनिदं छक: सम्यक् न्यायकी-बलेनं में देया सम्पूर्ण दीपङ्कर जात्रा यायगु चलन मदुगु मखु । खतु न्हापा मल्लकालय् प्यदं छक: छक: जात्रा याना वईच्वंगु खने दु । थो ५ पृथ्वीनारायण साहजुं राज्ययासेलि तिनि झिनिदं छक: जूवंगु धयातल ।

यले न्यादं छक: छक: फाल्गुण शुक्ल द्वितीया, तृतीया इलन्हे सम्यक् जुईबले यलया सम्पूर्ण दीपङ्कर तथागतया नगरपरिक्रमा रूपे जात्रा जुई।

ख्वपे प्रतिवर्ष श्रावणकृष्ण त्रयोदशि खुन्हू न्याह्म दीपङ्कर नगर परिक्रमा याना जात्रा याई अथेहे। घ्यःचाकु संल्हू खुन्हू जक ख्वपदेया सम्पूर्ण दीपङ्कर नगर परिक्रमा याना सम्यक्स उपस्थित याकी।

गुंलाँ वहीद्यो ब्वईबले बौद्धकलाप्रदर्शनीयारूपे स्वंगु सहरेनं थासं थासे बही बिहारे अथवा दानपतिपिंगु थ:थ:गु छ्यें तया दीपङ्कर तथागत ब्वयगु याना तई । थ्व वहीद्यो ब्वईबलेन दीपङ्कर बुद्धयात प्रमुख स्थान वियातईगु जुल ।

थ्वहे दीपंकर तथागतयागु हे महत्वप्रति ध्यान आर्षित याना श्रद्धेय श्री पूर्वाचार्यपिन्सं येंदेया नां दंगु मुख्यगु थँबही दयकूबले दीपंकरयात प्रमुख स्थान बिया त:गु जुल । अथेहे यलदेया मुख्यगु ईबहीली नं दीपङ्कर तथागत हे स्थापना याना तल । हानं ख्वपदेया प्रसिद्धगु विहार प्रसन्नशील महाविहारे नं दीपंकर

तथागत प्रतिष्ठा याना तःगु खने दु । गुह्येसित स्थानीय जनभाषं अजाजुद्यो धका नाम पुकारा याना वईच्वन ।

अज भीगु काठमाण्डू उपत्यकाय् प्रस्थापित गुलिनं बौद्ध, शैव, शाक्त, वैष्णव वैदिक एवं गाणपत, सौर तथा पाशुपत सम्प्रदायया विविध मूर्ति मध्ये दकले सकले विशासगु मूर्ति छु धका सुनानं प्रश्नयात धासा जि थ्वहे धायफु कि यें ह्यु मतत्वाया बुद्धबारीस स्थापना यानातःह्म बज्रासनस्थित वसपोल श्रीदीपङ्कर तथागत हे खो:। थथे बज्रासन याना बिज्याका तलनं उलि भव्य एवं विशाल जू धासा वसपोल दना बिज्याईबले गपायधी जुई, थ्वनं छक अनुमाना याना दिसँ । निसन्देह थुगु बुद्धबारी उगु इले नेपाया दकले सकले तह्गु विहारनं अवश्यं जुईफु ।

काठमाण्डू उपत्यकास निर्मित गुलिनं गुम्बात दु, उलि मध्येसं पुलांगु गुम्बा श्रीस्वयम्भू अमिताभ बुद्धया न्ह्योनेच्वगु मर्मेमेल्हाखाङ् नां जुयाच्वंगु गुम्बायनं प्रमुख देवता श्रीदीपङ्कर तथागत हे जुल । थ्व गुम्बास दीपङ्करया नाम अखण्ड ज्योतिया रूपे देवा छुप्वा खालिमजुईक मत च्याका तयमा:गु दु। आतकं च्याकानं वईच्वन तिनि ।

थुगु 'दीप-ज्योति' देवानाप छगू थूजागु जन विश्वास दु कि—नेपाया उत्तरी सिमाना हुम्लाया लिक रलिङ्गुम्बास च्याका तईगु अखण्डदीप ज्योति मत छु कारणवस सित धासा थ्वहे स्वयम्भू गुम्बास वया मत च्याक: वई धइगु सम्बन्ध स्वाका त:गु दु ।

थुकिया छगू रहस्यमय तत्त्व सुलाच्वंगु दु, वसपोल ज्योतिरूप श्रीस्वयम्भूया प्रकाश व दीपङ्कर तथागतया दीप थ्व निगुलि छगू अभिन्नतत्त्व ख:, प्रभाश्वर ख:, धर्मकाय खः । समएकत्व स्वभाव 'सम्यकूलत्व' धासां अप्पो जुईमखु । थ्वहे आदर्शयात लुमंका सुं श्रद्धालु दानपतिपिन्सं सम्यक् न्यायकल धासा अनिवार्यरूपं वसपोल श्री स्वयम्भू भगवान सम्यकस बिज्याका सर्वोपरी स्थान प्रदान याना वईच्वंगु आशय खने दु । अभ सम्यक्काय विसर्जन जुईवं सम्यक् देवता दीपङ्कर तथागतपिं लिहाँ बिज्याय्त ज्योतिरूप श्रीस्वयम्भू भगवान् यात प्रदक्षिणा याना चाहुला लिहाँ वनेगु याना वईच्वंगु परम्परायाकें थ्व खँयात मन स्वातुका व्यूगु खने दु ।

दीपावती नगरे दानवीर राजा सर्वानन्द श्रीदीपङ्कर तथागत प्रभृति आर्यसंघपिन्त स:ता सम्यक्, नरां, पञ्जरां न्याय्का बन। उगु इले सर्वानन्द राजायागु श्रद्धाभक्ति खना विशुद्धदान सम्यक्दान, संघभोजन याकूगु महत्व प्रकाशन याना दीपङ्कर तथागत नं आशिर्वाद बिया बिज्यागु दु कि—

थुगु महान् आदर्शयुक्त दान याना अपरिमित पुण्यप्राप्त यात। परन्तु थुगु सम्यक्दान समे) नवदान (नरां) पुण्यजा दान (पञ्जरां) दानयागु कालान्तर तकनं स्थिर जुया च्वनेमा धका शुभाशीर्वाद बिया थकूगु ख:। उकियागु संस्मरण कथं आदर्शकथ परम्परा कायम याय्गु सदिच्छा याना भी पूर्वाचार्यपिन्सं छगू आदर्शयुक्त स्थिति बन्देज दय्का थकूगुया ज्वलन्त उदाहरण स्वरूप थौंतकनं यल गुईतले उगु परम्परा थिति चलेयाना च्वन तिनी।

यल गुइनयात दीपावतीनगर धइगु परिकल्पना याना श्रीदीपङ्कर तथागत व वसपोलया प्रधानशिष्य नन्द, सुनन्द सहित स्वह्मसित स्वंगुहे विहार दय्कल-

१) पञ्चोच्चशील महाविहार
२) व सूच्चशील महाविहार
३) गुस्तल महाविहार

थुगुकथं सर्वानन्द राजायागु राजाप्रासाद लायकूयात गुईतद्वँ नाम प्रसिद्ध जानातल। हानं नवदानया विशुद्धि भावनाकथं गुतँपौ: तया, देग: तया, विहार दय्का उकी दुने श्रीदीपङ्कर तथागत प्रतिष्ठा यात।

थ्वहे नवदानया भावना स्वरूपं गुता गुता मिले याना गुताहे कीर्ति तयाबन धयातल—

१) गुता किसिमया दान विईगु गुथि	२) गुंगू बही सोवनेगु प्रथा
३) गुंगू सद्धर्म ग्रन्थ पाठ गुथि	४) गुंग: चिबाहा
५) गुंग: तूं	६) गुंगू: हिति, पुखू, जलाशय
७) गुंगू: मण्डपा	८) गुता सांघिकवस्तु
९) गुतँजा: देग:	

थ्वहे नवईष्टया भावना संयुक्तगु ऐतिहासिक स्थान जूयानिम्ति थुगु थायूयात गुस्तल धा:वन, थुकीया अपभ्रंश ख: ग्वीतल गुईत जूवन।

न्हापा सर्वानन्द राजायागु दानशालास वया दानब्यूवह्म छह्म ज्याथि बुढी-बायागु लुमन्ति कथं थौंतकं गुईतनकिजुयागु शालिक दय्का बहिद्यो गुईगु इले व्वया क्यनातःगुनं दनि । थ्वहे नकिजु यागु दानदत्त यल पञ्जरां खुन्हू छुं मनसे न्हापालाक वन्देजु, शाक्य, बज्राचार्यपिन्सं दान काःवनेगु चलन दनि ।

गुगू समये थ्व व्यवस्था थितिबन्देज दयकूह्म श्रद्धालु दानपतिजुनं थुगु थासे सम्यक् न्यायका वंगु खने दु । थुह्म दानपतिजुया त्वायजु उबाहाया स्थवीर आजु पञ्जरां काःमवसे च्वना च्वंगुलिं याना मन विस्माद यानाच्वन कि—

सम्पूर्ण विहारया आर्यसंघपिं सकलें बिज्याना दान कया वने धुंकल परन्तु थःह्म त्वायजु धासा आतकं बिमज्यानि धका सतिके छोत । त्वाय् जु थ्यंकः बिज्याबले दानशालास च्वंगु संकल्पित दानवस्तु धासा फुई धुंकल, कोचाय् धुंकल अथेनं श्रद्धातया दान बिया सत्कारयाना छोगु जुल । थ्वहे कारण उबाहाया दीपङ्करयात फूद्यो आजु धका नां प्रसिद्ध जुयाच्वन । अकिं थ्वहे कारणं उबाहाया फूद्यो आजु वया दान कया वने धुनकि यलदेया गुथियागु दानदत्त विसर्जन याय्गु याना वईच्वन । थ्व परम्परा अद्यापि दनि ।

दीपङ्कर तथागत याग थुजागुहे परम्परागत विश्वाकथं बुढापाकु तय्गु धारणा थ्व दुकि–उत्तरीय हिमालय च्वापुगूंया झोले इशानकुलां पाखे मनूथें दनाच्वंगु गुगू विशालकाय मूर्ति खः उकीयात दीपङ्करतथागत सिद्धजुयाच्वंगु हिमशिखर धका धाई । थुगु हिमशिखरया च्वकायात झीसं घल-घल आजु धयावयाच्वनागु जुल । थ्व खः दीपङ्कर तथागत नेपाल भूमिई बिज्याना तथागतचर्या याना बिज्यागु सद्भावनाया दिव्यप्रतीक माने याना वईच्वन । थ्वहे परम्परा अनुसार--पुण्यभूमि तपोभूमि, नेपालय् क्रकुच्छन्द, कनकमुनि एवं शाक्यमुनि बुद्धया जन्म भूमि जूवल ।

सम्यकय् दानया महत्व

प्राणिपिगु हितसुख शान्ति निम्ति सम्यक्संबुद्ध जुईपिं बोधिसत्वपिन्स चलय् याईगु दशपारमिता चर्या खः। थ्व दशपारमिताय् न्हापांगु शिक्षा-मार्ग दान-पारमिता चर्यायात कया निर्देशन यानातल।

आः खँवई थ्व दशपारमितायाः चर्यास सर्वप्रथम दानपारमिता यात छाय् न्ह्योनेतल ? खनु थ्व फिगु पारमितायाः मूलकारणजा प्रज्ञापारमिता हे खः धका अष्टसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ग्रन्थस विस्तारं वर्णन याना तःसांतबिं दानचर्यानिसें शुभारम्भ याना वने माःगु विषयकया छत्वाचा खँ न्ह्योनेतय्—

झीगु सामाजिक जनजीवनयागु रीतिथिति छकः दुहाँवना अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वत धासानं दानया गुलि महत्व दु, गुलि आवश्यक, गुलि च्वन्ह्या धइगु अपुक अनुमान यायफु। सामाजिक प्राणिपि स्वभावंहे थःजक नय् त्वने थःजक जिईके, भिंके, त्याके धईगु स्वार्थिभावं याना छ्यें छ्यें, त्वात्वाले, देशदेशे, राष्ट्रराष्ट्रे अनेक किसिमया जञ्जाल तन्ता अलमल ल्वापुख्यापु युद्धकलह आदि विघ्नबाधा अशान्ति वातावरणं तोपुयाच्वन। गुकेंयाना आपा आपालं पापक्लेश वघय् जुया धर्म अधर्म विवेकविचार छुँ याय् मफय्का च्वनेमाल।

थ्व व्याक्वया उत्पत्तिकारण सत्कायदृष्टि अन्तरग्राहदृष्टियाकें—जि, जिगु जितः, जि धईगु आत्मभाव दु धका विश्वासयाना च्वंगुलिं याना विशुद्ध निर्वाण सुखशान्ति प्राप्त यायमफुगु खः धका मुनीश्वरपिन्सं आज्ञा जुया बिज्यात।

थुगु विषय कया आचार्य शान्तिदेव बोधिसत्वं थथे धया बिज्यागु दु[1]-

---

१- बोधिचर्यावतार पृ. २०२, श्लोक १३४

उपद्रवा ये च भवन्ति लोके
यावन्ति दुःखानि भयानि चैव ।
सर्वानि तान्यात्मपरिग्रहेण
तत्किं ममानेन परिग्रहेण ॥

थ्व सांसारीक व्यवहारे गुलितक दुःख जुईगु, भय उत्पन्न जुईगु दइच्वंगु खः। व ब्याक्वया कारण आत्मा दु धका थःगु शरीर ग्रहणयाना काःगुलि जूगु खः। अतएव गुगूलियाना दुःख जुल, उकीयात जि थ्व आत्मयात दुधका ग्रहणयाना क्याया छु प्रयोजन?

विना थ्व आत्मयात मतोतुसें दुःख शान्त जुईमखु गथेकि—थःगु शरीरे मि पुनाच्वंगुली उगु मि लिमकासें ह्यूगु कदापि लनी मखु । थ्वहे आदर्श-यात अपनय यानाहे लोकहितार्थ निर्मित अवतरित जुईपि बोधिसत्व महात्व महाकारूणिक सिद्ध, योगि, श्रमण, साधु, महात्मा धायकाच्वपि सकलसिनं सर्व-प्रथम थ्व लोके आत्मभाव स्वार्थभाव तोता, त्यागतपस्या याना दानपारमिता चर्या क्यना विशुद्ध आदर्श क्यना थकल ।

थ्वहे आदर्श अनुरूप वर्तमान विभिन्न संघसंस्थाया अध्यक्ष नायक एवं नेता धा पिन्सनं छ्य्वा ह्यूतुं धयाथें थ्व धयावयाच्वन कि—झीगु जनसमाजया कुरीति कुव्यबहारया सुधार व उद्धार यायतः पूंजीवाद, सामन्तीवाद, नातावाद, कृपावाद एवं जहानिया शासन उन्मूलन याय्तः प्रथमतः आर्थिक समानता दय्मा धका थाय्थासे मञ्चे च्वना भाषण बिया नारा लगेयाना पोष्टरकार्ड तिका क्या च्वन। थ्व सकसिनं स्यूगुहे विषय खः । आखिर थ्व थुलिमछि हालानं, सनानं जुयानं, जत्नयानानं सफल जुईमफुगुया मूलकारण वयकःपिंगु दुतुगले वहे काल सर्पथें जाह्य आत्म भाव स्वार्थिभाव सुला च्वंगुलि यानाहे फुक्क ज्या भ्रष्टजूगु खः, सकल जनता निराशा जूगु खः, व्याक्क भनं देशे अशान्ति उपद्रव मचे जुयाच्वंगु खः।

अकिं आत्मभाव तोता त्यागमयजीवन न्ह्यब्वया दानपारमिता चर्या शुद्धरूपं चले याय्यमफयकं वास्तविक शील विशुद्ध जुईमखु, शील विशुद्ध मजुईकं चित्त एकाग्रता हया ध्यानसमाधि स्थिर याय् फइमखु । स्थिररूपे समाधिस च्वने मफयकं प्रज्ञाज्ञानयात साक्षात्कार याना काय्फइमखु । गुबलेतक प्रज्ञाज्ञान सम्बोधि-

ज्ञान यथार्थरूप खंका कायफइमखु, अवबोध यायफइमखु । उबलेतक शून्यता तथता धर्मता-प्रभाश्वर-धर्मकाय-सम्यक्संबुद्धत्व लाभ जुईगु असंभव धका ग्रन्थ-ग्रन्थान्तरे वर्णन याना वइच्वन ।

गुलिनं आदर्शमहापुरुष बोधिसत्वपिंगु जीवनचरित्र उल्लेख जुयाच्वंगु अवदान जातक, कथा अध्ययन याना स्वत धासा बसपोलपिंगु चरित्र व विचार ह्लापालाक त्यागमयजीवन दानपारमिता चर्या याना क्यनावइच्वंगु खने दई ।

खनंख: श्रद्धाचित्त त्यागचित्तया प्रमाण दसिपत्र दानप्रदान यायमसयकं उह्म व्यक्तियाके यक्व शील, ज्ञान, गुण दुसां सिद्धि दइमखु शोभा दइमखु । बोधिचित्त करुणा त्याग भाव मदयकं ज्ञान, शील, अधिकार दुसां जनताया लागि छुं उपयोग जुईमखु हितनं जुईमखु । थ्वहे कारणं शिक्षा समुच्चय ग्रन्थय् थथे धयातःगु दु—

विना सत्वहितार्थेन किं शुभेन प्रयोजनम् ?

गुगु धर्म प्राणिपिन्त हितसुख कल्याण मजुइगु जुल धासा उगु शुभकार्य, पुण्यकार्य, धर्मकार्यया छु सारता मदु, मतलब मदु, प्रयोजन मदु ।

थ्वहे आदर्शयात कया गुणकारण्डव्यूह महायानसूत्रय् जोरदारं थथे धयातःगु दुकि—

सर्वत्यागश्च निर्वाणं निर्वाणार्थि च मे मनः ।
त्यक्तव्यं चेन्मया सर्वं वरं सत्वेषु दीयताम् ।।

थःगु आत्मभाव दुधका शरीरं अनुभव याना च्वनागु जि, जिगु, जितः, जि धयागु सम्पूर्ण परिग्रह त्याग यायगुहे विशुद्ध दानपारमिता स्वरूप शान्त निर्वाण खः । थ्वहे निर्वाण प्राप्त यायगु इच्छा याना चित्तं ज्वना च्वंगु सम्पूर्ण प्राणिपिंगु हितसुख निम्ति त्याग याना तोता विये जुल ।

थ्वहे आदर्शयात श्रद्धा तया भी पूर्वाचार्यपिन्सं दानया महत्व व आवश्यक क्यनालि नेपाया बौद्धसंस्कृतियात लोगु किसिम बौलाक, येँपुक, न्ह्याईपुसे च्वंक सम्यक्दानया स्थिति बन्देजयाना मार्ग निर्देशन याना थकल । थ्व सम्यक्दानया विधिकथं चले जुईगु सम्यक्चर्या हे सम्यक्धर्म खः ।

थ्व सम्यक्-धर्मया कार्यक्रम जुयाच्वनीगु थासे श्रीदीपङ्कर तथागत बुद्ध बोधिसत्व आर्यतारादिपिं भोलाक तया लिसे लिसे पंक्तिबद्धरूपे आर्यसंघ, बौद्धसंघ

आचार्य, शाक्य भिक्षु, ब्रह्मचर्य भिक्षु, श्रामणेरक व चैलक आदि यथास्थानस च्वना च्वनि । थनहे राष्ट्रनायक विशेष मञ्चे सिंहासने विराजमान जुयाच्वनि । थुमिगु स्वागत् सत्कार याये निम्ति श्रद्धालु दानपति व अन्य श्रद्धालु उपासक उपासिकापिं विविध दानोपकरण सामग्रीत ज्वना दान बियाच्वनि, उबले अन सम्यक्-दानया पुण्यप्रशंसा व महत्वं जायाच्वंगु सारगर्भितगु सुमधुर घोषं दानगाथा ब्वना न्यंका च्वनि । गथे कि—

दानं विभूषणं लोके दानं दुर्गतिनिवारणं ।
दानं स्वर्गस्य सोपानं दानं शान्तिकरं शुभम् ॥

थुगु दानगाथाया भाव व्यक्त यायनिम्ति थ्व खं न्ह्यथना च्वना—थन झीगु सम्यक्संस्कृति परम्परानुसार दानया प्रकारान्तर यक्व यक्व खने दु। उदाहरणार्थ थ्व धायफु—श्रद्धापूर्वक गुह्मसें त्याग याई वहे दान खः। अले थुगु दान बिईगु दानपात्र व दानया कारण नं विविध किसिमं खने दु—

धायकि— गुरू त्रिरत्न, बुद्ध, बोधिसत्व, धर्मपाल, लोकपाल, क्षेत्रपालपिंगु स्वागत सत्कारया लागि पूजा । मान्यजनपिन्त समानया लागि आदरपूर्वक उपहार प्रदान याय्गु । दुःखि दरिद्र प्राणिपिंगु सेवाया लागि आपद रक्षा याना बिईगु। दिवङ्गत आत्माप्रति शान्ति कामना यासें व पितृलोक उद्धारार्थ यानागु श्राद्धकर्म । हानं यक्ष राक्षस, भूत, प्रेत आदिपिन्त आत्म सन्तोष निम्ति बियागु बलिकर्म । अथेहे नागराजपिंगु सन्मानया लागि पुई हाया बियेगु । एवक्रमं दीनदशा शान्ति निम्ति नवग्रहयात पूजायाना फाय्कागु । सहयोगि कल्याणमित्र पासापिंगु सन्मानया लागि सहानुभूति प्रकटयाना हारगुहार यानागु । ज्ञातिवर्ग बन्धुवर्ग थः थितिपिन्त इलेबिले नके त्वंके यानागु, लिसे जहान परिवारपिन्त पालन-पोषण यानागु इत्यादि नं दान धर्म हे खः। सम्यकरूपं बोधिपरीणामना याना थःगु आत्मभाव सर्वथा सर्वकालं त्याग याय्सयकेगु शिक्षापद सम्बुद्धशासनया निम्ति तधंगु पूजा खः, सत्कार खः, सेवा खः एवं विशुद्ध दान खः।

थुजागु प्रकारं दान जुयाच्वन धासा थ्वलोके विभूषण समानं शोभावृद्धि जुयाच्वनी । थुजागुहे दान भावना निरन्तर न्ह्यानाच्वन धासा अशान्ति कलह दुर्गति निवारण जुई । थुगु दानया पुण्यं उह्म श्रद्धालु धर्मात्मा निसन्देह स्वर्ग वनेगु स्वान्हि तप्यंक थहांवनी । थुजागु हे विशुद्धदान सम्यक्दानं याना अवश्य

नं इह्‌त्र परत्रसं शुभकल्याण जुई,शान्ति जुई । थुगु दानगाथा स्वयबले चिकिचा-ह्राकःगु छपु हे जक श्लोक जूसां थुकी इहलोक, परलोक, स्वर्गलोक एवं शान्तिलोक समेत यातनं हितकर जुईगु प्रयुक्ति थ्वहे सम्यक्-दानया दुने सन्निहित जुया च्वंगु दु धइगु अभिव्यक्त वयनातःगु जुल ।

भी पूर्वाचार्यपिन्सं थ्वनं धयातःगु दुकि-संसारया वैभव धनरत्न श्रीसम्पत्तिया अवस्था स्वंगु दु-दान, उपभोग व विनाश । थःगु हिचःतिं कमाई याना तयागु, नसें मनःसें याना मुंका तयागु धनसम्पत्ति अनेक जत्न उपायँ बचे याना तया-गुनं आखिर विनाश जुया फुना वनी । उकिसं असत्मार्ग-नह्यः, त्वंह्यः, मिसाह्यः जुया प्याखँ आदि स्वया दण्डकुण्ड पुला, जुवारी जुया, खुं खुईका, लुच्चा ठकाह्रा तयसं ठकेयाका थःगु धनसम्पत्ति फूगु खना दाह छत्पते जुईका मनयात तच्वोगु दुःख धन्दा पीर जुईका च्वनी । गुलिसिनं सुखचैन मोजमजा याय् धका तःतःखा याना छयें दय्‌का मोटर तया आपालं बिलास सामग्रि चाहुय्‌का बगैंचा आदि दयका, परिवारपिन्त आपा आपाल धेवा खर्च याना, तिसा वसः दयकानं फुकाच्वनी । थुजागु प्रकारं याना धनसम्पत्ति फुकेगु स्वयानं—

तथागत बुद्ध बोधिसत्वपिन्त पूजायाना आर्यसंघपिन्त भोजन याका, थःगु राष्ट्रया गौरव व महत्वं जायाच्वंगु बुद्धशासनया साहित्य, संगीत व कला संरक्षण यायगु व लिसें देश नरेश व प्रजायागु हित जुईगु, उन्नति जुईगु, कार्यस सहयोग प्रदान याय्‌गु अथेहे जनहित कल्याणया लागि तत्पर जुयाच्वंपि सत्पात्र ज्ञानी, गुणी, साधु, श्रमण आदि अतिथिपिन्त स्वागत् याय्‌गु आदि शुभकार्य, पुण्यकार्य सत्कर्मस यथाशक्त थःगु धनसम्पत्ति खर्चयाना सुकीर्ति प्रकाश यायगुली त्याग तपस्या याय्‌गुहे वास्तविक थःगु श्रीसम्पत्तिया सार्थकता खः, सदुपयोग खः, श्रीशोभा खः ।

थुजागु सम्यक्‌धर्मयात ध्यानतसे निम्नलिखित गाथाद्वारा थ्व उद्‌गार व्यक्त याना थकूगु जुल-

> किं जन्मना सुगतशासनदानहीनात् ।
> किं जीवितेन शरणत्रयवर्जितेन ।।
> तस्माद्धि शुद्धमनसा वपुषा गिरा च ।
> सम्यक् ददामि सुगताय सुपिण्डपात्रम् ।।

थुजागु सम्यक्, नरां, पञ्जरां यागु गौरव व महत्वप्रति ध्यान आकर्षित

याना अपरिमित पुण्य प्राप्ति कामना यासे श्रद्धा भक्ति पूर्वक सुगतशासन (बुद्धशासन) संस्थापक तथागत सम्यक्संबुद्ध दीपङ्कर आदि संबुद्ध भगवान्पिन्त व थ्वहे बुद्धशासनयात बाँलाक सन्मानपूर्वक गौरवतया रक्षायाना अभिबृद्धि याना एवं सुधार याना च्वपिं आर्यसंघ बौद्धसंघपिन्त अनेक दानदत्त गुथि तया थकूगुया प्रमाण स्वरूप इतिहास साक्षि दनि ।

नेपाया इतिहासप्राण लिच्छविकालया शिलाभिलेख स्थापना कालया समसामयिक इले कियात:गु चायबही धन्द्वचिबाहाया अभिलेखं थ्व धयाच्वंगु दुकि–महामुनि शाक्यमुनिबुद्धयात पूजायानालि आर्यसंघभोजन निम्ति सदाया लागि दत्तगुथि तया थकूगु दु । अथेहे आर्यसंघ भिक्षुपिं च्वनीगु फंपिया आर्यावास विहारया निम्ति अंशुबर्मा नं हिति दय्का ब्यूगु दु । यल चप:टोलया बुद्धमूर्ति पादपीठ लेखं थ्व धायाच्वंगु- अंशुवर्माया इले धर्मपालया कलात मृगिनी धईह्मसिनं चातुर्विश महायान सम्प्रदायया प्रतिपन्नार्य भिक्षुणीसंघयात व अन-हेसंतु च्वंगु गन्धकुटी विहार जिर्णोद्धार निम्ति आग्रस्ता तया थकल । यें ढोका-ध:या बण्डाहितिया अभिलेख थ्व भावब्यक्त यागु दु–अंशुवर्माया इले संघनायक आर्यावलोकितेश्वरयात पूजा याना आर्यसंघपिन्त भोजनया लागि दत्त तया थकूगु दु । यल मंगलबजारया दबुया शिलालेखं थ्व खं निर्देशन यानाच्वन–अंशुवर्माया समसामयिक इले बुद्धपूजा व भिक्षुसंघया लागि भोजन लिसें ल:या व्यवस्था याना गुथि तया थकल । यल यंगूवाहाया शिलालेखय् जुजु नरेन्द्रदेवं शिवदेवविहारस च्वंपिं चतुर्दिशार्य भिक्षुसंघपिंगु निम्ति यक्वं सहयोग प्रदानयाना अधिकार नं विया थकूगु खं न्ह्यथना तइतल । अथेहें पशुपतिया बज्रधरया शिला-लेख नं वहे खँयात पुष्टियाना थकल । सक्वदेया शिलालेखय् थ्व आशयक्यंगु दु कि- महासांघिक (महायानिक) भिक्षुसंघया लागि धर्मराजिकामात्य नियुक्त याना बिचा:सँचा याके ब्यूगु आदि घटना उल्लेख जुयाच्वंगु दु । थ्व अभिलेख जुजु नरेन्द्रदेवया पर्याय ख: । इतिहासकार विद्वान्पिन्सं थुगु विहारया प्राचीनता किरातकालीन धका अनुमान यागु दु ।

थुगु किसिमं बुद्धशासन समुन्नति व आर्यवास(बौद्धविहार)आर्यसंघ, भिक्षुसंघपिंगु उचित्त कदरया लागि अनेक थासे श्रद्धालु दानपतिपिन्सं अनेकप्रकारया श्रद्धाभक्ति तया सम्यक्दान, सम्यक्संघभोजन, नरां, पञ्जरां चिरस्थायि जुयाच्वनेमा

थइगु हेतुं अनेक दानदत्त गुथि तया थकूगु प्रमाणत यक्व यक्वं दु । उदाहरणया लागि थ्व घायफु—

प्रत्येक विहारे, प्रत्येक बहीलि, दिगी, धर्मशाला, मण्डप, फले, सतः एवं श्रद्धालु उपासक उपासिकापिंगु छचेंक्वयच्वंगु लुखालुखाय्, फलेफले, दबुली आदि थासे जूगः (श्रावणकृष्ण त्रयोदशि) पञ्जाष्टि श्रावणशुक्लअष्टमिबले दान बिया वयाच्वंगु खनि । लिसे थुगु दानदत्त गुथि आदि दान बिईगु थासय् थःथःगु समर्थ अनुसारं दीपंकर, पंजराँद्यो, बुद्धबोधिसत्वपिंगु मूर्ति, पौबाहा, चिबाहा अथवा पिण्डपात्रस किकींपा तया गुलिंसियां शिलांकूश (शिलायकू) आदि बुद्धशासनीक चिह्न जक जूसां न्ह्योने ब्वया दान बिया च्वनी । ह्रानं गुलिं श्रद्धालुपिनी थःगु छचें पवित्र व मंगलयाय् निम्ति पञ्जराँद्यो ब्वया छाय्पा याना धर्मशाला दानशालाथें च्वंक ब्वया भिक्षुसंघ, शाक्य, वज्राचार्यपिंगु लागि सारा ह्लिछियंक दान बिया च्वनी । थ्व थितिरीतियात थौंतकं 'बाडाजात्रा' नाम प्रसिद्ध जुयाच्वन ।

थाथ्यें धायगु जूसा नेपाया हृदयङ्गमस्थल काठमाण्डूया केन्द्रवर्ति स्थान मरूसःतया आत्मकथा इतिहास अध्ययन याना स्वतधासानं निसन्देह मरूसतःया पूर्वरूप कल्पबृक्षसिमां बोधिसत्वपिंगु आदर्श अपनय याना थःगु जीवनयात सत्वार्थ हितसुख निम्ति दान यागु खने दु । श्री आर्यावलोकितेश्वर जनबाहाद्यो जात्रा सोवह्म गुह्म खः, कल्पबृक्ष सिमाया थःगु शरीरयात प्यंगु भागय् विभक्त याना थकूगु खने दु-

१) प्रथम भाग—मरुसतः दय्के निम्ति दानयात
२) द्वितीय भाग—सिल्यंसतः (सिंहसतः) दयके बिल ।
३) तृतीय भाग—सिल्वँमूबाहा (तरूमूलश्री महाविहार) दयके बिल ।
४) चतुर्थ भाग—शेष भाग जुक्व आर्यसंघपिन्त चतनजा दान बिईकेत ज्याभः स्वरूप जुया तःचतं दयके बिया लि अन्तस थःगु जीवन सार्थकता याना वन । गुगु दानकल्पद्रुम नामं सिद्धजूगु जुल ।

श्रीकाष्ठमण्डपपुरे सुरलोकसाम्यै ।
देवालये बसति श्रीजिनरक्षितः सः ॥

सम्यके आर्यसंघया स्थान

थुगु सम्यक्‌या प्रसङ्गय् थनं च्वय् सम्यक् शब्दया अर्थ व परम्परा, सम्यक् दानया महत्व विषये छत्वाचा परिचय च्वय्‌धुंगु जुल। आः थन सम्यके आर्यसंघया स्थान छु धइगु विषय कया न्ह्यथना च्वना—

सर्वसत्व हितार्थाय बुद्धशासन हेतुतः-सर्वसत्व प्राणिपिंगु हितसुख शान्ति निम्ति बुद्धशासन स्थापना जूगु खः। थ्वहे बुद्धशासन संस्थापक प्रवर्त्तक वसपोल तथागत सम्यक्सबुद्ध खः। वहे सम्यक्संबुद्धं आज्ञाजूगु सद्धर्म सम्यक्‌धर्म खः। थ्वहे सम्यक्‌धर्म (बुद्धशासन) यात भिन्नकं अभिवृद्धि याना संरक्षण याना तईपिं थुपिं आर्यसंघ खः। यदि थ्व लोके बुद्ध अवतरित मजूगु जूसा सद्धर्म धइगु ह्मँसिई मखु। यदि उगु सद्धर्मयात चिरस्थायि याय्‌माःगु आवश्यक मदुसा आर्यसंघया प्रयोजन मदु। खासयाना आर्यसंघं थःगु कर्त्तव्य व अधिकार भापाः सद्धर्मरुपी बुद्धशासन-यात रक्षायाना मतःगु जूसा भीसं बुद्धहे गथे ह्मँसिइके फइ? आखिर थुपिं-'बुद्धधर्म स्तथा संघ एकोपि कल्पना त्रयः'—धयातःथें छह्मयां स्वह्म वहे स्वह्मयां छह्म जुयाच्वंगु खः। अथे जूया निम्ति भीगु बौद्धसंस्कृति बौद्धपद्धतिस थथे धयातःगु दु—

सर्वबुद्धं नमस्यामि धर्मञ्च जिनभाषितं।
संघञ्च शीलसम्पन्नं रत्नत्रयं नमोऽस्तु ते॥

नेपाया थःगु बौद्धपरम्परानुसारं बौद्ध विहार प्रतिष्ठा याईबले थेरवादीपिनि थें केवल बुद्धमूर्ति जक स्थापना मयासे बुद्धया जःखः धर्म-श्रीप्रज्ञापारमिता, संघ-श्री आर्यावलोकितेश्वर नं स्थापना याय्‌गु चलन दु। थुगु त्रिरत्नमूर्ति बुद्ध धर्मसंघ तया तःगुली अपोयाना धर्म जवय् संघ खःपाखे तयातई। गनं गनं संघ जवे व धर्म खः पाखे लानाच्वंगुनं मदुगु मखु थथे जूगुयानं कारण दु, तर व भूल मखु। छाय्‌धासा

गुगूथासे महायान प्रधानता जुई अन धर्म श्रीप्रज्ञापारमिता बुद्धया जःपाखे लाना च्वनी । गन श्रावकयान मुख्य जुई अन संघ श्रीआर्यावलोकितेश्वर जःपाखे तयातईगु जुल । गन गनं मञ्जुश्री वज्रपाणी तयातःगुनं दु । थुकिया मतलब रहस्य थ्व खःकि थन श्रावकयान, महायान जक मखु परन्तु वज्रयान तन्त्रयान नं चलेजू धइगु अर्थ खः ।

खतु आर्यमञ्जुश्रीमूलकल्प सूत्रया प्रमाण अनुसारं बुद्धं सर्वप्रथम प्रारम्भिक शिक्षा श्रावकयानिपन्त ऋषिपत्तन मृगदावने धर्मचक्रप्रवर्त्तन याना बिज्यात । थ्वया लिस्वदं लिपा बुद्धबोधियान–पारमितायान धालसां महायानिक बोधिसत्व- पिंत माध्यमिक शिक्षाया विषयकया राजगृह गृद्धकूट पर्वतय् बिज्याना परमार्थसत्य शून्यतायागु धर्मचक्र प्रवर्त्तन याना बिज्यात । अथेहे, महायान धर्मचक्र प्रवर्त्तन याना स्वदं दिपा ह्यानं धान्यकटक नगरे श्रीपर्वतय् च्वना उच्चशिक्षा योगयोगिना विद्याधर विद्याधरीपिन्त वज्रयानया धर्मचक्र प्रवर्त्तन याना बिज्यागु जुल ।

थ्वहे आदर्श अनुरूप नेपाया प्रत्येक बौद्धविहारे प्रस्थापित श्रीक्वाचपालदेवता बुद्धभगवानया क्वसं च्वंगु प्रागं मूः आगं दिगीस श्रीहेरुक चक्रसम्वर गुह्यदेवतापि स्थापना याना वज्रयानिक पद्धति अनुसार महामण्डल दर्शन बिया चतुर्दशाभिषेक कर्म खंका दीक्षा बिया वयाच्वंगु खने दु ।

थ्वहे परम्पराकथं सम्यक्‌दानपतिपिन्सं थाय् थासे विहारे तानातईतःगु सम्यक्‌या निमन्त्रणा पति थ्व धयाच्वंगु दु कि– आर्यसंघया नामे केवल श्रावकसंघ जक मखु, वज्राचार्य, शाक्यभिक्षु, ब्रह्मचर्यभिक्षु, श्रामणेरक, चैलक एवं भिक्षु भिक्षुणी उपासक, उपासिका तथा बोधिसत्व एवं अर्हत् सहितया नां न्ह्यथना तईतःगु दु ।

थुगुहे रूपं सम्यक् न्यायक्वंपि श्रद्धालु दानपतिपिन्सं उदार भाव कयना थ्वहे सम्यक्‌यात विभिन्न इले विभिन्न नामं सम्बर्धन याना वइच्वंगुया प्रमाण स्वरूप नगु प्यंगु उदाहरण प्रस्तुत याना च्वना–

१) सङ्घस्य भक्तार्थं पूजार्थञ्च महामुने	४।५ गूगु शताब्दी
२) भिक्षुभोज्य सत्रकृतं	६ गूगु ”
३) चातुर्विश महायान प्रतिपन्नार्य भिक्षुणी संघस्य	६ गूगु ”
४) चतुर्दिशार्यसंघ भिक्षुसंघायास्माभि·	६ गूगु ”
५) महासांघिक भिक्षुसंघस्य	७ गूगु ”
६) नेपालमण्डल स्वलकरणाय सम्यक्	ने. सं. १३५

७) महादिशासघ भोज्य — ने. सं. ५९९
८) आर्यसंघस्त पात्रापुरण चन्तन जापो दोहरपा — ने. सं. ६२४
९) आर्यसंघेभ्यो भक्तदान — ने. सं. ६२९
१०) सर्वसंघ पिण्डपात्र उपढोषित — ने. सं. ६४५
११) आर्यसंघ पिण्डपात्रदान — ने. सं. ६५४
१२) दिशासंघ महाभोज्य — ने. सं. ६६७
१३) रत्नत्रय दिशासंघ — ने. सं. ७३१
१४) दीपङ्कर प्रमुख सर्वसंघ भोज्य — ने. सं. ७५०
१५) संघ भोजन — ने. सं. ७७३
१६) पिण्डपात्र दान — ने. सं. ७८७
१७) सम्यक्संघ भोज्यदान — ने. सं. ८३९
१८) सम्यक् भोजन — ने. सं. ८५१
१९) सुविशुद्धार्य सम्यक् भोजन — ने. सं. १०८८
२०) सम्यक् धर्म — ने. सं. १०९९

उपर्युक्त अभिलेखया आशयं थ्व स्पष्ट जूकि-सम्यक्, नरां, पञ्जरां जुइबले दानपतियागु मनोबाञ्छानुसार उपस्थित जूबिज्याइपिं दान कायत: न्ह्योने दँ वइपिं वहे आर्यसंघ भिक्षुपिं ख: ।

थुमित छाय् 'आर्यसंघ भिक्षु' धाल धईगु विषय छकनं बिचा: याये—

आर्य—आदि मध्य अन्त्यसं कल्याण जुईगु परिपूर्णगु परिशुद्धगु आचार बिचार जुयाच्वंपिं, उकी छुं दोष खंकेगु थाय् मदुपिं, स्वच्छ निर्मल व पवित्र जुयाच्वंपिं छुकथंयागु अनार्ययागु अनार्य दोषं अलिप्तगु स्वभाव जुयाच्वंपि एवं विशुद्ध स्वभावपिं जूया निम्ति 'आर्य' धयात:गु जुल ।

संघ—त्रिपातुति चूपिं देवमनुष्यपिं मध्ये सर्वश्रेष्ठ जुया बिज्याना च्वंह्म शास्ता तथागतयागु सद्धर्मामृत उपदेशं अनुशासित जुयाच्वंगु बुद्धशासनयात विशुद्ध रूप संरक्षण याना च्वंपिगु छगू समूहयात हे 'संघ' धयातल ।

भिक्षु—थ्वहे संघया संस्थापक शान्तिनायक भगवान्‌बुद्धयात परम श्रद्धातया सद्धर्मप्रति अटल विश्वासयाना विनय अनुसारं आचरण याना, त्रिशरण शिक्षापद ग्रहण याना लोकहितार्थया लागि छगु थासँ मच्वसे सम्यक्-धर्म प्रचार याना

दायकपिन्सं प्रदानयागु भोजने सन्तोष जुया पला: पला: पत्तिकं अनित्य दुःख अनात्मस स्मृति संप्रजन्य तया जूइपि खः 'भिक्षु'।

थ्वहे भिक्षु भिक्षुणीया ज्या छु खः धइगु विषय धर्मशास्त्रया वचन थथे खने दु[1]—

सर्वासु शास्त्रविद्यासु प्रजायाश्च प्रपूरका: ।
धर्म दद्युर्ये सर्वेभ्य: प्रज्ञापारमिता बृता: ।।
षड्भिरित्यादिभि: पारे: सत्वस्य परिपूरका: ।
उपदेशञ्च ये दद्यु: भिक्षुभावं पदं लभेत् ।।
सोपानं स्वर्गमार्गाणां धर्माणां भाण्डमेव च ।
छत्रञ्च तापदग्धानां बोधिराजमिव स्थितं ।।
सर्वेषां पापिनां मार्गे बोधिबृक्षमिव स्थितम् ।
इदृशं गुणसम्पन्नं भिक्षुभावं पदं वरम् ।।
निश्चयं ये प्रकुर्वन्ति भविष्यन्ति जिनात्मजा: ।

नेपाया इतिहास अध्ययन याय्बले थनया बौद्ध भिक्षुपिं केवल शील नियम छगूयात जक ध्यानतया उपदेशक जुया सन्तोष जुयाच्वपिं मखु, परन्तु बौद्ध धर्म, बौद्ध कला, बौद्ध संस्कृति एवं बौद्ध दर्शन आदियागु संरक्षण व संबर्द्धन याना बोधिसत्वयागु आदर्श कया नेपाया बुद्धधर्मे त:त:धंगु योग दान याना थकूग खने दु । उकिसं थनया बौद्धाचार्य बौद्धभिक्षु बुद्धभद्रजु प्रसिद्ध चीनिया यात्रि फाहियान नाप चीनदेशे बिज्याना आपालं बुद्धधर्म प्रचारयात । अथेहे राजकुमारी भृकुटी लिसे ल्हासादेशे वना आचार्य शीलमञ्जुनं सँदेशया आदर्श ग्रन्थ काङ्ग्युर, तञ्जुर अनुवाद याय्गुली आपालं गुहालि यात । थ्वयाँ ल्युल्यू लक्ष्मीश्री, शान्तिभद्र, अनन्तश्री एवं संघश्री, पुण्यमती भारो, महापण्डित श्रीकीर्ति आदिपिंगुनं नां न्ह्यथना त:गु दु । एवंक्रमं नालन्दा विश्वविद्यालयया मूलद्वारया पण्डित रत्नाकर अथेहे अनया अध्यापक जुयाच्वंह्म वागीश्वरकीर्ति थुगुकथं ह्मानं विक्रमशील विद्यापीठया द्वारपण्डित कनकश्रीनं दुगु जुल । उगू इले श्रीस्वयम्भूपर्वत् स्थानया श्री शान्तिकर महाविद्यालय यागु नाँ नं उतिकं प्रसिद्ध जू । थनया प्राचार्यपिं खः—गुरु रत्नरक्षित्, गुरु रवीन्द्रदेव, महापण्डित शाक्यभिक्षु बुद्धाङ्कुरपाद आदिपिं ख:। थुगु महाविद्यालयस

१- बुद्धधर्म प्रथम अंक पृ १४ बृहत्स्वयम्भूपुराणयां प्रमाणकथं।

ल्हासा, भुटान, सिक्किम व काश्मिर थासनं विद्याध्ययन यावईगु जुयाच्वन[1]।

गुगू इले थन बुद्धधर्म उद्धारसंघया रूपे ख्याति प्राप्त संघसंस्थातनं मदुगु मखु। उदाहरणया लागि निगु प्यंगु नाँ थन प्रस्तुत याना च्वना—

१) यल चपःटोलया बुद्धमूर्ति पाठपीठ लेखय् 'चातुर्विश महायिनिक संघ' यागु नाँ न्ह्यथनातल।

२) थँबहीया लुँच्वया प्रज्ञापारमिता सफूती 'परम गुणालङ्कृत ज्ञानसंघ' यागु नाँ च्वयातल।

३) यल श्रीवत्समहाविहारया पचरक्षा सफूती नै. सं. ५०९ पाखे 'परमसौगत संघ' धइगु नां उल्लेख यानातल।

४) यें स्वयम्भूस च्वंगु 'शान्तिकर विद्यापीठ' या नाँ नं उतिकं प्रसिद्ध जू।

गुगू यल चपःटोलया शिलालेखय् चातुर्विश महायानया नाँ न्ह्यथन, उगू निईपेंगु किसिमया महायानया कचामचा शाखा उपशाखा छुछु खः उगु नाँ आतकं लुईके मफुनि। थ्व अनुसन्धानया गर्भे तिनि धासां छुँमपा।

तर, जिगु थःगु अनुसन्धानकथं भिन्यागु शदी पाखे च्वयातःगु वैश्रवर्ण महाविहारया शाक्यभिक्षुया संग्रहले च्वंगु श्रीउष्णीष विजय धर्मपारंगत नां जुयाच्वंगु चैत्यया पौबाहाले च्वयातःगु भिगु किसिमया जक महायानया नाँ उल्लेखयानातःगु खनागु जुल। व छुछु धासा—

१) संक्षिप्त महायान	६) महाध्यान पारंगत महायान
२) मध्य "	७) महायोग "
३) महा "	८) " " "
४) महापारंगत "	९) सुविशुद्ध धर्मपारंगत "
५) महाध्यान पारंगत महायान	१०) अनुत्तर वज्रोपम "

थुगु महायान यात विभिन्नग्रन्थे कार्यकारण भेदं अनेक नाम च्वयातःगु दु, लिसें आधुनिक विद्वान्पिन्सनं थःगु अनुभवं खंगु अनुसारनं न्हू न्हूगु नां छुना तःगुनं मदुगु मखु, उगु नाँत प्रसङ्गवस थन न्ह्यथनाच्वना—

१—श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य, पृ.१८७

१) बोधिसत्वयान
२) पारमितायान
३) बुद्धबोधियान
४) महायान
५) सत्वहितयान
६) वैपुल्यवादयान
७) लोकोत्तरवादयान
८) परार्थसम्पादन व्रत
९) भावी बुद्धयान
१०) बोधिचित्तोत्पाद यान
११) नैरात्म्यवाद
१२) प्रज्ञायान
१३) संसारनिर्वाण एकत्वयान (अव्याकृत)
१४) उदार जनतन्त्रात्मक वाद

थुगु किसिमं बुद्धधर्म अन्तर्गत इलेबिले विविध कारण व सिद्धान्तवस अनेक निकाय, यान, सम्प्रदाय भेद जूगु खनेदत । न्ह्याको शाखाउपशाखा कच्चामचा दुसानं अन्तस वहे त्रिरत्न-बुद्धधर्म संघयात ह्ये सियकेगुहे मूलभूत कारण जूवई। गुलिनं त्रिरत्नयागु उपासना याना साधनचर्यास अनुगमन जुयाच्वंपि-श्रावक, महायान, वज्रयान शासनय् च्वना ज्यायानाच्वंपि सकलयातनं आखिर समस्तिकरण रूप 'बौद्धसंघ'–हे जक धावनी ।

गुगू थ्व बौद्धसंघ सकलें छथाय् मुना छगूहे उद्देश्य याना ज्या जुयाच्वनीगु समारोहयातहे नेपाया थःगु परम्पराकथं-बौद्धसंघायन–बौद्धसम्मेलन जुइगु-बुद्धधर्म उद्धारसंघ–गुथियातहे 'सम्यक्' धईगु नामं प्रसिद्ध जूगु जुल। थ्व सम्यक्स उपस्थित जुइपिं आर्यसंघ जिनसंघ बौद्धसंघयात 'वन्द्यजु' धायगु याना वयच्वंगु खने दु। नेपाया बौद्धसंघ शाक्य, वज्राचार्य, श्रामणेरक, चौलक, ब्रह्मचर्यभिक्षुआदिपिन्त वन्द्यजु नामं सम्बोधन यायगु चलन इतिहासया दृष्टिकथं जुजु जयस्थिति मल्लया पर्यायनिसें चलेजूगु खने दत ।

गथेकि–जुजु जयस्थितिमल्लं भारत व नेपाःया विद्वान्‌पिं सःता ६४ प्रकारया ज्यायाइपिं गृहस्थितय्त छखेतया शाक्यभिक्षु, श्रामणेरक, चैलक व ब्रह्मचर्यभिक्षु एवं वज्राचार्यपिन्त संन्यासिया रूपे तया परन्तु जातियागु थितिरीतिई च्वनेम्वापिं विभिन्न जातं च्वय्यापिं धका अलग तया मान्यता बिया तल । थुपिं आर्यपिथें आचार विचार शुद्धपिं धका सकललोकं आदर सत्कार याना तःगु जूयानिम्ति थुमित वन्द्यजुपिं धाल । वन्द्यया अर्थ खः बन्दना नमस्कार याय् योग्यह्म ।गथे सिंहलद्वीप लङ्काया ह्यान्दुरू, वर्माया पुङ्गि व संदेश ल्हासाय् लामा अथेहे नेपालय् 'वन्द्यजु' धका आदर सत्कार याना च्वंगु जुल । थ्वहे बन्द्यजु शब्दया अपभ्रंश जुया बदे अथवा बरे जूवन, थ्वहे शब्दयात खँय्भासें 'बाँडा' धावंगु जक खः। गथे पञ्चसूत्रका यात पसूका धावंगुथें जक ।

थुगुकथं वन्धजु शाक्यभिक्षुपिन्त ग्रादर सत्कार तयावयाच्वंगुया ज्वलन्त प्रमाण व छु घासानि-नेपाया दकले सकले श्रेष्ठगु विश्वप्रसिद्धगु श्रीकरूणामय बुंगद्यो यागु रथजात्राय शाक्यभिक्षु पांजुत द्योपाला च्वयच्वना वई थुमि क्वसं ह:पा बिईपिं सेसेवाज्या द्यो ब्रह्म त च्वना वई । अथेहे येंदेया दक्वसिवे च्वन्ह्यागु इन्द्रजात्राया सन्दर्भे जुयाच्वंगु कुमारी जात्रायनं बन्धजु शाक्यया ह्यचाय्मचायात सद्यकौमारी रूपय् माने याना वईच्वंगु दनि । थ्वहे कुमारीयात श्री५ महाराजाधिराज सरकारनं परम्परागतकथं उतिकं स्वागत्सत्कार याना प्रसाद ग्रहण याना टीका फया वइच्वन थ्व परम्परा अद्यापि विद्यमान तिनि । थ्व सकसिनं स्यूगुहे विषय ख: ।

सम्यक्दानय् पिण्डपात्रया महत्व

समस्त बौद्धधर्मावलम्बिपिन्सं पिण्डपात्रयात ह्ममस्यूपि कमहेजक जुई। बुद्ध-यागु सद्धर्मामृत उपदेशयाकें अनुशासित जूपि श्रावक, महायानी तथा वज्रयानि-पिन्सनं थुकिया महत्व थुईका पिण्डपात्रयात न्ह्यावलें आदर व गौरव तया सन्मान याना वईच्वंगु खने दु । गुबले पुन्ही अष्टमि, सँल्हू ततधंगु पर्वकाल पुण्यतिथि न्ह्योने वई उबले दीपङ्करादि बुद्धबोधिसत्व एवं श्रावकसंघ आर्यसंघ भिक्षुपिंगु भोजनपात्र पिण्डपात्र लुमंका च्वनि लिसें श्रद्धापूर्वक उकी भोजनान्न दिव्यान्न क्षार आदि जाय्केगु ज्या जुई ।

गुबले सम्यक्, नराँ, पञ्जरां जूई उबले थुगु पिण्डपात्रया प्रशंसा महत्व बह्लं जुयाच्वनी । थुगु थले तया सम्यक्रूपं आर्यसंघपिन्त दानप्रदान याना-गुया पुण्यप्रशंसा अप्रमेय दुधका मुनीश्वरपिन्सं आज्ञा जुया बिज्यागु ग्रन्थान्तरे वर्णन याना तइतःगु दु ।

खतु बुद्धं सम्पूर्ण सांसारिक वैभव तोता महाभिनिष्क्रमण जुल—संसारया न्ह्योने महान्त्यागी जुया वैरागीरूपे केवल थ्वहे पिण्डपात्र छगःजक ज्वना शान्त पूर्वक उदयाचल पर्वतं श्रीसूर्य प्रकाश जुईथें संसार उद्धारया लागि भीगु न्ह्योने तिईजक खनेदयकःवल । बुद्धं थः अनुयाके छुँ अंशभाग मकासे थःगु श्रीसम्पत्तिया नामं थ्वहे पिण्डपात्र छगःजक ज्वना प्राणिपिंगु हितसुख शान्तिया लागि पिईम्यादंतक देशदेशान्तर चाहुला बिज्यात ।

थ्व पिण्डपात्र बुद्धशासनया चिन्ह खः भिक्षु जीवनया आधार पात्र खः । सन्तोषया थलनं खः। थ्वहे पिण्डपात्रे गुह्मसिनं श्रद्धापूर्वक भिक्षादान बिई उह्मसित अनुत्तरक्षेत्रय् पुसा प्यूगु समानं अप्रमेय पुण्यप्राप्त जुया लिपतस दिव्यसुख प्राप्त जुई।

बुद्धं थ्व पिण्डपात्रयात केवल भोजनपात्र, दानपात्र मात्र भा: मप्यूसे समस्त प्राणिया कारणे महाकरूणा दृष्टिं अवलोकन यानाच्वंगु अर्थं थ्व भाजनलोक सत्वलोक अरे जुयाच्वंगु पृथ्वीपात्र स्वरूपं थुगु पिण्डपात्रयात न्ह्यावलें धारणा याना च्वंगु अर्थ जुल । अज सारांशरूपे धालधासा प्राणिया आश्रय बुद्धयाके, बुद्धया महाकरूणा प्राणिपिन्के जूया निम्ति थ्व निगुया परस्पर सम्बन्ध प्रज्ञोपाय स्वरूपं गुबलें अलग जुईमखु धइगु अर्थे बुद्धया ल्हाति अमृतरसं भरे जुयाच्वंगु पिण्डपात्र दया हे च्वनी । थ्वहे आदर्श अपनय याना बज्रासन स्थित बुद्धमूर्तिस पिण्डपात्र धारण याका तइत:गु जुल[1] ।

खनु नेपाया बौद्धविहारे चूडाकर्म याईगु प्रवज्याविधिपुस्तकस पिण्डपात्रया नां स्वंगु किसिमं बियात:गु खने दु—

१) ऋषिपात्र-शान्तपवित्रता एवं वैराग्य भावनाया प्रतीकात्मक भाजन ।
२) शिक्षापात्र--ज्ञान परिपक्वता एवं विशुद्धताया प्रतीकात्मक भाजन ।
३) भोजनपात्र-जीविकामात्रया सन्तुलात्मक भोजन भाण्डया प्रतीकात्मक भोजन ।

थुगुहे प्रकारं आचार्य क्रियासमुच्चयस स्वंगु किसिमं भोजनया नां उल्लेख यानातल—

१) सद्धर्मभोज्य-सद्धर्माचरण याकें प्राप्तभोजन
२) संघभोज्य-सम्यक्संघभोजन, श्रद्धायाकें प्राप्तभोजन
३) प्रीतिभोज्य—समाधिसुखयाकें प्राप्त भोजन

थ्व स्वंगुप्रकारया भोजन नं सम्यक् भोजनस दुथ्यानाच्वंगु खने दु । अकिं थनया बौद्ध विश्वासकथं थ्व धारणा दु कि—

१) भोजनमध्ये—सम्यक्भोजन उत्तम
२) दानमध्ये—नरां, पञ्जरां उत्तम
३) पूजाविधानमध्ये-स्वयम्भूस सख्वापा याय्गु उत्तम

गुगू नेपाया परम्पराकथं मानेयाना वईच्वंगु नरां, पञ्जरांया निम्ति ग्वईगु दानशालायात पिण्डपात्रशाला धकानं उल्लेख याना त:गु दु[2] । उगु पिण्डपात्राशालास

१—बुद्धमूर्ति छगू अध्ययन, पृ. ३४

२— पिण्डपात्रशाला संस्करणाय शुचिबन्धोदकेन ई. —पिण्डपात्रावदान,

थ्वईगु पिण्डपात्र पूजा यायगु नं विधान अलग अयनातल। अतु संस्कृतिकथं विविध किसिमया पात्रतयगु नां व ज्या खने मदुगु मखु। उदाहरणया लागि थ्व धायफु—

१) पिण्डपात्र— आर्यसंघपिगु भिक्षापात्र
२) दानपात्र— निसला किभू निसला पा:
३) जलपात्र— अर्घआचमन बिइगु अर्घपात्र
४) स्वाहापात्र— यज्ञकर्म आहूति बिइगु थुवापात्र
५) कपालीपात्र— कापाली तयगु भिक्षापात्र
६) मूलपात्र— पञ्चशाली रूपय् स्वनीगु पात्र
७) दिगूपात्र— आगंपूजाय् प्रयोग याईगु पात्र
८) बलिपात्र— पूजादिकर्म बउ विईगु थल बउकोल्हा
९) धर्मपात्र— अन्नमुठि दानपात्र (चन्दाबाकस)

थुपि फुक्कपात्रया नं पृष्ठभूमि बिचा: यानास्वत धासानं छगु छगू महत्व व विशेषता अवश्यं दु। तर उगु विभिन्न पात्रत स्वयानं पिण्डपात्रयागु महत्व गौरव एव प्रसिद्धि विशेषं उत्तम जुयाच्वंगु खनेदु। उदाहरणया लागि थ्व धायफु—

पिण्डपात्रया अर्थ—

पिण्ड व पात्र निगु शब्द मिले जुया पिण्डपात्र जूगु खः। पिण्ड धाय्बले अन्न भोजनवस्तुया समूहयात कयात:गु जुल। श्रद्धापूर्वक बिईगु अन्नया ग्वारायात नं श्राद्धपिण्ड धाई। अनाथ दु:खि दरिद्र याचकबृन्दपित न्ह्याबलें अन्नदाताया रूपे बौद्धजातके उल्लेख जुया च्वंह्म सुप्रसिद्ध महाजन अनाथपिण्डिक खः। थुह्म महाजनं बुद्धशासन निम्ति श्रावसंघ आर्यसंघपिन्त अखण्ड सेवा याना वइच्वगु दु। थुलिजक मखु, गुम्हेसिनं बुद्धया प्रति अपार श्रद्धाभक्ति तया ५४ कोटि धनराशि खर्च याना जेतवनमहाविहार नं दयका बिल। आर्यसंघपि भिक्षाटन वनीबले सुं श्रद्धालु उपासक उपासिका दायकपिन्सं प्रदान याइगु भोजनवस्तु तइगु थल विशेषरूपे प्रसिद्ध जुयाच्वंगु पिण्डपात्र जुल।

मेगु अर्थ पिण्डया मतलब थ्व खः कि-क्याक्क समूह छथासं लाइगुयात नं पिण्ड धाई। थुकिया विषयकया शिक्षासमुच्चय त्रिस्कन्धसूत्रय् थथे धयात:गु दु—

तुलयित्वा पिण्डयित्वा अभिसंक्षिप्यानुत्तराया सम्यक्संबोधौ परिणामयामि।

थुगुकथं वन्धजु शाक्यभिक्षुपिन्त श्रादर सत्कार तयावयाच्वंगुया ज्वलन्त प्रमाण व छु घासानि-नेपाया दकले सकले श्रेष्ठगु विश्वप्रसिद्धगु श्रीकरूणामय बुंगद्यों यागु रथजात्राय शाक्यभिक्षु पांजुत द्योपाला च्वयच्वना वई थुमि क्वसं ह:पा बिईपिं सेसेवाज्या द्यो ब्रह्मा त च्वना वई । अथेहे येंदेया दक्वसिवे च्वन्ह्यागु इन्द्रजात्राया सन्दर्भे जुयाच्वंगु कुमारी जात्रायनं बन्धजु शाक्यया ह्यचाय्मचायात सद्यकौमारी रूपय् माने याना वईच्वंगु दनि । थ्वहे कुमारीयात श्री५ महाराजाधिराज सरकारनं परम्परागतकथं उतिकं स्वागतसत्कार याना प्रसाद ग्रहण याना टीका फया वइच्वन थ्व परम्परा अद्यापि विद्यमान तिनि । थ्व सकसिनं स्यूगुहे विषय ख: ।

सम्यकदानय् पिण्डपात्रया महत्व

समस्त बौद्धधर्मावलम्बिपिन्सं पिण्डपात्रयात ह्मस्यूपिं कमहेजक जुई। बुद्ध-यागु सद्धर्मामृत उपदेशयाकें अनुशासित जूपिं श्रावक, महायानी तथा वज्रयानि-पिन्सनं थुकिया महत्व थुईका पिण्डपात्रयात न्ह्यावलें आदर व गौरव तया सन्मान याना वईच्वंगु खने दु । गुबले पुन्ही अष्टमि, सँल्हू ततधंगु पर्वकाल पुण्यतिथि न्ह्योने वई उबले दीपङ्करादि बुद्धबोधिसत्व एवं श्रावकसंघ आर्यसंघ भिक्षुपिंगु भोजनपात्र पिण्डपात्र लुमंका च्वनि लिसें श्रद्धापूर्वक उकी भोजनान्न दिव्यान्न क्षार आदि जायकेगु ज्या जुई ।

गुबले सम्यक्, नराँ, पञ्जरां जूई उबले थुगु पिण्डपात्रया प्रशंसा महत्व बह्र जुयाच्वनी । थुगु थले तया सम्यकरूपं आर्यसंघपिन्त दानप्रदान याना-गुया पुण्यप्रशंसा अप्रमेय दुधका मुनीश्वरपिन्सं आज्ञा जुया बिज्यागु ग्रन्थान्तरे वर्णन याना तइतःगु दु ।

खतु बुद्धं सम्पूर्ण सांसारिक वैभव तोता महाभिनिष्क्रमण जुल—संसारया न्ह्योने महान्त्यागी जुया वैरागीरूपे केवल थ्वहे पिण्डपात्र छ्गःजक ज्वना शान्त पूर्वक उदयाचल पर्वतं श्रीसूर्य प्रकाश जुईथें संसार उद्धारया लागि झीगु न्ह्योने तिईजक खनेदयकःवल । बुद्धं थः अनुयाके छुँ अंशभाग मकासे थःगु श्रीसम्पत्तिया नामं थ्वहे पिण्डपात्र छ्गःजक ज्वना प्राणिपिंगु हितमुख शान्तिया लागि पिईम्यादँतक देशदेशान्तर चाहुला बिज्यात ।

थ्व पिण्डपात्र बुद्धशासनया चिन्ह खः भिक्षु जीवनया आधार पात्र खः । सन्तोषया थलनं खः। थ्वहे पिण्डपात्रे गृहासिनं श्रद्धापूर्वक भिक्षादान बिई उह्मसित अनुत्तरक्षेत्रय् पुसा प्यूगु समानं अप्रमेय पुण्यप्राप्त जुया लिपतस दिव्यसुख प्राप्त जुई ।

बुद्धं थ्व पिण्डपात्रयात केवल भोजनपात्र, दानपात्र मात्र भाः मप्यूसे समस्त प्राणिया कारणे महाकरूणा दृष्टिं अवलोकन यानाच्वंगु अर्थे थ्व भाजनलोक सत्वलोक अरे जुयाच्वंगु पृथ्वीपात्र स्वरूपं थुगु पिण्डपात्रयात न्ह्यावलें धारणा याना च्वंगु अर्थ जुल । अज सारांशरूपे धालधासा प्राणिया आश्रय बुद्धयाके, बुद्धया महाकरूणा प्राणिपिन्के जूया निर्मित थ्व निगुया परस्पर सम्बन्ध प्रज्ञोपाय स्वरूपं गुबलें अलग जुईमखु धइगु अर्थे बुद्धया ल्हाति अमृतरसं भरे जुयाच्वंगु पिण्डपात्र दया हे च्वनी । थ्वहे आदर्श अपनय याना बज्रासन स्थित बुद्धमूर्तिस पिण्डपात्र धारण याका तइतःगु जुल[1] ।

खनु नेपाया बौद्धविहारे चूडाकर्म याईगु प्रवज्याविधिपुस्तकंस पिण्डपात्रया नां स्वंगु किसिमं बियातःगु खने दु—

१) ऋषिपात्र-शान्तपवित्रता एवं वैराग्य भावनाया प्रतीकात्मक भाजन ।

२) शिक्षापात्र--ज्ञान परिपक्वता एवं विशुद्धताया प्रतीकात्मक भाजन ।

३) भोजनपात्र–जीविकामात्रया सन्तुलात्मक भोजन भाण्डया प्रतीकात्मक भोजन ।

थुगुहे प्रकारं आचार्य क्रियासमुच्चयस स्वंगु किसिमं भोजनया नां उल्लेख यानातल—

१) सद्धर्मभोज्य-सद्धर्माचरण याकें प्राप्तभोजन

२) संघभोज्य-सम्यक्संघभोजन, श्रद्धायाकें प्राप्तभोजन

३) प्रीतिभोज्य—समाधिसुखयाकें प्राप्त भोजन

थ्व स्वंगुप्रकारया भोजन नं सम्यक् भोजनस दुथ्यानाच्वंगु खने दु । अकिं थनया बौद्ध विश्वासकथं थ्व धारणा दु कि—

१) भोजनमध्ये—सम्यक्ंभोजन उत्तम .

२) दानमध्ये—नराँ, पञ्जराँ उत्तम

३) पूजाविधानमध्ये-स्वयम्भूस सखापा यायूगु उत्तम

गुगू नेपाया परम्पराकथं मानेयाना वईच्वंगु नराँ, पञ्जराँया निर्मित ग्वईगु दानशालायात पिण्डपात्रशाला धकानं उल्लेख याना तःगु दु[2] । उगु पिण्डपात्राशालास

१–बुद्धमूर्ति छगू अध्ययन, पृ. ३४

२– पिण्डपात्रशाला संस्करणाय शूचिगन्धोदकेन ई. –पिण्डपात्रावदान,

थ्वईगु पिण्डपात्र पूजा यायगु नं विधान अलग क्यनातल । खतु संस्कृतिकथं विविध किसिमया पात्रतय्गु नाँ व ज्या खने मदुगु मखु । उदाहरणया लागि थ्व धायफु—

१) पिण्डपात्र— आर्यसंघपिगु भिक्षापात्र
२) दानपात्र— निसला किभू निसला पा:
३) जलपात्र — अर्घआचमन बिइगु अर्घपात्र
४) स्वाहापात्र— यज्ञकर्मे आहूति बिइगु थ्वापात्र
५) कपालीपात्र— कापाली तय्गु भिक्षापात्र
६) मूलपात्र— पञ्चशाली रूपय् स्वनीगु पात्र
७) दिगूपात्र— आगंपूजाय् प्रयोग याईगु पात्र
८) बलिपात्र- पूजादिकमे बउ विईगु थल बउकोम्हा
९) धर्मपात्र- अन्नमुठि दानपात्र (चन्दाबाकस)

थुपि फुक्कपात्रया नं पृष्ठभूमि बिचा: यानास्वत धासा नं छगु छगू महत्व व विशेषता अवश्यं दु । तर उगु विभिन्न पात्रत स्वयानं पिण्डपात्रयागु महत्व गौरव एव प्रसिद्धि विशेषं उत्तम जुयाच्वंगु खनेदु । उदाहरणया लागि थ्व धायफु—

पिण्डपात्रया अर्थ—

पिण्ड व पात्र निगु शब्द मिले जुया पिण्डपात्र जूगु ख: । पिण्ड धाय्बले अन्न भोजनवस्तुया समूहयात कयात:गु जुल । श्रद्धापूर्वक बिईगु अन्नया ग्वारायात नं श्राद्धपिण्ड धाई । अनाथ दु:खि दरिद्र याचकबृन्दर्पित न्ह्याबलें अन्नदाताया रूपे बौद्धजातके उल्लेख जुया च्वंह्म सुप्रसिद्ध महाजन अनाथपिण्डिक ख: । थुह्म महाजनं बुद्धशासन निम्ति श्रावसंघ आर्यसंघपिन्त अखण्ड सेवा याना वइच्वगु दु । थुलिजक मखु, गुम्हेसिनं बुद्धया प्रति अपार श्रद्धाभक्ति तया ५४ कोटि धनराशि खर्च याना जेतवनमहाविहार नं दय्का बिल । आर्यसंघपि भिक्षाटन वनीबले सु श्रद्धालु उपासक उपासिका दायकपिन्सं प्रदान याइगु भोजनवस्तु तइगु थल विशेषरूपे प्रसिद्ध जुयाच्वंगु पिण्डपात्र जुल ।

मेगु अर्थ पिण्डया मतलब थ्व ख:कि-व्याक्व समूह छथासं लाइगुयात नं पिण्ड धाई । थुकिया विषयकया शिक्षासमुच्चय त्रिस्कन्धसूत्रय् थथे धयात:गु दु—

तुलयित्वा पिण्डयित्वा अभिसंक्षिप्यानुत्तराया सम्यक्संबोधौ परिणामयामि ।

थ:मं यानागु कुशलमूल संग्रह दक्वफुक्क राशीकरण बाँलाक संतुलन याना लना तोमफीक छगू ग्वाराचिना मुंका तयागु व्याक्त प्राणिपिंगु हितसुखया लागि सम्यक्-सम्बोधिया नामे सम्यक्‌रूपं परीणामना याना।

थुगु प्रकारं आचार्य शान्तिदेवं बोधिचर्यावतारया दशम परिच्छेदय् नं थथे धयातःगु दु—

पण्डिताः सत्कृताः सन्तु लाभिनः पैण्डपातिकाः।

श्रमण, साधु, पण्डित सकलयात लोकजनपिन्सं सन्मान याय्‌मा, लिसें पिण्डपात्र नं लाभ जुइमा धका आशिका यानातल। थुगुकथं पिण्डपात्रावदाने नं थथे धयातल कि—

सौवर्णरौप्य विविधधातुज मृन्मयं वा।
शाल्योदनैः सुपरिपूर्ण सुपिण्डपात्रम्॥
भक्त्या ददाति सुगताय गणोत्तमाय।
स्यात्तस्य पुण्यमसमं फलमप्रमेयम्॥

लुं, वह, सिजः, ली, कें, नं आदि धातुयागु जुल अथवा चायागुहेसां पिण्डपात्र जाय्‌क भिगु जाकिया जाथुयागु भोजन तया श्रद्धाभक्ति पूर्वक तथागत संबुद्ध भगवान् एवं आर्यसंघपिन्त दान बिल धासा उह्म श्रद्धालुयात अपरिमित पुण्यफल लाई।

पिण्डपात्रया विविध नाम

नेपाःमि बौद्धतय्‌सं पिण्डपात्रया नां विविधकिसिमं प्रयोग याना वइच्वंगु खः दु—

१) शिक्षापात्र— गुरूपा - गुलुपा - गुल्पा।
२) ऋषिपात्र— वैरागिजीवना भिक्षाटन पात्र।
३) भोजनपात्र— खाद्यान्नवस्तुया संग्रह पिण्ड थल
४) पृथ्वीपात्र— पृथ्वीया आकार थें गोलागु गोलूपा
५) पिण्डपात्र— बुद्धधर्म संघया नामे श्रद्धापूर्वक अन्नवस्तु प्रदान याईगु थल विशेष खः पिन्पां।
६) गुलूपा— थ्व गुलूपाया मतलव स्थानीय जनसंस्कृतिकथं थःगु हे भावना दु। व छु धासा— बोधिसत्वभूमि नामक ग्रन्थया नवमपटले कनातःगु अनुसारं सम्यक्‌संबोधिज्ञान प्राप्ति निम्ति बोधिसत्वपिन्सं दानपारमिता पुरे याय्‌या लागि नवाकार दान याय्‌मा धका थथे वर्णन यानातल—

इह बोधिसत्व: क्रमेण षट्पारमितां
परिपूर्यानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यते ।
तत्र कतमा बोधिसत्वस्य दानपारमिता
नवाकारदानं बोधिसत्वस्य दानपारमितेत्युच्यते ।

बोधिसत्व भूमिस कनात:गु कथं नवदान (नराँ) या नां थये ख:—

१) स्वभावदान २) सर्वदान ३) दुष्करदान ४) सर्वतोमुखदान
५) सत्पुरूषदान ६) सर्वाकारदान ७) विघातार्थिकदान
८) इहामुत्रसुखदान ९) विशुद्धदान ।

थ्वहे गुता प्रकारया दानयात कयाहे श्री श्रद्धेय पूर्वाचार्यपिन्सं नवदानया परिकल्पना याना नराँ न्याय्का वइच्वंगु खने दु । वहे नवदानया अन्तर्गत बोधिसत्वपिन्सं पुरेयाय्मा:गु सम्पूर्ण दानयात कया विस्तृतरूपं वर्णन याना तइ त:गु दु । थ्वहे नवदान (नराँ) या परम्परा थन चले याना तइत:गु जुल ।

थ्वहे नवदान गुताकिसिमया दान निर्देशन याना क्यनातइत:गु व थ्याक्व थुगु पिण्डपात्रया आत्मकथाया दुने सन्निहित जुयाच्वंगु दु धइगु सद्भावना कथं पिण्डपात्रयात नेपाल भाषं, 'गुलूपा' धाय्गु याना वइच्वंगु प्रमाण खने दु ।

गु- गुताप्रकारया दान
लू- दृश्य, भाव, लुमन्ति, लुय्गु-तय्गु
पा- पारवनेगु संकेतया थल, सहयोगात्मक दृष्टि एकत्व जुइगु, कय्मकगु, चक्कंगु, ध्यापकगु, उदारगु-भावबोधक एकाक्षरी शब्द ।

थुगु किसिमं पिण्डपात्रया महिमाया दुने सम्यक्दान, नवदानया जक खं दुथ्यानाच्वंगु मखु, परन्तु पञ्जरांया नं उतिकं हे महत्व दु । गथे नवदानया अपभ्रंश नराँ जुल, अथे ह पञ्जदानया अपभ्रंश पञ्जराँ जुगु ख:ला धइगु तर्प्यंक अर्थ याय्फु । तर, थ्व पञ्जरांया वास्तविक शुद्धरूप पञ्चदान मिले जूमओ । कारण-पुलां पुलांगु पञ्जराँ सम्बन्धि अभिलेखत अध्ययन याय्बले थ्व खने दुकि—

गथे:- बाहाद्योयात क्वाचपालदेवता क्वापाद्यो धाल, बहीद्योयात गन्धुरीदेवता गधुजुद्यो धका धा:वन । अथेहे आर्यसंघपिन्त दान बिईगु भोजनया नां पञ्जा दानया पञ्जादान जूगु जुल । थ्व पञ्जादानया नं अपभ्रंश पञ्जराँ जूवन ।

थ्वहे पञ्जरांयात विभिन्न इले विभिन्न थासय् विभिन्न शब्द प्रयोग जुयावंगु खने दु—

१) पिण्डजा दान २) पुण्यजा दान ३) पङ्जा दान ४) पङजा दान
५) पञ्जा दान ६) पंजा दान ७) पज दान ८) पञ्जरां ९) पञ्च दान

थुगु किसिमं पञ्जरांया विभिन्न नांत खने दुसांतवि मुख्य 'पङ्जा' या आशय थ्व खने दुकि—शुचिनीचि याना भिंगु जाकि मासिजाकिया जा क्षीर तस्मै थुया श्रद्धा पूर्वक आर्यसंघपिन्त बिइगु भोजनया मौलिक शब्द ख: 'पङ्जा'। थ्वहे पङजायात कयाहे "शाल्योदनं सुपरिपूर्णसपिण्डपात्रम्" धयात:गु जुईफु। थ्वहे पङ्जां जाय्कागु पिण्डपात्र दान यानागु पुण्य त्रयत्रिंशत्देवलोकय् जन्म जुया अमृत भोजन याय्दई धका पिण्डपात्रयागु गुणवर्णन आपालं यानातइत:गु दु[1]।

ओदनं विविधं इत्थं पिण्डपात्रं ददौ च ये।
सुधाँशुभोजिन: सर्वे त्रयत्रिंशे विशेषत:॥
एवं बहुगुणं मत्वा पिण्डपात्रस्य यद् फलम्।

ग्रन्थया प्रमाणकथं थ्वया महत्व

थ्व पिण्डपात्रया विषय् बुद्धजोवनी ललितविस्तर नाप यक्व सम्बन्ध दु—बुद्धयागु स्वागत एवं भोजन निम्ति गन गन निमन्त्रणा जुई, अन अन पिण्डपात्रया वर्णन खने दया च्वनी। खासयाना बुद्धया भोजनपात्र हे पिण्डपात्र ख:। अथेहे आर्यसंघ भिक्षुपिनिनं। थ्व पिण्डपात्रयात बुद्धं भिक्षाटन व भोजन निम्ति जक प्रयोग याना बिज्यागु मखुकि दुष्टत दमन याय्गुलिनं सदुपयोग यागु खने दु—महान् क्रूर दुष्ट भयंकरह्म नागयात नं पिण्डपात्रय् दुने तया शान्तदान्त याना बिल। अथेहे हारती महायक्षिणीया निर्दयीता स्वभाव अविवेक चलन मदय्केत हारतीया तस्सकं मतिनाह्म मचायात थ:गु पिण्डपात्रे तोपुया त्रिभुवने माय्के छ्वया साह्रे याना हारतीयात थ:गु बशय् तया ब्यूगु खँनं उल्लेख जुयाच्वंगु दु। एवंक्रमं कुशिनारा रामग्रामनदीया तस्सकं बुलुसे च्वंगु लँख नं थ्वहे पिण्डपात्रं ल: तुया काय् मात्रनं उगु नाहाथें बुलुसे ताकुसे च्वंगु लंख नं निर्मल यच्चुसे च्वना वन धयातल। शूरपारग बोधिसत्व नं रत्नाकर समुद्र व्यैपार वंबले समुद्रया बिचय् थ्यंका तुफान ओबलेनं

१ बृहत्स्वयम्भू, पृ. ९८

थ्वहे पिण्डपात्र धारणयाना ध्यान च्वना मात्रनं उगू तुफान शान्त याना आपालं वणिजालपिंगु प्राण रक्षा याना व्यूगु खँनं मदुगु मखु ।

सम्यक्संबुद्ध भगवानं थःगु शासने दुकायत, प्रवज्याव्रत बिईत श्रावकादि भिक्षुपिन्त न्हापालाक लःल्हाना बिईगु भिक्षापात्र नं थ्वहे पिण्डपात्र जुल । अथेहे राहुलभद्र कुमारं थःके अंश हिं धका काःवबले बुद्धया सम्पत्तिरुपे थःकाय्यात अंश भाग व्यूबलेनं थ्वहे पिण्डपात्र हे जक न्ह्योने तया बिल धइगु खं च्वयातल । थ्वहे घटनायात लुमंका अजन्तागुफास थुकिया प्रतिमूर्ति दयका क्यनातःगु दु ।

अतिदानी बलिराजायागु घमण्ड तोरे याय्निम्ति विष्णुविक्रान्तं वईगु छ्यंने न्हूया सप्तपाताल छ्वया बिल । थ्वईत उद्धार याय्लागि श्रीकरूणामयं बलिराजया पिण्डपात्रदान कया बलिराज उद्धार याना व्यूगु कथा नं मदुगु मखु ।

थुजागु किसिम पिण्डपात्रयागु महिमाया खकना पिण्डपात्र दानयाका उद्धार याना वंगु खं—महावस्त्ववदान, दिव्यावदान, कपिसावदान, द्वाविंशतिकावदान, विचित्रकर्णिकावदान, गुणकारण्डव्यूह, स्वायम्भूपुराण, सुतावदान आदि ग्रन्थय् थायथासे च्वयातःगु दु । थ्वहे पिण्डपात्रयागु जक विशेष महत्व बिया उल्लेख याना तःगु पिण्डपात्रावदान दर्शनोय जू ।

ऐतिहासिक दृष्टि कथं थ्वया महत्व

नेपाया ह्माय्मचा भृकुटी राजकुमारी सँदेशया जुजु श्रङ्चेनग्यालपो यात विवाह याना व्यूबले कोसःया रूपय् भगवान् बुद्धया पिण्डपात्र छ्गःनं बिया छ्वोगु खँ न्ह्यथना तःगु दु[1] । अथेहे सं. १३ सालं विग्रहपाल जुजुया पर्यायस न्ह्याथाय् वंसाँच्वंसां पिण्डपात्रजक धारणा याना जुइह्म, विशुद्धश्री ज्ञान धइह्म शाक्य भिक्षु छह्म दूगु जुयाच्वन[2] ।

थ्वइत पैण्डपातिक भिक्षु धइगु उपाधि बियातन । विजयकामदेव जुजुया पालाय् स्थापना जूगु शाक्य भिक्षु मैत्रिचन्द्र जुया स्वयम्भूमहाचैत्य जिर्णोद्धार याना तःइतगु शिलालेखया शिरोभागस खिकिकरिकापात्र शिलाकुंशपिण्डपात्र अंकित याना तःगु दु । स्वयम्भूस अनुमानित १३ गूगु शदीया शालिपुत्र, मौङ्गल्यायन भिक्षुया निगु

१— नपालदेश और निवास पृ. १०२
२— पूणरत्न वज्राचार्यया सम्पादन राष्ट्रिय अभिलेखालयं पिदँगु बौद्धग्रन्थ सूची पृ. १४०

प्रस्तरमूर्ति दु थुमिसंनं शिलाकुश पिण्डपात्र धारणा यानाच्वंगु क्यनातल। अथेहे यल क्वाबाहाया भण्डार क्वथास ने. सं. ६५६ सालं जीर्ण जुयालि पलेसात:गु पिण्डपात्र लुयावल। थथे घायबले उगू पिण्डपात्र निसन्देह न्हेसः च्यास:दँ पुलांगु जुई। प्यंगूगु शदी पाखे चीनया प्रसिद्धयात्रि फाहियान भारतयात्रा वंबले पुरुष-पुर पेशावरय भगवान्बुद्धया पिण्डपात्र जात्रा जुयाच्वंगु खना धका फाहियानं थ:गु यात्रा बृतान्त सफूतो च्वयावन। खतु पिण्डपात्रयागु जात्रा नेपालय्नं मद्गु मखु गुकिया परम्परा सम्यक्, नराँ, पञ्जराँ जुइबले श्रीस्वयम्भू भगवान्या पिण्डपात्र खटय् तया जात्रा याय्गु चलन दनि। यल दारिकाविहारया चैत्यया शिलापत्र अनुसार धर्मानन्द शाक्यजुनं श्रीहिरण्यवर्ण महाविहारया क्वापाजुयात छगु लाख पिण्डपात्र द्वहलप्यूगु खं च्वयातल। अथेहे ने. सं. ६४५ साल नं श्रीस्वयम्भू महा-चैत्ययात छगू लाख पिण्डपात्र द्वहलप्यूगु उपलक्षस श्रीह्या पिण्डपात्र चह्ल याना त:गुनं दनि[1]।

पिण्डपात्र पिदनिगु दिन

बौद्धसंस्कृति परम्पराकथं गुबले सम्यक्, नराँ, पञ्जराँ आदि दानोत्सव कार्य जुई, उबले तिईजक शान्तपूर्वक श्रद्धालु दायकपिनि न्ह्योने च्वँवई। तथागत बुद्ध बोधिसत्व आर्यसघंपिगु ल्हाति खने दयाच्वनि। अथेहे विभिन्न पुण्यतिथि व शुभकार्य सद्धर्मयात्रोत्सवया इले प्रदर्शनरूपे खने दयक: वई। उदाहरणार्थ क्वय् च्वयागु ज्याखँय् खने दयाच्वनि—

१) सम्यक्महादान उत्सव
२) नवदान नराँ उत्सव
३) पञ्जादान पञ्जराँ उत्सव
४) सद्धर्मयात्रोत्सव
५) बहोद्यो व्वईबले
६) बदे छुयबले
७) आजु लुईबले
८) बाहापूजा जुइबले
९) मतया, ओंला वनीबले
१०) दिखा बिईबले
११) क्वापाजुया ल्हा: पिन्पां थनीबले
१२) सहस्रावर्त पूजा (तोङ्छा पूजा)याइबले
१३) पञ्जाष्टि व जूगोदय दिनस
१४) विविध पुण्यतिथिसँल्हू, पुन्ही, अष्टमीस
१५) पिन्पा गुथि न्याइकीबले
१६) छत्रंहूजु श्राजुपिन्त पञ्जरां फयकीबले
१७) सख्वापा, सि:छापूजा,पञ्चायन पूजा ई.

१— वर्तमान थुगू पिण्डपात्र श्री ५ या सरकारया मूल धुकुटी दुत बिय् धुंकूगु दु।

चतुयुगोदय दिन–

श्रावणकृष्णत्रयोदश्यां पूर्वान्हे कृतयुगः
माघशुक्लपूर्णिमायां मध्यान्हे त्रेतायुगः।
वैशाखशुक्लतृतीयायां सन्ध्यायां द्वापरयुगः
कार्तिकशुक्लनवम्यां अर्द्ध रात्र्यां कलियुगः।

थ्वया वस्तु भेद व आकार प्रकार

त्रिरत्न बुद्ध बोधिसत्व व आर्यसंघपिन्त सत्कार दानप्रदान व भोजन याकेगु निम्ति श्रद्धालु दानपतिपिनि सद्धर्मचित्त उत्पति जुई थ्वया लिसें लिसें थःगु श्रद्धा नुसार पिण्डपात्र दयका द्वहलपेगु अनं ज्या जुई । उबले विभिन्न किसिमया पिण्डपात्र खने दयाच्वनी। थःथःगु देशया संस्कृतिकथं कलाकारपिगु ल्हाया शीप अनुसारं आकार प्रकार व छांटकांट भतिभती पायूफु तर व मेगु खँ जुल । साधारणतया पिण्ड-पात्र सम्बन्धि अध्ययन व अनुसन्धान यायूबले निम्नलिखित वस्तुया पिण्डपात्रंत खने दयाच्वनी–

१) स्फटिक– फटकि	२) सुवर्ण– लँ
३) रौप्य– ओह	४) कांस– कयें
५) ताम्र– सिजः	६) पितल– ली
७) धातु– धलंवत	८) लौह– नँ
९) मृत्तिका– चा	१०) प्रस्तर– लोहँ

खनु थुपि पिनपा चिईगः जुयां छकुचाजक न्ह्यनीगु दयूका तःगु दु । तंगः जुया छमुरि मयाक न्ह्यक दयूका तःगुनं मदुगु मखु । सायद नेपाले दकले सकले तःग्वगु पिण्डपात्र स्वयम्भू कर्मराजबिहारया शाक्यमुनिबुद्धया न्ह्योने तयातःगु लंसिया सिजःया पिण्डपात्र जुईफु । थौंतकया थःगु अनुभवकथं खनागु पिण्डपात्रंत मध्ये दकलेसकल बांलागु निर्मल यच्चुसे च्वंगु बुट्टा भरेयाना जडाउ याना अष्टमंगलं चाहुयूकातःगु फटकिया पिण्डपात्र थ्व स्वयम्भू अमिताभ तथागतया ल्हातो च्वंगु ल्हापिन्पां खः। थ्व मङ्गलमय पिण्डपात्र दर्शनीय जू ।

पिण्डपात्रधारी देवदेवता

विभिन्न पात्रंत मध्ये अत्युत्तम जुयाच्वंगु उपर्युक्त महत्वं जायाच्वंगु थुगु पिण्डपात्रयागु आन गुण लुमंका विभिन्न देवदेवतापिन्सनं धारणा याना वइच्वंगु

खने दु । प्रसङ्गवस उदाहरणया लागि निह्म प्यह्म पिण्डपात्रधारी देवतापिंगु नाँ थन च्वयाच्वना—

१) आदिबुद्ध स्वरूप धर्मधातु वागीश्वर (नामसंगीति) या ह्लाती पिण्डपात्र दु।

२) धर्म श्रीप्रज्ञापारमिता अन्तर्गत वज्रच्छेदिका प्रज्ञापारमितां नं धारणा यानाच्वन ।

३) सघ श्रीआर्यावलोकितेश्वर अन्तर्गत १०८ ह्म लोकेश्वर मध्ये छह्म पिण्डपात्र लोकेश्वरया ह्लातीनं तयातःगु दु ।

४) सुखावतिया धर्मस्वामि श्रीअमिताभ तथागतया समाधिमुद्राया दथुस नं तयातल ।

५) वर्तमान बुद्धशासनया सस्थापक शान्तिनायक शास्ता शाक्यमुनिबुद्धया ह्लातीनं दु ।

६) अग्रश्रावक आर्यसंघ शालिपुत्र मौद्गल्यायनया ह्लाती नं खनाच्वना ।

कोटःया मतलव

गुबले सम्यक्, नराँ, पञ्जराँ आदि दानोत्सव कार्य जुई उबले नेपामि बौद्ध आचार्य, वज्राचार्य, शाक्यभिक्षु, ब्रह्मचर्यभिक्षु, श्रामणेरक, चैलक आदिपिन्सं पञ्जराँ फःवनी बले ज्वना वनीगु छगु किसिमया थल खः कोटः । थुगु कोटःयागु सांस्कृतिक पृष्ठभूमिया इतिहास यल पञ्जाष्टमिया परम्परा अध्ययन व अनुसन्धान याना स्वतधासा सिई दई । धयातःगु दु—श्रीदीपङ्कर तथागतयात ब्रह्मानं थःगु न्याग:छ्यों मध्ये मूलगु छ्यों बेना चह्लय् यागु धाई । व्हे घटनायागु संस्मरण कथं ब्रह्ममुण्ड-कपालीया प्रतीकात्मक कोटःया रूप बियातःगु जुल ।

थ्वहे कोटःया विषयकया वर्षक्रिया सफूती थथे उल्लेख यानातःगु दु[१]—

अष्टम्यां श्रावणे शुक्ले ब्रह्मशीर्षं ददत्पुरा ।
तस्माद्बौद्ध ससंघाय अन्नदानं समाचरेत् ॥

१—इति वर्षक्रियानवमपटले उक्तञ्च सम्वरोदये ।

सम्यकय जुजुया स्थान

देव मनुष्य आदि सकलप्राणिपिंगु हितसुख शान्ति निम्ति स्थापना जुगु बुद्ध-शासन खः। थ्वहे शासन समुन्नति व विकासया लागि सुधार उद्धार यायगु प्रबल इच्छायाना देश देशान्तर भ्रमण याना, विचरण याना, चङ्क्रमण याना बुद्धधर्म प्रचार याइपिं आर्यसंघ, जिनसंघ, बौद्धसंघ खः। थ्वहे बौद्धसंघ, आर्यसंघपिंगु उचित्त सन्मान, स्वागत, पूजा, दानप्रदान, भोजन याकेगु ज्या जुयाच्वंगु नेपाया थःगु परम्परानुसार बुद्धधर्म उद्धार संघया रूपे स्थापना जूगु थुगु सम्यक-धर्म, सम्यक दान, सम्यक्संघभोजन नामं प्रसिद्ध जुयाच्वंगु 'सम्यक्' जुल ।

थुजागु थःगु देशयागु अनुपम संस्कृति, उत्कृष्टकलाकृति उच्चकोटी साहित्य संगीत, आदि मध्य अन्त्येसं कल्याण जुईगु विशुद्ध धर्म सम्यक्धर्म संरक्षण यायगु राजाया परम कर्तव्य व धर्म खः ।

थ्वहे आदर्शयात अपनय याना थुगु सम्यक्महोत्सवस प्रमुख अतिथिरूपे शोभावृद्धि निम्ति जक मजुसे परन्तु संरक्षकत्व प्रदान यायत नेपाल प्रताप भास्कर श्री ५ महाराजाधिराज सरकारयात सम्यक्या विधिकथं दछि न्ह्यहे अग्रिम सूचना बिया, स्वयदांतया निमन्त्रणा यायगु याना वइच्वंगु जुल । थ्वहे हार्दिक शुभ निमन्त्रणायात सहर्ष स्वीकार यासें हरतरहनं विवेकपूर्ण दृष्टितया निगाहपूर्वक सम्यक्समारोहस अनिवार्यरुपं सवारी जुया, श्रीशोभावृद्धि याना थःगु परम्परायात अटल याना बिया वइच्वंगु जुल ।

थुगु सम्यक्स दीपङ्करादि सम्यक्देवतापिन्त पूजा, आर्यसंघपिन्त दान, भोजन जक ब्वहलपा वया च्वंगु मखुकि- भ्मी जुजु राष्ट्रनायक नेपाल प्रतापया श्रीसूर्य, अपार पुण्यराशिया स्कन्ध, नेपाल चूडामणि, महाराजाधिराज सरकारयागु नं समुचित

कदरयाना बौद्धसंस्कृति बौद्धविश्वास अनुसारं इन्द्रकलशाभिषेक आदरपूर्वक लःह्लायगु ज्याः जुई । थुकिया बिषय थुजागु परम्परागत अनुश्रुति दु–

त्रेतायुगय् महाचीनं बिज्याह्म मञ्जुश्री बोधिसत्वं नेपाल उपत्यकाय् च्वंगु कालीदहंया लख पितछ्वया मञ्जुपत्तन धइगु सहर दय्का धर्माकरजुजुयात शुभ-राज्याभिषेक बियेत इन्द्रादि देवलोकपिं निमन्त्रणा यागु समय् देवराज इन्द्र वया इन्द्रकलशं कलशाभिषेक बिया मुकूटाभिषेक बियेत्यंबले उगु शुभावसरे स्वर्गं कल्की ब्वया वया जुजुया श्रीपेजय् च्वंवःगु जुल । थ्वहे परम्परानुसार नेपाल सम्राट् भी जुजुपिनि श्रीपेजय् कल्की तय्गु याना वइच्वंगु धयाच्वन[१] । थ्वहे इन्द्रकलशं श्री ५ महाराजाधिराज सरकारयात भक्तिपूर्वक अभिषेक चन्हे याय्गु थुगु प्रथानं सम्यक्या इतिहासे थःगुहे विशेषता व गौरवपूर्ण कार्य खः । उबलेनिसें थुगु सम्यक्समारोहस जुजुपिं उपस्थित जुय्गु परम्परा चलय् जुया वयाच्वंगु जुल ।

थुलिजक मखु अज थनयागु धर्म रीतिथिति संस्कृति एवं जन भावनानुकुलजू बिचाः याना स्वत धासानं जुजु व ईपि राष्ट्रनायक एवं जननेता जक संभे मसे परन्तु परमेश्वर भट्टारक धका न्ववंवाःचो साक्षात् इश्वररूपे विश्वासयाना माने याना वइच्वंगु खने दु । थ्वहे कारणं भी जुजुयात भीसं पञ्चपरमेश्वरया अवतार धका मानेयाना वइच्वंगु खने दु[१]—

१) ब्रह्मा—थःगुदेश सृष्टि याईह्म, बघय् याईह्म ।
२) बिष्णु—थःगु देश व जनतायागु विकास व उन्नत्तिया लागि स्थिति बन्देज याईह्म ।
३) महेश्वर—थःगु देशे सुनानं अन्याय अधर्म अकीर्ति यात धासा अथवा थःगु राष्ट्रयागु स्वतन्त्रता व सार्वभौमिक सत्तायात आघात प्रतिघात यात धासानं अमिगु लागि मुलाईजा याईमखुह्म उजापिं दुष्टमार पापी तय्त संहार याईह्म ।
४) करूणामय—थःगु जनतायात थःहे कायह्माय् समानं पालन पोषण याना रक्षा याईह्म । अकि भीसं थौंतकं जुजुयात विन्तिपत्र च्वइबले 'उप्रान्त करूणानिधान दयासागर धर्मावतार प्रभु !' धका सम्बोधन याना

१– सम्यक् नामक पुस्तिका

वईच्वंगु जुल । अज निर्वल असहाय दुःखिपिन्त अन्याय अत्याचार जुल धासा अन 'दया महाराज !' धका दुहाई फोनेगुनं याना वया मच्वंगु मखु ।

५) इन्द्र-स्वर्ग भुवनया देवराज इन्द्र समानं पराक्रमि जुया आपालं सुखैश्वर्य वैभव सम्पन्न जुयाच्वंह्म । भ्री जुजु असंख्य त्यागतपस्या याना धर्मकर्म याना ओगु अपार पुण्यराशिया समूह दइच्वह्म धर्मावतार धायका राजराजेन्द्र वीर वीरेन्द्र सकलचक्राधीश्वर धाय्काच्वंह्म परम भट्टारक महाराजाधिराज धका सकभनं स्वागतसत्कार प्राप्त जुयाच्वंह्म जुल । थ्वहे पञ्चपरमेश्वरया रुपे द्योसमानं भाःपा भ्री जुजुयात श्री ५ सरकार धका माने याना वईच्वंगु खने दु ।

थ्वहे कारणं जुईफु लिच्छवि इलंनिसें मल्ल व शाहकालतकनं भ्री जुजुपिगु नाँया ल्युने देव शब्द ज्वरेयाना नामाकर्ण याय्गु परम्परा काय्म जुया वया-च्वंगु खने दु गथेकि—

लिच्छविकालया जुजुपि—जयदेव, बृषदेव, शंकर देव, धर्मदेव, मानदेव, वसन्तदेव, शिवदेव, नरेन्द्रदेव इ०

मल्लकालया जुजुपि—राघबदेव, आनन्ददेव, शंकरदेव, गुणकामदेव, लक्ष्मी-कामदेव, भास्करदेव, विजयकामदेव, इन्द्रदेव, जयार्जुनदेव, जयस्थितिराज मल्ल देव, नरेन्द्रमल्लदेव, शिवसिंहमल्ल देव, कवीन्द्रप्रताप मल्ल देव, सिद्धिनरसिंह मल्ल देव, जगत्प्रकाशमल्ल देव, जयप्रकाश मल्ल देव, तेजनरसिंह मल्ल देव, रणजित् मल्ल देव ई०

शाहकालया जुजुपि—पृथ्वीनारायणसाह देव, प्रतापसिंहसाहदेव, रणवहादुर-साहदेव, गीर्वाणयुद्ध बिक्रमसाहदेव, राजेन्द्रविक्रम साहदेव, सुरेन्द्रबिक्रम साहदेब, त्रैलोक्य विक्रम साहदेव, पृथ्वीवीर विक्रम शाहदेव, त्रिभुवन वीर विक्रम शाहदेव, महेन्द्र वीर बिक्रम शाहदेव, वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव ई०

थुगु किसिमं भ्रीसं भ्री जुजुयात 'देवदेवानां सदा समर विजयि नाम्' धका प्रशस्ति ब्वना स्वागतसत्कार याना वईच्वनागु जुल । खतु भ्रीसं इलेबिले वाहा-

---

१– 'श्रीनरनारायण ब्रह्मशंकर त्रिरत्न रूपत्वात्'
– संस्कृतसन्देश बर्ष १ अंक ७

पूजा, मतया, ओंला वनीर्बले, माय्अवसं च्वनीबलेनं लायकूली थ्यंकवना जुगुयातनं अलग पूजाभाग तया सत्कार याना वया च्वनातिनि। लिसें छुं धर्मकीर्ति तया-गुया संस्मरणकथं—शिलालेख, ताम्रपत्र, स्वर्णपत्र, तालपत्र, नीलपत्र, हरिताल पत्र, आदि ग्रन्थपुष्पिका एवं पादपीठलेख व दाफा भजनया में छपुजक रचना-यासाँ उकी तकनं जुजुयाप्रति श्रद्धा अभिव्यक्त याना सन्मान याना तया तःगु खने दयाच्वनी । थ्व खः बौद्धसंस्कृतिकथं भी जुजुया प्रति बोधिसत्व तुल्य देवतुल्य भालपा स्वागतसत्कार याना वयाच्वंन गुया ज्वलन्त उदाहरण खः ।

थुगु सम्यक् महोत्सवस भी जुजुयात बौद्ध शिष्टाचार अनुसारं गुलि सन्मान पूर्वक स्वागत जुल उलि शैव, वैष्णव, शाक्त, वैदिक, गाणपत, पाशपत एवं सौर सम्प्रदायपिन्सं थथे ततःह्गु धर्मकर्म याना पूजा सत्कार यागु खने मदु धासां अत्युक्ति जुईमखु ।

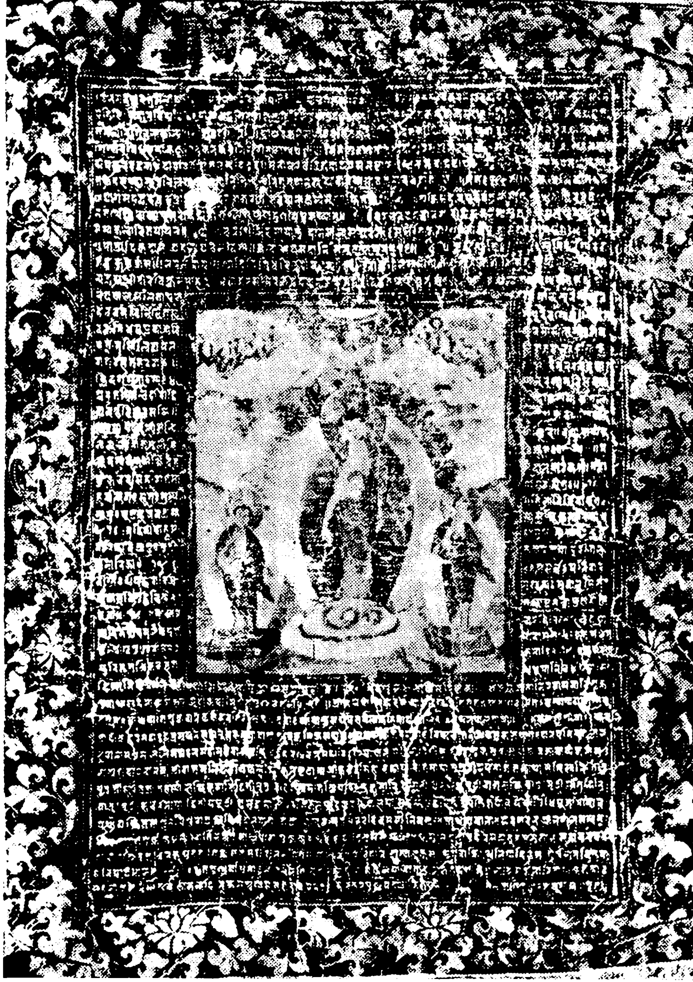
येँदेया सम्यक्गुथिया कार्यक्रम

न्हापां सम्यक् निमन्त्रणाया ग्वय्दाँ तयगु विधि

सम्यक् न्याय्के दछि न्ह्यव सम्यक्पालाःत श्रद्धालु दानपति कजीत सकलें मूना साम्हेंगु गोपुच्छगिरीपर्वतस विराजमान जुया बिज्याह्म नेपाया धर्मराजिक श्रीस्वयम्भूमहाचैत्य धर्मधातुया अग्रस उपस्थित जुये। थुगु चैत्यया पश्चिम भागस अवस्थित सुखावतिलोक धातुया धर्मस्वामि श्रीअमिताभ तथागतया न्ह्यवने ग्वय्दाँ तय्निम्ति भिगु वाँलागु सिसाबुसा मेवा मिष्टान्न मरीचरी छाया कजीत सकलें च्वना धुँधुपाय् मत च्याका स्वाँ स्वाँमाः छायालि अर्घबिया सुवर्णपिण्ड पात्र द्वहलपे। पालाः थकालि ग्वय् भिगः दक्षिणा छमोह व पेदां देछाया किसली छगःनं भक्तिपूर्वक चन्ह्येयाना वज्राचार्यनं जुलसां कलश पूजा याके, उपाध्यायजुं सम्यक् महादानया शुभप्रणिधान संकल्प याना दानपत्र (निमन्त्रणा पौ) सकसिनं ताय्दयक ब्वने। लिसें देशनरेश सकल प्रजागणपिंगु सुखशान्ति हेतुँ परन्तु बुद्धशासन अन्तर्द्धान मजुय्मा धका थुगु महान् अपरिमित पुण्यकार्य द्वादश वर्षीय सम्यक्महादान गुथि शुभारम्भ यासेंली सम्पूर्ण मजूतले जुइगु ज्याखँस निर्विघ्नपूर्वक कार्य सफल जुईमा धका वसपोल श्रीस्वयम्भू धर्मधातु वागीश्वरया न्ह्योने च्वना बोधिचित्तोत्पत्ति शुभ आशिका याना वर प्रसाद पवने[१]—

अहो! थ्व सर्वसत्वप्राणिपिं कुदृष्टि लानाच्वंपि, विषम आत्मा जुयाच्वंपि थुमित सत्यगु यथार्थगु सम्यक्चर्या सम्बुद्धमार्गे तया बियमा अहो! थ्व प्राणिपिं सदा सर्वकालं क्रोध उपनाहं दाह जुयाच्वंपि थुमित ज्वरा मदुगु महामैत्रि संग्रह याय्गुली तया बियमा। अहो! थ्व प्राणिपिं सन्तोष मदुपिं कपिंगु धनया अभिलाषा याना च्वंपि विषमगु वृत्तिस लगेजुया जीविका जुयाच्वंपि थुमित काय वाक् चित्त

१— दशदभूमिश्वर सूत्रया प्रमाण अनुसार

सम्यक् पञ्जरांया निर्म्ति च्वयातःगु न्हापाया दानपत्रया नमुना

शुद्धजुईगु वृत्तिस तया बियमा । अहो ! थ्व प्राणिपिं राग, द्वेष, मोह थ्व स्वंगु कारणे ल्युल्यू वना च्वंपिं नानाप्रकारया क्लेशरूपि मिया ज्वालां सदां दाहजुईका च्वंपिं, थुकें छुते जुयावनेगु उपाय मालाः मखोंपिं, थुमित सकतां क्लेश शान्तगु उपद्रव मदुगु निर्माणे तया बियेमा । अहो ! थुपिं प्राणिपिं महामोहं क्यूंगु अन्धकाररूपि पिलि भुना अन्धा जुया मिखाँ मखना च्वंपिं अन्धकारगु बने दुहाँ वनाच्वंपिं प्रज्ञाज्ञानया तेज दूरेलाना च्वंपिं कुदृष्टियात दुर्गबिने चले जुयाच्वंपिं प्रज्ञाचक्षुं शोधन याना बियेमा । अहो ? थ्व प्राणिपिं संसाररूपि दुर्गबन बने थाकूगु लँय् लानाच्वंपिं, योग यायगु समर्थ मदुपिं, भरोशा बिईपिं मदुपिं, तधंगु ज्वलं क्वब्वानाच्वंपिं, दुर्गतिस पतन जुईत सम्मुखय् लानाच्वंपिं, कुदृष्टि विषमगु जाले ततुमतु क्यना महामोहं छोपे छोपे जुयाच्वंपिं, मखूगु असत्यगु मार्गे लानाच्वंपिं लँबिलँ मसियाच्वंपिं, नायो मदुपिं, तरे जुया वनीमखूगु लँय् च्वना तरे जुयावनेगु संज्ञायानाच्वंपिं, नमुचिमारया पाशं चीनातःपिं, उकिसं विषयरूपिं खुं ज्वनातःपिं पुण्यरूपि नायो मदुपिं, मारया आशयरूपि बने दुहाँ वनाच्वंपिं, बुद्धया आशय दूरे लानाच्वंपिं थुमित थजागु संसाररूपि थाकूगु दुर्गबनं तरे याना भय संताप मदुगु शान्तगु सर्वज्ञतानगरे तया बियेमा । अहो ! थ्व संसारे दुनाच्वंपिं, संसारया धारास चूईकः हःपिं, तृष्णारूपि नदीस लानाच्वंपिं, काम द्रोह चिन्ता हिंसा अपो तर्कनास चले जुयाच्वंपिं, सत्कायदृष्टि रूपि सर्पराजं हिनातःपिं, कामवनया भ्रमरे लाना च्वंपिं, आशारागं छोपे जुयाच्वंपिं जि धइगु गुमानया थलय् लाना नाश जुयाच्वंपिं, षट्इन्द्रिय रूपी गांया भयं ग्याना चले जुइमफयाच्वंपिं, पुण्यया सार्थवाह दर्शन मलापिं, नाथ मदुपिं, भरकावने थाय् मखंपिं, शरण बनेगु थाय् मस्यूपिं थुमित महाकरूणा पुण्यया बलं थकया उपद्रव मदुगु शुभमंगलगु सकतां भयत्राश नाश जुयाच्वंगु परम आनन्द महामोक्ष सुखशान्ति संयुक्तगु अनुत्तरगु शोभायमानगु सर्वगुण सम्पन्नगु सर्वज्ञता रत्नद्वीपय् तया बियमा धइगु मतीनं शुभप्रणिधान यासे बोधिप्रणिधिचित्त उत्पत्ति याय् जुल । थुगुहे रूपं श्रीस्वयम्भूमहाचैत्यया प्यखेरसं सुशोभित जुयाच्वंपिं पञ्चबुद्ध व पञ्चताराया थासेनं किसली छगः छगः ग्वय् फ़िगः फ़िगः व दाँ प्यदाँ प्यदां तया द्वहलपे जुल ।

अथेहे श्री स्वयम्भूभगवानया धर्मपाल जुया च्वंह्म नेपाया बालबालिकाया संरक्षिका जुयाच्वंह्म श्रीवज्रमहायक्षिणी हारति अजिमायातनं कलः पूजायाना अर्घ बियालि किसली छगः, ग्वय् फ़िगः, दाँ प्यदां छाय् । दानपत्रनं ब्वना न्यंके ।

एवंक्रमं स्वयम्भूपर्वत्‌स्थाने बिज्यानाच्वंपि गुरू श्रीमहामञ्जुश्री, श्रीवसुन्धरादेवी व लिसे सम्यक् पञ्जराँस बिज्याकेह्म श्रीभगवान् बुद्धयातनं पञ्चोपचार पूजायाना ग्वयदाँ किसली तये ।

ह्वानं शान्तिपुर महासिद्ध गुहास लय्‌सेवा पूजा ज्वलें तया पूजा याना, अर्घबिये, ग्वय्‌भ्भिग:, दाँप्यदाँ तया, ग्दयदाँ तया किसली छाये। थुलि स्वयम्भूया चाकले बिज्यानाच्वंपि देवदेवतापिन्त व थकालीयातनं ग्वय्‌दाँ तय् धुसेंलि सम्यक्‌या पालात व थकाली समेतं शान्तिपुरय् दुनेसंतुं च्वना प्रसाद वितरण याना सह्मय् नके माल ।

थनंलि शान्तिपुरं क्वह्वाँवया विजयेश्वरीमाँ श्रीविद्याधरी देवीयातनं पूजायाना अर्घ बिया किसली छग:, ग्वय् भ्भिग:, दाँप्यदाँ तया ग्वय्‌दाँ तये ।

थनं सरासर लिह्वाँवया केशचन्द्रकृत पारावत महाविहार (इतुंबाहाया) श्रीदीपङ्कर तथागत, श्रीक्वाचपालदेवता व धर्मचक्रश्री महाशान्ततारा देवीयातनं पंचोपचार पूजायाना अर्घ बिया किसली छग:, ग्वय् भ्भिग:, दाँप्यदाँ तया ग्वय्‌दाँ तये। थुगुकथं श्रीकनकचैत्य महाविहार (जनबाहाया) श्रीआर्यावलोकितेश्वर करुणामय यातनं साबिक बमोजिम पंचोपचार पूजा याना अर्घ बिया ग्वय्‌दां तये । थनंलि धर्मचक्रजिर्णोद्धार महाविहार (वटु वाहाया) श्रीदीपङ्करतथागत व क्वाचपाल-देवतायातनं पंचोपचार पूजा सहित अर्घ बिया ग्वय्‌दाँ तये । एवंरीतं श्रीकीर्तिपुण्य वज्रधातुचैत्य महाविहार लगँबाहाया श्रीदीपङ्करतथागत व क्वाचपालदेवतायात नं पूजा सहित अर्घबिया ग्वय्‌दाँ तये जुल ।

थनंलि जम्वुद्वीपया मूलगु पुण्यभूमि देवभूमि नेपालमण्डलस वासयानाच्वंपि समस्त नेपामितय् हृदयप्राण तथा यावत् नेपाया धर्म, संस्कृति, कला, दर्शनया संरक्षकत्व प्रदान याना बिज्याह्म सर्कासियां योह्म राष्ट्रनायक नेपालप्रताप भास्कर नेपालेश्वर परम भट्टारक भ्भीजुजु श्री ५ महाराजाधिराज सरकारयात नं देवतुल्य भालपा व बोधिसत्व स्वरूपं मौसूफया श्रीचरणकमलस घ्य:चाकु संल्हूखुन्हू यथायोग्य प्रमाणं स्वागतसत्कार पूर्वक पूजायाना अर्घ याय् मा:गु जुल ।

थुगु सन्दर्भय् नारायणहिति राजदरबारस सम्यक्‌गुथियारपिं सकलें मुना गुरू वज्राचार्य, उपाध्यायजु च्वना लिसें प्रमुखकार्यकर्तात व गण्यमान्य व्यक्ति सहित

सम्यक्या परम्परागत विधिकथं राष्ट्नायक श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र सरकारयात ग्वप्दाँ तथा अर्घ याना च्वंगु

जुया वाद्यवाजन थाका घुंधुपाय् मत च्याना भिंभिगु बांबालागु फलफुल मेवा मिष्टान्न मरीचरी न्ह्योने त्वया पंचोपचार पूजा याना तुतिसिका अर्घबिये, लिसें ग्वय्‌भिगः, छमोह् प्यदां तया सुविनीत भावं आदरपूर्वक ज्वना गुरुजुपिन्स मंगलाष्टक गाथा ब्वंका जुजुया ल्हाती लःल्हाना बिये। थनंलि श्रीचरणपादुका ग्रनियाना नमस्कार याये । अले प्रसन्नमुद्रास च्वना बिज्याह्म भी जुजुया न्ह्योने उपस्थित जुयाच्वंपि राजपरिवार एवं राजपुरोहित व प्रधानमन्त्रि व मन्त्रिगण तथा गुथिसंस्थानया अध्यक्षजु आदि गण्यमान्य प्रतिष्ठित महानुभावपिनि अग्रस उपाध्यायजुं दानपत्र (पूर्वसूचना) ब्वना न्यंके। थुलि क्रिया सिधय्‌वं भक्तिपूर्वक अभिवादन यासें बिदावाजी जुया लिहाँ वय्‌गु जुल ।

थनं लिहाँ वयालि दानपतिया ग्रागंयातनं ग्वय्‌दाँ तय्‌धुंका सम्बन्धित व्यक्तिपिन्त पाला थकालीया छयेंस थ्यंका सकसितं भोजन याके बिदाबाजी बिया छ्वये। थुलि निमन्त्रणाया ज्या सिधल ।

वनगोश्वाराया लगत अनुसार

जङ्गलय् सिं कावने

सम्यक्या ग्वयदाँ तय्गु कार्यविधि सिधय्‌वं फाल्गुण चैत्र महिनापाखे श्री ५ या सरकार बनगोश्वारा नाप सम्पर्क तयालि सम्यक्या लागि बनगोश्वारां बिया वयाच्वंगु अमिगु लगत बमोजिम आदेश कया रेञ्जर अफीसयात पत्र बुझेयाये। अले रेञ्जर अफीसरं निर्देशन व्यूगु जंगले वना सिकावने जुल।

सम्यक् निम्ति स्वयम्भू क्वसं च्वंगु भुइख्यले श्री ५ महाराजाधिराज सरकार बिज्याके निम्ति दय्कीगु मण्डप सम्यक्खटा लागि आवश्यक मुसिं, बाल्चासिं, निह्ला, थाँ आदि व थाय्‌थासे वालं चियत: मा:गु वासिं समेतं याना ६०० कु भारि सिं व मेगु सम्यक् भोजन महाप्रसाद लैक्यें आदि जोर्दाम् याय्‌त व अन्य आवश्यक ज्याखँ प्रयोग याय्‌त मा:गु समेतं याना १८०० कु भारि सिं काये जुल। थुपिं व्याक्व सिं थ्यनकि उपयुक्त थासे तया बाँलाक सिंपँ तया जायकालि उकी द्योने ध्वजा छ्पु स्वाना ब्वयकातय्। अनंलि थुगु थासे बलिपा छ्पा बिया कलशपूजा याना नाग साधन याना तय्माल।

थुगु सिं कावनेबले जंगले सिं ध्यनेतनं ह्लापालाक मुख्यमुख्यगु सिमास ज्यूसारे याय्‌गु भावनाकथं पंचसूत्रकां हिना बलिछपा बिया कलशपूजा याना लुं, नं:यामु पा स्वना पूजा याये। लिसें सिमा ध्यनीह्म बोस्यया हस्तपूजा याना लुं ओह नं:या शस्त्र ल:ह्लाना बिये। बोस्यवं उगु हतियार ल ह्लाना काय् धुसेंलि ह्लापालाक लुं ओहया शस्त्रं सिमा ध्यने भायुयाये। अनलि नंयागु पां पाला: सिमा ध्यनका पूजा विसर्जन याना भोजन याके जुल।

अयुला त्यप थुयुत याय्मागु विधि

सम्यक्‌या ज्याखें उखेथुखे जुइपि लैंका भलि आदि ज्यामि तय्‌गु लागि उत्साहित याय्‌त प्यलाखुला न्ह्यवहे सुरिंनर्किपि च्वना सरसल्ला याना आवश्यक सामग्री ज्वरेयानालि ह्लापालाक श्रीवज्रमहायक्षणी हारती अजिमा थास वना किसली तया कलःपूजा याना थःगु ज्या निर्विघ्न कार्य सिद्ध जुइमा, न्ह्याक्व ववकासां अथेंसंतुं फुना मवनेमा घइगु मती तया हारतीया थासे च्वंगु किसली लानाहया थःगु छचेंस तया आदरपूर्वक पूजायाना ह्लिथं मत बिया तय्। थुगुहेरूपं पकनाज्वलया पोकनायक श्रीगणेशयात नं किसली छाया कलःपूजायाना वहे किसली लानाहयालि थपक सुरक्षित स्थाने तया नियमानुसारं ह्लिथं पूजा याना तये। अयुला त्यप थुयुगु ज्या सिघय्वं अर्थात् अयुला काय् सिवयका उगु किसली निगःनं गन गन कया हयागु खः, अन अन विधिपूर्वक लितय्‌गु ज्या जुई।

सम्यक्‌या अन्नभखारी पूजा

सम्यक् महादान निम्ति संकल्प याना भाकल यानातःगु वा, जाकि, छो आदि शस्यसम्पदा अन्न वस्तुत व्याक्व भखारि भखारि तया बाँलाक सुरक्षित् यानातये। गुगू अन्न जाय्‌कातःगु भखारि व कूयातनं वसुधरि वसुमातृ श्रीवसुन्धरादेवी स्वरूपं ह्लिनिस्येवे पूजायाना तयेमाल। ह्लिह्ल ह्लिह्ल मत बिये। छलपोल श्रीवसुन्धरादेवी नं जुलसां थुगु सम्यक्‌महादान निम्ति संकल्पयाना पयाना तयागु अन्नवस्तु अक्षय भण्डार स्वरूप जुया च्वनेमा लिसं बिघ्नबाधा छुं मजुइमा धका आशिका याना पूजा यामातये जुल।

लैंक्ये निम्ति लैं पियुये विधि

सम्यक्‌या लागि मुख्यगु व्यञ्जनया रूपे तइगु लैंक्ये दय्केत लैं पिय्‌गु ज्या जुई। थ्व लैं पिय्‌तः माःगु पाय्‌छि जूगु क्यबबारी ल्यय्‌गु जुइ। क्यबबारी ल्यय् धुनेवं लैं पिय्‌न्ह्यो ह्लापालाक थुकिया संरक्षिका स्वरूपं श्रीहारतिदेवीयात कलः पूजा याना लिहाँवये। अनंलि लैं पिय्‌गु ज्याभःलभः व लैंपुसा क्यपु स्वना लैंक्यवस कलशपूजा याय्। लिसें क्यवबारी ज्या याइह्म किसानीया हस्तपूजा याना कू लःह्लाना व बुँ पाय्‌के विये। अथेहे क्यपु होलीह्मयागु नं हस्तपूजा याय्‌माःगु जुल। लैं क्यबया प्यखें प्यपु व दथुस छपु समेतं ध्वज स्वाये। अनंलि थ्वहे क्यबस कलशपूजा याना नागच्छत्रं कुयके, सकसितं प्रसाद बिया

भोजन याके । छुँ दिन लिपा लें क्यत्र बिचा यावने, घाँय् पुयके विये, सा: होले ल: थनक्ये बियेगु आदि ज्या जुई ।

सम्बन्धित कार्यकारणीपिन्त लैका चियगु ज्या

सम्यक्‌या छ्याञ्जेपिगु सल्लानुसारं ईँव्यो बिचा: याना निम्नलिखित काय-कारणीपिन्त स:ता आदरपूर्वक पाहुनायाना लैका चियगु ज्या जुई । थुगु महान् शुभकार्यस सकलें मिलेचले जुया एकता, सहयोग, सहानुभूति प्रकटयासें फुक्वफुथे घन्दा कया अधिकार व कर्त्तव्य सम्भे जुया श्रमदान बियमाल धका इनाप याये । सम्यक्व्यवस्था उपकमिटि गठन याय् । लिसें सकसिनं थ:थ:पिन्त ब्यूगु अभिभारयात कर्त्तव्य भालपा शुद्धचित्त ज्यायाना बिये ।

सम्यक्व्यवस्था उपकमिटिया पदाधिकारीपिगु नां व ज्या थथे जुल—

१) गुरुवज्राचार्य—

सम्यक्‌यात मा:गु सरमामग्रीया घल: एवं सम्यक् पूजा विधि सफूत न्ह्यब्वयगु व मूलाचार्य जुया पूजा याना वियेगु ।

२) उपाध्यायजु—

मूलाचार्य गुरु वज्राचार्यजुयात आवश्यक ज्याखे सहयोग प्रदान याय्गु व जुजुया न्ह्योने महादान संकल्प वाक्य ब्वना बियेगु, लिसें सम्यक्‌या दान गाथा शुभारम्भ याना बियेगु ।

३) कजि दानपति—

सम्यक्‌यात माक्व धनद्रव्य खर्चहना आवश्यकीय सामग्री न्ह्योने तालाका बिइगु व लिसें कार्यकारणी सम्बन्धि ज्याखें उदारचित्त शान्तचित्त शान्तदान्त पूर्वक न्ह्योने उपस्थित जुइगु ।

४) छ्याञ्जे–

छ्याञ्जे (कजिया ववथामचा) दानपति कजिनं जक न्ह्यागु ज्याखेनं दृष्टि पुरेयाय् मफैइगु जूया निम्ति थ्वया विश्वस्तह्य भाइनायो छ्याञ्जे नियुक्त याइगु जुल । थुमिसं कजिया सदिच्छानुसार माथाय् मा:गुकथं थ:गुहे ज्या भापा: सेवा प्रस्तुत याई । उलिहे घन्दा कया लिमलाका जुई ।

५) कतांगुलि—

कतांगुलि (कल्याणगोत्र) थुमिसनं छ्याञ्जेनं धागु ज्याखे विशेष शुभचिन्तक जुया सहयोग पुरे याय्गुलि तत्पर जुयाच्वनिपिं जुइ । धाय्‌कि कतांगुलिथुं

न्ह्याथाय गुल्ल तुलावना थमं अह्लेपह्ल यानागुलि नहिनस्ति घाई मखु; जिउ हवस् थया तत्पर जुया च्वनी ।

६) भलि (भण्डारपाखे लिईह्म)–

भण्डारव्यवस्था, भलिव्यवस्थाँ पित बियमा:गु सम्पूर्ण सामग्रीया हेरबिचार याना दुका पिका ज्यायाना च्वनिपिं जुइ । अकिं थःह्म ह्याय्मचा लःह्लाना तयाह्म जिचा भाजु, निनिपाजु, जिचापाजुपिन्त भलिव्यवस्था सोकेगु याना वईच्वंगु खने दु ।

७) लंका (लँयेका जुईह्म)–

थुगु ज्याखें न्ह्याक्व लँय् इधुथिधु जुइमासां अलासि व दिक्क तोता थाकु मचासे भलि जुइपिं जुई ।

८) सुरिनंकि (अयला थ्वँया भण्डारी)-

गथे भलिव्यवस्थाय् मिजंतयसं जिम्मा कया ज्या याना च्वनी, अथेहे सुलिव्यवस्थास सुरिनंकि धका मिसातयसं जिम्मा कया अयला, थ्वँयागु व्यवस्था याना बियाच्वनिपिं जुई । ज्याखें दुखःसिया जूपिन्त उत्साह प्रेरणा बिईत मोहिनी स्वरूपी मिसातयत जक सुरसुरा सुन्दरीयागु अधिकार बियात:गु जुल । अकिं मिसातयत सुरिनंकि धयात:गु जुई । वास:या रूपे ठिकमात्राय् सेवन यात धासा सुरापान अमृतसमान जुई, मात्रा अपो जुल धासा असुरापान जुया दैत्यराक्षस थें बुद्धिभ्रष्ट जुइ, हाराँ जुई, परस्परे ल्वापुल्यापु जुइ । यानागु ज्या भ्रष्ट जुया विषपान तुल्य जुइ ।

९) नके चितिया (नके त्वंके विचा: याईपिं)–

भ्वय् नकेत: थायया व्यवस्था, भलि जुइपिं लंका तयगु प्रबन्ध एवं तँजिलजि मिलेजू, मजू व भ्वय्यात ज्वरे यानात:गु, तालाकात:गु वस्तु गा:मगा हेरबिचार याइपिं जुई ।

१०) दसुजाया जिम्मा काइपिं–

थुगु ज्याखें गन गुथाय् छु छु बसाबिसा आवश्यक जुल छ्यलेमाल धासा उगु ई: स्वया न्ह्यवहे थ:गु जिम्मास सुरक्षित याना तयातई । धाग ईले ठिक याना तय् धुंकि ।

११) राजसिंहासनया जिम्मा—

सम्यकय् जुजु विज्याकेत मा:गु हनुमान धोका लायकूली वहुमूल्य शाखा अफीसे वना कया हया त:गु सुवर्णमय राजसिंहासन आदरपूर्वक बांलाक हेरबिचायाना सुरक्षित याना तईह्म जुई। सम्यकया ज्या सिधेवं कन्हे खुन्हूहे बुफे याय् यंकी ।

१०) लप्ते लाय्या जिम्मा—

सम्यक्या भोजन यायन्ह्यो आर्यसंघपिंगु फो लिना असंया तुलाधर गोष्ठिपिन्सं लप्ते लायके जुल । थुकिया लागि दुसा ज्योनालप्ते तये, अथेनं मदुसा पलेस्वाँ लपते, थ्वनं अभाव जूसा क्येरालपते अथवा घुंसिलपते जूसाँ ज्या काये ज्यू ।

१३) पाल्चा (सलिचा) या जिम्मा—

सम्यक् भोजन निम्ति लपतेपा: लिसें लिना दुरू व साख:ति लुय्त: पाल्चा अथवा सलिचा ब्वयायने थ्व सलिचा तइपिं नं सम्यकया थिति अनुसार ज्याठाया कुह्मातय्सं त:वईगु जुल ।

१४) महाप्रसाद भोजनया म्मा—

सम्यक्या निमन्त्रणा कथं उपस्थित आर्यसंघ, भिक्षुसंघ, शाक्य, वज्राचार्यपिं फो छुईवं लपते लिसें महाप्रसाद भोजन तायकेगु व फोलिना तयके व्छकेगु एवं तंजिलजि मिलेजू मजू बिचा: याय्गु ज्या जुई। थुकिया अधिकार सम्यक्या बन्देज कथं ङतया तुलाधर गोष्ठिपिं जुल ।

१५) लैक्येया जिम्मा—

सम्यकस महाप्रसाद भोजन तय्केगु ज्या जुई। थ्व लैंक्यया जिम्मा जक इतुंबाहाया शाक्यजुपिं जुल ।

१६) भिंनिताजिया क्येंताया जिम्मा—

सम्यक् भोजन निम्ति लैंक्ये तय् धुनेवं परिकारया रूपे भिंनिता जिनिसया क्येंता तइपिंगुनं छगू समोहवं जिम्मा काइ। थ्व जिम्मा काइपिं सम्यक्या परम्पराकथं केलत्वाया कंसाकार गोष्ठि जुल । उगु भिंनिताजि क्येंताया नाम

थथे बियात:गु जुल—

१) पालु २) ह्राकुमुस्या ३) भुति ४) क:सू ५) प:माय्
६) मू: ७) माय् ८) कलँचा (छगु प्रकारया वाउँचा)
९) अमालि'पाउँ १०) खा ११) छोंसुखू १२) लैंक्ये

१७) मरीचरीया जिम्मा—

महाप्रसाद भोजन लिसें लैंक्ये तय्धुंका थ्वया ल्युल्यू बोधिवृक्षहल मरी, सुवर्णमरी (सूमरी) व लाखिलदु मरी तय्के छ्वेगु, थुकिया जिम्मा मधिक:मित जुल । थुमिसं घ्य: साख: नं तय्मागु जुल ।

१८) दुरु, साख:तिया जिम्मा—

मरीचरी तय्धुंका बलप्रदान निम्ति दुरु, स्वास्थ्यहितकरया लागि भैषज्यपान शर्वतया रुपे सुं, पिपी, मले, सुकुमेल, यला ल्वाक छ्यानागु साख:ति तइपिंगुनं व्यवस्था जुई ।

१९) स्थापित शिल्पकारया जिम्मा—

सम्यक्‌या लागि विशेष मञ्च दय्केत जुजुखट तयार याय्त सिज्या सम्बन्धि जिम्मा काइह्म जुई ।

२०) दँकमिया जिम्मा—

सम्यक्‌या खट व कलश आसन एवं जअशाला व भुतू आदि दनेगु ज्याया जिम्मा काइह्म जुई ।

२१) शृङ्गारपतारया जिम्मा—

जुजु बिज्याकेगु विशेष मञ्च तयार याय्त शृङ्गारपतार याना सम्यक्खट छाय्पे निम्ति व्छालिया विभिन्न किसिमया माङ्गलिक चिन्ह बौद्ध सांस्कृतिक शुभचिन्ह आदि चमत्कारपूर्ण कलाकृति दय्का सजे याय्गु छायपिगु ज्या थँहितित्वाया मानन्धर समाजं याई । अथेहे ध्वज, पताक, तानवितान व इलाँ पौभा आदि व्वयेकेगु व लिसे थाय् थासे पट्टा व जरि हिनेगु ज्यावं स्वयं सेवक पासापिन्सं जिम्मा काईगु जुई ।

२२) चाचिच्वय्‌गु (चित्रकारि) या जिम्मा—

सम्यक्‌या ज्याखं च्वया वयाच्वंगु परम्परानुसार दिगपवा: घकिंकाप: नागकुलि, जज्ञशाला, भूतू व अले मेगु दानपतिया छ्येंया लुखाफुसे पञ्चबुद्ध, अष्टमंगल, द्वारकलश, दृष्टि एवं ज्याया कपँकपने विविध बौद्धदेवता व जातककथा, बुद्धजीवनी आदि चित्रण याय्‌गु जिम्मा काईह्म जुई ।

२३) वालं चियगु ज्याया जिम्मा—

सम्यक्‌स जुजु सवारी निम्तिं स्वागतद्वारा .घोका दय्‌केत: उखें थुखें स्वागत्‌ सम्बन्धि झिलिमिलि श्रृङ्गार पतार याय्‌यात गा:गि ह्मुया पंपि स्वाय्‌गु, वालं चिय्‌गु, पाल टांगे याय्‌गु आदि ज्या याय्‌यात पिप्पागोश्वाराया ज्यामित वया जिम्मा काई । अथे हे हनुमान घोका फरासखानाया ज्यामित वयानं आवश्यक सामग्रीत हया हारगुहार याना श्रृङ्गारपतारया ज्यास सक्रियरुपे जिम्मा काई ।

२४) कु कुबियेत भरियाया जिम्मा—

सम्यक्‌स उपस्थित आर्यसंघ भिक्षुसंघपिन्त पञ्जराँ बिईगु इले बाह्राँ छुय्‌गु, तोप: वनेगु आदि यात खमू च:खमू कुबिया बिय्‌त सम्यक्‌या ह्मय्‌त वया जिम्मा काईगु जुल ।

मरीचरी छुय्‌के विधि

सम्यके दान बिय्‌त: बिभिन्न प्रकारया मरीचरी छुय्‌ निम्ति छयाञ्जेपिंगु सल्हानुसार ईब्यो स्वया मरी छुकेगु ज्या जुई । थुगु ज्याया लागि विश्वकर्मा पूजा याय्‌त विश्वकर्मा घकिं सहित याना मरीक:मिया ज्याभलभ: स्वने लिसें छोचुं पिचा, चिकँ, मरीमस्ला समेत स्वनालि कलश पूजा याये। कलश पूजा सिधेवं मरीक:मिया हस्तपूजा याना ज्याभलभ: ल:ल्हाना बिय्‌ । भुतुली मि च्याका सर्वप्रथम बोधिबृक्ष हलमरी छुके, अनंलि सुवर्णचूर्ण तया छोचुं न्हाय्‌का सुवर्णमरी (सूमरो) छुके थ्वयाँ ल्यु लाह्लिलदु मरी छुके घुनेवं प्रसाद बिया भोजन याके जुल ।

ने. सं. १०१६ सालया सम्यक्‌या धलपौ अनुसारं लाह्लिलदु मरी छुयेत निम्न-प्रकारया साम्रग्रि ज्वरे याना त:गु खँ उल्लेख यानातल ।

सम्यक्‌य्‌ जुजु विराजमान्‌ जुइगु सुवर्णमय भव्य सिंहासन

चिकंमुरी १०, सूँचु धार्नि १, इमुचुं पाथि १०, हलः अम्बचुं तोला १०, छोचुं पाथि ५००, साखः माक्व तये जुल।

जुजुया खट ग्वय् ज्या

सम्यक् न्याय्किगु छुं दिन न्ह्यो सम्यक्मण्डप निर्माणया लागि छ्याञ्जेत वना भुइख्यले थाय् ल्यय्गु ज्या जुई । थाय् ल्यये धुनेवं सम्यक्मण्डप निर्मित आवश्यक सामग्री सि, पँ, खिपः, नंकि व पोल चिनेत व्छालि आदियागु व्यवस्था मिले याना बिये। लिसें थुगु मण्डप दय्केत माःगु ज्याभलभः न्ह्योने तये। थुलि जुसेली ज्याभलभः स्वना कलशपूजा याना स्थापितया हस्तपूजा याना ज्याभः लः ल्हाना बिये। लिसें ज्यामयात गल् लःल्हाना गाह्मइका थाँ स्वाचके, अनंलि प्रसाद बिया भोजन याके। थनंलि न्हिथं सम्यक्मण्डप दय्केगु ज्या यानावं यंके जुल।

सम्यक्मण्डपयागु माज्या सिधेवं थुगु मण्डपस राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाधिराज बिज्याकेत ल्वय्क शोभायमान जुईक झल्डर किङ्किनीजाल तया गजू छुनालि थाय्थासे अष्टमांगलिक, चन्द्रसूर्य अङ्कित याना छत्र ध्वज पताक व्वय्का तये। लिसें छ्वालियागु अनेक चमत्कार पूर्ण बुट्टाज्या भरेयाना स्वयम्भूमहाचैत्य, बुद्ध बोधिसत्व व हरिञ्चैत्य, हारिञ्चक्र, पूर्णकलश, बज्रघण्ठ आदियागु भावुक शुभचिन्ह याकें सुसज्जित याना तईगु जुल। लिसें फरासखानाया ज्यामित वया राजकीय सन्मानकथं सजे याय्माःगु सरसामग्रि ज्वना थुगु सम्यक् मण्डप छाय्पा व्यूवई। उकिसं सम्यक्या कार्यकर्तात वयानं थुगु मण्डपया उखंथुखें दानपारमिताया महिमां जायांच्वंगु बोधिसत्वया जातक कथा एवं बुद्धजीवनी सम्बन्धि तथा तन्त्रवज्रयानी देवदेवता आदियागु बाँबाँलागु पौबाहा, तसबीर व्वया झझः धाय्का उकिसं स्वागतप्रतीक क्यरामा, तृणध्वज पँमा, पूर्णघट, स्वांगमला तया छाय्पा शोभावृद्धि याना तईगु जुल। थुगुकथं सम्यक्मण्डप जुजुया खःजला तंयार जुय्वं सम्यक् छन्हु न्ह्यवः सिंह शार्दुल ऐरावत व्वसल आदि नागकन्यापि सहितगु झिछह्म नागराजं कुय्का छत्र तयातःगु भव्यगु सुवर्णमय सिंहासन हनुमान धोकां बियाहई। थुगु सुवर्णसिंहासन हया सम्यक्मण्डपया ठिकथासे तया सजे याय धुसेलि थुगु शोभालङ्कार विचित्रसारध्वज विमान खटया प्राणप्रतिष्ठा जूगुथें जुया श्रीशोभावृद्धि जुया च्वनीगु जुल।

श्री स्वयम्भू व इन्द्रकलश, पूर्णकलश स्वने आसनफः दय्के

सम्यक्या ज्याभ्रोकथं श्री स्वयम्भूभगवान बिज्याके त व जुगु सम्यक्महादान गुथिया प्रमुख अतिथि जक मजूसे संरक्षक स्वरूपं अभिभावक जुया बिज्याईह्म भो जुजुयात महामंगलया दिव्यप्रतीककथं लःल्हाना बिइगु इन्द्रकलश व मेगु थुगु बौद्धसम्मेलन सम्यक्समारोहया सम्पूर्ण ज्याखँ सुसम्पन्न जूगु महोत्सव साक्षी जूगु महान् उपलस दानपति कजियात आयु आरोग्य सुखसम्पत्ति सौभाग्यसिद्धि प्राप्त जुइमा धका लःल्हाना बिइगु थुगू पूर्णकलशयातनं विशेषस्थान प्रदान यानातःगु आसनफःचा विधिथें दय्केमागु जुल । लिसें थुगु अपरिमित पुण्यकार्य सम्यक् न्याय्कागु नेपाया बुद्धशासने दकले सकले तःजिगु तस्सकं महत्वपूर्णगु नेपाया सांस्कृतिक जगते ज्वरा मदुगु महान् शुभकार्य सम्यक् न्याय्कागु द्वारा देश नरेश व जनताया शान्तिस्वस्तिया अर्थे जज्ञहोम याय्गु यज्ञशालानं दय्केमाःगु जुल। अथेहे सम्यक्महादानस उपस्थित जुइपिं आर्यसंघ शाक्यभिक्षु, ब्रह्मचर्याभिक्षु, श्रामणरक व चैलक आदिपिन्त भोजन याकेत भोजन थुईगु व लैंक्ये खुनेगु निम्तिनं थुगु थास उचितप्रमाणं भुतू दयकेमाल । थ्व भुतू दय्केबलेनं निप्वा निप्वा अलग याना च्याप्वा व मेगु छुप्वा अलगयाना जम्मा गुप्वा भुतू, दय्के अथवा स्थान अभाव जूसा न्ह्यप्वाजक दय्कूसां ज्यू । थुगु भुतूली सखा घोटय् याना बल्लाक दय्का चित्रकारि अग्नि देवता च्वके जुल ।

लैंक्ये तय्त बलचा ग्वये

छ्याञ्जेपिगु सल्लाकथं अनुकूल मिले जूगु थासे लैंक्ये तयतःनं पाय्छि जुइक महाप्रसादया लिकालकसं बलेचा छगू बाँलाक दयके बिये ।

न्हेन्हुन्ह्यो यँचि कायेगु विधि

नेपामि बौद्धतय् न्ह्यागुनं ततःह्गु धार्मिक महोत्सव कार्य जुईबले अन्तराय भय निवारणार्थं धर्मपाल स्वरूपं संरक्षक देवता आवाहन याना यँचि काय्गु चलन दु। थ्वहे परम्पराकथं सम्यक् निम्तिनं यँचिद्यो सालेगु आवाहन याय्गु ज्या जुई । थुगु शुभकार्यस निम्नलिखित द्योपिं सालाहये। थुमित: पञ्चोपचारपूजा गुलिसितं कलःपूजा जुई। लिसें सकसितं किसली छगः छगः नं छाय्मा। पूजा सिधेका वहे किसली स्वाँ लाना हया शुद्धगु थासे सुरक्षित पूर्वक तया न्हिथ पूजायाना

मत बिया तय् । उगु किसली लानाहृय्बले ल्वाकबक मजुईक हिलाबुला मजुयकेतः गुह्मगुह्म द्यो सालागु खः, उह्म उह्म द्योयागु नाँ च्वया शुद्धगु नीगु कापतय् पोचिना हृये ।

१) श्री स्वयम्भू धर्मधातु
२) श्री वज्रमहायक्षणी हारती
३) श्री विद्याधरी विजयेश्वरी
४) श्री नैरात्मादेवी गुह्येश्वरी
५) श्री यागाम्बर कुलदेवता
६) श्री स्थान गणेश
७) अश्वेबुँ शोकँबाहाया नागराज

नुचियेके खुन्हूया ज्या

सम्यक् न्ह्यरूखुन्हुया सम्यक् महादानया मुख्य मुख्यगु ज्यास नियुक्त जुइपि प्रमुख कार्यकर्तात नुचियेकेगु ज्या जुई । नुचियेके निम्ति नउत सःता सःखाय्का ला लुसि ध्यना, मोल्हुया शुचिनीचि वस्त्रं पुना, जाःभ्याहे मयासे च्वनेमाल । थुगु ज्याय् खास् व्यक्तिकाइपि निम्न कार्यकर्तात जुल—

१) मूलाचार्य गुरूवज्राचार्य
२) उपाध्या पण्डित वाचक
३) पालाया थकालिजुपि
४) स्वह्म चीवरधारि मस्तेत नं
५) महाप्रसाद 'जा' थुइपि कओ थकालि छह्मछह्मनं
६) लँवये खुनोपि
७) दानपति कजि
८) दानज्वलं कुबिया बिइपि भरियातनं

नुचियके विधि सिधेवं सकसितनं भोजन याके जुल ।

सम्यक् ख्यले भूमि शोधन विधि

सम्यक् ख्यलस आमन्त्रित सम्यक्देवता दीपङ्कर, बुद्धबोधिसत्व, आर्यतारा, लोकेश्वर व अन्य देवदेवी एवं आर्यसंघ, बौद्धसंघ, भिक्षु, आचार्य आदि व राजा

महाराज समेत उपस्थित जुईगु अन्तर राष्ट्रिय बौद्धजगतय् दुर्लभगु नेपामि बौद्ध-तय्गु महान् गौरवपूर्ण महत्वं जायाच्वंगु प्राचीनकालंनिसें थौंतकं चले जुया वयाच्वंगु संसारे निगुमदुगु अनुपम महान् धार्मिक कार्य सम्यक्समारोह जुईगु थुगु भूमिस्थल (भुईखेल) शोधन याय्गु ज्या जुई । थुगु थासे यदि फोहर मैला गन्दा जुयाच्वंगु दुसा हतेयायेगु लिसे बाँलाक माथवंका समथल भूमियाना येंपुसे पिचुसे सुचुसे च्वंक रमणीय स्थल याये । लिसें शास्त्रोक्त विधिथें थाय्थासे दिग्पताक स्वाना मन्त्रध्वज पताक ब्वयका सम्यक्विजयपताक योसि स्वाना तानवितान झल्डर व इलांप्यना शोभायमान याये । नापं यक्षराक्षस भूतप्रेत आदियाके दुःख व्यूमवय्केतः इमिगु आत्म सन्तोष निम्ति बलिपा छ्पा बिये । लिसें भूमिस्थलसतु कलशपूजा याना पुखुली नागसाधन याये नागच्छत्र तये नागधूप थने जुल।

सम्यक्या घलपौ अनुसार नागधूपया नाँ थथे बियातल—

श्रीखण्ड, रक्तचन्दन, सुकुमेल, जिफो, सिह्ला, अगुर, केसर, तासिरसपत्र, रूपकेसर थुपि व्याक्व स्वंगु स्वंगु मंस समान भागतया दयके घया तल ।

सम्यक् प्यन्हुन्ह्यो नीतँ पूजा वनेया विधि

सम्यक् समारोहया ज्याखँ न्ह्योने थ्यसेलि परम्पराकथं निम्नलिखित थासे निमन्त्रणा पूजा वने जुल–

१. गोपुच्छगिरि पर्वतस विराजित श्रीस्वयम्भू भगवान्या थास विधिवत् कशलपूजा याना अर्घबिया उपाध्याजु निमन्त्रणापत्र ताम्रपत्र ब्वनालि आगँछ्यँया निनालस तायके। थुलिक्रिया सिधयेवं स्वयम्भूया द्योपाला, थकालो बुद्धाचार्यजु-पिन्त अनुरोध यायकि—सम्यक् समारोह इलेलाक पायछि समये न्ह्यथ्याक द्यो ववहाँ बिज्याकेत द्योया तिसा वसः व जात्रोत्सवया शोभालङ्कार सामग्रि थिकथाक याना बिज्याहुँ धका इनाप याये ।

२. श्रीस्वयम्भू भगवान्या धर्मपाल श्रीहारतीदेवीया थासेनं कलः पूजायाना अर्घबियालि निमन्त्रणापत्र देछाये ।

३. शान्तिपुर महासिद्ध गुहास लय्सेवा ज्वलं पूजा याये ।

४. सम्यक् पञ्जराँ खुन्हू ववहाँ बिज्याकेह्म स्वयम्भू भगवान्यात पञ्चोपचार पूजा याये ।

५. गुरू महामञ्जुश्रीयात नं पञ्चोपचार पूजा याये।

६. वसुपुरया श्रीवसुन्धरा देवीयात नं पञ्चोपचार पूजा याये।

७. अथेहे वायुपुर, अग्निपुर, नागपुर, पवन भैरव, योगाम्बर आदि थासे नं पूजा याये।

८. अनंलि क्वहाँवया नीलपर्वत विलासले बिज्याना च्वंह्म विजयेश्वरी श्रीविद्या धरी देवीयात कलः पूजा याये।

९. थुगुहे किसिम नारायणहिति राजदरबारस वना राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजाधिराज सरकारया हजुरीसं वना विधिथें न्हापाथेसंतु स्वागत् सत्कारयाना अर्घ बिया निमन्त्रणा ब्वनालि चङ्गे याय् जुल। शिष्टाचार पूर्वक अभिवादनयासे बिदा कया लिहाँ वये।

चित्रकारिं चाचि च्वके

सम्यक्या ज्याखें विभिन्न देवदेवता उपस्थित याकेगु प्रमाणकथं थाय्थासे शुचिनीचि याना चित्रकारि पुंतय्सं थ्व च्वके बिये—

१) अन्नवस्तु जायके थासे श्रीलक्ष्मी वसुन्धरादेवी च्वके।

२) छ्याञ्जेपि च्वनीगु भलिक्वथा भण्डारे जम्बल जलेन्द्र वैश्रवण कुवेर च्वके।

३) सुलिनकिजुपि च्वनीगु सुलिक्वथास प्वकनाय् थ्व व नागराजपि च्वके।

४) भुतुलाजक अग्निदेवता च्वके।

५) स्वयम्भू भगवान व इन्द्रकलश, पूर्णकलश दिकेगु फःचास क्रमशः विश्ववज्र, सिंहासन व मण्डल च्वके।

६) मरीचरी तय्थास विश्वकर्मा च्वके।

७) सम्यक्या दानपति कजियागु निवासस्थान छ्यें जक द्वारमूल लुखास पञ्चकुलया अधिपति पञ्चबुद्ध अथवा पञ्चरक्षादेवी लिसें अष्टमंगल, हेमदण्ड, चन्द्रसूर्य व लुखाया जः खः द्वाल्या कलश, सुदृष्टि मिखाकँके। एवंक्रमं अंगया कपंकपने बसुन्धरा, वज्रविदारणी, गणपति, उष्णोषविजया, पर्णशवरी, मारिचो, ग्रहमातृका एवं जोगनी, चतुर्महाराज च्वके, लिसें छ्येंया कार्णस फुसे छचाखेल बोधिसत्वपिगु आत्मजीवनी महाकरूणाया प्रतीक त्यागमय जीवन दानपारमिताया महत्व क्यनीगु जातक च्वकेगु चलन दु। थथे न्हापायापिं दानपतिपिन्सं च्वकावंगु अवशेष थौंतकं थाय्थासे भीसं खनाच्वनागु दु।

थःथःगु विहारं सम्यक् देवता यंकेगु तत्परता

सम्यक्या परम्पराकथं गन गुगू विहारस सम्यक्या निमन्त्रणा वन, अन उगु विहार व अन्य सम्यक्या द्यो थुवातय्सं थःथःगु सम्यक्देवता दीपङकरयात वसः तिसां छाय्पिकुगु निम्ति आवश्यक व्यवस्था याना तयार याय् माल। सम्यक्द्योयात छाय्पेगु ज्यासिधेवं छत्रध्वज पताक चामर सहितयाना शंखघण्ठ व वाद्यवादन थान सक्वफक्व स्तोत्र ब्वना दीपङ्कर जात्रा याना सम्यक् न्ह्यरू खुन्हू लायकुलिस उपस्थित याये। मर्यादाक्रम अनुसारं चछि अनंसतु तया कन्हेखुन्हू सुथन्हापाँ प्रस्थान याना सम्यक्खेलस जात्रा याना यने जुल।

महाप्रसादजा थुय्के विधि

सम्यक्स उपस्थित जुइपि नेपामि बौद्धसंघ शाक्य, बज्राचार्य, श्रामणेर, चैलक एवं ब्रह्मचार्यभिक्षु आदिपिन्त भोजन् निम्ति विधिवत् महाप्रसाद तयार याई। वहे महाप्रसाद सम्यक्या जा थुईत बिश्वकर्मा धकि पातछि, जार्कापिचा ङापिचा, सिया चतंपु ङापु स्वनालि कलश पूजा याये। बलिपा छपा बिया भुतुली मि च्याके धुंका सम्यकपाला थकालिपिन्त पंचगव्य बिया हस्तशोधन याय्। अले जाकिपिचा लःल्हाना भुतुया द्योने खालि (जःसि) द्यछुय्के बिये। थुलि धुंका यथाश्रद्ध थें घ्यः चाकु तया कौला याके जुल।

लैंक्ये खुनके विधि

थुगु लैंक्ये खूनेतःनं महारसाद जाथुय्थेंसंतु लैंपिचा, धाला सहितयासे कलः ग्वलछि, किसली तया द्यो साला हये। लिसें विश्वकर्मा धकिपेना, कचिगु लैं पिचा न्ह्यगः सिया चतं न्ह्यपु व लैंक्ये खुनेगु मसला सकतां न्ह्यने तया स्वनालि कलश पूजा याय्। कलश पूजा सिधेवं पालाकपिनि थजिकथं मर्यादाक्रम कथं लैंपिचा लःल्हाना भुतुली द्यछुना तयागु खासि (जःसि)स लैं प्वंके बिये जुल। थुलि सिधेवं सम्बन्धित कार्यकारणीपिन्त भोजन याके।

साखःति दय्के विधि

सम्यक्संघ भोजन निम्ति साखःति शर्करापान दय्केतः सम्यक्या विधिकथं दयेके जुल। थुकिया लागि थलबल खासि जः, अंपचा माक्व न्ह्यब्वये। नापं सूँचुँ, मलेचुँ व यला, सुकुमेल भाग मिलेयाना साखःति तयार याये। लिसें पाल्चास साखति लुयके जुल।

भुजाया नागराजया मूर्ति दय्के

सम्यक्स भुजाया नागराजया मूर्ति दय्के निम्ति गपाय्धिकह्म नागराज दय्केगु ख:, अपाय्धं याना बलेचा ग्वय्के। लिसें उगुथासे शुचिनीचि याना पुलु लाय्के। अले थुगु पुलुया द्योने महाप्रसाद भोजन भुजा पोंके बियालि कुशल कलाकारं भुजाया नागराज दय्के बिये जुल। भुजाया नागराजया ह्मधु तयार जुसेलि उकी दृष्टिदान व च:मे तय्गु शिरोभागय् कंकिया रूपे वहया पूर्णकलश तया सजे याना तय्। थ्वया ल्यु नागछत्रं कुय्का सुशोभित याय् धुंका कलशपूजा याना जीवन्यास बिये। थुगु सम्यक्स भुजा महाप्रसाद यथेष्ट परिपूर्ण जुयेमा निर्विघ्नकार्य सिद्ध जुईमा धका किग: तना अधिष्ठान याना तय् जुल। मानु थुह्म नागराज स्वया चवच्वं जीवित अवस्थायाह्म नागराजथें गम्भीररूप प्रदर्शित जुयाच्वना।

श्रीस्वयम्भू भगवान क्वहाँ बिज्याके विधि

सम्यक् न्ह्यरूखुन्हू भुखेलस श्रीस्वयम्भू भगवान् क्वहाँ बिज्याकेत सम्यक् पालातय्सं पंचोपचार पंचोपहार पूजा व्छय् माल। थ्वया लिसें पिण्डपात्र जात्रा याय्गु तग्वगु गुल्पा पिण्डपात्र थनेत: भिगु बालागु चुबूगु जाकि भिमनातिनं बिया छ्वये। अथेहे आसंखडि काप: ग्वयका व दशपात्र छमोह् व प्यदां तया छत्र ध्वज पताक ब्वयका धुँ धुपाय च्याना कजिया देवता सहित यासे वाद्यवादन थाना हर्ष उल्लास पूर्वक स्वयम्भूम लसोवने जुल। अनथ्यंका सम्यक् पाला: थकालि विधिवत् पूजा याये। पूजा याये धुनेवं द्योयाह्मेत, ठेकदार, विशेत वयालि प्रभा आसन खट श्री स्वयम्भूया न्ह्योने तये। अले स्यंगुंया थाकुलिनं स्वयम्भूया न्ह्योने तये। अले स्यगुंया थाकुलिनं स्वयम्भूभगवान बुया यना खटस बिज्याका स्तोत्रगीत ब्वना श्रीस्वयम्भू-महाचैत्य त्रिप्रदक्षिणा स्वक:तक चाहुयके थ्वयालिसें थासंद्यो स्वयम्भूचैत्य व मञ्जु-श्रीया पादुका सहित खटसतया यंके थनंलि देव बिचायायत स्यंगुंया थाकुलि, भण्डार-पाला व स्यंगुमि निह्म द्यो ल्युल्यू वने। थ्वया लिसेलिसे स्वयम्भूया धा:बाजं, दाफा, पंचताल समेतं थाना हर्षोल्लास पूर्वक स्वागतयासे द्यो क्वहाँ बिज्याके जुल। थ्वस-पोल श्रीस्वयम्भू भगवान् वज्रधातुया न्ह्योने च्वंगु त्वाथलं क्वतयना बिद्यासया लपुँ जुकायके। थुथास श्री विद्याधरी देवी नं खटस विज्याका यने। बिद्या:सया ल्यूने पाखें भरासर तपिला जुका तामासिपाकोनं ह्यि्का क्यवचा लँपुं यंका चिभायाथास मण्डलस दिके। थुगु मण्डलया लिकसं ङतपिथ्या धइगु धोकां दुने पोतासं स्वस्तिक आदि मंगलचिन्ह च्वका माला लाया जवं खवं

द्वाल्या कलश तया मत च्याका न्याह्म आचार्य व न्याह्म कुमारीपि च्वना सिफँ लुना घउसंगं बिया बज्रता:चां थिईका विधिवत् लसकुस याना नगरप्रवेश याना द्यो दुहाँ बिज्याके जुल । थनहे कजिया सम्यक्‌देवता ह्‌या कजिनं ओहदाँ चुन्दां छायके, लिसें च्याना छग: अर्थात् छमोह् व प्यदां तया दशपत्र देछाये । थुलि क्रिया सिधेवं कजिया देवनं श्रीस्वयम्भू भगवान्‌यात स्वचाउय्‌का अभिवादन याये, दर्शन याये जुल ।

थनं ल श्रीस्वयम्भू भगवान्‌या न्ह्योने सप्तबुद्धया प्रतिनिधि कथं न्हेह्म सम्यक् देवतापिं बिज्याके । थ्वहे सप्त तथागतया न्ह्योन्ह्यो बुद्धशासनया उपस्थापक स्वरूपं काषाय चीवरवस्त्रं पुना शिलांकुश पिण्डपात्र धारण याना च्वंपिं व लिसें धर्मानुशास-कया रूपे छत्रंकूजु स्थवीरजुपिं च्वना सद्धर्मयात्रा प्रस्थान जुये । अनंलि थकालि नकिजुं सुवणया कुसुंधाराकलशं कुसुंधा: हायके, यचिकाह्म थकालोया ह्मायमचां तुफि लुया बँ पुय्‌के, अनं पञ्चसुगन्ध अथवा अष्टसुगन्ध तिङ्‌ख्वालाय् तया सितुं ह्‌ाह्‌ा याइपिं पूजादेवी रूपे मिस्तेसं अबीर ताय् होय्‌का यंके । अनं धुंधुपाय् च्याका वईपिं मिजन्त च्वना विभिन्न प्रकारया वाद्यवादन थाथाँ ध्वजा पताका ब्वय्‌का शान्तदान्त पूर्वक सद्धर्म यात्रा उत्सव न्ह्याके जुल । थुगु सद्धर्मयात्रोत्सव इतपिथ्या धोकां प्रवेश जुईवं सरासर टेंगल ववतयका अनं जुका असनं ओगलं ववतह्‌यालि मखने थ्यंका भिहधोकास विश्राम याका न्हापाथेंसंतु लसकुस याये । लसकुस याय् सिधेवं दशपत्र देछाया मर्यादाक्रम अनुसारं कमाकथं हनुमान धाका लायकूलिस थ्यंका पुलुपा छपा छपा लुंचकि ओहचकि छग् छगू लिसें आसंखडि कापकु छकु छकु तये धुनेवं थ:थ:गु आसनस बिज्याके जुल ।

थुलि धुनेवं लायकू गुरूजु, उपाध्या एवं स्थवीर प्रमुखं आसन तया बिये । निमन्त्रित सकल देवतापिं बिज्यासेलि शास्त्रोक्त विधिथें श्रीस्वयम्भू भगवान्‌या न्ह्योने कलशपूजा याना संयाये । जवस थाकूलि, खवस भण्डारपालाक निह्मनिखें च्वना धमंगण्डीया रूपे गँथाना दशपारमिता गाथा ब्वना मत बिये, आरती याये । कजिया महादीमत छ्वयके । बलि बिया सकल सम्यक् देवतायातनं पूजा याना मुरि दक्षिणा चह्ले याये जुल । थनंलि श्रद्धालु भक्तजनपिंगु थ:थ:गु गच्छे अनुसारं पहरया पूजा वई लिसें लायकूयानं पूजा वई । थुलि कार्यक्रम सिधका स्यंगुमिया थकालिया निह्म भण्डारपालाया छह्म स्यंगुमि निह्मयात समेतं कजिनं भोजन याके माल ।

सम्यक् महोत्सवस सम्यक्देवता दीपङ्कर तथागतया पंक्तिबद्ध दृश्य

सम्यक् महादान, सम्यक् धर्म, सम्यक्‌संघ भोजन जुइगु मुख्यगु शुभदिनस सुप्रभात इले हनुमान धोका लायकूलिस उपस्थित जुयाच्वंपि सकल सम्यक्‌देवता व श्रीस्वयम्भू भगवान् भुइखेलस प्रस्थान याके निम्ति लायकुलि द्यो थनेगु ज्या जुई । वसपोल श्रीस्वयम्भू भगवान्, सम्यक्‌देवता प्रभृति थःथःगु आसनं ल्यहें थने न्ह्यो सुथन्हापां श्रीस्वयम्भू भगवान्‌या थास सुप्रभात्याय् देवस्य चाय्‌केगु ज्या जुई। थुलि याय् धुनेवं श्रीस्वयम्भू भगवान् व अन्य उपस्थित सकल सम्यक्‌देवता पिन्तनं सम्यक् दानपति जजमानपिंगु पाखें न्हापालाक विधिवत् पूजा यानालि अले श्रद्धालु भक्तजन पिंगु पूजा आजा व दान शुरू जुई। थुलि धुनेवं गुंला बाजं पञ्च-ताल आदि वाद्यवादन सहित यासे कजिपिं सकलें मुनालि दशपत्र दे छाये। थनलि सुथसिया च्याता गुता इले सद्धर्मयात्रोत्सव प्रस्थान यंके लागि जजमानया सम्यक्-देवता न्हापा न्हापा यंका क्रमशः प्याफलं यका ङत जुका तामसिपाख क्वतयना दल्लु-पाखें सरासर वना भुइखेल कोफोसिमा क्वसं चिभायालिकसं च्वंगु स्वागतमण्डपस थ्यंका थुथास बिश्रामयाका लसकुस याय्‌गु ज्याजुई । स्वागतद्वारया च्वसं इलां ऐना तःगुया क्वसँ द्यो दिके मालापा छपा लाय् द्वाल्याख मत च्याके घउसगं बिया कजिनकिनं ताल्चानं दुसाला लंखधारा हाय्‌का व विधिवत् लसकुस यासे भुइखेलस दुतयनालि श्रीस्वयम्भू भगवान् पश्चिम स्वका आसनस बिज्याके जुल । लिसें पुलुपा छपाः आसंखडि काप कु छकुया द्योने आसंकिजाकि दक्षिणा यथाशक्त तयालि बिज्याके। थुगुहेरूपं निमन्त्रित सकल सम्यक्‌देवता मर्यादाक्रम अनुसारं भोलाकं थःथःगु थासे बिज्याके ।

निमन्त्रित सकल देवदेवतापिं थःथःगु आसन ग्रहण याके धुनेवं वसपोल श्रीस्वयम्भू भगवान्‌या न्ह्योने इन्द्रकलस, पूर्णकलश स्वना जज्ञहोम याय् जुल ।

थनंलि सम्यक्‌या परम्पराकथं शोभावृद्धि पूर्वक राष्ट्रनायक श्री ५ महाराजा-धिराज सरकार सवारी जुयालि भुइखेल स्वागतद्वारस थ्यनेवं मौसूफ सरकार यातनं विधिपूर्वक थःगु परम्परानुसार पंचताल वाद्यथाना मङ्गलाष्टक गाथा ब्वना लसकुस याय्‌गु ज्या जुई । लसकुस याय्‌धुंका स्वागत् द्वारंनिसें वसाः लाया सम्यक्‌मण्डप मञ्चस च्वंगु सुवर्णमय राजसिंहासनस बिज्याके जुल । थुगु सिंहासनस जुजु बिज्याय् धुनेवं राजश्री सन्मान कथं ३१ तोप तया हर्ष बढाई

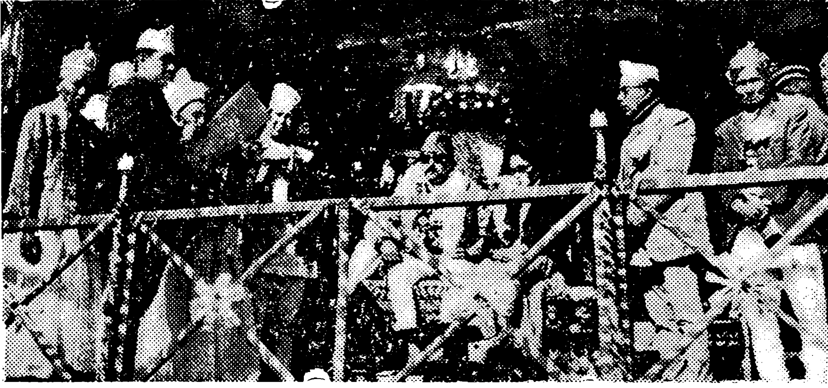
याई लिसें सरकारी जंगी सिपाहीतेसं बाच्छाई बाजा थाका सलामि बिईसिधयेवं राजां थःगु आसन ग्रहण याई । अले सम्यक्या विधिकथं आसंखडि कापः तया छमोह् व प्यदाँ तया दशपत्र देछाई । लिसें अनेक मेवा मिष्टान्न फलफूल मरी-चरी चह्रे याई। थुलि याय्धुंका मौसूफ सरकारया श्रीचरणपादुका बभुस दिका लिख्यचायका पंचामृत कोटलं पूजायाना थकालिपिन्सं अर्घ बिये। लिसें मङ्ग-लाष्टक गाथा ब्वंका थकालि भी जुजुयात इन्द्रकलशाभिषेक चह्रेयाइ। अनंलि उपाध्याजुं थौंयागु सम्यक्महादान गुथिया महत्व कारण एवं परम्परा विषयकया सुन्दर छन्द अलंकारयुक्तगु दानपत्र ब्वना न्यंका चह्रेयाई। थुलि जुसेलि सकसिनं भक्तिपूर्वक अनियाना अभिवादन द्वह्लप्येगु जुल । थुलि क्रिया सिधयेवं थायभूस तया महाप्रसाद भोजन लःल्हाई, लिसें भोजन ग्रहण याना बिज्याई।

थुगु प्रकारं भी जुजु श्री ५ महाराजाधिराजयात लिख्य् चाय्का स्वागत् सत्कार याये धुंसेंलि उपस्थित निमन्त्रित सकल सम्यक् देवता व सम्यक्दान कायत बिज्यानाच्वंपि नेपाया बौद्धसंघ–गुरू बज्राचार्य, बुद्धाचार्य, शाक्यभिक्षु ब्रह्म-चर्य भिक्षु, श्रामणेरक, चैलक आदिपिन्त सम्यक्महादानया विधिथें दानप्रदान याय् जिल घइगु जुजुयाके अनुमति स्वीकृति वचन काये जुल। थुगुकथं श्री ५ याके अनुमति स्वीकृति बचन काय् धुँका सम्यक्महादान शुरू जुई—

दीपङ्करादिन् सुगताश्च सर्वान् श्रीआर्यसंघान्प्रकरोमि पूजाम् ।
पंचोपचारैः बिविधैश्च वाद्यै पाद्यादिमर्घाश्चचमनञ्च युक्तैः ।
सुगन्धधूपानि च धूपयामि सर्वाणि पुष्पानि सुवासनानि ।
तैलाज्यदीपानि च दीपमाला भैषज्यजातानि सुपिष्टकानि ।
वस्त्राय काषाय सुचीवराणि भोज्यानि भक्तानि च चन्दनानि ।
सुवर्णपिण्डादि सुव्यञ्जनानि सम्पूर्ण सम्यक् प्रकरोमि भोजान् ।

सम्यकसंघ भोजनयागु स्थिति बन्देज कथं धमाधम लैकात पंक्तिबद्ध जुया न्ह्योने च्वंवई, गथेकि—

१) असंयापिं तुलाधरगोष्ठि ज्योना लपते लाया हइ। अथवा पले लपते व धुंसि लपते जूसाँ तया ज्याकाइ।
२) ज्याठाय्च्वंपिं कुह्मातय्सं पालचा (सली) तया हई।
३) इतया तुलाधरगोष्ठि महाप्रसाद भोजन तया हई।

सम्यक् महोत्सवया उपलक्षस श्री ५ वीरेन्द्र व श्री ५ ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मीदेवी

थनंलि श्री स्वयम्भू भगवान्या थासंनिस सम्यक्देवता दीपङ्र तथागतपिंगु भ्होलिसे लिना क्रमशः ग्राकाशध्वनि दुन्दुभि काहाबाजा पुईका घण्टाघोषण याये। लिसें भूमिशोधन व ग्रार्यसंघपिन्त पाद्यार्चमन नसला तय् निम्ति सम्यक्गुथिया थकालिनं सुवर्णया कुसुंधार कलशं लंख धारा हाय्का सम्यक्महादान महोत्सव जुयाच्वंगु भूमिखेलस आर्यसंघया भ्होलिना प्रदक्षिणा याना चाउले जुल। थ्वहे सुवर्णया कुसुंधार कलश हाय्का वयाच्वंगु लंखधारा ल्युल्यू श्रावक प्रत्येक महायानिक शासनया दिव्य भावनाया प्रतिनिधिकथं एवं बुद्धशासनया उपस्थापक संस्थापक व्यवस्थापकया रुपे शान्तदान्त पूर्वक काषायवस्त्र चोबरं पुनाच्वंपिं शिलाकुंश पिण्डपात्र धारी स्वम्ह् बालभिक्षु न थ्वया नापनापं छत्रंकूजु स्थवीर ग्राजुपिंसनं आदर पूर्वक प्रसन्नजुसे धुंधुपाय् च्याना सम्यकस्थल चङ्क्रमण विचरण याई।

सुवर्णया कुसुंधारकलशं जलधारा हाय्के धुनेवं सम्यकमहादानया प्रमुख ग्रतिथि जक मजूसे संरक्षकत्व प्रदान यासे नेपाया सम्पूर्ण धर्म संस्कृति कला संरक्षण यासे समस्त नेपामि तय्गु हितसुख शान्ति निम्ति अग्रसर जुया बिज्याम्ह् जम्वुद्वीपया मूलगु पुण्यभूमि नेपाया सार्वभौमिक सत्ता सदैव सुरक्षित् यायेगुलि ग्रत्यन्त तत्पर जुयाभ्हीगु न्ह्योने सुवर्णमय भव्य सिंहासनस विराजमान जुया विज्यानाच्वंह्य बोधिसत्व सर्वोच्च राष्ट्रनायक भ्हीजुजु श्री ५ महाराजाधिराज सरकारयात निसें कया सम्यक भोजन तय्गु ज्या जुइ।

सम्यकया कार्यकारिणी लैकातंय्सं लालुंसि बेना तीर्थे मोल्हुया नींगु बसतं पुना शुचिनीचि याना च्वनी। उकिसं ग्रार्यसंघपिन्त दान बिईगु महाप्रसाद भोजने थःगु सासः वई वनी धका बहुत आदर तया थःथःपिंगु म्हुतुई तुयू रुमाल कापतं हिनाजक भिक्षु संघपिन्त दान याईगु जुल।

थुगु भोजनदाने न्ह्यापालाक सम्यक देवतापिन्त व ग्रले वसपोल सवाकोटि नेपाली जनताया हृदय प्राण श्री ५ महाराजाधिराजयात न्यागु भाग तया सन्मान यानालि सम्यकमण्डपं ववहांबया लि उपस्थित ग्रार्य भिक्षुसंघपिन्त परम्परागत मर्यादाक्रम ग्रनुसारं स्वागत् सत्कार निम्ति पंचोपचार पूजा स्वलुपं भिक्षुसंघपिन्त सिन्हः छपता छपता तिकाहई, लिसे लिसे सर्वप्रथम श्रद्धालु दानपति कजियागु दस्तुर बमोजिम सुवर्ण पिण्डपात्र दान बिया बाधां छुय्गु ज्या जुई। अनंलि थःथःगु लस्ता ग्रनुसारं विभिन्न श्रद्धालु उपासक उपासिकापिंसं तोपः वय्गु ज्या जुई। थुलि धुनेवं

सम्यक्संघ भोजनयागु स्थिति बन्देज कथं धमाधम लँकान पंक्तिबद्ध जुया न्ह्योने च्वंवई, गथेकि—

१) असंयापिं तुलाधरगोष्ठि ज्योना लपते लाया हइ। अथवा पलेलपते वा धुँसि लपते जूसां तया हई।

२) ज्याठाय् च्वंपिं कुह्मातयसं पालचा (सली)तया हई ।

३) ङतया तुलाधर गोष्ठि महाप्रसाद भोजन तया हई ।

४) इतुंबाहाया शाक्यगोष्ठि लँक्येता तया हइ।

५) केलत्वाया कंसाकारगोष्ठि भिंनिता प्रकारया क्यँता तया हइ।

६) वलाछित्वाया मिष्टान्नकारतय्सं बोधिवृक्ष हलमरी, सुवर्णमरी (सूमरी) लाधिन्नदु मरीचरो तय् हइ।

७) ज्याबाया न्याखाछें पीखाछेंया शाक्यगोष्ठि दुरू लुना हइ।

८) इतुंबाहाया व भोछें बनियातय्सं साखःति लुना हइ।

थुगुकथं आर्यसंघ जिनसंघपिन्त निरामिष पंचामृत सात्विक भोजन याके धुसेली सम्यकया विधिकथं हनं शिष्टाचार पूर्वक सम्यकगुथि थकालि नुचायके, लिसे स्थवीरजुपिन्सं गोचर याय्गु हिसावं सकलें उपस्थित जूलामजूला, गनं च्वय् क्वय् लातला, दोंबिदों दतला तंजिलंजि मिले मजूगु दुला धका विचासंचा याय्गुकथं सम्यकस्थल प्रदक्षिणा याना निरीक्षण यावई।

थुजागु प्रकारं प्रागैतिहासिक इलंनिसें नेपाया बुद्ध-धर्मे बुद्धशासने थःगुहे किसिमया गौरव व महत्व दइच्वंगु अन्तरराष्ट्रिय बौद्धजगते मदुगु चलनकथं नेपाया विशुद्ध महायानिक सम्प्रदाय अनुसार जुयाच्वंगु सम्यक् धर्म महोत्सवया थितिरिति गतिविधि सम्पूर्ण ज्याखँ सिधसेलि सम्यकया नेतृत्व याना ब्रिज्याना च्वंह्म श्री ५ महाराजाधिराज सरकारयात नं बिदाई सन्मान निम्ति फिर्तिसवारी सलामि चह्ल्याइ।

अन्तस भो जुजुनं जुलसां सम्यकया दानपतियात दुनुगलंनिसे हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन याइकि-प्राणिमात्रयात हितसुख शान्ति जुईगु बुद्धशासन चिरस्थितिया लागि थःगु श्रीसम्पत्तियात पर्वाह मतसे दान शील भावना सहित यासे नेपामांया अस्तित्व बौद्धसंस्कृति, बौद्धकला, बौद्धदर्शन सम्बन्धि विशुद्ध सम्यक् भावनां ओतप्रोत जुयाच्वंगु सम्यक् चर्या सम्यक धर्म याःगु खनालि तच्चोगु प्रसन्न चित्त

हर्षपूर्वक दानपतियात उपहार स्वरूप दोसालं न्ययका अश्रफी लःल्हाना स्वस्ति-मंगल कामना यासे जुजु लिहाँ बिज्याई ।

जुजु फिर्ति सवारी जुईवं श्रीस्वयम्भू भगवानया न्ह्योने च्वना गुथियारपिं मुना थथे प्रार्थना याईकि–जिमिगु सम्यक्संकल्प सम्यक्निमन्त्रणायात सहर्ष स्वीकार यासे थुगु महान् पुण्यकार्य सम्यक्महादान महोत्सव सफल याना बिज्यात । तधंगु अनुकम्पा तया महादया तया बिज्यात धकालि सहर्ष अनुमोदन यासे वसपोल श्री स्वयम्भू भगवानयात दशपत्र देछाय् जुल ।

दशपत्र देछाय् धुनेव परम श्रद्धालु दानपति कजियात आशिर्वाद स्वरूप आयु, पुण्य, ज्ञान, गुण, कर्म सिद्धिया अभिषेक स्वरूपगु दशपारमिता गुणं पूर्णगु पूर्णकलश लःल्हाय्गु ज्या जुई । लिसें थुगु पूर्णकलश लःल्हाना काईबले पंचताल वाजा थाना गुरु उपाध्यानं मंगलाष्टक गाथा ब्वने ।

थुलि क्रिया सिधेवं दानपतियात आशिर्वाद तया उपस्थित सकल सम्यक्देवतापिं थःथःगु थासेतुं लिहाँ बिज्याई ।

निमन्त्रित सकल देवतापिं लिहां बिज्याये धुसेंलि सम्यक्यागु गुणधर्मं ह्मंस्यूपिं श्रद्धा भक्तिदुपिं दर्शक एवं श्रद्धालु उपासिकापिं वया सम्यक् भोजनया ल्यंपुल्यं महाप्रसाद धका श्रद्धानिश्चय तया कावईपिन्तनं महाप्रसाद वितरण जुइ । लिसें आर्यसंघ, जिनसंघ, शाक्यभिक्षु, वज्राचार्य आदिपिन्सं नया ल्यंदुगु अथवा वाना थकूगु भूईखेले च्वंगु महाप्रसादत सिंति मवनेमा धका चिपनिपया ल्या मतसे थःने व क्वःनेया पोढ़ेत वया श्रद्धापूर्वक मुंका यंकी वया यंकी छुचें थेंका इना नइ । थ्वहे इले सुदूर उत्तरापन्थ संदेशया सें समित वयानं 'साङ्ग्ये मामैडोकी झिन्लाव्' धका बहुत श्रद्धापूर्वक मुना सिना वया यंकीपिनं मदुगु मखु । थ्व महाप्रसाद सँदेशे थ्यनेवं इमिसं थाय थासे थव ज्ञातिवर्ग, बन्धुवर्ग इष्टमित्र आदिपिन्तनं इना बिइ ।

थुलि कार्यक्रम सिधेवं स्वयम्भूभगवान लित यनेत स्यंगुमिया दाफा भजन पंचताल बाजं व अन्य श्रद्धालुपिंगु बाज सहित जुया घुंधूपाय च्याना ङतया साहुपिन्सं श्रीस्वयम्भू भगवान कुबिया सप्त तथागत स्वरूपं कजिया न्हेह्म सम्यक्-देवतापिं ल्युल्यू तया प्रस्थान याना देशजात्रा याये । भुईखेल सरासर लितयंका ङतस जुका टेंगलं असँ यना कजिया छ्येंया मूलुखा न्ह्योनेसं विश्राम याना

मालापा छ्पा तया दुवाल्या मतच्याका बलिपिया घउसगं वियेमाल । थुलि धुनेवं जजमानं दशपत्र छाये। थुलि धुनेवं मखनं क्वतहृया लायकू जुका अननं मरू क्वतहृया चिकंमुलि यना न्हूघलं क्वतहृया, लगमं क्वत यना बुद्धवारी जुका ह्यु मत क्वहिति ह्ये । थननं क्वत यना भिद्योया थासं मरू टोल जुका काष्ठ-मण्डप मरुसतः चाउयेका मरुगणेशया खःपाखें यना प्याफल जुके ।थननं यटखा-पाखें थतहृया ङतटोलसंतु जुका किलागःया स्यंगुद्योया छ्येंया न्ह्योनेसं दिके जुल । द्योछ्यें थतयंके न्ह्यव छ्यंथुवानं बलि पियेमाल, लिसें घउसगँ बिये। थुलि धुनेवं देव क्वकाय् । छ्यंथुवानं लंखघारा ह्रायका ताःचानं द्यो थिया थाकुलि द्योपालानं खटं द्यो क्वकया बुयालि द्योछें थहाँ बिज्याके, थंवया आसन प्रभा समेत द्योपा-लानं यने, द्यो क्वकया ग्रासनस बिज्याके जुल । थासँद्यो चिभाजक श्रीस्वयम्भू भगवानया जवस दिके गुरूपात्र (पिण्डपात्र) खवस दिके । थुलि धुनेवं छ्यंथुवायाके पूजाभः छ्पाः कया पूजायाना गंथाना दशपारमिता गाथा व्वना बहृनिसिया सँ याय् जुल । थुलि सम्यक् खुन्हू सुथंनिसें नं बन्हितकया बिधि जुल ।

सम्यक् सतिखुन्हू द्यो थहाँ बिज्याके

सम्यक् खुन्हू सम्यक् धर्मया ज्याखं सम्पूर्ण सिधेका सम्यक्या परम्पराकथं श्री स्वयम्भू भगवान् किलागलया द्योछयेंस चछि विश्राम याके धुसेंलि कन्हेखुन्हू सुथ न्हापां छ्यंथुवायाके पूजाभः कया देवरुय चायके माल । थुखुन्हू छ्यंथुवा नं स्यंगुया थाकुलिया स्वह्म व भण्डार पालाया निह्म भ्वय् नके । भोजन सिधवं द्योथुवानं स्वां प्रसाद ज्वना सम्यक् गुथिया कजितयत व अन्य सम्बन्धित व्यक्तिपिन्त स्वाँ तःवनेगु ज्या जुई । थुलि सिधेयेवं स्यंगुया धाः दाफा, पंचताल व कजिया गुँलावाज सहित यासे सम्यक्गुथियारछि किलागलया द्योछें वना द्यो थनेतः कजिनं दशपत्र देछाय् । अले मङ्गलाष्टक गाथा ब्वना वाद्यवाजन थाना देवथाकुलि पालानं श्री स्वयम्भू भगवान् बुया यना क्वहाँ बिज्याका प्रभाखटस बिज्याके जुल । अले कजिपि द्योखटया ल्युल्यू च्वना लंसोवने लिसें द्योखटया न्ह्योन्ह्यो बसा लाया धंधुपाय च्याना ताय् अभिर ह्वला ह्वला जात्रा प्रस्थान याये-किलागलं वना ङत घोकां पितहृया व सरासर स्यंगुया पाःकोसं च्वंगु स्वागत मण्डलस दिका सम्यक्देवता-पिन्सं परिक्रमा याका श्री स्वयम्भू भगवान् यात भक्तिपूर्वक अभिवादन याई अनि याइ बन्दना याइ । लिसें कजिनं दशपत्र द्वहलपेगु ज्या जुई । थुयास कार्यकारिणी लैकातयसं स्यंगुद्योयागु आगँ तयागु भ्वय् भाग जाकिपिचा न्यापिचा, लक्ये भेगः

न्याग:, क्येंता कसि भिनिग:, दुरु अपंग्व न्याग:, साख:ति अपंग्व न्या:ग, मरीज्वलं न्याजो पिचास तया द्वहलपे । थुलि धुंकालि श्रीस्वयम्भू भगवान् श्री धर्मधातु वागीश्वर महामण्डलं सहितगु श्रीसाह्ये़ंगु महाविहार गोपुच्छगिरी पर्वत स्यंगुस थहाँ बिज्याके जुल ।

थुगु किसिमं स्वयम्भू भगवान् थत यने व्याय्वं सर्वसुगत हृदय प्रभाश्वर धर्मकाय ज्योतिरूप श्रीस्वयम्भू महाचैत्य स्वचा चाइयूकालि थकालिया छ्यंक्वसं दिका खटसंतु तया लसकुस याय् मालापा छ्पा लाया द्वाल्या कलश मतच्याका थकालिनंकि नोकूर्नकि च्वना बलि पियाकाये घउसगं बिये । नकिजुं लंखधारा हाय्का ताल्चानं दुसाला यना थकालिनं यथास्थानस बिज्याके, लिसें चिभा व गुल्पानं तले यने जुल । प्वंगु खटजक भण्डारस दुत यने ।

थुलि ज्याखँ सिधयेवं स्यंगुमितये छ्यंखाँ छह्म छह्मसिया घउसगं हयालि थकालि न्याह्म नकिजुपिं निह्मसिनं सगं बिय्माल । थुलि सिधेवं थकालिनं स्यंगुया छ्यंखाँछियातनं सगं बिया स्वस्तिमंगल याये जुल ।

श्रीहारती माँजु क्वहाँ बिज्याके

सम्यक् महादान महोत्सव खुन्हूया ज्या सिधेका श्रीस्वयम्भू भगवान स्यंगुस थहाँ बिज्याके धुनेवं हानं सम्यक् सतिखुन्हू आर्यभिक्षुणीसंघपिगु नं समान आदर सत्कारया लागि 'मिसा सम्यक्' जुइ । थुगु मिसा सम्यक्या लागि श्रीस्वयम्भू भगवान थहाँ बिज्याकेगु ज्या सिधयसाथं नेपाया बुद्धधर्म ह्लापालाक खनेदुह्म चूडानाम भिक्षुणीया प्रतिनिधिकथं श्रीवज्रमहायक्षिणी हारतीमांयात नं पूजायाना खटस बिज्याका छत्रंकुय्का छ्वलिकथि ज्वनीपिं लिसें च्वना बाद्यबादन सहित यासे भक्तजनपिन्सं लिचका जात्रायाना भुइखेलस बिज्याके जुल । थ्वसपोलनं थ:गु थासे थ्यसेलि आसंखडि काप:लाया दशपत्र तया आसनस बिज्याके धुंसेलि पंचोपचार पचोपहार पूजायाये । पूजा याय्धुनेवं मर्यादाक्रम अनुसारं गुरु गुरुमां स्यंगुमि मिसात व अन्य बौद्ध विहारया शाक्य, बज्राचार्यनीपिं समेतं भोलाकं च्वने लिसें सम्यक्या ज्याखें जूपिं न्ह्यरुखुन्हू सम्यक्या भोले च्वनेमलापिं कजिपिं व रकमित सकलें भो छुयेमाल ।

श्रीहारतीमांयात जक भाग खुभाग तयालि यथा विधिथें आगन्तुक बौद्ध भिक्षुणी मिसातय्त बाधाँ छुना दानप्रदान याना सम्यक्भोजन याचके जुल । लिसें नसला तया गोचर याना विसर्जन याये । थुलि धुनेवं श्रीहारतीयात दशपत्र देछाया बिदा बिया स्यंगुसनं थहाँ बिज्याके ।

हारती थहाँ बिज्याके धुनेवं कजिपिगु थ:थ:पिनी श्रीसम्यकदेवता दीपङ्कर तथागतपिनी न्ह्योनेच्वना श्रीस्वयम्भू धर्मधातु पाखे अभिमुख याना सहस्रप्रदीप आरतीमत च्याका गुरु उपाध्याजु व सम्यक् गुथियार्‌छि सकलें मुना थुथास सम्यक्संबोधि–यान धालसां महायानिक परम्पराकथं थुगु सम्यक्‌महादान महोत्सव सिद्धजूगु शुभउपलक्षस धर्मदानया रूपे बोधिपरीणामनाचित्त उत्पत्ति याना भिन्नकं निश्चयनं सम्यक्‌रूपं सकसिनं थुगु गाथा परलपे जुल[1]—

सकल जगत्प्राणी हर्षचित्त जुयाव
प्रतिदिन जुयेमाल बोधिचर्या तिसापिं ।
शरीर व मनयागु दुःखनं पीर जूपिं
हर्ष सौख्यया सागर लायेमाल अतूतं ।
गुलीत नरक भूमि लोक धात्वी दयाच्वं
थुगु नरकभूमिहे दुःख सियाव च्वंपिं ।
थ्व सकलजन प्राणी थौं यानागु थ्व पुण्यं
सुख दुगु भुवने हे मोज हर्ष च्वनेमा ।
मिखान मखनपिन्त रूप खने दयेमा
ह्नयेपन मदुपिन्त शब्द तायं दयेमा ।
गरभस दव स्त्रीया मायादेवीया थेंतुं
सुखन मचा बुयाव पीर व्यथा मदेमा ।
गुगु गुगू ययाच्वन् उगुउगू सदानं
सकल हित ज्वीगु सौख्य भोग लायेमा ।
अति भय जुवपिन्त निर्भय जुयेमा
स्वक जुव जनपिन्त प्रीतिलाभ दयेमा ।
ल्वय जुस्य च्वनपिन्त रोगनाश जुयेमा
जनपनि कुनात:पिं बन्धनं मुक्त जुयेमा ।
बलमदु जनरिन्त लायेमाल तव बल
थिथि थिथि जनलोक प्रेमचित्तं च्वनेमा ।
गुगू गुगू मनं भापा लेंजुवपिन्त आव

१– बोधिचर्यावतार दशम परिच्छेदया परीणामना गाथानुसार पं. रत्नबहादुर बज्राचार्य–द्वारा अनुदित याकें उद्धृत ।

थुगु थुगू जतनहे सिद्धज्वीमा सदानं ।
समुदर खुशि दुंगा च्वनपिं प्राणिपिन्त
बिघ्न भय फुनाव सिद्ध ज्वीमा मनोरथ ।
दुरगवनस लाना मार्गभ्रष्ट जुर्वपिं
सकलजन पनिस्त सार्थ नाप लायेमा ।
ल्वगिजन बनभूमि ज्यादा संकष्ट जूपिं
जनपनि सकस्यातं देवतां रक्षा यायेमा ।
सकल अनि मभिगु अक्षणं मुक्त ज्वीमा
अतिमन भिनकाव श्रद्धा प्रज्ञा कृपानं ।
अतिनं भिनगु आकार भिंगु आचार लाना
सकलजन जुयेमा पूर्वजन्म लुमंपिं ।
फुयिमखुगु भंडार यावदाकाशथें हे
सकलजन पनिस्त तुल्यजोरा मदुगु ।
थवखुशिदुगु मेवं स्यंके मफूगु ज्वीमा
सकलजन समस्तं रूपवेगादि गुण ।
मदुपनि गुणज्ञान नीच जुयावच्वंपिं
थुगु सकल समस्तं पूर्ण जुयाव नित्यं ।
अतिरस सुखनंहे मोजयाना च्वनेमा
घमन सकल गुमान नाश जुया वनेमा ।
सकल मनं तुनागु सिद्ध ज्वीमा समस्तं
मभिनगु सकतासं प्रीतिरक्त मजूसे ।
घरमस जक सदानं सर्वकालं यायेमा
मनस जक सकस्यांहे बोधिचर्यास लाना ।
तन मन जुयेमाल बोधिचर्या सदानं
सुगतगणपनिसं ग्राह्याना कयाव ।
सकल छुटे ज्वीमा मारया कर्मं याकें
सकल जन समस्तं दीर्घ आयु जुयेमा ।
सुखन सकल प्राणी नित्यकालं म्वानाव
विघन भय समस्तं मृत्यु शब्द मदेमा ।
मनस रस दइगु कल्पवृक्ष सहितगु

सकल दशदिशास पूर्णज्वीमा बगँचा ।
दु:खत्राश भयशब्द मदयाव सदानं
धरम शवदनंहे जुयेमाल मनोहर।
थव थव दुगु शोभां बोधिसत्व बिज्याना
सक भनं थुगु भूमी ब्याप्त जुया च्वनेमा ।
सकलजन पनिस्त सर्वकालं सदाहे
सुगत व भगवान्या पुत्रपिं नाप लायेमा ।
उलिथुलि मदयेक पूजाया मेघ याकें
जगत गुरुपनिस्त पूजायायेमा सदानं ।
बखत बखत ज्वीव देवतां वृष्टि यायेमा
सुभिक्ष शुभ जुयाव शस्यसंपत्ति देमा ।
चतकन शुभमंगल लोकपिन्त जुयेमा
धरमस रतियाह्म राजा ज्वीमा सदानं।
समरथ दयेमाल औषधी दक्व जातया
जपितपि मनूवेत मन्त्रसिद्धि लायेमा ।
अतिन मन भिङमाल डाकिनी राक्षसादि
सुंगुह्म सकल सत्व दु:खी पनि मज्वीमा ।
ल्वय भय परयाकें पीर दुर्मन मज्वीमा
अतिव भिन मनजूया निन्दायापिं मदेमा ।
सुख व सुमन जुया दु:ख दुर्मन मज्वीमा
अतिन भिनकं बोनेगु पाठलीला यायेगु।
सकभनं शुभथान थीर ज्वीमा विहार
ह्लिथन ह्लिथन नित्य संघसामग्री देमा
सुजन सकल पण्डित लोकसेनं हनेमा ।
सकल दश दिशासं कीर्ति प्रख्यान्त जूपिं
बोधिसत्व स्वरूपिं शुद्ध सन्तान दयेमा।
प्रमुदितनसें यावत् भूमि लाभ दयेमा
स्वंगु दुर्गतियागु दु:खभोग मम्वाक ।
कठिनगु छुनं चर्या यायेम्वाक सदानं
छगु थुगु तवधंगु दिव्यदेह लानाव ।

सकल जगत प्राणी हित सुख यायेत
अनुपम सुख ज्ञान बुद्धतुल्य जुयेमा ।
सकल दशदिशासं आकाश पर्यन्त दक्वं
सकल जगतयागु अर्थसाधनं यायेत ।
गुगुकथं चलेयात श्रीगुरू मञ्जुश्रीनं
उगुकथनं सदानं थोहेचर्या जिज्वीमा ।
गुवलत च्वनि आकाश थीरजुया मफुसे
उवलत च्वनि प्राणी यागु दु:ख फुकेत ।
थुवलत जिगु थीति जुयमाल सदानं
सकल जगत यागु दु:ख फुकेगु वासल् ।
थ्व सकल धनसंपत् सौख्य देका विईगु
सकसितं अति सत्कार लाभसंयुक्त ज्वीगु ।
रिपुभय मदुगु थ्व शासनं थीर ज्वीमा

थुलि बोधिपरीणामना आशिका प्रार्थना याय् धुनेवं दानपति कजिपिंगु थ:थ:पिनि श्रीसम्यक् देवता लिहाँ बिज्याकेत कजिबाजा गुंलावाजं थाना सम्यक्-महादान गुथिया सम्पूर्ण ज्याखँ निर्विघ्नपूर्वक आनन्दनं सिधल परिसमाप्त जुल धका हर्षपूर्वक लसतां जात्रा याना यंका थ:थ:गु थासेतुं हितयंका लसकुस याना दुकया यथास्थानस बिज्याके जुल । अन्तस सम्यक्गुथिया थकालीया छेंस वना गुथिहार्रछि सकलें व कार्यकारिणीपिं च्वना भोजन याके माल ।

परिसमाप्ति चतुर्थिया विधि

सम्यक् गुथिया थकालीया छ्येंस च्वना गुथियार व कार्यकारिणी सकलें च्वना आगंपूजा याना स्वयम्भू भगवान्यात पंचोपचार पूजा व हारती अजिमा, शान्तिपुरीस कलपूजा छ्वये, धुंका थकालीस छ्येंस भ्वय्नके जुल । थन्हिं शास्त्रोक्त विधिथें शेषवलि बिया चर्यागीत प्रवेश याना पंयतापुया गुरूजुंपि पद-संचारण क्रिया याना हस्तमुद्रा कया लास्य याना नृत्यप्रवेश याके । चचा हाय्का मतपूजा याना येजङ्ग माता गाथा ब्वना दानपति जजमानया सर्वकार्य मनोरथ सिद्ध जुईमा धका मंगलाष्टक गाथा ब्वना धवसगं बिये बेतालि चिके स्वस्ति-मङ्गल याय् जुल ।

थ:थ:गु जिम्माया वसुजा लितये

सम्यक् महादान गुथिया लागि छुं दिन न्ह्यव लैका भलि चिना 'सम्यक् व्यवस्था उपकमिटि' गुगू थ:थ:गु कार्यभार सह्माले यात। उह्म उह्म कार्यकारणी सदस्य तयसं थ:थ:पिगु जिम्माय् कयात:गु सम्यक् सम्बन्धि आवश्यकीय सरसामग्री ज्वलंकुलं बसुजा व अन्य दानोपकरण वस्तूत गुलि गथे ल्यन अथवा छुछु वसुजा ह्निामिना जुल धइगु विषय कया ध्यान आकर्षित याये जुल। लिसें गन गुगूथासे न्ययाह्यागु ख:, अन उगूथासे धन्यवाद सहित लित विये।

यचि लितये विधि

सम्यक् महादान गुथि प्रारम्भ यायेन्ह्यव साधना याना तयापि यचिदेवता सम्यक्या सम्पूर्ण ज्या सिधयेवं विश्वकर्मा पूजा याना लिततयेगु ज्या जुई। थ्व दिन ख: सम्यक् धुंका प्यन्हू खुन्हू। सम्यक् कार्य निम्ति छुं मार विघ्न मवय्मा धका लिसें सम्यकया लागि भाकल याना तईत:गु विविध दान परिष्कार सामग्री न्ह्याक्व क्वकासां हल्लफल्लं फुना मवनेमा धका धर्मपालपि आराधना याना अधिष्ठान यानात:पि यचिदेवता साधनाघ: यथा विधिथें पूजा याना लितये यंके जुल। तर थ्व साधनाघ: लितय्बले बहुत होस याय्मा उखेयागु थुखे, थुखेयागु उखेलाका ल्वाकबक: याये मज्यू। यदि ल्वाकबक जुलधासा थुकि बिघ्न क्यनेफु। अकिं होस तया आदर सत्कार याना वसपोलपिगु कृतज्ञता गुणानुस्मरण यासें गनंगनं निसें साधना याना हयागु ख:, अन अन थ्यंक वना साधनाघ: लितया पूजायाना क्षमापन पवना नमस्कार याना लिहाँ वय् जुल।

सम्यक्या दरूया विधि

गुगू दिनस सम्यक् न्याय्कल, ठिक उगु दिने अर्थात् दछि लिईपा जुइगु वार्षिकोत्सव कथं सम्यक् याना ल्यं दुगु अवशेषत हानं दान बिया फुका छ्वयगु ज्या जुइ। सम्यक्या दरूस सम्यक्बलेथें विस्तृत विधानकथं ज्या जुइ मखु केवल मजिमगा कथं जक संक्षिप्तीकरण याना वार्षिक जयन्ती धका दरू न्याइकीगु जुल।

थ:ह्म सम्यक् महादान निम्ति संकल्प भाकल याना तयागु उगु अवशेषत थ:ह्म उपभोग यातसा आर्यसांघिक शेष नयागु जुइ, गुकियाना दुर्गति भागी जुइ। लिसें थ:गु सम्यक्संकल्प नं विशुद्ध जुइमखुगुलि थुगु दोष आदि याकें बचे याय्त

भो पूर्वाचार्यपिन्सं निर्देशन याना क्यनातःगु विशुद्ध दानपारमिता चर्यास मिले यायलागि बिचारं खंका यानातःग थिति बन्देज जुल ।

थुगु कार्यक्रमया विधिकथं जुईगु ज्या थथे खः-दरू न्ह्यरूखुन्हू दरूया निमन्त्रणा कथं श्रीस्वयम्भू भगवान्यात किसलि किभु निसला तया पंचोपचार पूजा याये अनंलि श्री हारती देवीयात किसलि देछाया कल पूजा याय्। अथेहे गुरू महामंजुश्रीयात पंचोपचार पूजा याय् थुलि धुनेवं श्रीस्वयम्भू भगवान् खटस तये, लिसें पिण्डपात्र व श्री हारतीया मुखः नं । थुमित दशपत्र देछाया खट जात्रा क्वहाँ बिज्याके । थ्व खट लिसेलिसे छत्रज्वंह्म छह्म, छलि कथिज्वंह्म निह्म, खट कुबिइपि स्यंगुमि प्यह्म, द्योपाला निह्म थुलि थकालि ल्यया तये । स्वयम्भूभगवान् क्वहाँ बिज्याकालि भुइखेलया पलेस्वाँपुखू चाउयेका कोफोसिमाया क्वसं च्वंगु चिभाया थासे थ्यनेव स्वागत मण्डपस विश्राम याय् जुल । थन विधिथें लसकुस याय् घउसगं बिय् । अनंलि श्रीस्वयम्भू भगवान् व हारतीयात न्हापाया थःथःगु स्थानस बिज्याके । स्वयम्भू भगवान् पश्चिम स्वके हारतीयात जक दक्षिण स्वका तये । वसपोलपिं यथास्थानस बिज्याके धुनेवं सम्यक्या दरुया परम्परागत विधि अनुसार उपस्थित श्रीदीपंकरादि बुद्ध, बोधिसत्व व आर्यसंघ जिनसंघ शाक्य, वज्राचार्यपिन्त बाधाँ छुना दानप्रदान याये जुल । श्री स्वयम्भूयात भाग न्याभाग, श्री हारतीयात खुभाग, श्री गुरु मञ्जुश्रीयात छभाग तया पूजा याय् । थुलि धुंका दशपत्र तया क्षमा पवना द्योपिं थनेगु ज्या जुई । द्योपिं थने धुनेवं वाद्यवाजंनं सहित यासे कजिदेवं लंस्वय्, थहाँ विज्याका थकालीया छ्येंस बिज्याके जुल ।

धयातःगु दु द्योकुबिइपिं प्यह्म, छत्रज्वंह्म छह्म, छलिकथि ज्वंह्म निह्म व द्योपाला समेत यात नं बाधां छुना भोजन याके जुल ।

इह्लने सम्यक्या परिचय

लिच्छवि शासन फुईवं छु शताब्दी लिईपा थकुरी वंशी जुजुपिन्सं शासन चलेयाना च्वन । उबले थकुरीवंशी जुजुपिन्सं अनेक धर्मकीर्ति स्थापना याना रितिथिति दय्का वन। उलिमध्ये छगू यलया नांदंगु श्रीहिरण्यवर्ण महाविहार (क्वाठभट्टविहार) क्वाबाहा भिन्निगु शताब्दी पाखे जुजु भास्करदेवजुं विधिपूर्वक दयेका थकल। थौं थुगु विहार यले जक नां जायाच्वंगु मखुकि नेपाल अधिराज्य सकभनं अज अन्तरराष्ट्र थ्यंकनं थुकिया महत्व व प्रशंसाया प्रचार प्रसार जुयाच्वंगु दु।

घाथ्यें वाय्वासा थौंयागु इतिहासे थुगु विहारथें सुन्दर समृद्धगु एवं प्रसिद्धि दइच्वंगु नेपामि बौद्धतयेगु थ:गुहे तालगु विशेष नियम (थितिरिति) पालन याय्मा:गु वाहा, वही व देग: मेगु निगु दइमखु धासां अप्पो जुइमखु ।

गुह्म ख: भास्करदेव जुजुया परम्परागत सन्तानपिन्सं गुलिनं दानदत्त गुथि तयाथकल, उलिमध्येनं छगु थुजागु गुथि दु-दय्दँसं मार्गशुक्ल पूर्णिमा योमथ्रिपुह्नि खुन्हू दशपारमिता बौद्धदेवतापिन्त निमन्त्रणा याना लिख्य चायेका स्वागतसत्कार पूर्वक क्षीरभोजन याकीगु जुयाच्वन ।

छन्हु थुमि कायमचां ख्वपदेया थकुरीया ह्मचांय्मचा ब्याहा याना हल । थुगु गुथि न्यायकू खुन्हू समजियातनं सतके छ्वत, समजिनाप मा:गु शिष्टाचार पूर्वक खँह्लाबह्ला जुल, नकेत्वंके यात, बिदाबादी बिया छ्वत । तर उगु गुथिस जुइगु मुख्यगु 'रहस्यक्रिया' छगू धासा समजि स्वयेमखं, गुकि याना वईत गाक्कं असन्तोषथें जूगु जुयाच्वन । थुगु गुथियागु विशेष थितिरिति व प्रसिद्धि खना तस्सकं प्रभावितनं जू । थ्वहे विषयकया जिचाभाजु थ:थाय् नख:त्या व्वँबले अनेकप्रकारं शंकायाना कुतुकुला न्यन, लिसें लिसें दशपारमिता बौद्धदेवतापिन्त क्षीरभोजन याकेगु गुथिया विधिविधान रहस्यक्रिया छक: जितनं दर्शन व्यू धका छलकपट याना न्यन । सस: अबुजुयाजु खं न्यना जिचाभाजु सतके छ्वत सरासर वल । उगु गुथियागु विशेष महत्व खना स्वमफुयाच्वंह्म मभिमती तयाच्वंह्म सस:अबुजुं दशपारमिता छत्रंकूजु आजुपिन्त क्षीरभोजनस सुनानं मखंक गुप्तरूपं विष प्रदान याना बिल ।

दशभूमीश्वर ज्ञानेश्वर्यपि, शुद्धचित्त जुयाच्वंपि, परचित्त ज्ञानदुंपि दशपारमिता आजुपिन्सं उगू भोजने विषप्रदान यागू लक्षण सिईका विषशोधन जुइगु 'विषप्रमोचनी' नाम धारणीमन्त्र परलपा छुं मखुथें याना भोजन भपा बिज्यात । थुगु धारणीमन्त्रया प्रभावं आर्यजिनसंघ दशस्थवीर आजुपिन्त छुं विष लगेमजुल । अखबत्तां थुगु पापचित्त उत्पत्तियाह्म दुष्ट पापि ख्वपमि समजियात उगु विषं दाह जुया प्राणान्त सम्मनं जुल । थुजागु आपद् विपद् अवस्थाय् अनेक वैद्य वयनास्वतनं छुं उपाय मज्यू । अथे जुसेलि गथेजुल छजुल धका ज्योतिषीयात वयना स्वोगु बेलस थुकि तघंह्मग्योयागु दोष दई धका धयाहसेंलि थ:गु छचँ बिज्याना च्वंपि दशपारमिता आजुपिन्के विन्तिभाव यागु बेलस थुमिसं उह्म पातकीया उपरे करुणा तया आज्ञा प्रसन्न जुल—

भो थकुरी ! आः थ्व मर्त्यमण्डले पाप बघे जुईन, छं सस.अबुं अकुशल मती तया बिना अपराधं महान् पापकर्म यात, उकिं थःगु पापचित्त दुःख जुल। 'संसारे गुह्मसं गुगू कर्म याई उह्मसें उजागुहे अवश्यं विपाक भोग याई', धका उपदेश बियालि लिसेलिसे वईगु उपरे बोधिचित्त तया लंख जपाव उह्म पातकीया ह्मय् लखं हाहायानाबिल । बसपोल आर्यसंघ दशपारमितां आजुपिंगु शुद्धचित्त बोधिचित्तयागु अधिष्ठानया बलं तुरन्त बिषं दाहजूगू संकष्टदुःख सररं लायावना आरोग्यसुख प्राप्त जुया न्हापा गथे खः, अथेसंतुं आनन्द जूगु जुल ।

अले उह्म पापात्मा व्यक्ति सचेष्ट जुसेलि दुनुगलंनिस प्रायश्चित स्वरुप विनम्र पूर्वक क्षमा फ्वन कि-आवंलि थुजागु पापचिन्तना याय् मखुत स्वइतं दुःख बियमखुत धका दृढसंकल्प याना धन्य ! धन्य !! आर्यबौद्धसंघ दशपारमिता आजुपिं धकं प्रशंसा याना सकुमल थःगु छ्यें लिहाँबम ।

थनंलि दशपारमिता बौद्धदेवतापिन्सं आज्ञा जुल, भो यल न्होलबिहारया थकूजु ! आवंलि जिपिं थुगु लोकस ह्यानं ह्यानं वया च्वने मखुत । अथेजूसां छिमिसं सिइकि थुपिं दशस्थवीर आजुपिंगु शरीरे जिपिं दुबिना वये, परन्तु प्रत्यक्षरुपं वये मखु । अकिं थुमित दशपारमिता बौद्धदेवता प्रतिनिधि स्वरुपं श्रद्धा भक्ति याय्गु स्व, मानु जिमित:हे निमन्त्रणा याना भावभक्ति यानागु समानं निश्चयनं पुण्यफल प्राप्त जुया अन्तस दिव्यसुखलाई धका आशिवाद बिया अन्तर्ध्यान जुयावन ।

थुगू अपूर्व घटनाया कारण थौंतकनं बौद्धबिहारया दशस्थवीर चक्रेश्वर छत्रंकू आजुपिन्त दशभूमि प्रतिष्ठित दशपारमिता आजुधका विश्वासं न्हापानिसें आदर सत्कार याना पूजाभाव याना वईच्वंगु जुल । थ्वहे दशपारमिता निमन्त्रणागुथि थुमि सन्तानपिन्सं मर्यादा पूर्वक सन्मान याना वईच्वन ।

गुलिछि समय लिईपा (अनुमानित झिप्यंगु शताब्दी पाखे) थुमि थकूरीवंशे दरिद्र व समृद्धीकारण जुया च्वंह्म भलीभराद धइह्म थकूजुया पालय् तस्सकं अवस्था खराब जुया कङ्गाल जूगु जुल । आपालं दुःख स्युस्युं याना यानागु लजगार याना नं नयमखनालि सप्पा मुनेगु ज्यायाना तकनं नयेमाल । थ्वहे सप्पा माला माला हया सुनानं मखंक थःगु धुकूती सोथना तल । थथे दरिद्र जूगया कारणं याना थःह्म कलाःयात तकनं थःगु धुकूया ख कनेमखागुलि याना सप्पा

सोथना तःगु खनी धका बहुत धन्दापीर कया तालं समेतं दया ताःचा सुचुका सुचुका जुइगु जुयाच्वन । छन्हुजा मोल्हुये धका बाग्मती वंबले हथाय् चाया ताःचा सुचुका वने लोमन । उबले उगु ताःचा खँका कलाह्मसिया मती च्वनकि- जि प्रभु स्वामिजुं न्ह्यागु ज्याखें विश्वासपूर्वक छगुछगू दतले जितः खँकना तई तर थुगु ताःचा छपुजक जितः छाय् पत्यार मयागु जुइ धइगु मती तया उगु न्ह्योनेसं च्वंगु ताःचा खँका कया धुकूती ताःखना सोबले अन धुकूती भातह्मसिया सोथना तःगु सप्पा व्याक्वं लुँ जुयाच्वंगु खन । थ्व बहुमूल्य सुवर्ण भण्डार खना भातह्मसिनं बोविई धका ग्यानालि काचाकाचां तालं दया गनच्वंगु ताःचा खः अनसंतुं तया बिल । बाग्मती भ्गायाच्वंह्म थःह्म भातह्म छयॅ लिथ्यनेवं कलाह्मसिनं तस्सकं लय्लय्ताया शुभसमाचार न्यंकल ।

भो प्रभुस्वामि ! अपराध क्षमा याना दिसँ, थौं छिसं धुकूया ताःचा तोता थकल, जितः गुबलें छिसं धुकूपिकु मक्यंगु जुया थौं संयोगं मौका लाका धुकूया ताः खना खापा चाय्का दर्शन जक यानागु खः तर दुहाँवनागुजा मदु, परन्तु छिसं गथे तयातःगु खः अथेसंतुं जुयाच्वंगु दु । उकी जि लोभयाना छुँ ह्निनामिना यानागु मदु । छिगु धनश्रीसम्पत्ति खना जि तस्सकं प्रसन्न जुयाच्वना, थुलिमछि श्रीसम्पत्ति दयानं भ्गीसं आपालं दुःख सिया च्वना थुकियागु मतलब छु ? धका न्यन । थ्वखँ न्यना भातह्म तस्सकं अद्भुत आश्चर्य जुया धुकूया खापा चाय्का सोबले थःह्मं कष्टनया मुंका तयागु सप्पा व्याक्व स्वप्नान्तरे खनीगुथें सुवर्णमय जुयाच्वंगु खना भातह्मनं तस्सकं अजुगति चाल उलि थुलि मदयक हर्ष जुयालि थःह्म कलाःयात धाल—

भो प्रियतमा ! भ्गीजि निह्मतीपुयागु अहो भाग्यं परमेश्वर प्रसन्न जुया विपुल श्रीसम्पत्ति ऐश्वर्यलक्ष्मी प्राप्त जुल धका हर्ष अनुमोदन यासे थःगु जीवनया इतिहास खँ न्यंकाच्वन ।

थथे निह्मतीपुया परस्पर दुःखसुखयागु खँ ह्लाना शान्त्वना प्राप्त जुसेलि अत्यन्त हर्षप्रकट यासे आनन्दरसनं सह्ला साहुति जुल कि—भ्गीसं ह्लापा पापकर्म यानागु फलं भ्गीपि अत्यन्त दरिद्र जुया तच्चोगु दुःख सिया च्वने धुन । आ ह्लाकनं भ्गीसं छु धर्मकर्म याना वयागुलि भ्गीत महान् शुभसंयोगवस समृद्धि सुखया कारण तधंगु श्रीसम्पत्ति लाभ जूगु जुल । थुगु श्रीसम्पत्ति सार जुइगु, थःगु परिश्रम सफल जुइगु, आजु अबुजुपिंगु कीर्ति परन्तु स्थिर जुईगु, सद्गुरु कल्याणमित्रपिंगु

वचन शिरोपर जुइगु एवं परत्रयात सामो दइगु छुँ छगु तधंगु पवित्रगु सम्यक् धर्म-कीर्ति छगू स्थापना याना वनेमाल धइगु विषय कया निह्यसिया ल्वलफल जुयाच्वन । उकिसं थुजागु सुदुर्लभगु मनुष्यजीवन प्राप्त जूवले निश्चयनं सद्धर्म छगूजा याय्मा तर छु गुजागु धर्म याय् ? धइगु वारे आपालं खँ जुल । कलाह्मसिनं इनाप यात—संसारे विष्णुधर्म पालन याय्मा, उकिया लागि भीगु श्रीसम्पत्ति खर्च याय् दुसा बहूत उत्तम धका जिद्दी यानाच्वन। थ्वखँ न्यना भातह्मसिनं धाल-अथेमखु ह्लापानिसें भी पुर्खापिन्सं पालन याना वइच्वंगु बुद्धधर्म सेवा याय्गु उत्तम जुइ । तर कलाह्मसिनं धासा थःगुजक जिद्दी याना च्वन । थ्वखं न्यना मिजंह्मसिनं बिचाः यार्तकि–धर्मया सिद्धान्ते ल्वापु जुईन धइगु आंशय थुईकाः न्याययुक्ति संगतगु छगु तर्क पेस यात - थुगु इलय् भीजि निह्यसिया थथे थवंथ धर्मया नाभे वादविवाद याय्गु मनासित्र मजू । छ धाःगु जकनं खँ जि न्यनीमखु, जि धयागुनं छन्त यैमख् धासेलि निह्यसियां मने सिचुक याउक बौद्ध व वैष्णव धर्मयागु सत्य धर्म गुण-परीक्षा यानाजक भीगु श्रीसम्पत्ति हनेगु याय्गु निर्णय जुई धका धाल । "बुद्धधर्मया नामं कपू' सिह्लाय्स्वाँ पिईगु, "बैष्णव धर्मया नामं तुलसि पिईगु" थ्व निगुलं गुगू ह्लापालाक अंकुर चुलि जाया वई उगु धर्म ग्रहण यायगु धइगु खँ कोछिउगु जुल । थुगु प्रस्तावयात सकसिनं मनासिव थहरे याना उगू 'सत्याधिष्ठान' अनुसारं थःगु छचें कौशि च्वंगु गमलाय् छगले कपूसिह्लायस्वाँ व तुलसि नितां नापंतया स्वांमा पिना सोगु बेलस ह्लापालाकहे कपूसिह्लाय्स्वांनि अंकुर चुलिजाया वःगु खनेदत । अले निखलसियां तस्सकं हर्ष जुयाव छगूहे विचार छगूहे चित्त जुया श्रद्धाभक्ति निश्चय तया धन्य ! धन्य !! वसपोल सम्यक्संबुद्ध भगवान् धका थव पुर्खापिन्सं दय्का थकूगु भास्करदेव संस्कारित श्रीहिरण्यवर्ण महाविहारस विराजित श्रीशाक्यमुनि बुद्धप्रति अनेक पूजा गुथि द्वहलपालि हानं यलदेशस प्रतिष्ठित सम्पूर्ण बौद्धविहारया सकल सम्यक्देवता श्रीदीपङ्कर तथागत,बुद्ध बोधिसत्व, आर्यतारा आदि व आर्यसंघ - चैलक, श्रामणेरक, ब्रह्मचर्यभिक्षु, शाक्यभिक्षु तथा वज्राचार्य सकलयात निमन्त्रणा याना विधिपूर्वक लिचाय्का स्वागत् सत्कार याना सम्यक्संघभोजन याकेगु निर्णय यागु जुल।

थुगु निर्णयकथं फाल्गुण शुक्ल तृतीयाया रात्रिस इतिह्लंने शुद्ध भूमिस शोभायमान पूर्वक बिज्याका दीपदान बिया रात्रिजागरण पूजायानालि थ्वयां सति चतुर्थिया दिनस सकल निमन्त्रित सम्यक्देवता व आर्यजिन संघपिन्त यथा विधि अनुसारं सम्यक्-पूजा सम्यक्-दान सम्यक्भोजन याकूगु जुल ।

थुगु सम्यक्‌महादान भोजन गुथि परन्तु चिरस्थायि जुइकेत श्रद्धालु दानपति भलिभारो थकुजुनं सप्पा लुं जूगु महान् उपलक्षस अत्यंत हर्षोत्साह जुया थगु धनसंपत्ति यागु सहायता आपालं जगा आयस्ता प्रीतियासे लिसे सम्यक्‌ गुथियात मा:गु आवश्यक सामग्री दयका थकल। थुलिजक मखु विधिविधान व थितिरीति चलनया पनिसफू थलपौ समेत च्वकालि; सदाया लागि ज्वलाल्लायकं थें आदर्श क्यना स्थिति बन्देज दयका दय्‌दसं इलन्हे सम्यक् न्यायकेगु व्यवस्था याना थकल।

वंशावलीस[1] दयंदसं थुगु सम्यक् न्यायका वईच्वन धका धासानं परिस्थितिवस अथवा विविध राजनैतिक घटनाया कारणं यानालि वर्तमान थुगु सम्यक् प्यदँ धंक फुना न्यादँ क्यनीवं जक यायगु याना वइच्वन। तथापि श्रीहिरण्यवर्णमहाविहारया सर्वसंघपिंगु उदारता दानशीलभावनां याना थुगू परम्परा थौंतकं यथाश्रद्धानुसार सम्यक् स्थिति जोवित याना तइतल।

आशा दु थुगु विशुद्धकीर्ति बौद्धसंस्कृतिया महान्‌पर्व उत्सव बुद्धजीवन-बुद्धदर्शन बौद्धकलां जायाच्वंगु अन्तर राष्ट्रिय बौद्धजगते थ:गुहे विशेषता व महत्व दइच्वंगु थुगु सम्यक् गुथि सदां अटल जुया च्वनेमा। अस्तु।

ख्वपदेया सम्यक्‌या परिचय

भक्तपुर महानगरं दय्‌दसं घ्य:चाकु संल्हू खुन्हू न्याय्‌का वईच्वंगु सम्यक्‌गुथि सम्बन्धि छत्वाचा ऐतिहासिक पृष्ठ भूमि प्रसङ्गबस पाठकपिंगु न्ह्योने तयाच्वना कि[2]—

ख्वपदेया नौदंगु साखकोथा धइगु छगू ऐतिहासिक स्थान दु। थ्वहे साखकोथाया पुर्खापिंगु पाखें थौंतकं परम्परागत सम्यक् न्यायका वइच्वन। थ्व साखकोथाया विषय छगू न्ह्याइपूगु खँ थ्व दु कि— छगू समये ख्वपदेया जुजु यात आपालं धनद्रब्यया आवश्यक जुया ख्वपदेया दकले धनाढचह्य महाजनयाके दाँ त्याय्‌का:गु जुल। व ह्य महाजनयाके दाँ त्याना काये बंका जुजुं थथे धाल—

छगू दाँ भाषापत्र अनुसार ठीक इले दाँ पुले महल अथवा पुले मफुत धासा गथेयाना उपर माना काय्‌गुले ? धका न्यन। थ्वखें न्यना महाजनं जुजुया घमण्डी तोरे याय्‌त धाय्‌ला अथवा थ:गु विद्याया चमत्कार क्यनेगु विचारं धाय्‌ला

---

१. इलहने सम्यक् संक्षिप्त इतिहास, हेमराज शाक्य।

२. मल्लकालीन बौद्धकलाकृति पृ ६, सम्यक्‌रत्न बज्राचार्य।

साहुजं थथे धाल—'महाराजयात लखय् कुन असूल उपर याना काय् थ्व खँ न्यना जुजुनं अचम्म जुल । जुजुनं विचा:यात जित: गथेयाना लखय् कुना काईगु जुई धका मती तया आलपं भ्केला याना साहु पुले महसे ग्रालताल याना च्वन ।

जुजुं थ:गु भाषाया दुने धेवा पुले मह:गु सिईका उह्म महाजनं चलाखि जुया जुजुयात भुके याना मओसे मगागु किसिमं निमन्त्रणा बिया स:तल । उगु निमन्त्रणायात सहर्ष स्वोकार यासे जुजु महाजनया छ्यें सवारी जूगु जुल । उबले मौका लाका महाजनं अनेक किसिमं तुक्का उखान तया विन्तियात लिसें थमं त्याय्बिया तयागु ऋणया विषयेनं खँ न्ह्यथन । अथेनं जुजुं वयागु ऋण पुलेगु छुं वास्ताकिस्ता मत:, पुले म्वागुथें याना जालसाल यानाच्वन । थथे जुसेलि महाजनं थ:गु धेवा असूल उपरया लागि थ:गु तान्त्रिकशक्ति बलं जुजु राजजुयाच्वंगु सिंहासनया प्यखेरसं च्वंगु नागसाधन यानात:गु नागकुलिचां ल:हू पिकया ल:या दथुईलाका जलस्तम्भन याना कुना बिल । थथे अद्भुत जूगु खना जुजुया मने च्वनकि—थ्वयक: साहुजं निश्चयनं जित: इज्जत काईन धका सिईका हतरपतरं थ:गु लायकुली मन छ्वया धेवा काय्के छ्वयालि साहु पुला बिल ।

थुगुकथं जुजुयात लखे दुनेलाका कुना ब्यूगु गुगू साखक्वथा थौंतकं दनि । लिसें साखक्वथाया अर्थ छकनं बिचा: याय्-साख शब्दया अर्थ ख: ऋण । ऋण बियगु व पूलेगु थाय् जुया निम्ति साखक्वथा धयात:गु जुल ।

थुगुप्रकारं थ:ह्म जुजुयात त्याय् बियागु धन द्रव्य असूल उपर जूगुलि साखक्वथाया महाजनं ह्मानं थ्व बिचा यातकि—

नेपाया बुद्धधर्मे दकले सकले तध्वंगु दानदाम महादान सम्यक्दान न्याय्केगु शुभसंकल्प भाकल याना बिज्यात । उगु भाकलकथं सम्यक्महादान निम्ति भक्तपुरया सम्पूर्ण बौद्धविहारया आर्यसंघ बौद्धसंघपिन्त स:ता श्रीदीपङ्कर तथागतपिं उपस्थित याना सम्यक् न्याय्केगु परन्तुया लागि व्यवस्था दय्का आयस्ता तया थकूगु जुल । वहे आयस्ता पाखें थौंतकं प्रतिवर्ष घ्य:चाकु सँल्हू खुन्हू सम्यक् न्याय्का वईच्वंगु जुल ।

थ्वहे साखक्वथाया श्रीजीवचन्द्र वज्राचार्यया काय् जयरत्नमुनि, छ्य् जयदेव छुईचा जयधर्मपिन्सं उगु सम्यक् न्याय्कानं गुथि तया त्यंदुगु धनसम्पत्ति याके आपालं धर्मकीर्ति तया थकूगुया प्रमाण स्वरूप अनेक थितिरीति व शिलाभिलेखत साक्षि दनि ।

थ्वहे परम्परा अनुसारं उगु साखक्वथाया थपाजुपिन्सं पञ्जरां खुन्हू, सम्यक्खुन्हू मुख्यह्म श्रीदीपङ्करयात विधिपूर्वक स्वागतसत्कार याना पूजायाना बिदा बिया दर्शन यावनेगु चलन अद्यापि विद्यमान तिनि।

स्वपदेया प्रमुख श्रीदीपङ्कर तथागत बिज्याना च्वंगु प्रसन्नशील महाविहारस ने. सं. ७२३ सालं क्वाठण्डौया श्रद्धालु भक्तजनपिन्सं लुंयागजू चह्ले यागु ताम्रपत्रस च्वयातल। अथेहे त्रैलोक्यमल्लया पर्यायस ने. सं. ७२४ सालं क्वाठण्डौया उदयसिंह वन्देजुनं, उगू विहारया प्रवेशद्वार घोका दय्का बिल। थुगुकथं याछेंत्वायापि शकु भारो, किनरसिं भारो, गोपिराम भारोपिन्सं ने. सं. ७६९ सालं जुजु जगत्प्रकाशमल्लया पालय् श्रीदीपङ्करया देगले लोंह्या खम्बा व सिया निह्ला दयका तया ब्यूगु जुल। थयात:गु दु- रणजित्मल्ल जुजुया पालास ने. सं. ८७७ सालं पञ्जरां अथवा सम्यक्या दिनस देबननि विहारं श्रीदीपङ्कर तथागत पिहाँ बिज्यात धइगु खँनं न्ह्यथना तयातल।

सम्येक-दाफा मे

राग केदार। एक ताल

शाक्यराज आदिनं विजयतु श्रीभगवान् ।१।
असंख्य भिक्षुगण संघपनि सहितनं ।
लिचकाओ बिज्यात बुलुहुनं ।२।
सम्येक संभोजन लगनक्षत्र अतिवान् ।
याओ लोक उद्धार ननानं ।३।
नागवास दहनस सुवर्णया पलेमुलस ।
ज्योतिरूप स्वयम्भू प्रकास ।४।
सत्गुरू मञ्जुश्रीनं दहनया लंखछोन।
गुह्येश्वरि लात दरसन ।५।
त्रिरत्नया चरण, शरणया पुण्यनं ।
नेपाल धक नामदन ।६।
ब्रह्मा विष्णु रूद्रगण अनेक देवलोक थेन।
थओ थओ थास नालाचोन विज० ।७।
क्रकुछन्द बुद्धनं अभिषेक निमित्तन ।
वागमति पिकया ओ केन, विज० ।८।
नरेन्द्रदेवनं बन्धुदत्तया बलन ।
विज्याक करूणा निधान, विज० ।९।
कपति नमुचिन अनेक छलपोले यानाकेन ।
दश अंकुशली जुल जन, विज० ।१०।

येंदेया सम्यक् देवताया धलपौ

क्र.सं.	द्यो दानपति अथवा द्योथुवायानां व थाय्	निर्मित अथवा जिर्णोद्धारसं.
१)	स्वयम्भू भगवान्	स्यंगु
२)	मञ्जुश्री भगवान्	,,
३)	शान्तिपुर भगवान्	,,
४)	वसुन्धरा भगवान्	,,
५)	हारती भगवान्	,,
६)	क्वाचपाल भगवान्	,,
७)	श्रीघःया भगवान्	श्रीघः
८)	नमब्रुद्ध भगवान्	नमुरा
९)	महाबुद्ध भगवान्	महाबू
१०)	घन्दों भगवान्	चायवहो
११)	बुद्धवारी दीपंकर	ह्यूमत
१२)	खासुती भगवान्	खास्ती
१३)	वज्रयोगिनी	फर्पिङ्
१४)	खङ्ग जोगिनी	सक्व
१५)	विद्याधरी	विजयेश्वरी
१६)	गुह्येश्वरी	देउपाटन
१७)	जनवाहा लोकेश्वर	केलटोल
१८)	बुँगम लोकेश्वर	यल
१९)	आदिनाथ लोकेश्वर	चोवाहा
२०)	नाला लोकेश्वर	नाला
२१)	इतुंबाहा केशचन्द्र	इतुंबाहा
२२)	इतुंबाहा क्वापाजु	,,
२३)	ईकुबाहा लाँख्वाजु	यंगा

२४) ईकुबाहा क्वापादद्यो यंगा			
२५) इतुंबाहा कजिद्यो ल:काननी			ने. सं. ६७३
२६) इतुंबाहा कजिद्यो गुडोचन्द्र			ने. सं. ६६१
२७) इतुंबाहा कजिद्यो गुडोचन्द्र			ने. सं. ७१४
२८) इतुंबाहा कजिद्यो गुडोचन्द्र			ने. सं. १०११
२९) इतुंबाहा ताराद्यो			
३०) वटुवाहा कजिद्यो तोयौजु शाक्य भिक्षु			ने. सं. ६६७
३१) वटुवाहा कजिद्यो गुणचन्द्र			ने. सं. ७६६
३२) वटुवाहा तारा ख:			
३३) वटुवाहा क्वापादद्यो			
३४) लगंवाहाया कजिद्यो		आयुदेव शाक्य	
३५)	" "		
३६)	" "		ने. सं. १०१३
३७)	" क्वापादद्यो		
३८) ज्यावाहा दीपंकर			
३९) वपाया	"	जीवाजु तुलाधर	ने. सं. ७००
४०) पिक्षेंवाहा	"	जयरत्नजु शाक्य	ने. सं. ७२३
४१) छुस्यावाहा	"		
४२) विदयाधरो देवी		विज्यास:	
४३)		गुणचन्द्र शाक्य	ने. सं. ७८८
४४) दुगवही दीपंकर			
४५) थंवही गन्धुरीजु			
४६) दुगंवही क्वापादद्यो			
४७) गा:ज्यास	दीपंकर	पुनसिङजु शाक्य	ने. सं. ८१९
४८) लगं त:बाहा	"		
४९) लगं यताबाहा	"		ने. सं. ७९४
५०) असंचुकया	"	हेमन्तसिंह शाक्य	ने. सं. ९०१
५१) " रत्नसागरया	"	रत्नसागर तुलाधर	ने. सं. ७७१
५२) मूबाहाया	"		

५३) तछेवाहाया	दीपंकर	चन्द्रदर्शन वज्राचार्य	
५४) तेवाहाया	”		
५५) ” पद्मान्तक (पाह्लाद्यो)			
५६) धर्मज्योतिया	दीपंकर	धर्मज्योतिकंसाकर	ने. सं. ७७३
५७) योबाहाया	”		
५८) मरुबहीया	”		
५९) क्वहितिवाहाया	”	रामजु शाक्य	ने. सं. १०८
६०) भाजुनारांया	”	भाजुनारां तुलाधर	ने. सं. ९६०
६१) श्री घः ईताया	”		
६२) खुसिवहीया	”		
६३) लगं कलछेंया	”	संजजु शाक्य	ने. सं. ७७२
६४) सिनुग्वडाया	”	तुईसिं स्थापित	
६५) खाइसिमाक्वया	”	भार्कसि तुलाधर	
६६) ङत पसःतनिया	”	धनकृष्ण तुलाधर	ने. सं. ९४४
६७) ङत तुंछेया	”	विष्णुधर तुलाधर	ने. सं. ९५१
६८) ज्याः बाहाया	”	भाजुदेव शाक्य	ने. सं. ९५३
६९) दथुबलंपुया	”	हेलजु शाक्य	ने. सं. ९५५
७०) क्वंसा बाहाया	”		
७१) गंबाहा थाय्पाया दीपंकर			
७२) मरु तलबिया दीपंकर		धर्मनारां मानन्धर	
७३) गंबाहाया	”	राजेन्द्रमुनि वज्राचार्य	ने. सं. ११३
७४) पुनछेंया	”	रत्नमानकर शाक्य	ने. सं. ९६३
७५) भाजुवन्तसिया	”	भाजुवन्तसि तुलाधर	
७६) गाःज्यास	”	पुनसिङ	ने. सं. ८१९
७७) अर्कवहीया	”		ने. सं. १००४
७८) वलाछिया	”	जयनसि	ने. सं. ९८५
७९) शंखसिया	”	शंखसि तुलाधर	ने. सं. ९९३
८०) लगंबाहाया	”	राजमुनि शाक्य	ने. सं. ९९७
८१) मुकुंबहीया	”		
८२) दानबीरसिया	”	दानबीरसि तुलाधर	

८३)	यटखाबाहाया	दीपंकर		
८४)	जा:छेंया	"	राजमानकर शाक्य	
८५)	घालासिक्वया	"	कृष्णसुन्दर तुलाधर	ने. सं. १००८
८६)	वनेमाया	"	ज्ञानवीरसि "	
८७)	श्रीघ:विहारया	"		
८८)	नं:घया	"	कुलरत्न शाक्य	
८९)	असँ नास:ननिया	"	कुलबीरसिं तुलाधर	ने. सं. १०२६
९०)	न्हूवाहाया	"	जोगवीर स्थापित	ने. सं. १०१८
९१)	त:ननिया	"	कुलमान वज्राचार्य	ने. सं. १०३८
९२)	चिकंमूया	"	मोतिमान रंजित्कार	ने. सं. १०६७
९३)	न्ह्योखाया	"	सम्यक्सि भक्तवीरसि तुलाधर	ने. सं. १०७२
९४)	गणेजु इतुंवाहाया	"	संगदास	ने. सं. ९७८
९५)	यटखावाहाया	"	चिकिधनजु ताम्राकार	ने. सं. ९८३
९६)	जधुंछेंया	"	भाजु धनसि तुलाधर	ने. स ९८२
९७)	अर्कवही मोतिकाजी "		धर्मवली "	ने. सं. १००४
९८)	न:घ कुलरत्न	"	कुलरत्न शाक्य	ने. सं. १००६
९९)	लगं त:वाहाया	"	बन्धसिजु शाक्य	
१००)	किन्दोवाहा			
१०१)	महामण्डल		नुवाकोट	
१०२)	नंसावाहा			
१०३)	चा:वही क्वापाद्यो			
१०४)	तेनुमहाकाल			
१०५)	गनाबाहा			

१०६) गण्डे भेरु

१०७) पुलांस्यंगु

१०८) जमलया मैत्रेय बोधिसत्व

१०९) विश्वकर्मा

११०) मखंबहीया लोकेश्वर

१११) व्रह्मटोलया लोकेश्वर

११२) भिंच्यागु वाहाया क्वापाद्यो समेत

११३) भिंखुगू बहीया गन्धुरीदेव समेत

११४) यलया क्वावाहा

११५) ख्वपया अजाजुद्यो

११६) श्री राजकुमारी

११७) श्री ५ महाराजाधिराज

यलदेया सम्यकदेवताया धल्ल:

१) स्वयम्भूचैत्य थासंद्यो
२) वज्रसत्वया मुख:
३) " मुकूट
४) भेगो आजुया देव
५) क्वजि "
६) वसुन्धरा अजि
७) चोबाहा देव करुणामय
८) बुंगम देव
९) चासं देव
१०) चाकवाहा देव
११) लगं थूद्व
१२) टंगवाहा तारा
१३) " दीपंकर
१४) क्वबाहा "
१५) धुंबाहा दीपंकर, तारा
१६) कुजवाहा दीपंकर
१७) कुलिम्बाहा
१८) क्वाबाहाया दीपंकर व भली भारो
१९) वाहापा देव
२०) वम्वाहा दीपंकर
२१) दउबाहा "
२२) त:बाहा "
२३) बूबाहा "
२४) हु:बाहा "
२५) ज्योबाहा
२६) गुजिबाहा दीपंकर व वुंगदेव
२७) भिछेबाहा दीपंकर
२८) उकुबाहा "
२९) सुबाहा " तारा समेत
३०) यच्छुबाहा दीपंकर तारा
३१) क्यपूबाहा " "
३२) जतिबाहा " "
३३) चोबाहा देव
३४) क्यपू " "
३५) जदेवाहा तारा
३६) क्यपू "
३७) क्यपू "
३८) उकुंबाहा "
३९) उकुंबाहा "
४०) भिछेबाहा "
४१) गुजिवाहा "
४२) गुजिवाहा "
४३) ज्योबाहा "
४४) ज्योबाहा "
४५) हगूवाहा "
४६) हगूबाहा "
४७) बूबाह "
४८) बूबाह "
४९) त:बाहा "
५०) त:वाहा दीपंकर, तारा

५१) दउबाहा तारा
५२) वम्बाहा ,,
५३) मिच्छुबाहा देव
५४) जा जयमां दीपंकर
५५) यतबाहा ,,
५६) दारिकाबाहा ,,
५७) इखाछें बाहा ,,
५८) चुकबाहा तारा
५९) चुकबाहा दीपंकर तारा
६०) आनन्दबाहा ,,
६१) मिखाबाहा ,,
६२) ओंकबाहा ,,
६३) अथः बाहा ,,
६४) मूबाहा ,,
६५) चिल देव
६६) थ्याकाया तारा
६७) न्याचूकया तारा
६८) कमला आजु दीपंकर तारा
६९) हिला आजु ,,
७०) वनबाहा कुनआजु दीपंकर
७१) हौग दीपंकर तारा
७२) वादेश ,, ,,
७३) बूबाहा ,, ,,
७४) शिबाहा ,,
७५) ,, कचाबाहा दीपंकर ,,
७६) शिबाहा दीपंकर
७७) भया आजु ,, तारा
७८) मूबाहा ,, ,,
७९) चित्राहाचुक कनकजु दीपंकर
८०) भिक्षु आजु
८१) ईबही दीपंकर, थासंदेव
८२) भिंछेबाहा दीपंकर तारा
८३) सुबाहा ,, ,,
८४) थकूंबाहा ,, ,,
८५) इलाबही ,, ,,
८६) घुबाहा ,, ,,
८७) तःबाहा ,,
८८) यताबाहा कमिआजु दीपंकर
८९) धर्मशील आजु ,,
९०) भानसिं आजु ,,
९१) मुनिधँ घाख्वा दीपंकर तारा
९२) दिनपाणि आजु ,,
९३) धर्मध्वंज आजु खिचाख्वा दीपंकर तारा
९४) बेखाराज धूसः दीपंकर तारा
९५) गजेन्द्र वज्र ,, ,,
९६) दानमुनि घाख्वा ,, ,,
९७) बागनसिं इकु ,,
९८) साखःति जयमां ,,
९९) जोग आजु हुगूबाहा दीपंकर
१००) क्वाबाहा नापितया ,,
१०१) चिकंबही धनन्द ब्रह्मचर्य भिक्षु दीपंकर

ख्वपदेया सम्यक्देवताया धल:

१) साखक्वथा तधीछेंया थासँद्यो लुंसिया 'रम्यकूटागार चैत्य'
२) क्वाथन्दो अजाजुद्यो दीपंकर
३) झौंरबहीया ''
४) साखक्वथाया ''
५) थथुबहीया ''
६) क्वथुबहीया ''
७) क्वाथन्दो विजयनरसिंया ''
८) '' नरमानशाक्यया ''
९) थिमि हेमवर्ण विहारया
१०) '' गुणकीर्ति '' ''
११) '' हेमवर्ण '' ''
१२) '' गुणकीर्ति '' '' भिक्षु
१३) '' पाटिबाहाया दीपंकर
१४) '' दथुबाहाया ''
१५) '' यचिबाहाया ''
१६) भोतदेशया पारावत्त विहार ''
१७) '' पारावत्त '' ''
१८) नालादेशया उत्तरापन्थ विहार ''
१९) खम्पु '' मन्त्रसिद्धि '' ''
२०) '' मन्त्रसिद्धि '' ''
२१) पनौति धर्मधातु '' ''
२२) '' काशिवर्ण '' ''

सहायक ग्रन्थ व पत्रपत्रिकाया
सूची

१) दीपंकर निमन्त्रणा पूजा विधि
२) चूडाकर्म प्रवज्या ग्रहण विधि
३) आचार्य क्रिया समुच्चय
४) कपिसावदान
५) सर्वानन्दनृपजातक
६) महावस्त्ववदान
७) गुणकारण्डव्यूह
८) ललितविस्तर
९) पञ्चरक्षा (लुंचवया)
१०) पंचविंशति प्रज्ञापारमिता
११) वृहत्स्वयम्भूपुराण
१२) सद्धर्मपुण्डरीक
१३) बोधिसत्व भूमि
१४) बोधिचर्यावतार
१५) त्रिस्कन्ध सूत्र
१६) दिव्यावदान
१७) सर्वज्ञमित्रावदान
१८) सुगतावदान
१९) पिण्डपात्रावदान
२०) महादान गाथा
२१) श्री स्वयम्भूमहाचैत्य
२२) लिच्छविकालका अभिलेख
२३) मेडिभल नेपाल कोलोकोण्ड एण्ड इनस्क्रिप्सन
२४) मेडिभल नेपाल भाग ३,४
२५) फाहियान भारत यात्रा
२६) इत्सिङ्ग भारत यात्रा
२७) गोपाल वंशावली
२८) भाषा वंशावली
२९) अभिलेख संग्रह ६।१२
३०) संस्कृति सन्देश १,८,९,१०
३१) नेपाल संस्कृति 'हृदय'
३२) प्यूखाया शिलापत्र
३३) इतुंबाहाया "
३४) योतालिवि चिभाचुक "
३५) विक्मावाहाया ताम्रपत्र
३६) थ्यासफू स्वयम्भूया
३७) हरितालपत्र
३८) पिण्डपात्र अभिलेख
३९) कोखापुतुचा लेख
४०) पौवाहा लेख
४१) नेपाया संम्येके दीपंकर तथागत
४२) इह्लने सम्यक्
४३) न्हूपुखू
४४) सम्यक्या महत्व
४५) ऐतिहासिक छुं वर्णन
४६) प्राचीन नेपाल अंक १४
४७) बुद्धधर्म पत्रिका अंक ३
४८) मल्लकालीन बौद्धकलाकृति एक झलक
४९) नेपाल भाषा साहित्यया जातः
५०) हिस्तोरि अफ मेडिभल नेपाल

५१) ल्हासा अदालतया बहिसफू
५२) मध्यकालीन पुष्पिका
५३) यटखाबाहा छगु अध्ययन
५४) इह्लने सम्यक्‌या धल:
५५) सम्यके स्वयम्भू क्वतयनेया विधि:
५६) सम्यक्‌या कागजपत्र
५७) गुठीजाँच कचहरी पत्र
५८) सम्येकगुठी वंघेजपत्र
५९) समेकगुठी धल
६०) नेपाल देश और निवासि
६१) वर्षक्रिया संग्रह:
६२) गोरखापत्र ०२४।६।३०
६३) स्वतन्त्र विश्व
६४) सुवर्ण सिंहासन अभिलेख
६५) बौद्धग्रन्थ-सूची (रा. अ.)
६६) देवमाला
६७) तालपत्र तमसूक
६८) भुइख्यया शिलापत्र
६९) क्वावाहाया ”
७०) बूबाहाया ’
७१) विलँपौया अभिलेख
७२) लुंया वज्रत्वास्वाँ लेख
७३) ज्याथा धर्मशाला शिलापत्र
७४) स्वयम्भू तिसाभण्डार क्वथायाकें
७५) लगंथुद्वया शिलालेख
७६) बुद्धमूर्ति छगू अध्ययन